

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**18. YÜZYIL MÜELLİFİ MONLA MUSTAFA KIRANÎ'NİN
DİNÎ MENSUR BİR ESERİ [İNCELEME-METİN-SÖZLÜK]**

Yüksek Lisans Tezi

İpek ERGÜL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Semih YEŞİLBAĞ

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

İpek ERGÜL tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Semih YEŞİLBAĞ danışmanlığında hazırlanan “18. YÜZYIL MÜELLİFİ MONLA MUSTAFA KIRANÎ’NİN DİNÎ MENSUR BİR ESERİ [İNCELEME-METİN-SÖZLÜK]” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 14.6.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Yavuz BAYRAM Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Avni ERDEMİR Amasya Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Semih YEŞİLBAĞ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY
... / ... / ...
Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır

İmza
14/ 05/ 2022
İpek ERGÜL

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: 18. YÜZYIL MÜELLİFİ MONLA MUSTAFA KIRANÎ'NİN DİNÎ MENSUR BİR ESERİ [İNCELEME-METİN-SÖZLÜK]

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 27.04.2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : %7

Tek kaynak oranı : %1 çıkmıştır.

İmza
27/ 04/ 2022
Dr. Öğr. Üyesi Semih YEŞİLBAĞ

ÖZET

18. YÜZYIL MÜELLİFİ MONLA MUSTAFA KIRANÎ'NİN DİNÎ MENSUR BİR ESERİ [İNCELEME-METİN-SÖZLÜK]

İpek ERGÜL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans, Haziran/2022

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Semih YEŞİLBAĞ

Tarih içerisinde her büyük toplumda insanları manevî olarak birbirine bağlayan, insanların duygu ve düşüncelerinde birliktelik oluşturmalarını sağlayan bazı temel değerler olmuştur. Zaman içerisinde toplumları bir arada tutan bu millî ve manevî değerleri ihtiva eden eserler kaleme alınmış, böylelikle bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmaya çalışılmıştır. Türk toplumunda da halkın dinî hususlarda bilgi sahibi olmasını ve bu öğrendiklerini amele dökmesini sağlama hedefinde olan nasihat içerikli anlatılar, dualar, peygamber kıssaları, hadisler ve ayetleri ihtiva eden pek çok eser yazılmıştır. Üzerinde inceleme yapılan 18. yüzyılda Monla Mustafa tarafından kaleme alınan, 110 varak ve genelde 15 satır olarak yazılmış olan el yazması eser de bünyesinde bu değerleri barındırmaktadır. Müellif hattı olduğu düşünülen eserin yazarı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

El yazması eserin kaynaklarda rastlanan bir eser olmaması ve her sayfası incelenmiş olmasına rağmen eser adına rastlanmamasından dolayı eserin içeriğinden yola çıkarak çalışmayı ihtiva eden esere “18. Yüzyıl Müellifi Monla Mustafa Kiranî'nin Dinî Mensur Bir Eseri [İnceleme-Metin-Sözlük]” adı verilmiştir. Çalışmanın amacı, Osmanlı Türkçesi alfabesiyle yazılmış olan eseri Latin asıllı Türk alfabesine aktararak eserin tanınmasını, okunmasını kolaylaştırmak ve bilim dünyasının istifadesine sunmaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde eser hakkında bazı tanıtıcı bilgilere, el yazması eserin bazı başlıklarla incelenmesine ve imla özelliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde el yazması eserin transkripsiyonlu hâli bulunmaktadır. Üçüncü bölümde ise eser içinde yer alan arkaik sözcüklerin ve bazı seçme sözcüklerin anlamlarının verildiği sözlük yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: 18. yüzyıl, Monla Mustafa, Din-tasavvuf, Mensur eser.

ABSTRACT

A RELIGIOUS PROSE WORK OF 18TH CENTURY AUTHOR
MONLA MUSTAFA KIRANÎ [TEXT-ANALYSIS-DİCTIONARY]

İpek ERGÜL

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Turkish Language and Literature

Master, June/2022

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Semih YEŞİLBAĞ

Throughout history, in every great society, there have been some basic values that connect people spiritually and enable people to create unity in their feelings and thoughts. Over time, works containing these national and spiritual values that hold societies together have been written, thus it has been tried to transfer these values to future generations. Many works have been written in Turkish society, including narratives, prayers, stories of the prophets, hadiths and verses with the aim of enabling the people to have knowledge on religious issues and to put what they have learned into practice. The manuscript, which was written by Monla Mustafa Kırânî in the 18th century, which was studied, and which was written in 110 leaves and generally 15 lines, also contains these values. No information was found in the sources about the author of the work, which is thought to be the author's line.

The manuscript, is not a work found in sources; besides, even though every page has been analyzed, no information about the name of the work has been found. That is why, the work including the study has been named "A Religious Prose Work of 18th Century Author Monla Mustafa Kırânî [Text-Analysis-Dictionary]". The aim of the study is to transfer the work written in the Ottoman Turkish alphabet to the Turkish alphabet of Latin origin, to facilitate the recognition and reading of the work and to present it to the benefit of the scientific world.

The study consists of three parts. In the first chapter, some introductory information about the work, the examination of the manuscript with some titles and orthographic features are given. In the second part, there is the transcribed version of the work. In the third part, there is a dictionary in which the meanings of archaic words and some selected words in the work are given.

Key Words: 18th century, Monla Mustafa Kırânî, Religion-mysticism, Prose work.

ÖN SÖZ

Tarihi süreç içerisinde her toplumun kendine özgü tarihi, kültürü, değerleri, anlatıları ve inançları olmuştur. Toplumlar arasındaki bu farklı yaşayış şekillerinden birçoğunun o toplumların edebiyatlarına da yansıdığını görmek mümkündür. Aynı zamanda edebi eserler, kültürel unsurların taşıyıcısı olduklarından tarihimize ve geleceğimize ışık tutma işlevini de üstlenmektedirler. Bu sebeple de edebiyatın birçok disiplin ile bağlantılı olması önem teşkil etmektedir.

Bu tezde, 18. yüzyılda Monla Mustafa Kıranî tarafından yazılmış olan dinî mensur bir eser hakkında çalışma yapıldı. Bu çalışma ile birlikte el yazması eserin başlıca özelliklerine, imla hususiyetlerine, eserin transkripsiyonlu şekline, arkaik sözcüklerin ve bazı seçme sözcüklerin anlamlarına yer vererek eseri daha anlaşılır hâle getirildi.

Bu değerli eseri bulmama ve çalışmama vesile olan, yardımlarını esirgemeyen Mustafa Gezici'ye teşekkürlerimi ve sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Lisans döneminde ve yüksek lisansta öğrencisi olduğum, kendisini örnek almaya çalıştığım, disiplinli ve düzenli bir anlayışa sahip olan, birçok konuda yardımcı olan Prof. Dr. Yavuz Bayram'a teşekkür ediyorum. Ayrıca öğrencilerine karşı sevgi ve hoşgörüsüyle yaklaşan, öğrencisi olduğum için mutluluk duyduğum Dr. Öğr. Üyesi Semih Yeşilbağ'a teşekkür ediyorum.

Beni bugüne kadar her ne koşulda olursa olsun eğiten, destekleyen, maddi-manevi yardımlarını esirgemeyen, düşüncelerime saygı gösteren, sevgileriyle beni kucaklayan anneme, babama, dedeme, babaanneme; kardeşleri olmaktan dolayı kıvanç duyduğum, ruhuma ilaç bulduğum Dilek Ergül'e ve Ahmet Ergül'e teşekkür ediyorum.

İpek ERGÜL

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Tezin Amacı ve Önemi	1
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	1
2. DİNÎ İÇERİKLİ MENSUR ESER	2
2.1. Eser Hakkında	2
2.2. Eserin İncelenmesi	4
2.2.1. Eserde Yer Alan Dinî-Tasavvufi Unsurlar	4
2.2.1.1. Kişiler	4
2.2.1.2. Doğaüstü Varlıklar	10
2.2.1.3. Arabi Aylar	10
2.2.1.4. Kutsal Kitaplar	10
2.2.1.5. Önemli Gün ve Geceler	11
2.2.1.6. Tabiat Unsurları	11
2.2.1.6.1. Dağlar	11
2.2.1.6.2. Ağaçlar	11
2.2.1.6.3. Hayvanlar	12
2.2.1.7. Diğer Unsurlar	12
2.2.1.7.1. Kale	12
2.2.1.7.2. Ülke ve Şehirler	12
2.2.1.7.3. Kabileler	12
2.2.1.7.4. Gazalar	13
2.2.1.7.5. Yiyecek ve İçecekler	13
2.2.1.7.6. Değerli Cevher, Taş ve Süsler	14
2.2.1.8. Ayetler	14
2.2.1.9. Bazı Dualar ve Zikirler	17
2.2.1.10. Bazı Peygamber Kıssaları ve Mucizeleri	19
2.2.1.10.1. Hz. Muhammed	19
2.2.1.10.2. Hz. Âdem	20
2.2.1.10.3. Hz. Cercîs	20
2.2.1.10.4. Hz. İbrahim	22
2.2.1.10.5. Hz. İdris	22
2.2.1.10.6. Hz. İsa	23
2.2.1.10.7. Hz. Lut	23
2.2.1.10.8. Hz. Musa	24
2.2.1.10.9. Hz. Nuh	24
2.2.1.10.10. Hz. Süleyman	25
2.2.1.10.11. Hz. Yunus	25
2.2.1.10.12. Hz. Yusuf	25
2.3. İmla Hususiyetleri	25
2.3.1. Ünlü Harflerin İmlası	26
2.3.2. Aynı Kelimenin Farklı Yazılışları	26
2.3.3. Ünlü Değişimleri	27
2.3.4. Ünsüz Değişimleri	27

2.3.5. Farklı Dillerde Aynı Anlama Gelen Kelimeler.....	27
2.3.6. Metatez (Göçüşme).....	28
2.3.7. Eserde Bulunan Bazı Ek, Edat ve Fiillerin Yazımı.....	28
2.3.8. Harflerle İlgili Farklı ve Yanlış Yazımlar.....	30
2.3.9. Yanlış Harekelendirilen Kelimeler	33
2.3.10. İptal Çizgileri	33
3. ÇEVİRİ YAZILI METİN	35
3.1. Metnin Hazırlanmasında Dikkat Edilen Hususlar.....	35
3.2. Çeviri Yazı Alfabetesi	37
3.3. Çeviri Yazılı Metin	38
4. SÖZLÜKLER.....	173
4.1. Sözlüklerin Hazırlanmasında Dikkat Edilen Hususlar.....	173
4.2. Arkaik Sözlük	174
4.3. Genel Sözlük.....	185
5. SONUÇ	227
KAYNAKÇA.....	228
EKLER	231
Ek 1. Yazma Nüshadan Örnekler.....	231
ÖZ GEÇMİŞ.....	238

KISALTMALAR

'a.m.	:Aleyhisselam
Ar.	:Arapça kökenli kelime/kelime grubu
C.	:Cilt
Çin.	:Çince kökenli kelime/kelime grubu
Far.	:Farsça kökenli kelime/kelime grubu
Hız.	:Hazreti
Moğ.	:Moğolca kökenli kelime/kelime grubu
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
ss.	:Sayfadan sayfaya, sayfalar arası
Soğd.	:Soğdca kökenli kelime/kelime grubu
T.	:Türkçe kökenli kelime/kelime grubu

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Türk dili sadece dar bir coğrafyada değil, geniş bir coğrafyada yaşadığı ve yayıldığı için birçok alana katkı sunmuştur. Bu alanlardan birisi de Eski Türk edebiyatıdır. Eski Türk edebiyatı içerisinde manzum ve mensur şekilde yazılmış kıymetli eserler bulunmaktadır. Bu eserlerin bazıları çeşitli ülke kütüphanelerinin raflarında ya da şahıslara ait olan kütüphanelerde ortaya çıkma imkânı bulamamışlardır. Bu tür de eserler yeteri kadar Osmanlı Türkçesi bilgisi olmayan kişiler tarafından okunamamakta ve anlaşılmamaktadır. Dolayısıyla Türk dilinin Eski Türk edebiyatında yer alan kültür ve tarihle bütünleşerek daha da zenginleşmesi önem teşkil etmektedir.

Eser, Mustafa Gezici'nin şahsi kütüphanesinden temin edildiği için demirbaş/kayıt numaraları gibi kayıt bilgileri bulunmamaktadır. Tek ciltten oluşan eser 18. yüzyılda kaleme alınmıştır. Müellif hattı olduğu düşünülen eserin yazarı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu eserin çalışılmasının sebebi, Türk Dili ve Edebiyatı alanına, Türk kültürüne ve bilim dünyasına yeni bir eseri kazandıracak olmasıdır.

1.2. Tezin Amacı ve Önemi

18. yüzyılda yaşamış Monla Mustafa Kıranî'ye ait dinî mensur bir eserin tez konusu olarak seçilmesindeki asıl amaç, Osmanlı Türkçesi alfabesiyle yazılmış olan eseri Latin asıllı Türk alfabesine aktararak eserin tanınmasını, okunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. Bir köşede unutulmuş, varlığından haberdar olunmayan bir eserin gün yüzüne çıkarılması, bilimsel ve kültürel çalışmalarda faydalanılabilecek olmasından dolayı önem arz etmektedir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Tezin konusunu oluşturan 18. Yüzyıl Müellifi Monla Mustafa Kıranî'nin Dinî Mensur Eseri'nin 1b-110a varakları arasında Osmanlı Türkçesi alfabesinden Latin asıllı Türk alfabesine transkripsiyonu yapılmıştır. Günümüzde yaygın olarak kullanılmayan, anlamının bilinmediğini düşündüğümüz ya da anlam farklılaşmasına uğramış olan kelimeler çeviri yazılı metinden seçilerek sözlük çalışması oluşturulmuştur. Sözlük çalışması hazırlanırken birçok kaynaktan ve sözlükten yararlanılmıştır.

2. DİNÎ İÇERİKLİ MENSUR ESER

2.1. Eser Hakkında

Tarih boyunca insanları ve toplumları birbirine bağlayan manevî anlamda bazı değerler olmuştur. Yaşanan coğrafyaya ve toplumlara göre Müslüman halka dinî ibadetlerini bilmeleri ve uygulamaları için ayetler, hadisler, dualar, peygamber kıssaları ve nasihat içerikli anlatılar kaleme alınmıştır. 18. Yüzyıl Müellifi Monla Mustafa Kıranî'nin Dinî Mensur Bir Eseri de bu değerlere sahiptir.

El yazması eser, 1b-110a numaralı sayfalardan oluşmaktadır. Eser, Kastamonu'da bulunan Mustafa Gezici'nin şahsi kütüphanesinden temin edilmiştir. Bu sebeple eserin demirbaş/kayıt numaraları bulunmamaktadır. Genellikle 15 satır olarak yazılmış tek ciltten oluşan bir eserdir. Eserde yıpranma ve yırtılmalar mevcuttur. Kitabın cildi deri, bez karışımı bir yapı ile kaplıdır. Eser, harekeli nesih hat ile yazılmıştır. Metin, orta kalınlıkta, krem rengi ve orta boyutlarda bir kâğıda yazılmıştır. Eserde kulaktan duyulan bilgilerin varlığı kendini hissettirmiş, rivayet yolu ile aktarım yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca eser, sohbet havası içerisinde yazılmış, konuşma ve nasihat üslubu belirginlik göstermiştir.

109a numaralı sayfada yer alan “1162 tarihinde karye-i semiz Monla Mustafa tahrir iden” ibaresinden yola çıkarak eserin 18. yüzyılda Monla Mustafa Kıranî tarafından yazıldığı tespit edilmiştir.¹ Fakat yapılan araştırmalar sonucunda Monla Mustafa Kıranî ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. “Karye-i semiz Monla Mustafa tahrir iden” ifadesinden yararlanarak eseri yazan kişinin kırsal kesimde yaşadığı, hakkında kaynaklarda bu nedenle bir bilginin yer almadığı düşünülmektedir. Kitabın hiçbir sayfasında eser adına rastlanmamıştır. Bundan dolayı eser adı içerikten yola çıkarak belirlenmeye çalışılmıştır.

El yazması eser, dinî içerikli ve mensurdur. Eser bünyesinde; ayetleri, duaları, bazı râvî adlarını ve tâbi adlarını, doğaüstü varlık adlarını, bazı peygamber kıssalarını ve mucizelerini, halk söyleyişlerini ve arkaik sözcükleri barındırmaktadır.

Didaktik bir yapıya sahip olan eser, bireyi-toplumunu eğitmeye yönelik olduğundan ahlaki anlayış içinde dinin emir ve yasaklarını örnekler aracılığıyla açıklamıştır. Topluma ya da halka hitap edercesine bilgiler aktarılmıştır. Bu bilgiler aktarılırken

¹ Tarih Çevirme Kılavuzu, *Türk Tarih Kurumu*, <https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>, (25.02.2021).

ayetler, dualar, hadisler, çeşitli hikâyeler ve peygamber kıssalarına başvurularak öğütler verilmesi, eserin nasihat üslubu ile yazıldığını göstermiştir. Ayrıca bu türün hazırlanılan çalışma için dinî ve tasavvufi bir hüviyete sahip olduğu da tespit edilmiştir.

Eserde dikkat çeken bir diğer özellik ise dinî konular hakkında bilgi verirken düz ve sade bir anlatım yerine benzetmelere dayalı cümleleri de ihtiva ediyor olmasıdır. El yazması eserde yer alan bu benzetme unsurlarından birkaçı sayfa ve satır numaraları ile birlikte şu şekildedir: [9b] ⁽⁸⁾ Meşk ağzından ⁽⁹⁾ su dökülür, gelür gibi yağmur yağdı. [34b] ⁽²⁾ Ulemâ aydur: Receb ayı âbdeste beñzer. Şabân ⁽³⁾ ayı, geyecek tona beñzer. Ramazân ayı kılacak namâza beñzer. [36a] ⁽¹²⁾ Receb ayı ⁽¹³⁾ yaş ağaca beñzer ve şabân ayı anuñ çiçeğidür; ramazân ayı anuñ ⁽¹⁴⁾ yemişidür. [80b] ⁽⁷⁾ ilimsüz amel, kirişsüz yaya beñzer ve amelsüz ilim yemişsüz ⁽⁸⁾ ağaca beñzer. [88b] ⁽¹²⁾ Latîfe, ⁽¹³⁾ îmân misâli pâdişâhuñ köşküne beñzer. Köşkü dereceleri yüce olur ⁽¹⁴⁾ ve alçak dahı olur. Îmân derecesi dahı yüce ve alçak dahı olur. Kavlehü Teâlâ: ⁽¹⁵⁾ Îmân mislî topraka beñzer. Toprakdan nebât biter, yemiş [89a] ⁽¹⁾ virür. Îmân ağacından çiçek biter, dîdâr virür. Îmân mislî ağaca beñzer. ⁽²⁾ Gönül birle itmek, ağacuñ özdeğine beñzer. Dil birle ikrâr itmek budağına ve yapra⁽³⁾ğına beñzer. Ten birle amel kılmak, yemişine beñzer. Her ağaç kim yemişi olmaya, özdeğine ⁽⁴⁾ ol kadar kıymet olmaya, îmânından ol kadar menfaati olmaya. Îmân mislî gün ⁽⁵⁾ gibidür. Kaçan gün, maşrıkdan toğsa dün karanulığı gider. Îmân mislî yıldız ⁽⁶⁾ gibidür. Müsâfirler, yıldız birle yol yol onarurlar. Mümin, îmân nûrı ⁽⁷⁾ birle Allâh yolın onarurlar.

90a'da eseri yazan kişi, bu eseri hangi sebeple kaleme aldığını şu şekilde belirtmiştir: Bu risâleyi yazan zaîf kul aydur “Peygamberün aleyhisselâm heftenün günlerinde ve dünlerinde namâzlar buyurmuş ve ol namâz kılan kullarına sevâbın ne kadar idügin beyân ider. Gönlüm şöyle diledi kim anı Türkiyye döndürem. Tâ her kişi okuyup anlayubile. Tanrı tebâreke ve teâlâ namâzlar berekâtında, ana uçmak rûzî kıla ve dîdâr rûzî kıla ve bu zaîf kula dahı fâtiha okuya.” İfadesinden yola çıkarak eserin Türkçeye aktarıldığı anlaşılmakta olup metnin dil ve imla hususiyetleri de göz önünde bulundurulduğunda eserin istinsah edildiği düşünülmektedir.

Divan edebiyatı sanatçıları fâ'ilâtün, mefâ'ilün gibi aruz tef'ilelerini metnin içinde yer alan herhangi bir kelimeden farksız bir şekilde kullanmışlardır. Bu tarz kullanımlarda tef'ileler, sözü şekillendiren bir kalıp olarak değil de anlamı ima eden

sözler gibi kıymetlenmişlerdir. Bu tef'ileler, metnin bağlamına uygun olacak şekilde anlam yüklenirler. Necatî, bir beytinde şu mısraları kullanmıştır: Bir iş et kim anılasın dünyada/Ey Necatî fâ'ilâtün fâ'ilât. "Fâ'ilâtün fâ'ilât..." sözlük karşılığıyla "iş yapanlar, bir işin üstesinden gelenler" anlamına gelmektedir. Yaşantımızda sıkça söylenen bir öğütley beytini tamamlayan Necatî, "dünyadan anılacak bir iş" olarak "gerçek şiiir" "kalıcı şiiir" ortaya koymayı tef'ileler ile ima etmektedir. Necatî, maksadını doğrudan değil, ima yoluyla anlattığından dolayı şiiirselliğe ulaşmıştır.² 106a'da bu duruma benzer ifadeler yer almaktadır. "Eğer yazarsan kitâba sığmaz, azacığı budur kim bin ay gazâ kılmış müzdin bula. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün, Mustafâ'nun rûhına vir salâvat her kim. Her kim diler rahmetini kazana, fâtiha okuya bunu yazana." Dinî içerikte bir el yazması eseri yazan ve herkesin bu eserden faydalanacağını düşünen Monla Mustafa'nın fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün tef'ilelerini, bir dua ifadesi olarak ima ettiği düşünülmektedir. Böylelikle tef'ileler, metnin bağlamına uygun olacak biçimde kendilerine anlam yüklemişlerdir. Ayrıca tef'ileler, yazılan mensur eserde ahenk ve ima yoluyla şiiirsel bir etki de bırakmışlardır.

2.2. Eserin İncelenmesi

2.2.1. Eserde Yer Alan Dinî-Tasavvufi Unsurlar

18. yüzyılda yazılan el yazması eserin 1b-110a sayfaları arasında bulunan bazı dinî ve tasavvufi unsurlar tespit edilmiştir. Bu unsurlar alt başlıklara ayrılarak gerekli açıklamalar ve örnekler verilmiştir.

2.2.1.1. Kişiler

Eserde yer alan dinî, tarihi ve tasavvufi kişilerin isimleri ve bunların kim oldukları tespit edilmiştir. Bu kişi adlarından bazıları söylendikten sonra aydur, rivayet eder gibi ibarelerin kullanılması ve bu kişilerin hadis aktaran kişiler olması eserde Türkçe açıklamalı hadis örneklerinin var olduğunu göstermiştir. Bu bölümde kişi adları sıralanmıştır. Eserde yer alan adların eğer varsa diğer isimleri ve takma adları "()" parantez içinde belirtilmiştir.

Abdullâh: Hz. Muhammed'in babası.

² Muhsin Macit, *Kırklar Divanı-Divan Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009, ss. 41-42.

Abdullâh bin Abbâs (İbn-i Abbas): Hz. Muhhamed'in amcasının oğlu, fıkıh ve tefsir bilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahabe.³

Abdullâh bin Mes'ûd: İlk Müslümanlardan, aşere-i mübeşşereden birisi; Kûfe fıkıh ve tefsir mekteplerinin kurucusu.⁴

Abdullâh bin Mübârek: Tebe'ut-tâbiînin önde gelenlerinden, muhaddis, fakih ve zahittir.⁵

Abdullâh bin Zübeyr: Emevi hanedanına karşı halifeliğini ilan eden ve abâdileden biri olan sahabe. Annesi ise Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ'dır.⁶

Âdem Peygamber: Hz. Âdem.

Âişe Radiyallâhü: Hz. Ebû Bekir'in kızı ve Hz. Muhammed'in eşi.

Ali ibn-i Ahmed: Maliki fakih.⁷

Ali Radiyallâhü (Tâlib Oğlu Alî Kerremallâhü Vechehu): Dördüncü halife, Hz. Muhammed'in damadı.

Âmîne: Hz. Muhammed'in annesi.

Âsiye: Firavun'un Hz. Musa'ya iman eden eşi.

Âzerî: Hz. İbrahim'in babası.

Behlûl Dîvâne: Şahsiyeti bilinmeyen bir sufi ve bilge.⁸

Bel'am: Tevrat'ta ve İslâm kaynaklarında, önceleri iyi bir mümin iken daha sonra Hz. Musa ve aleyhine hile düzenlediği için cezalandırıldığı söylenen kişi.⁹

³ İsmail Lütfi Çakan-Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 76.

⁴ İsmail Cerrahoğlu, "Abdullah b. Mes'ûd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 114.

⁵ Raşit Küçük, "Abdullah b. Mübârek", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 122.

⁶ Hakkı Dursun Yıldız, "Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 145.

⁷ Ahmet Özel, "Adevî, Ali b. Ahmed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 373.

⁸ Süleyman Uludağ, "Behlûl-i Dâna", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 352.

⁹ Ömer Faruk Harman, "Bel'am b. Bâûrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 389.

Bersîsâ: Şeytan'a uyup yoldan çıkan, Şeytan'a secde eden, Şeytan ondan yüz çevirdikten sonra idam edilen bir kâfirdir.¹⁰

Câbirin Abdullâh (Câbir bin Abdullâh): "En çok hadis rivayet eden sahâbîlerden biri."¹¹

Ca'feri Sâdık: On iki imamın altıncısı, İsmailiyye'nin beşinci imamı, Caferi fikhının kurucusudur.¹²

Cercîs (Çercis, Çercîs, Çerçîs): Filistin halkına gönderilen peygamber.

Dâdıyân: Hz. Cercis'e eziyet eden zalim bir hükümdar.

Dahhâk Radiyallâhü: Muhaddis ya da sahabe.

Dâvûd Peygamber: Hz. Davud

Dâvud-ı Tâî: İlk dönem sufi ve zahitlerinden.¹³

Ebû Bekir bin Muhammed: "Tâbiîn devri siyer, megâzî ve hadis âlimi."¹⁴

Ebû Bekir Sıddık: Dört halifeden ve ilk müslümanlardan biri.

Ebû Derdâ: Dımaşk kadılığı ve Kur'an muallimliği yapan sahabi.¹⁵

Ebû Hanife: Hanefî mezhebinin imamı.

Ebû Hüreyre: Çok hadis rivayet etmesiyle bilinen sahabe¹⁶

Ebû Ubeyde bin el-Cerrâh: "Aşere-i mübeşşereden olan kumandan sahâbî"¹⁷

Ebû Zer: Sahabe.

Emir İsmail: Âdil beylerden birisi.

¹⁰ Ahmet Özel, "Fakî-yi Teyrân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/faki-yi-teyran>, (10.09.2021), s. 438.

¹¹ Mehmet Yaşar Kandemir, "Câbir b. Abdullah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 530.

¹² Mustafa Öz, "Ca'fer es-Sâdık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 1.

¹³ Mustafa Kara, "Dâvûd et-Tâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 48.

¹⁴ Mustafa Fayda, "Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 95.

¹⁵ Abdullah Aydın, "Ebû'd-Derdâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 310.

¹⁶ Kandemir, "Ebû Hüreyre", C. 10, s. 160.

¹⁷ Ahmet Önkal, "Ebû Ubeyde b. Cerrâh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 249.

Enes bin Mâlik: Hz. Muhammed'e hizmetleriyle tanınan ve en çok hadis rivayet eden sahabelerden biri.¹⁸

Esvet Radiyallâhü: "Fakih, kıraat âlimi ve muhaddis tâbiî."¹⁹

Eyyûb Peygamber: Hz. Eyüp.

Fâtıma Radiyallâhü: Hz. Muhammed'in kızı.

Fekiye (Fekiyye) Rahmatullâhi Aleyh: "Klasik Kürt şiirinin önde gelen temsilcilerinden."²⁰

Firavn: Hz. Musa zamanında yaşayan Mısır hükümdarı.

Fazl bin Abbâs: Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, sahabe.²¹

Hâbil: Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın oğlu.

Hârûn: Hz. Mûsâ'nın kardeşi, Hz. Harun.

Hârûn er-Reşid: Halife

Hasan: Hz. Muhammed'in torunu. Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın oğlu.

Hasan Basrî: Basralı tâbiî, âlim ve zahit.²²

Hûd: Hz. Hud.

Hüseyin: Hz. Muhammed'in torunu. Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın oğlu.

İbn-i Bünyâmin: Hz. Yufus'un kardeşi.

İbn-i Münebbih (Vehb b. Münebbih ya da Hemmâm b. Münebbih'tir.): Tâbiî.

İbn-i Yezîd: Tâbiîn âlimi ve muhaddis kişi.²³

İbrâhim Peygamber (İbrahim Halil Peygamber): Hz. İbrahim

İdrîs Peygamber (Uhnuh): Hz. İdris.

¹⁸ İbrahim Canan, "Enes b. Mâlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 234.

¹⁹ Saffet Köse, "Esvet b. Yezîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 441.

²⁰ Ahmet Özel, "Fakî-yi Teyrân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/faki-yi-teyran>, (10.09.2021), s. 437.

²¹ Selman Başaran, "Fazl b. Abbas b. Abdülmuttalib", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 272.

²² Uludağ, "Hasan-ı Basrî", C. 16, s. 291.

²³ Tuncay Başoğlu, "Yezîd b. Ebû Habîb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 518.

İkrime Radiyallâhü: Sahabe.

İmamü'l-Muzaffer Semânî: “Şâfiî fakihi, kelâm ve tefsir âlimi.”²⁴

Îsâ Peygamber: Hz. İsa.

İsmâil Peygamber: Hz. İsmail.

Kâ'b el-Ahbâr: Benî İsrâil ile ilgili rivayetleriyle bilinen tâbî.²⁵

Kâbil: Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın oğlu.

Kârûn: Zenginliğiyle tanınan, Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn zamanında Allah'ın emirlerine karşı çıktığı için cezalandırılan kişi.²⁶

Lût Peygamber: Hz. Lut.

Meryem: Hz. İsa'nın annesi.

Meymûn bin Mihrân: “Tâbiîn âlimi ve kadı.”²⁷

Mu'âz bin Cebel (Mu'âz İbn-i Cebel): Sahabe.

Muhammed Mustafa (Resul): Hz. Muhammed.

Mûsâ Peygamber: Hz. Musa.

Nemrûd: Hz. İbrahim'i ateşe atan, inançsız kral.

Nûh Peygamber: Hz. Nuh.

Osmân bin Abdullâh

Ömer bin Hattâb (İbn-i Ömer): Hz. Ömer'in oğlu, en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sahabeden ve abâdileden birisi.²⁸

Ömer Radiyallâhü Anh: Dört halifeden biri.

Sa'd bin Vakkas: “Aşere-i mübeşşereden olan sahâbî, kumandan.”²⁹

Sâlih: Hz. Salih.

²⁴ Abdullah Aygün, “Semânî, Ebü'l-Muzaffer”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 463.

²⁵ Kandemir, “Kâ'b el-Ahbâr”, C. 24, s. 1.

²⁶ Harman, “Kârûn”, C. 24, s. 519.

²⁷ Halit Ünal, “Meymûn b. Mihrân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004, s. 506.

²⁸ Kandemir, “Abdullah b. Ömer b. Hattâb”, C. 1, s. 126.

²⁹ İbrahim Hatiboğlu, “Sad b. Ebû Vakkâs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 372.

Selmân-ı Fârisî: İslamiyet’i kabul eden ve İran asıllı olan ilk sahabe.³⁰

Sevbân Radiyallâhü: Hz. Muhammed’in azatlısı, sahabe.³¹

Süleyman Peygamber: Hz. Süleyman.

Şa‘bî Radiyallâhü: “Hadis âlimi, tâbiî.”³²

Şakîk-i Belhî: “Horasanlı sûfi.”³³

Şemsûn: Hz. Muhammed’in Şemsun adında bir peygamber olduğunu ve gaza ettiğini söylediği kişi.

Şeyh Cüneyd-i Bağdâdî: İlk devir sufiliğinin en güçlü temsilcilerinden birisi olan ünlü sufi.³⁴

Şeyh Ebu’l-Kâsım: Âlim kişi.

Şeyh Hâtim el-Esâm: “İlk dönem Horosan sûfilerinden.”³⁵

Vekî: “Muhaddis ve fakih”³⁶

Yahyâ bin Mu‘âz: “Seyrüsülûk makamlarından bahseden ilk sûfilerden.”³⁷

Yahyâ Peygamber: Hz. Yahya.

Yakûb Peygamber: Hz. Yakup.

Yûnus Peygamber: Hz. Yunus.

Yûsuf Peygamber: Hz. Yusuf.

Zekeriyyâ Peygamber: Hz. Zekeriya.

Zülkarneyn: “Kur’an’da kendisine büyük güç ve imkân verildiği bildirilen kişi.”³⁸

³⁰ Hatiboğlu, “Selmân-ı Fârisî”, C. 36, s. 441.

³¹ Hasan Cirit, “Sevbân b. Bücdüd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 583.

³² Kandemir, “Şabî”, C. 38, s. 217.

³³ Ali Bolat, “Şakîk-ı Belhî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 305.

³⁴ Süleyman Ateş, “Cüneyd-i Bağdâdî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 119.

³⁵ Mustafa Bilgin, “Hâtim el-Esam”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 470.

³⁶ Mehmet Emin Özafşar, “Vekî b. Cerrâh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 8.

³⁷ Salih Çift, “Yahyâ b. Muâz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 257.

2.2.1.2. Doğaüstü Varlıklar

Eserde bu varlıkların isimleri, hangi özellikleri ile ön plana çıktıkları ve ne gibi görevleri olduğu belirlenmiştir.

Azrâil, Cânavar, Cebrâil, Deccâl, Dîv, Hâtif, İblîs, İsrâfil, Kirâmen Kâtibin, Mâlik, Melekü'l-Mevt, Mîkâil, Mûnkir, Nekir, Perî, Rıdvân, Şeytân, Zebânî.

[37b] Kirâmen Kâtibin ferîştehleri kim müminlerüñ müzdin ve günâhın yazarlar.

[69a] Bir gün Melekü'l-Mevt, bir âdem sûretinde olup geldi, İdrîs Peygamber'e konuk oldu.

2.2.1.3. Arabi Aylar

Eserde yer alan bu ayların isimleri ve bu aylar içinde dua etmenin ne gibi mükâfatı olacağı tespit edilmiştir.

Muharrem, Receb, Şabân, Ramazân, Zi'l-Kade, Zi'l-Hicce.

[34a] Her kim ramazân ayında oruç dutsa ol oruç berakâtında yarlığayam.

[59b] Pes Âdem Peygamber dahı Mekke'ye geldi kaçan kim zi'l-hicce ayınıñ evvel on günü oldısa duâ ve zârı eyledi, tevbe kıldı Hak teâlâ dahı tevbesin kabul kıldı.

2.2.1.4. Kutsal Kitaplar

Kitapların isimleri, özellikleri, önemi, hangi peygamberlere gönderildikleri tespit edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm (Furkân), Tevrât, Zebûr, İncîl.

[43a] Evvel Kur'ân'a rahmet, didi zîrâ dükeli ilmüñ ve hikmet anuñ icindedür.

[40a] Ve dahı kitâblardan dört kitâb ihtiyar kıldı kim Tevrât icinde duâlar ve münâcâtlar için İncîl'i hikmet için Zebûr'ı vaz nasî[ha]tiçün Kur'ân'ı şerîat için.

³⁸ Mustafa Öztürk, "Zülkarneyn" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 564.

2.2.1.5. Önemli Gün ve Geceler

Önemli gün ve gecelerde ne gibi ibadetlerin ve duaların yapılması gerektiği, yapılan ibadetler karşılığında çeşitli mükâfatların verileceği tespit edilmiştir.

Kıyamet Günü, Bayram Günü, Kurban Günü, Aşure Günü, Miraç Gecesi, Kadir Gecesi, Berat Gecesi, Âzîne (Cuma) Gecesi, Şenbih Gecesi, Yek-Şenbih Gecesi, Dü-Şenbih Gecesi, Çar-Şenbih Gecesi, Penc-Şenbih Gecesi.

[101b] Her kim âşûre gününde bir aç toyursa şol kadar sevâb bula ki Muhammed ümmetinüñ yoksulların toyurmuş gibi ola ve dahı her kim âşûre gün yetimüñ başın sığasa ne kadar kim anuñ kılları dokuna, ol kıl sağışınca Hak teâlâ, ol kuluñ derecâtın artura.

[95a] Her kim âzîne gicesi, on iki rekat namâz kılsa her bir rekatında bir fâtiha ve bir ihlâs ve bir kul eûzü birabbi'l-falakı ve bir kul eûzü birabbi'n-nâsı okuya, namâzdan fâriğ olıcak.

2.2.1.6. Tabiat Unsurları

2.2.1.6.1. Dağlar

Dağların adları, önemi ve hangi amaç için kullanıldıkları tespit edilmiştir. Kâbe'nin beş dağın taşından yapıldığı ve kible olduğu belirtilmiştir.

Arafât Tağı, Cûdî Tağı, Hira Tağı, Lübnan Tağı, Tûr Tağı, Uhud Tağı, Zeber Tağı.

[5b] Kâbe yapasın beş tağun taşundan; evvel tağı, ikinci Zeber Tağı, üçüncü Lübnan Tağı, dördüncü Hira Tağı, beşinci Cûdî Tağı. Pes Hak teâlâ, ol beş tağun taşından yapılan Kâbeyi sana kible kıldı.

[9b] Mekke'de bir yıl kadar yağmur yağmadı. Mekke, kavî bir cuma gün Arafât Tağı'na çıkdılar. Duâ vü zârılık kıldılar.

2.2.1.6.2. Ağaçlar

Dinî muhteva içinde ağaçların neler olduğu ve ne şekilde eserde yer aldıkları tespit edilmiştir.

Nar Ağacı, Sidretü'l-Müntehâ Ağacı.

[27a] Ol kayanuñ üzerinde Hak teâlâ, bir tatlu çeşme çıkarmışdı ve dahı bir nar ağacı bitmişdi.

[51b] Andan sidretü'l-müntehâ ağacı silkine, silkündiği âvâzını uçmak işide.

2.2.1.6.3. Hayvanlar

Eserdeki hayvanların adları, özellikleri ve bazılarının hangi peygamberler ile özdeşleştikleri belirlenmiştir.

Yılan, çıyan, koç, balık, deve, at, doğan, kirpi, it, domuz, maymun, öküz, kuş, karnca, akrep, geyik.

[17b-18a] Soñra Süleymân aleyhisselâm, kirpiye sordı: Niçün ve ata ve toğana cevâb virmedün, ite cevâb virdün? Kirpi ayıtdı: At ve toğan vefâ-dâr değöldür. Tuz, ekmek hakkın saklamazlar. Atı kaçan düşmân binicek issine kasıd ider ve toğan issi dilemediği yere uçar. Gâh olur kim okursa gelmez ammâ it vefâ-dâr olur; tuz, etmek hakkın saklar, issi kovarısa dahı ayruk kapuya gitmez.

[59b-60a] İkinci günü Yûnus Peygamber'i balık karnından kurtardı.

2.2.1.7. Diğer Unsurlar

2.2.1.7.1. Kale

Orucun her bir gününe farklı anlamlar atfedilmiş, orucun altıncı gününde Hz. Muhammed'in Hayber Kalesi'ni fethettiği gün olduğu belirlenmiştir.

Hayber Kalesi.

[60a] Altıncı gün, Muhammed Mustafâ aleyhisselâm, Hayber Kalasın fetih itdüği gündür.

2.2.1.7.2. Ülke ve Şehirler

Ülke ve şehirlerin adlarının neler olduğu, bu ülke ve şehirlerin bazı peygamberler ile özdeşleştikleri tespit edilmiştir.

Felestin, Mısr, Kenân Şehri, Şam, Mekke, Medîne, Yemen.

[71a] Sebeb oldur kim Çercîs, Felestîn şehrinden idi.

[22b] İşâret, Yûsuf Peygamber aleyhisselam kardaşları Mısr'a geldiler.

2.2.1.7.3. Kabileler

Eserde yer alan kabilelerin adları, bazı peygamberler ile olan bağlantıları ve özellikleri tespit edilmiştir.

Benî İsrâil, Benî Kelb Kabîlesi, Kureyş Kabîlesi.

[78a] Mûsâ ayıtdı: İlâhî, Benî İsrâil mi sevgülüdür hazretüñde yâ Muhammed ümmeti mi? Hak teâlâ ayıtdı: Yâ Mûsâ! Muhammed ümmeti, benüm katumda dükeli ümmetlerden sevgülüdür.

[18a] Kureyş kabîlesinüñ uluları, Peygamber hazretine geldiler, didiler: Yâ Muhammed! Sen Tañrı'ya duâ kıl, bize bu safâ taşın altun eylesün, saña îmân getürelüm.

2.2.1.7.4. Gazalar

Eserde gaza adları, ramazan ayının her bir gecesinde yapılan ibadetlerin gazalarda bulunmuş gibi sevabının olması ve bu gazaların önemi belirlenmiştir.

Bedir Gazası, Hâmân Gazası.

[105a] Yedinci gece kılsa Mûsâ Peygamberle Hâmân Gazâsı'nda bile bulunmuş gibi ola. Sekizinci gece kılsa Bedir Gazâsı'nda bile bulunmuş gibi ola.

[54a] Bedir Gazâsı'nda Peygamber aleyhisselâm ferîştehler geldiler, yardım itdiler.

2.2.1.7.5. Yiyecek ve İçecekler

Eserde yer alan yiyecek ve içecek adları, aşure yaparken kullanılan yiyeceklerin neler olduğu ve bu yiyecek-içeceklerin önemi tespit edilmiştir.

Su, tuz, ekmek, şerbet, nar, süci, şûrbâ, süt, yoğurt, hurma, buğday, hardal, arpa, bakla, nohut, mercimek, böğrülce.

[48b-49a] Peygamber ayıtdı: Her kim, bir çanak şûrbâdan yâ südden yâ yoğurtdan yâhûd bir hurmâdan yâ bir içim sudan yedürse içürse hemân ol müzdi vire.

[102b] Ol vakti Hak teâlâ, anı gark olmakdan kurtardı ve gemisi Cûdî Tağına, kavmi dükeli açdı ve bunlarla buğday, arpa ve bakla ve nohûd ve mercimek böğrülce varıdı. Her kim bu aşı bişirüp dervîşlere yedürse Hak teâlâ, Nûh Peygamber sevâbın vir.

2.2.1.7.6. Değerli Cevher, Taş ve Süsler

Eserde yer alan cevher, taş ve süs adları tespit edilmiş; bu nesnelerin dinî hususiyetler ile olan değeri belirlenmiştir.

Altun, yâkût, incü, gümüş, mercân, zebercet, zümrüt.

[86b] Yâ Mûsâ! Andan uçmağı yaratdum, gevherden ve incüden ve yâkûtandan ve mercândan ve altundan ve gümüşden.

2.2.1.8. Ayetler

Eser ile ilgili dinî bilgiler verilirken o konu ile bağlantılı olarak ayet örneklerinden faydalandığı görülmüştür. Bu bölümde eserde yer alan ayetler, sure ve ayet numaraları ile birlikte sıralanmış, eserde yer aldığı sayfa ve satır numaraları belirtilmiştir. Ayetlerin bir kısmı tam olarak verilirken bir kısmı parça hâlinde, eksik olarak verilmiştir. Eksik olan kısımlar “...” ile belirtilmiştir. Ayetlerin meali, çeviri yazılı metinde dipnot olarak belirtilmiştir.

[3a] ⁽⁵⁾ ... Leâtiyennehüm min beyni eydîhim ⁽⁷⁾ ve min halfihim ⁽⁸⁾ an eymânihim ⁽⁹⁾ an şemâlihim ... (A‘râf, 7/17).

[3b] ⁽⁴⁾ ... İinne rahmetallâhi karîbün mine⁽⁵⁾’- muhsinin (A‘râf, 7/56).

[3b] ⁽⁵⁾ ... İnnallâhe gafûrun ⁽⁶⁾ rahîm (Bakara 2/192, Bakara 2/199, Enfâl 8/69, Nûr 24/5, Nûr 24/62, Mümtehine 60/12, Müzemmil 73/20).

[3b] ⁽¹²⁾ ... İinne’l-hasenâti yüzhibe’s-seyyi’ât ... (Hûd, 11/114).

[4a] ⁽¹²⁾ ... Ve ya‘fû an kesîr (Şûrâ 42/30, Şûrâ 42/34).

[4b] ⁽⁴⁾ ... Yüzhibe ankümü’r-ricse ehle’l-beyti ve yütahhirküm tathîrâ (Ahzâb, 33/33).

[4b] ⁽⁵⁾ ... Liyec‘ale aleyküm min haracin ve lâkin yürîdü liyütahhirküm ... ⁽⁶⁾ Yütimme ni‘metehü ⁽⁷⁾ aleyküm ... (Mâide, 5/6).

[4b] ⁽⁸⁾ ... İnnallâhe yühibbü’t- tevvâbîne ve yühibbül-mütetahhirîn (Bakara, 2/222).

[4b] ⁽⁹⁾ Lâyemessühü ⁽¹⁰⁾ ille’l-mutahherûn (Vâkı‘a, 56/79).

[4b] ⁽¹¹⁾ Yü‘minûne billâhi ve’l-yevmil âhiri ve ... (Âl-i İmrân, 3/114).

[7a] ⁽⁹⁾ Mâselekeküm fisekar (Müddessir, 74/42), kâlû lem nekü mine'l-musallîn (Müddessir, 74/43).

[11b] ⁽¹⁾ ... Yeveddüllezîne keferû lev kânû müslimîn (Hicr, 15/2).

[18a] ⁽¹⁰⁾ Yâ eyyühâllezîne âmenû ⁽¹¹⁾ tûbû illâllâhi tevbeten nasûhâ ... (Tahrîm, 66/8).

[20b] ⁽⁶⁾ ... Velâtey'esü min revhillâhi innehü lâzey'esü min revhillâhî ille'l-kav ⁽⁷⁾ mü'l-kâfirûn (Yûsuf, 12/87).

[24b] ⁽¹¹⁾ Nebbi' ibâdî ennî ene'l gafûru'r-rahîm (Hicr, 15/49).

[25a] ⁽⁸⁾ ... Vesi'at külle şey' ⁽¹³⁾ feseektübühâ lillezîne yettekûne ve yû'tüne'z-zekâte vellezîne ⁽¹⁴⁾ hüm biâyâtinâ yû'minûn (A'râf, 7/156).

[25b] ⁽³⁾ Ellezîne yettebi'une'r-resûle'n-nebîyye'l-ü ⁽⁴⁾ mmî ... (A'râf, 7/157).

[30a] ⁽⁴⁾ İnnellezîne kâlû rabbünâllâhü sümme'takâmû ... (Fusillet, 41/30).

[31a] ⁽¹⁾ İnnellezîne kâlû rabbünâllâhü ⁽²⁾ sümme'tekâmû ⁽⁴⁾ tetenezzelü aleyhimü'l-melâiketü ⁽⁵⁾ ellâ tehâfû ve lâ tahzenû ⁽⁷⁾ veebşirû bi'l-cennetilletî küntüm tû'adûn (Fusillet, 41/30).

[33b] ⁽⁶⁾ İne iddete'ş-şuhûri indallâhisnâ aşere şehren ⁽⁷⁾ fi kitâbillâhi ... (Tevbe, 9/36).

[37a] ⁽⁷⁾ Yevme'izin tühaddisü ⁽⁸⁾ ahabârehâ (Zilzal, 99/4).

[39b] ⁽¹⁰⁾ Ve rabbüke yahlüku mâyeşâ'ü ⁽¹¹⁾ ve yahtâr ⁽¹²⁾ mâ kâne lehümü' ⁽¹³⁾ l- hıyaratü ⁽¹⁴⁾ sübhânallâhi ve teâlâ ammâ yüşrikûn (Kasas, 28/68).

[42a] ⁽¹³⁾ İneke lâ tüsmi'u'l- mevtâ ... (Neml, 27/80).

[42b] ⁽⁵⁾ İnnâ enzelnâhü fileyletin mübâreketin ⁽⁸⁾ innâ künnâ münzirîn (Duhân, 44/3).

[42b] ⁽⁹⁾ Fihâ yüfreku ⁽¹⁰⁾ küllü emrin hakîm (Duhân, 44/4).

[42b] ⁽¹³⁾ Emren min indinâ ⁽¹⁴⁾ innâ künnâ mürsilîn (Duhân, 44/5).

[42b] ⁽¹⁵⁾ Rahmeten min rabbik [43a] ⁽¹⁾ innehü hüvessemiu'l-alîm (Duhân, 44/6).

[43a] ⁽¹¹⁾ Şehru ramadânellezî ünzile fihi' ⁽¹²⁾ l-kur'ânü ... (Bakara, 2/185).

[44b] ⁽¹¹⁾ Kûlû veşrebû henî'en bimâ esleftüm fi'l-eyyâmi'l-hâliyeh (Hâkka, 69/24).

[45b] ⁽¹³⁾ ... Kûtibe aleykümü's-sıyâmü ⁽¹⁵⁾ kemâ kûtibe alellezîne min kabliküm [46a] ⁽¹⁾ lealleküm tettekûn (Bakara, 2/183).

[46a] ⁽⁷⁾ ... Ve alellezîne yütükûnehü fidyetün ta'âmu miskîn ... (Bakara, 2/184).

[46a] ⁽¹¹⁾ Ühülle leküm leylete's-sıyâmi'r-refesü ilâ ⁽¹²⁾ nisâiküm ... (Bakara, 2/187).

[46a] ⁽¹⁴⁾ Eyyâmen ma'dûdât ... (Bakara, 2/184).

[46b] ⁽²⁾ ... Ve lâ tübâşirühünne ... (Bakara, 2/187).

[46b] ⁽³⁾ ... Men kâne minküm merîdân ev 'alâ seferin ⁽⁶⁾ fe'iddetün min eyyâmin uhar ... (Bakara, 2/184).

[46b] ⁽¹⁰⁾ Leyletü'l-kadri hayrun min elfi şehri (Kadr, 97/3).

[46b] ⁽¹³⁾ ... Femen lemyecid ⁽¹⁴⁾ fesıyâmü selâseti eyyâmin ... (Bakara, 2/196).

[46b] ⁽¹⁴⁾ Femen lemyecid fesıyamü şehreyni ⁽¹⁵⁾ mütetâbi'ayn ... (Mücâdele, 58/4).

[47a] ⁽⁵⁾ Ve emmâ men hâfe makâma rabbihî ve nehe'n-nefse ani'l-hevâ feinne'l-cennete hiye'l-⁽⁶⁾me'vâ (Nâzi'ât 79/40, 41).

[49a] ⁽¹²⁾ İnnâ enzelnâhü fileyleti'⁽¹³⁾l-kadr (Kadr, 97/1).

[49b] ⁽⁵⁾ Tenezzelü'l-melâiketü ve'r-rûhu fihâ ... (Kadr, 97/4).

[51a] ⁽⁴⁾ Selâmün hiye hattâ matlâ'ı'l-fecr (Kadr, 97/5).

[54a] ⁽¹³⁾ Selâmün 'alâ nûhın fi'l-âlemîn (Sâffât, 37/79).

[54b] ⁽²⁾ ... Yâ nâru kûnî berden ve selâmen 'alâ ibrâhîm (Enbiyâ, 21/69).

[54b] ⁽⁸⁾ Ve selâmün aleyhi yevme vülide ... (Meryem, 19/15).

[55a] ⁽²⁾ Kad eflaha men tezekkâ (A'lâ, 87/14).

[55a] ⁽⁵⁾ Ve zekerasme rabbihî fesallâ (A'lâ, 87/15).

[59b] ⁽⁵⁾ ... Fedeynâhü bizibhın azîm (Sâffât, 37/107).

[59b] ⁽⁹⁾ ... Ve etmemnâ ⁽¹⁰⁾ hâ bi'aşrin fetemme mîkâtü rabbihî erba'îne leyleh ... (A'râf, 7/142).

[59b] ⁽¹⁰⁾ ... Ve kellemallâhü mü⁽¹¹⁾sâ teklîma (Nîsa, 4/164).

[59b] ⁽¹³⁾ Sümmectebâhü rabbühü fetâbe ⁽¹⁴⁾ aleyhi ve hedâ (Tâ Hâ, 20/122).

[63b] ⁽⁹⁾ ... Ve inne yevmen inde rabbike ke'elfî senetin te'uddûn (Haz, 22/47).

[69a] ⁽⁴⁾ Vezkur fi'l-kitâbi idrîse innehü kâne sıddîka'n-nebiyyâ (Meryem, 19/56).

[69a] ⁽⁴⁾ Ve refa'nahü ⁽⁵⁾ mekânen aliyyâ (Meryem, 19/57).

[71a] ⁽⁴⁾ Küllü nefsin zâ'ikatü'l-mevti ... (Ankebût, 29/57).

[71a] ⁽⁵⁾ Vein minküm illâ vâridühâ ... (Meryem, 19/71).

[71a] ⁽⁶⁾ ... Ve mâ⁽⁷⁾hüm minhâ bimuhracîn (Hicr, 15/48).

[74b] ⁽⁵⁾ ... Ve zâlike alallâhi yesîra (Ahzâb 33/19, 30; Nisâ 4/30, 169.)

[88b] ⁽¹⁵⁾ ... Ve entümü'l-a'levne ... (Muhammed, 47/35).

[89a] ⁽⁷⁾ Men câ'e bi'l-haseneti felehü hayrun minhâ ... (Neml, 27/89).

[92a] ⁽⁵⁾ Külû veşrebû henî'en bimâ küntüm ta'melûn (Mürselât, 77/43).

[92a] ⁽⁶⁾ İnnâ kezâlike neczi'l-muhsinîn (Mürselât, 77/44).

[92b] ⁽⁶⁾ ... Kezâlike neczi'l-muhsinîn (Saffât, 37/121).

[93b] ⁽²⁾ İze's-semâ'ün şekkat (İnşikâk, 84/1).

[98b] ⁽⁵⁾ İzâ zülzileti'l-ardu ... (Zilzâl, 99/1).

2.2.1.9. Bazı Dualar ve Zikirler

Eserde dinî ve tasavvufî bilgiler verilirken dua ve zikir örnekleriyle bilgilerin somutlaştırıldığı belirlenmiştir. Bu kısımda eserde belirlenen Arapça dualar ve zikirler, sayfa ve satır numaraları ile birlikte verilmiştir. Aynı dualar ve zikirler farklı sayfalarda tekrar ettiğinde aşağıda ikinci defa örnekleri verilmemiştir. Türkçe anlamları, çeviri yazılı metinde dipnot olarak verilmiştir.

[54b] ⁽¹¹⁾ Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi.

[61a] ⁽¹⁵⁾ Sübhâne'l-melikü'l-kuddûsü.

[61a] ⁽¹⁴⁾ Allâhümme ⁽¹³⁾ heblî küllihim.

[63b] ⁽¹²⁾ Sübhânallâhi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe ⁽¹³⁾ illâllâhü vallâhü ekber.

[68b] ⁽⁹⁾ Allâhümme innî zalemtü nefsi zulmen kesîrân feinnehü lâygafîru'z-zünûbe illâ ente ⁽¹⁰⁾ fagfîrli magfîreten min 'indike verhamnî inneke ente'l-gafûru'rahîm.

[81b] ⁽⁵⁾ estağfirullâhe livelivâlideyye veli'l-müminîne ve⁽⁶⁾l-müminâti elahyâ'ü minhüm ve'l-emvât.

[86b] ⁽⁴⁾ Bismillâhirrahmânirrahîm tevekkeltü ⁽⁵⁾ alallâhi va'tesamet billâhi ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi aliyyi'l-azîm.

[88a] ⁽¹⁾ Sübhânallâhi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illâ⁽²⁾llâhü vallâhü ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm.

[88a] ⁽⁴⁾ Sübhânallâhi ve bihamdihi.

[88a] ⁽⁹⁾ Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn.

[88a] ⁽³⁾ Sübhâne men te'azzeze bi'l-kudreti ve'l-bekâi ve kahrü'l-ibâdi'l-mevti ve'l-ginâ'i.

[88a] ⁽⁴⁾ Lâ ilâhe illâ⁽⁵⁾llâhü'l-melikü'l-hakku'l-mübiyn.

[90b] ⁽⁴⁾ Âmennâ bihi ve saddaknâ.

[90b] ⁽¹²⁾ Sübhânallâhi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illâllâhü ⁽¹³⁾ vallâhü ekber.

[90b] ⁽¹³⁾ Sübhânallâhi ve'l-hamdü lillâhi sübhânallâhi azîm ve bihamdihi ⁽¹⁴⁾ sübhânallâhi azîm.

[92b] ⁽⁹⁾ Lâ ilâhe illâllâhü vahdehü ⁽¹⁰⁾ lâşerîke lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü yuhyî ve yümît. Ve hüve hayyün lâyemût. Biyedihî'l-hayr. ⁽¹¹⁾ Ve hüve 'alâ külli şeyin kadîr.

[93a] ⁽¹²⁾ Estağfiru⁽¹³⁾llâhe min külli zenbin ve etûbü ileyh.

[94b] ⁽⁶⁾ Lâ ilâhe illâllâhü'l-melekü'l-hakku'l-mübîn Muhammedün resûlullâhü sâdiku'l-va'dü⁽⁷⁾l-emîn.

[95a] ⁽¹¹⁾ Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm.

[96a] ⁽⁸⁾ Ve sallallâhü 'alâ Muhammedin ve âlihi ecma'în.

[96a] ⁽⁹⁾ Sallallâhü 'alâ Muhammedin nebiyyi'l ümmî.

[96a] ⁽⁹⁾ Estagfirullâhe'l-azîmellezî ⁽¹⁰⁾ lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyü'l-kayyûmü gaffârezzünûbu ileyh.

[98a] ⁽⁶⁾ Afallâhü ⁽⁷⁾ 'an sekatâti akvâlinâ ve seyyiâti ef'âlinâ.

[99b] ⁽³⁾ Allâhümme'rzüknâ rızkan hasanen mine'l-celâli ve ⁽⁴⁾ ctebeynâ mine'l-harâmi ve edhilne'l-cennete dâre's-selâmi verzuknâ likâeke bifadlike ⁽⁵⁾ ve cûdike yâ hannânü yâ mennânü yâ zü'l-celâli ve'l-ikrâmi.

[99b] ⁽⁸⁾ Lâ ilâhe ⁽⁹⁾ illâllâhü biküllî mekânın lâ ilâhe illâllâhü.

[101a] ⁽⁵⁾ Lâ ilâhe illâllâhü'l-ekrimü'l-hakîmü sübhânallahi rabbi'l-ar ⁽⁶⁾ şî'l-azîm elhamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn es'elüke mûcibâti rahmetike ve azâ'ime ⁽⁷⁾ magfîretike ve'l-ganîmeti min külli zenbin.

[101a] ⁽¹¹⁾ Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü mine'z-zâlimîn.

[103b] ⁽³⁾ Allâhümme salli 'alâ Muhammedin elnebiyyi'l-ümmî ve 'alâ âlihi ve sahbihi ve sellim.

[103b] ⁽⁴⁾ Sübhâne'l-meliki'l-kuddûs subbûhun rabbü'l-melâiketi ⁽⁵⁾ ve'r-rûh.

[103b] ⁽⁵⁾ Rabbigfir verham ve tecâvez ⁽⁶⁾ ammâ talemü inneke ente'l-eazzü'l-kirâm.

[106b] ⁽¹⁵⁾ Sübhânallâhi elhannânü elmennânü sübhâ ⁽¹⁴⁾ nallâhi ve'l-hamdülillâhi'l-mesîhu fiküllî mekânin.

2.2.1.10. Bazı Peygamber Kıssaları ve Mucizeleri

Bu bölümde bazı peygamberler hakkında genel tespitlerde bulunulmuştur. Bu peygamberlerin hangi özellikleri ile ön plana çıktıkları, mucizeleri ve kıssaları el yazması eserde yer alan sayfa numaraları ile birlikte özetlenerek örnekler hâlinde verilmiştir. Eserde ismi zikredilen fakat kıssasına ya da mucizesine yer verilmeyen peygamberler bu bölümde ele alınmamıştır.

2.2.1.10.1. Hz. Muhammed

Eserde Hz. Muhammed'in miraç hadisesine ve bu esnada yaşadığı mucizelere, dünyanın Hz. Muhammed için yaratılmasına, Kur'an'ın indirilmesine, Hz. Muhammed'in kendi ümmetinin ve halkının bağışlanmasını istemesine, nurunun yaratılmasına yer verilmiştir.

[6a] Hz. Muhammed'in miracı beş türlü şekilde gerçekleşmiştir. İlk miraç Mekke'den Beytü'l-Mukaddes'e burâkla varması, ikinci miraç Beytü'l-Mukaddes'den yedinci kat göğe nurdan merdiven ile varması, üçüncü miraç yedinci kat gökten sidretü'l-müntehaya meleklerin kanadıyla varması, dördüncü miraç sidretü'l-müntehadan kâbe kavseyne Cebrail'in kanadıyla varması, beşinci miraç kâbe kavseynden arş-ı azîme refrefile varması. [18a-18b] Kureyş kabilesinin Hz. Muhammed'den Allah'a dua ederek safâ taşını altına çevirmesini istemeleri, kendisine o vakit iman edeceklerini söylemeleri. [49a-49b] Dünya göğünün Hz. Muhammed için yaratılması; Kadir Gecesi, Kur'an-ı Kerim'in sure sure, ayet ayet Hz. Muhammed ve ümmetleri için indirilmesi. [54b] Kıyamet gününde diğer peygamberler kendi nefisini dilerken Hz. Muhammed'in ümmetini, halkının şefaatinin dilemesi ve Allah tarafından bu kerametın ona verilmesi. [86a] Allah tarafından Hz. Muhammed'in nurunun yaratılması ve o nurun Allah'a on yedi bin yıl secde ve ibadet etmesi.

2.2.1.10.2. Hz. Âdem

Eserde Hz. Âdem'in balçıktan ilk insan olarak yaratılmış olmasına, buğdaya meyil ettiği için cennetten çıkarılmasına yer verilmiştir. Ayrıca Şeytan'ın Hz. Âdem'den dolayı Allah'ın huzurundan kovulmasına, cennetten çıkarılmasına ve bu sebepten dolayı insanlara musallat olması hadisesine yer verilmiştir.

[14a] Hz. Âdem'in peygamber olarak balçıktan yaratılması ve tövbe ederek Allah'a ulaşması, şeytanın ise ateşten meydana gelmesi ve tövbe etmeyerek Allah'tan uzaklaşması. [21a] İlk insan olarak Hz. Âdem'in yaratılması, meleklerin ona secde etmesi ve sonrasında bir günah işlediği için cennetten çıkarılması. [55a] Hz. Âdem'in cennetin nimetleri varken buğdaya meyil etmesi ve bundan dolayı Allah'ın emrini çiğnediği için cennetten çıkarılması. [62a] Allah, şeytana lanet eder. Şeytan: Hz. Âdem'den dolayı lanete uğradığını, Allah'ın huzurundan kovulduğunu ve cennetten çıkarıldığını söyleyerek insanlara musallat olmak ister.

2.2.1.10.3. Hz. Cercîs

Eserde Filistin halkına gönderilen Cercîs peygamberin Dâdiyân adlı kötü bir kişi tarafından yetmiş kez öldürülmesine, Dâdiyân'ı ve kâfirleri İslam'a, Allah'a inanmaya davet etmesine, çeşitli işkencelere maruz bırakıldıktan sonra öldürülmesine fakat Allah'ın kudretiyle tekrardan diriltilmesine, her eziyette farklı mucizeler gös-

termiş olmasına, sonunda kendi duası ile şehit olmasına ve müminlerin onun sayesinde kurtulmuş olması olayına yer verilmiştir.

[71a-76b] Hz. Cercîs, Filistin'e gönderilen, yetmiş kez öldürülen fakat Allah'ın kudretiyle diriltilen bir peygamberdir. Dâdıyân adlı kişi puta tapardı. Allah, Cercîs peygambere: Dâdıyân'ı İslam'a davet etmesini, puta değil Allah'a inanmasını ve ona kulluk etmesini emreder. Dâdıyân bu durumu kabul etmez kendisini üstün görür ve Cercîs peygamberi ağaca astırarak çeşitli işkencelerle onu öldürtür. Allah, Hz. Cercîs'i kudretiyle diriltir. Hz. Cercîs, kafirlerin iman etmesini ister fakat bu sefer vücuduna altı demir kazık saplayarak öldürürler. Allah, melekler vasıtasıyla onu tekrar canlandırır ve vücudunda hiçbir iz yoktur. Hz. Cercîs, Dâdıyân'ın yanına gelerek iman etmesini söyler. Cercîs peygamberin elini ve ayağını bağlayarak altı yanan kazanın içine koyarlar. Allah, kazanın içinden pınar çıkarır ve Hz. Cercîs'e hiçbir şey olmaz. Dâdıyân, korkarak Hz. Cercîs'i zindana attırır, dört kazığa gerdirir, ağır olan demir taşı karnına koydurur. Allah'ın buyruğu üzerine bir melek gelir Cercîs peygamberi kurtarır, Allah'ın selamını getirir ve karnını doyurması için cennetten yiyecekler getirir. Hz. Cercîs, Dâdıyân'ın yanına gelerek Allah'a iman etmesini söyler. Hz. Cercîs'in zindandan çıkmasına sinirlenen Dâdıyân, Cercîs peygamberi ağaca gerdirtip testere ile baştan ayağa kadar vücudunu parçalatıp arslanların önüne koydurtur. Allah'ın emriyle arslanlar, Hz. Cercîs'e secde ederler. Dâdıyân, Cercîs peygamberden kurtulmak için cadılar getirtir. Cadılar öküzün kulağına büyü okuyup üflerler, öküz iki parça olur. Öküzün boynuna tohum ekerler, bir saat içinde buğday biter onu biçip ekmek yapıp yerler. Cadı, bir bardak suyu okuyup üfleyerek Cercîs'e içirir. Hz. Cercîs, lâ ilâhe illâllâh der. Bunun üzerine cadı, gönülden iman getirir. Hz. Cercîs'in haberi Benî İsrâil arasında yayılır. Yaşlı bir kadın, çok fakir olduğunu söyleyerek Hz. Cercîs'e ölen sığırını diriltmesi için Allah'tan yardım dilemesini ister. Allah'ın kudretiyle kemikler sığır hâlini alarak canlanır. Bu olay birçok kişi tarafından duyulduktan sonra dört bin kişi müslüman olur. Hürmetli bir kişi, Cercîs peygamberden Allah'a yalvarmasını, dört çeşit ağacın yaprak açıp meyve vermesini ister ve ağaçlar meyve verir. Dâdıyân'ın emriyle bakırdan nesnenin içine nefsi, katran kükürtünü, ateşi ve Hz. Cercîs'i koyarlar. Allah'ın buluta emriyle gök gürler, yıldırım çakar, dünya karanlık olur. Nesnenin Şam ilinden çatladığını işitenlerin hepsi ölür. Cercîs peygambere ise bir şey olmaz. Hz. Cercîs, kafir katına gelerek iman etmelerini ister. Halk, mezarda ölülerinin olduğunu eğer onları diriltirse

kendisine iman getireceklerini söylerler. Cercîs peygamber dua eder, Allah ise on dokuz ölüyü diriltir. Bu ölüler arasında yaşlı bir kadın vardır. Hz. Cercîs ona bu dünyadan göçeli kaç yıl olduğunu sorar. Dört yüz yıl cevabını alır. Dâdıyân, Hz. Cercîs'i gözsüz, sağır, dilsiz ve elsiz oğlu olan yaşlı bir kadının evine hapsedtirir. Hz. Cercîs'in duasıyla evde bulunan kuru direk köklenir, büyür, ağaç olur. Dünyadaki çeşitli meyvelerin tümü o ağaçta biter. Bunu gören ev sahibi kadın iman getirir ve oğlunun iyileşmesini ister. Hz. Cercîs'in duasıyla kadının oğlu sağlığına kavuşur. Bütün bu olanlardan haberi olan Dâdıyân, Hz. Cercîs'in bulunduğu evi yakar, ağacı kestirir, Hz. Cercîs'e çeşitli eziyetler ederek onu yakar ve külünü denize savurtturur. Allah'ın kudretiyle Cercîs peygamber tekrar dirilir. Hz. Cercîs'i Zebur okurken gören ve ayağını yere vurmasıyla putların yerin dibine girdiğini gören Dâdıyân'ın karısı da iman getirir. Bu duruma sinirlenen Dâdıyân, karısını ağaca astırarak öldürtür. Hz. Cercîs, artık yedi yıldır gücünün kalmadığını, kendisini şehit etmesini, kendi azaplarını bu kavme yağdırmasını, iman edenlerin ise bu azaptan sakınmasını Allah'tan dua ederek ister. Cercîs peygamber kendi duasıyla şehit olur. O kavim üzerine ateş yağar ve hepsi helak olur. Müminler ise kurtulur.

2.2.1.10.4. Hz. İbrahim

Eserde Hz. İbrahim peygamberin Nemrut ile mücadelesine, ateşe atılmasına, Allah'ın yardımıyla ateşten kurtulmasına yer verilmiştir. Ayrıca Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i Allah'ın isteğiyle kurban etmek istemesine, Allah'ın bir ihsanı olarak gökten koçun indirilmesi hadisesine yer verilmiştir.

[7b] Allah'ın Hz. İbrahim'den oğlunu kurban etmesini istemesi, sonrasında oğlu yerine koçun kurban edilmesini emretmesi. [54a-54b] Allah'ın Hz. İbrahim'e selam etmesi, onu Nemrut ateşinden kurtarması, oğlu İsmail peygamber için kurban indirmesi.

2.2.1.10.5. Hz. İdris

Eserde Hz. İdris'in ilk adının Uhnûh olmasına, ilim ve ders okuduğundan dolayı Allah'ın ona İdris adını vermesine, terzilik yapmasına, orucunu açarken bütün meleklerin ona yemek getirmesine, ölüm meleği ile konuşup onunla kardeş olmasına ve ölüm meleğinden çeşitli isteklerinin olmasına yer verilmiştir.

[69a-71a] Hz. İdris'in pazartesi günü göğe yükselmesi, önceki adı Uhnûh iken ilim ve ders okumasından dolayı Allah tarafından İdris adının verilmesi, terzilik

yapması ile bilinmesi. İdris peygamber bütün ömrü içerisinde ne zaman orucunu açsa melekler ona cennetten yemek getirirlerdi. Bir gün ölüm meleği, insan suretinde gelip Hz. İdris'e konuk olur. Hz. İdris ve ölüm meleği dolaşmak için dışarı çıkarlar. Yürürken ekin tarlasına ve üzüm bağlarına denk gelirler. Ölüm meleği, bu yiyeceklerden yemek ister. Hz. İdris ise helal olmadığını söyler. Yolda yürürken koyun sürüsüne denk gelirler. Ölüm meleği, bir koyun tutup yiyelim, der. Hz. İdris, insan olmadığını anladığı meleğin ölüm meleği olduğunu öğrenince korkar. Ölüm meleği, Hz. İdris'in canını almaya geldiğini, kendisiyle kardeş olmak istediğini söyler. Hz. İdris, kendi canını almasını fakat ölüm acısını tattıktan sonra diriltmesini bu sebeple kendisiyle kardeş olacağını söyler. Allah'ın izniyle ölüm meleği bu isteği kabul eder. Hz. İdris, ölüm meleğinden cenneti ve cehennemi görmek istediğini, ibadetlerini böylelikle daha iyi yapacağını söyler. Hz. İdris, cennete girdiğinde oradan çıkmaz istemez, gerekçe olarak ise Allah'ın sözünü hatırlatır. Allah, Hz. İdris'in herkesten önce cehenneme girmesini ve herkesten önce cennete girmesini buyurur.

2.2.1.10.6. Hz. İsa

Eserde Hz. İsa zamanında yaşayan bir kişinin Hz. Muhammed'i ve ümmetini görmek için uzun ömür istemesine, bu kişinin Hz. İsa ile birlikte yaşadığı mucizeleri Hz. Muhammed'e anlatmasına yer verilmiştir. Ayrıca Allah'ın Hz. İsa'ya ölülere diriltme mucizesini vermesine, kafirlerin ve Yahudilerin kötülüklerinden korunmak için Hz. İsa'yı dördüncü kat göğe çıkarması hadisesine yer verilmiştir.

[37b-38b] Hz. İsa zamanında yaşayan bir kişi Hz. Muhammed'i ve ümmetini görmek için uzun ömür istediğini Hz. Muhammed'e söyler. Bu kişi Hz. İsa ile birlikte yaşadığı mucizeleri, Hz. Muhammed'e anlatır. Yüksek bir dağ üzerinde cevahirden ışıklar saçıldığını, Hz. İsa'nın duasıyla göz açıp kapayıncaya kadar dağa çıktıklarını ve Allah'ın kudretiyle dağın dile geldiğini söyler. Allah, bu kulunun duasını kabul ederek onu Hz. Muhammed zamanına kadar dağ içinde saklar. [54b] Allah'ın Hz. İsa'ya selam ederek ona ölülere diriltme kerametini vermesi, kafirlerin ve Yahudilerin şerrinden korumak için onu dördüncü kat göğe çıkarması.

2.2.1.10.7. Hz. Lut

Eserde Hz. Lut kavminin ve şehirlerin helak edilmesine, taş yağdırılmasına yer verilmiştir.

[54a] Meleklerin Hz. Lut kavmini helak etmeleri, şehirlerin altını üstüne getirmeleri ve taş yağdırmaları.

2.2.1.10.8. Hz. Musa

Eserde Hz. Musa'nın kardeşi Harun ile ilişkisine, düşmanı Firavuna karşı galip gelmesine, Tur Dağı'nda Allah ile konuşmasına, kelîmullah olarak anılmasına, kendisine Tevrat'ın indirilmesine yer verilmiştir.

[8b] Allah'ın Hz. Musa'yı kardeşi Harun ile görüştürmesi ve düşmanı Firavuna karşı kendisini galip etmesi. [16b-17a] Hz. Musa bir gün deniz kenarında gezerken kafir ve müslüman iki kişinin balık tuttuğunu görür. Hz. Musa, kafir puta secde edip ağını suya bıraktığında ağının balıklarla dolu çıktığını; müslüman, Allah'a secde kılp dua etmesine rağmen ağından hiç balık çıkmadığını görür. Hz. Musa ağlayarak bu sırrı Allah'ın kendisine bildirmesini ister. Allah, Hz. Musa'nın göğe bakmasını söyler. Cennet içinde bir köşkün büyüklüğü yerden göğe kadardır ve deniz kapısı açıktır. O kapının üzerinde balığın adı yazılmıştır. Köşk içinde altından ve gümüşten havzalar içinde balıklar bulunmaktadır. Allah, Hz. Musa aracılığıyla o kuluna şöyle der: Bu gördüğün cennet mi gerektir, yoksa denizin balıklarını hep ağına mı koyayım, hangisine razısın? Mümin ise kendisine Allah'ın hoşnutluğunun gerekli olduğunu söyler. [44b-45a, 76b-88b] Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah ile konuşması, kelîmullah olarak anılması, kendisine Tevrat'ın indirilmesi.

2.2.1.10.9. Hz. Nuh

Eserde Hz. Nuh'un kötü bir sözünden dolayı pişmanlık duyup kırk yıl ağlamasına ve tövbesinin kabul olmasına, Allah'ın Hz. Nuh'a selam etmesiyle birlikte kafirlerin şerrinden kurtulmasına, düşmanları üzerine galip gelmesine, tufan belasından saklanmasına yer verilmiştir. Ayrıca Hz. Nuh'un gemisinin Cudi Dağı'na çıkmasına, kendisinin ve kavminin aç olmasına ve aşure günü hadisesine yer verilmiştir.

[21b] Hz. Nuh'un uyuz bir köpeğe çok çirkin demesi üzerine köpeğin dile gelecek Allah'ın yarattığı suratı beğenmiyorsan gel boz, kendin düzelt, demesi. Bu sözünden dolayı Hz. Nuh'a azap edilmemesi için on tövbe etmesinin istenmesi. Hz. Nuh'un kırk yıl ağlayıp üzülmesi ve tövbesinin kabul olması. [54a] Allah'ın Hz. Nuh'a selam etmesi ve bu sebepten dolayı kafirlerin şerrinden kurtarılması, düşmanları üzerine galip gelmesi, tufan belasından saklanması. [102b] Aşure günü Hz.

Nuh'un gemisi Cudi Dağı'na çıktı, Hz. Nuh'un kavmindeki kişilerin gözleri ağrıdı. Cebrail gelip sürme sürmelerini buyurdu ve göz ağrıları geçti. Hz. Nuh'un kavmi, Cudi Dağı'na geldiklerinde aç idi. Gemideki kişilerin aç oldukları için gemide bulunan buğday, arpa, bakla, nohut, mercimek, böğrölceyi pişirip yemeleri.

2.2.1.10.10. Hz. Süleyman

Eserde Hz. Süleymanın saltanatına, mucizelerine, hayvanlar ile konuşmasına ve onlara hükmetmesi olayına yer verilmiştir.

[14a] Hz. Süleyman'ın devlere insanlar, periler, kuşlar, geyikler için ev yaptırması. Her şeyini rüzgarın getirmesi, kendisinin taht üzerinde oturması. [17b-18a] Hz. Süleyman'a cennetten şerbet getirilir eğer içerse kıyamete kadar ölmeyeceği, padişah olarak kalacağı bildirilir. Bu durumu hayvanlarına danışan Hz. Süleyman, kirpinin söylediklerini dinleyerek şerbeti içmez. O şerbeti denize döktürür, denizin suyu tatlı olur.

2.2.1.10.11. Hz. Yunus

Eserde Hz. Yunus'un balığın karnından kurtulması mucizesine yer verilmiştir.

[7b-8a] Hz. Yunus'un gece karanlığından, deniz suyu karanlığından ve balık karanlığından kurtulması.

2.2.1.10.12. Hz. Yusuf

Eserde Hz. Yusuf'un kardeşlerinin Mısır'a gelmesine, onu tanımamalarına, kendisinden sadaka istemelerine, kardeşi olduğunu anladıklarında yaptıklarından dolayı Hz. Yusuf'tan özür dilemelerine yer verilmiştir.

[22b-23a] Hz. Yusuf'un kardeşleri Mısır'a gelirler fakat onu tanımazlar. Kardeşleri; Kenan şehrinde geldiklerini, aç olduklarını, kendilerine sadaka ve buğday vermesini isterler. Hz. Yusuf'un sözleri üzerine onun kardeşi olduklarını anlarlar, özür dilerler ve helalleşirler.

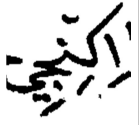
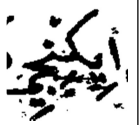
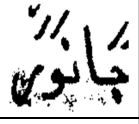
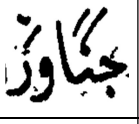
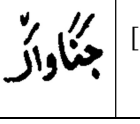
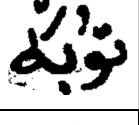
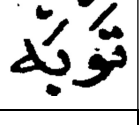
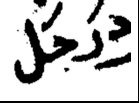
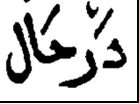
2.3. İmla Hususiyetleri

Doğu Türkçesinde görülen “bol-” fiiliyle Batı Türkçesine ait olan “ol-” fiiline eserde birlikte yer verilmiştir. Metinde “şehâdet boldı” ve “helâk oldılar” ifadeleri birlikte kullanıldıklarından dolayı Eski Anadolu Türkçesi dönemi karışık lehçeli

eserlerin özelliklerini barındırdığı söylenebilir.³⁹ Ayrıca metinde –IsAr gelecek zaman ekinin kullanılması eserin Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olma ihtimalini artırmaktadır. Bu bölümde eserin genelinde dikkat çeken kelime, kelime grupları, harf ve hareketlerin imla özellikleri üzerinde durularak genel tespitler yapılmıştır. Orijinal metinden seçilen örneklerin yanına sayfa ve satır numaraları belirtilmiştir.

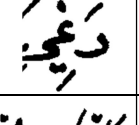
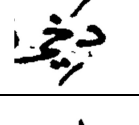
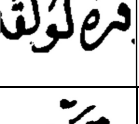
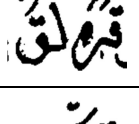
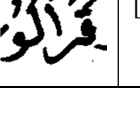

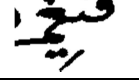
2.3.1. Ünlü Harflerin İmlası

İncelenen el yazması eserde aynı olan kelimelerde farklı yazımların yapıldığı belirlenmiştir. Bu kelimeler aşağıda örneklendirilmiştir.

	[5b] (3)	ikinci		[6b] (8)	ikinci		
	[5a] (15)	cānavar		[6b] (8)	canāvar		[70a] (1) canāvār
	[12b] (14)	töbe		[18b] (8)	tevbe		
	[75a] (15)	der-ḥal		[75b] (8)	der-ḥāl		

2.3.2. Aynı Kelimenin Farklı Yazılışları

Çalışılan metinde zaman zaman bazı kelime ve eklerin farklı yazıldığı görülmüştür. Harflerdeki değişimlerden kaynaklanan bazı kelimeler örneklendirilmiştir.

	[80b] (10)	dağı		[82a] (12)	dağı		
	[8a] (5)	qarañuluk		[17a] (7)	qaraluk		[94a] (5) qarañu
	[51a] (2)	qankı		[80a] (2)	qangı		

³⁹ Ali Akar, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018, s. 60.

قوڭشۇ	[67a] (13)	koñşu	قونشۇ	[80b] (14)	koñşı
-------	---------------	-------	-------	---------------	-------

2.3.3. Ünlü Değişimleri

Metinde birçok yerde aynı kelimenin farklı ünlüler ile yazıldığını ve bunların tekrar edildiği gözlemlenmiştir. Dönemin ağız özellikleri göz önünde bulundurularak bu kelimeler çeviri yazılı metinde korunmuştur.

i-e değişimi	يِرْدَه	[24a] (15)	yirde	يِرْدَه	[41a] (14)	yerde
	كجَه	[103a] (1)	gice	كجِرَه	[72b] (8)	geceye

2.3.4. Ünsüz Değişimleri

Eserde ünsüz harflerde görülen farklı şekillerde yazılmış olan kelimeler mevcuttur. Ayrıca aynı satırda yer alan “destür” ve “testür” kelimelerinde ünsüz harflerdeki değişimi görmek mümkündür. Çalışmada bu kelimelerin aslına sadık kalınmıştır.

b-p değişimi	بَيْرَام	[42a] (7)	bayram	پَيْرَام	[56a] (7)	payram
d-t değişimi	دَسْتُور	[70a] (8)	destür	تَسْتُور	[70a] (8)	testür
g-ğ değişimi	بِغْمَبْرَلِغِنَه	[77b] (12)	peygamberliğine	بِغْمَبْرَلِغِنَه	[78b] (7)	peygamberliğine
k-ğ değişimi	يَوْلَق	[95b] (1)	yavlağ	يَوْلَغ	[54b] (1)	yavlağ

2.3.5. Farklı Dillerde Aynı Anlama Gelen Kelimeler

Eserde, Arapça ve Farsça gibi farklı dillerde yer alan kelimelerin Türkçede aynı anlama geldiği ve bu kelimelerin her iki kullanımına da yer verildiği gözlemlenmiştir.

يَا زُق	[96b] (3)	yazuk (suç, hata)	كُنَاهُ	[3a] (5)	günāh (suç, hata)
ذُو كِلِي	[23b] (6)	dükeli (bütün, hep, herkes)	جُمْلَةٌ	[91b] (1)	cümle (bütün, hep, herkes)
كَلَزَّ	[15b] (11)	geñez (kolay)	أَسَانٌ	[106b] (6)	āsān (kolay)
أَيْرُقُ	[37b] (10)	ayruq (başka, artık)	غَيْرِي	[98b] (11)	ğayrı (başka, artık)

2.3.6. Metatez (Göçüşme)

Kelimede yer alan iki tane ünsüz harfin yer değiştirmesi olarak bilinir. Ağzılarda hâlâ varlığını sürdüren metateze de rastlanmıştır. Metinde yer alan bu tür kelimelere müdahale edilmemiştir.

خَمَكْتِ	[35a] (9)	ħimket
----------	--------------	--------

2.3.7. Eserde Bulunan Bazı Ek, Edat ve Fiillerin Yazımı

Metinde 1. tekil şahıs ekinin –(x)m ve –(I)n olarak yazıldığı saptanmıştır.

نِيحَةٌ مُشْتَوْلِيْ	[28a] (11)	nice muştulayım	نِيحَةٌ مُشْتَوْلِيْ	[28a] (12)	nice korkudayın
نَهْ يَزَايِنِ	[30b] (2)	ne yazayın	طَوَافٍ اِيْدِرْدِيْمِ	[31b] (5)	tavāf iderdim

Çeviri yazılı metinde –idi ek fiilinin iki farklı yazımı tespit edilmiştir.

اِيْدِي	[24b] (14)	idi	اِيْدِي	[21b] (12)	idi
---------	---------------	-----	---------	---------------	-----

Eserde –imiş ek fiilinin birleşik zaman yaptığı örneklerde ayrı ve birleşik yazıldığı durumlar gözlemlenmiştir.

صَاتِحْ اِيْمِشْ	[9b] (12)	şatıcı imiş	بَيُومِرْشْ	[29a] (5)	buyurmuş
------------------	--------------	-------------	-------------	--------------	----------

Çeviri metinde –daki, -deki eki yerine bazen –dağı şeklinde kullanımlar mevcuttur.

يَاْمِدَغِي	[23a] (6)	yanımdağı	جَانِدَغِي	[27b] (10)	cânındağı	زَمَانِدَغِي	[63a] (9)	zamânındağı
-------------	--------------	-----------	------------	---------------	-----------	--------------	--------------	-------------

Belirtme durum eki ve iyelik eki bazen “nun” harfi ile karşılanmıştır.

كَيْنِيْكَ تَمْرِنِ	[48b] (11)	kişinün ğarnın	جَانِنِ	[76b] (2)	cânın	طُونِنِ	[2b] (5)	tonın
---------------------	---------------	-------------------	---------	--------------	-------	---------	-------------	-------

Birleşik yazılması gereken bazı ek ve harflerin ayrı yazıldığı durumlar mevcuttur.

قَوْلْ دَرِي	[5b] (15)	ğuldur	قَاتِرَاقْ	[33a] (7)	ğatırak	دُكَلِيْمُوْرُوْكَ	[68b] (15)	dükelimüzün
--------------	--------------	--------	------------	--------------	---------	--------------------	---------------	-------------

İle edatının üç farklı kullanımı vardır. Bunlar ile, -ıla, -la şeklindedir.

اَنْلُوْرِيْدِ	[75a] (2)	anlar ile	اِنْخِلَاْسِلَهْ	[15b] (7)	iğlâşıla	بُوَيْرُوْغُلْ	[26a] (5)	buyruğuñla
----------------	--------------	-----------	------------------	--------------	----------	----------------	--------------	------------

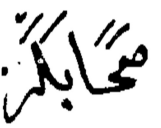
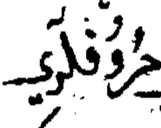
İsimden isim yapım eki olarak kullanılan, eklendiği kelimeye; en, çok ve daha anlamları katan, incelenen sözlüklerde Türkçe kökenli kelimelere gelen -rak, -rek ekinin el yazması eserde Arapça kökenli kelimelere de eklendiği görülmüştür. Ayrıca –rak ekinde elif harfinin yazıldığı ve yazılmadığı durumlar da mevcuttur.

كِرِيْمِرَاكْ	[9a] (10)	kerîmrek	عَزِيْزِرَاقْ	[55b] (1)	‘azîzrak	لَطِيْفِرَاقْ	[55b] (1)	laţîfrak
---------------	--------------	----------	---------------	--------------	----------	---------------	--------------	----------

Aynı kelimeler yazılırken düz ve yuvarlak ünlülü eklerin yazımında farklılıklar tespit edilmiştir.

	[12b] (4)	bizüm		[34a] (12)	bizim
	[99b] (2)	sizüñ		[56b] (2)	siziñ

Bazı yabancı kökenli kelimeler çoğul olmasına rağmen Türkçedeki -lar, -ler çokluk ekini almıştır.

	[48b] (2)	şahâbeler		[104b] (9)	hürüflar
---	--------------	-----------	--	---------------	----------

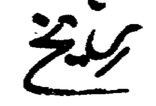
El yazması eserde “y” harfi farklı şekillerde kullanılmıştır. İlk olarak belirtme hal eki hemze ile karşılanmıştır. İkinci olarak da ile edatı ve bazı ekler kelime ile birleşirken “y” harfi var olup hareke eklenmemiştir. Bu şekilde yer alan kullanımlarda “y” harfi [y] şeklinde köşeli parantez içinde yazılmıştır.

	[51b] (13)	nesne[y]i
	[22a] (6)	ka'be[y]i
	[22b] (3)	başı[y]la
	[34b] (6)	gözyaşı[y]la
	[39a] (15)	mı[y]duñ
	[84a] (14)	olmadı[y]sa

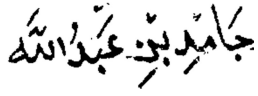

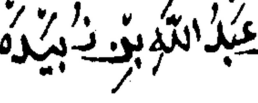
2.3.8. Harflerle İlgili Farklı ve Yanlış Yazımlar

Çeviri yazılı metinde harflerin ve kelimelerin bazen kısa ya da yanlış harfle yazıldığı görülmektedir. Metinde bu kelimelerin doğrusu belirtilmiş olup orijinal metinde bulunan yanlış yazımlar Arap harfleri ile dipnotta gösterilmiştir.

Kelime	Sayfa	Yanlış Yazım	Doğru Yazım
--------	-------	--------------	-------------

	[17b] (5)	ḫalife	ḫalīfe
	[72b] (2)	rīḥ	rīḥ

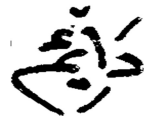

El yazması eserde yer alan bazı özel isimlerin imlasında farklı ve yanlış harflerin yazıldığı görülmektedir.

Kelime	Sayfa	Yanlış Yazım	Doğru Yazım
	[30a] (5)	Cāmid bin ‘Abdullāh	Cābir bin ‘Abdullāh
	[93b] (8)	Ma‘āz ibn-i Cebel	Mu‘āz ibn-i Cebel
	[97a] (10)	‘Abdullāh bin Zübeyde	‘Abdullāh bin Zübeyr

Eserde hemze ile ilgili farklı durumlar mevcuttur. Hemzenin yazılmadığı durumlarla karşılaşılmış, hemze yerine bazen “y” harfi yazıldığı tespit edilmiştir. Çeviri yazılı metinde bu hususiyet korunmuştur.

	[70b] (5)	‘acāyib
	[103a] (13)	reğāyib

El yazması eserde bazen hem “y” hem hemze harfinin yazıldığı belirlenmiştir. Bu şekilde yer alan kullanımlarda hemze tercih edilmiştir.

	[42b] (2)	dā'im
	[90b] (6)	ṭā'ife

“Nazal n” ile yazılması gereken bazı durumlarda “nun” harfi kullanılmıştır.

فَلَا تَنْ يُوْزِيْ	[32a] (15)	kalanın yüzi
رَمَضَانَ الْيَوْمَ مَرَدِّ	[43a] (11)	ramazân ayının müzdin
بَايَنْدَهُ نُوْزُ	[95b] (3)	bâyendenüz

“He” harfi ile yazılması gereken bazı kelimelerin “elif” harfi ile yazıldığı tespit edilmiştir. Bu şekilde yazılan kelimelerin doğru olan yazımı çeviri yazılı metinde kullanılmıştır.

بِئْتَمَكَا	[15a] (2)	gitmeğe	سُوْدُرْ سَا	[60b] (12)	sevindürse	نَجَا	[67a] (4)	nice
-------------	--------------	---------	--------------	---------------	------------	-------	--------------	------

El yazması eserde fazladan yazılan, iptal çizgisi ile belirtilmeyen harf ya da hecelerin doğru yazımı tercih edilmiştir.

اَوَّلُوْمِيَّةَ	[42a] (11)	ölmeye	اَلْوَمُوْزِيْنَدَهْ	[94b] (11)	omuzında
------------------	---------------	--------	----------------------	---------------	----------

Bazen harflerde nokta eksikliği ya da fazlalığı gibi durumlarla karşılaşmıştır. Dönemin ağız özellikleri göz önünde bulundurularak “b, c, ç, p” gibi harflerde herhangi bir değişiklik yapılmazken bazı harflerde doğru kullanım tercih edilmiştir. Örneğin; “sin” ve “ze” harflerinin noktası unutulduğunda ya da “dal” harfinin “zel” ve “ze” ile yazılması durumunda. Bu örneklerden birkaçı şu şekildedir:

تَخْلِيْنَ	[34b] (9)	naḥlin	اِسْكَجَلِيْ	[62b] (14)	işkenceleri
عَزِيْر	[109a] (7)	‘azîz	بَدْنَحْت	[76a] (15)	bed-baht
مِيْزَار	[54b] (15)	dîdâr	دِيْدَارِيْ	[45a] (4)	dîdârımı

El yazması eserde yazılmayan harflerin bir kısmı hareke ile karşılanmıştır.

يَشَد	[94b] (8)	yeşil	يَشَد	[85b] (8)	yeşil
كِي	[29a] (1)	kim	كِي	[29a] (4)	kim
اَوْغَلَانِي	[40a] (4)	oğlanın	اَوْغَلَانِي	[7b] (5)	oğlum
رُوزِي	[59b] (15)	rūzī	رُوزِي	[76b] (4)	rūzī

2.3.9. Yanlış Harekelendirilen Kelimeler

Eserde bazı kelimelerin harekelendirilmesinde yanlışlıklar olduğu belirlenmiştir. Çeviri yazılı metinde bu kelimelerin doğru yazımı kullanılmıştır. Bu harekelendirmelerden birkaçı şöyledir:

Kelime	Sayfa	Yanlış Yazım	Doğru Yazım
يُولَقُ	[13a] (12)	yulağ	yavlağ
دُوكُلُو	[41b] (5)	düklü	dükelü
خَطَاب	[71a] (8)	ḥaṭāb	ḥiṭāb
مَقَابِلَةٌ	[73a] (14)	maḳābile	muḳābile
قَوَّجَةٌ	[75a] (5)	ḳavca	ḳoca

2.3.10. İptal Çizgileri

El yazması eserde yazan kişi tarafından yapıldığı düşünülen iptal çizgileri mevcuttur. Bazen kelimelerin üzerine çizikler atılarak bazen harf ve hecelerin üzeri çizilerek bazen de harf, hece ve kelimeler karalanarak bu çizgiler gösterilmiştir. Aşağıda iptal çizgileriyle belirtilen harf, hece ve kelime örneklerinden bazıları belirtilmiştir. Üzeri çizilen bu unsurlar metne dahil edilmemiş ve dipnot olarak belirtilmemiştir.

	[9b] (12)			[40b] (14)			[34a] (10)
	[17b] (13)			[70b] (5)			[85a] (5)
	[17b] (11)			[74a] (4)			[37a] (15)
	[22a] (10)			[81b] (3)			[100b] (1)

3. ÇEVİRİ YAZILI METİN

3.1. Metnin Hazırlanmasında Dikkat Edilen Hususlar

1. Metin hazırlanırken Gentium Plus yazı tipindeki çeviri yazı harfleri kullanılmıştır.
2. Varak numaraları köşeli parantez içinde kalın punto ile “[1b]” gösterilmiştir ve satır numaraları üst simge olarak “⁽¹⁾” yazılmıştır.
3. Cümle başları ve özel isimler, büyük harfle gösterilmiştir. Metinde zorunlu görülen noktalama işaretleri kullanılmıştır.
4. Metinde geçen Arapça cümle ya da cümlecik düzeyindeki kelime grupları, kalıp ifadeler, ayetler ve dualar italik olarak yazılmıştır.
5. Bazı Arapça ve Farsça ön ekler kısa çizgi ile ayrılmıştır. Bazı Farsça birleşik kelimeler de kısa çizgi ile gösterilmiştir.
6. Kelimelerde hemze yerine y harfi bulunduğu çeviri yazılı metinde y harfi kullanılmıştır. Hem y’li hem hemzeli yazılan kelimeler çeviri yazılı metinde hemze ile yazılmıştır. Son seste hemze bulunmayan kelimelerin imlasında herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır.
7. Harf, hece ya da kelime eksikleri olduğunda metnin bağlamından hareket ederek “[]” köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.
8. İçinde uzun ünlü bulunan Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde uzun ünlünün yazılmadığı durumlarda ya da yanlış harf kullanımı yapıldığında doğru kullanımlar tercih edilmiş olup dipnotta Arap harfleri ile orijinal şekli belirtilmiştir.
9. Ayetlerde bazı hatalı ifadelere rastlanmış olmasına rağmen doğru kullanımları tercih edilmiştir.
10. Bazı kelimeler fazla kullanılarak tekrar edilmiştir. Fazladan yazılan kelimelerin birisi tercih edilmiş olup dipnotta gösterilmiştir.
11. Emin olunmayan, metinden hareketle tahminde bulunulan kelimeler yazılıp yanına “(?)” işareti konularak gösterilmiştir.
12. Harekelendirme sisteminde bazen yanlışlıklar yapılmıştır. Böyle durumlarda doğru kullanımlar tercih edilmiştir.

13. Metinde yıpranmalardan, silinmelerden dolayı okunamayan kısımlar ve tekrar ettiği için yazılmayan kelimeler hakkında açıklama yapıldığında “[...]” şeklinde gösterilmiştir.

14. Metinde ayetlerin bir kısmı tam olarak verilirken bir kısmı da parçalar halinde ya da eksik olarak verilmiştir. Bu durumda ayetin meali dipnot olarak verilirken eksik kısımlar “...” şeklinde belirtilmiş ve meal eksiklikler dikkate alınarak verilmiştir.

15. Metinde yer alan Arapça dua ve ifadelerin Türkçe anlamları, yararlanılan kaynak ile birlikte dipnotta gösterilmiştir. Herhangi bir kaynakta rastlanmayan Arapça dua ve ifadelerin de Türkçeye aktarımı yapılarak dipnotta belirtilmiştir. Bazı Arapça ve Farsça kalıp ifadeler ise sözlükte belirtilmiştir.

16. Dönemin imla özelliklerini korumak için söyleyişin imlaya yansımaları durumunda, çeviri yazılı metinde bu özellik korunmaya gayret edilmiştir.

17. Sayfanın sonunda yer alan kelime çoban göreviyle bir sonraki sayfada bire bir tekrar ediyorsa kelime ikinci defa yazılmamıştır.

18. Metinde “aleyhisselam” kelimesi Arap harfleri ile kısaltılarak yazılmıştır. Bundan dolayı çeviri yazılı metne “‘a.m.’” biçiminde aktarılmıştır.

19. Metinde müellif tarafından yapıldığı düşünülen harf, hece, kelime ve kelime grubu düzeyinde iptal çizgisiyle çıkarılmış ifadeler, çeviri yazılı metne alınmamış, bunun için ayrıca bir açıklama yapılmamıştır.

20. Metnin bazı sayfa kenarlarında nadir olarak yer alan haşiyeye biçimindeki ifadeler çeviri yazılı metne dahil edilmeden dipnotta gösterilmiştir.

3.2. Çeviri Yazı Alfabeti

ا	a, ā, ı, i, o, ö, u, ü	ش	ş
ء	’	ص	ş
ب	b	ض	đ, ž
پ	p	ط	ţ
ت	t	ظ	z
ث	ṯ	ع	‘
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḵ
خ	ḫ	ک	k, ñ, g, ğ
د	d	ل	l
ذ	ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v/o, ö, u, ü, ū, ō
ژ	j	ه	h/a, e
س	s	ی	y/ı, i, ī

3.3. Çeviri Yazılı Metin

[1b] ⁽¹⁾ Muşafā Kıranī. ⁽²⁾ *Bismillāhirrahmānirrahīm.* ⁽³⁾ *Elḥamdülillāhi rabbil‘ālemīn veşşalātü veşşalāmü ‘alā ḥayrihi ve ḥalkıhi muḥammedin ve ālihi ve şaḥbihi ecma‘in* ⁽⁴⁾ *ammā ba‘dehu.* Bu kitabun Muşafā Mevlānā Kıranī Tabībullāhü şerāhü ve ce‘ale’l cennete me’vāya, ⁽⁵⁾ nā-filān aḥbārdan rivāyet olunur ki: Seyyidü’l mürselīn Muḥammed Muşafā şallāllāhi ‘aleyhi ⁽⁶⁾ ve sellem Ḥaḳ Subḥāne ve te‘ālā Celle celālehü Cebra’īl⁴⁰ ile vaḥiy idüp gönderdi bu kitābı [...]. ⁽⁷⁾ Mu‘tā[d]dır, cināndırlar pākca olur şol vaḳit ki namāzı gökcek kıla ve rükū‘ın ve sücūdın⁴¹ temām ⁽⁸⁾ eyleye. Kaçan namāzı gökcek kılmasa rükū‘ında ve sücūdında eksik kılsa ol namāz, anuñ ⁽⁹⁾ yüzine ururlar. Şāmit oğlu ‘İbād rivāyet kıılır: Peyğamberden ‘aleyhisselām, her kişi kim ⁽¹⁰⁾ āb-desti alsa ve namāz kılsa rükū‘ın sücūdın yerinde eylese ve daḥı Qur‘ānı namāz açdursa(?) ⁽¹¹⁾ ve gökcek okusa ol namāz aydur; Ḥaḳ te‘ālā, seni şaḳlasun, nice ki sen beni ⁽¹²⁾ şaḳladuñ. Andan ol namāzı göge çıkaralar, ol namāzuñ nūrı ve aydınlığı ola, gönülller ḳabusı ⁽¹³⁾ açıla. Ḥaḳ te‘ālā ḥazretine ilemeler ol zamān ḥazrete, issine şefi‘c ola. Kaçan ⁽¹⁴⁾ rükū‘ sücūdında olmasa Qur‘ānı ḥōş okumasa ol namāz aydur: Ḥaḳ te‘ālā, seni zāyi‘c ⁽¹⁵⁾ eylesün nice kim sen beni zāyi‘c eylediñ. Andan ol namāzı göge ağduralar. Ol namāzuñ ⁽¹⁶⁾ ḳarañulığı ola, gökler kapusı bağlana. Ol namāzı eski bez gibi düreler daḥı issinüñ [2a] ⁽¹⁾ yüzine uralar. İbn-i ‘Abbās rivāyet ider: Kaçan kıyāmet günü olsa ḳamu ḥalāyık ⁽²⁾ perīler ve ādemīler bir depe üzerine derileler ve ḳamu ümmetler, şaf şaf dizi üzerine ḫuralar. ⁽³⁾ Andan bir münādī nidā kııla: Bugün kerāmet a‘lā bilesiz ḫursunlar, ol kişiler kim Ḥaḳ te‘ālā⁽⁴⁾ya herḥâlde şükür iderlerdi. Pes şükür iden ḳulları alalar, uçmağa ilemeler, andan ⁽⁵⁾ yine kığıralar kim bugün kerāmet ehlī kimse bilesiz ḫurasun. Ol kişiler kim ⁽⁶⁾ tenleri döşek görmezdi ya‘nī dünle dün namāzı kıılurlardı. Pes dünle namāz ⁽⁷⁾ kıılan ḳullar ḫuralar, anları daḥı uçmağa ilemeler. Andan yine münādī nidā

⁴⁰ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁴¹ “سجدن” Metinde bu şekilde geçmektedir.

kıla kim ⁽⁸⁾ tursun. Ol kişiler kim dünyāda almak, satmak, ticāret itmek, Hakkūñ zikrinden, namāz ⁽⁹⁾ kılmadan ve zekāt virmekden yıgmaz. Ya^cnī dünyā işine meşgūl olup Allāh ⁽¹⁰⁾ zikri ve kulluğı terk itmez. Bu ola dağı turalar, anları dağı uçmağa iledeler. ⁽¹¹⁾ Hikāyet içinde gelür: Bir kiři namāza turdı, fātiħa sūresin⁽¹²⁾ başladı. *İyyāke na'būdū*, didi ise göñlinden geçdi kim kendü dağı 'ibādet ⁽¹³⁾ eğlindendür. Pes hātifden āvāz gelür ki: İy yalancı! Sen baňa tapmazsın ħalka tapar⁽¹⁴⁾sın. Pes döbe kıldı ve ħalkdan 'uzlet eyledi. Bir ħalvet yere vardı, girü ⁽¹⁵⁾ namāz kıldı. Kaçan *ıyyāke na'būdū* didi[y]se nidā geldi kim: İy yalancı! Sen, kendü **[2b]** ⁽¹⁾ nefsuñ dileğine ve şehvetüñe taparsın. Vardı, 'avratın boşadı, girü namāza turdı.⁽²⁾ Kaçan *ıyyāke na'būdū*, didi[y]se girü nidā geldi kim: Ey yalancı! Sen mālīña taparsın ⁽³⁾ baňa tapmazsın. Pes mālın dağı kamu şadağa virdü, girü namāza turdı. Kaçan kim ⁽⁴⁾ *ıyyāke na'būdū*, didi[y]se girü anda geldi kim sen tonīña taparsın baňa tapmazsın. Pes yine ⁽⁵⁾ tonın dağı şadağa eyledi, girü namāza turdı. Kaçan *ıyyāke na'būdū*, didi[y]se nidā geldi kim: ⁽⁶⁾ Şadākat⁴² yā ħulum! Şimdi baňa tapduñ. Hikāyettür: 'Ādil begleri⁽⁷⁾den Emīr İsmā'ıl adlu bir beg vardı. Kaçan āħir vakit oldı[y]sa buyurdı, ⁽⁸⁾ ħazīneden bir şandık getürdiler. İçinde bir kāđıd şarılmış bir avuç toprak ⁽⁹⁾ ile ayıttı: Benüm ħalvetim varıdı; her gün anda 'ibādet iderdüm, bu toprak ⁽¹⁰⁾ üzerine secde kılırdım, yüzimi aña sürürdim. Vaşıyyet kıldı kim: Ben ölücek ⁽¹¹⁾ ol toprağı balcık idüñ, ol balcıkdan bir kerpıc idüñ, başum altında çoñ. ⁽¹²⁾ Yüzüm anuñ üzerine ola, didi. Yā emīr! Ĥaķ saña neyledi? didiler. Ayıttı: Ĥaķ, ⁽¹³⁾ beni yarlıgadı. Ol toprak berekātında kim anuñ üzerine secde kılırdım. ⁽¹⁴⁾ Kaçan mü'min ħul *E'üzübillāhimeşşeytānırracim*, dise Şeytān aydur: ⁽¹⁵⁾ Ādemođlını benüm üzerüme nice gālib olur? Kaçan kaçısa başı **[3a]** ⁽¹⁾ üzere çıkaram, kaçan sākin olsa göñli üzere otururam. ⁽²⁾ Ĥaberde gelmişdür ki mü'minüñ silāħı, Şeytān üzerine dört ⁽³⁾ nesnedür: raħmetdür ve rāfetdür ya^cnī şefkat ve mağfıret ve kefāretdür. ⁽⁴⁾ İblīs

⁴² "صدقت" Metinde bu şekilde geçmektedir.

aydur: Ādemoğlanlarını öñünden gelem, azduram. Nitekim Hâk te‘ā⁽⁵⁾lā buyurur: *Leātiyennehüm min beyni eydīhim*⁴³ ya‘nī öñlerinden gelem ve ardılarından ⁽⁶⁾ gelem dünyāyı añlara gökcek gösterem. Dünyā işine meşgūl olalar, dünyāyı ⁽⁷⁾ seveler *ve min ħalfihim*⁴⁴ ya‘nī ardılarından gelem āĥireti unutturam. ⁽⁸⁾ Āĥiret işin işlemeyeler ve *‘an eymanihim*⁴⁵ ya‘ni t̄ā‘at ‘ibādet kılmağa ⁽⁹⁾ kāhillendürem ve *‘an şemā’lihim*⁴⁶ ya‘nī şol yanından gelem, günāhların ⁽¹⁰⁾ anlaruñ gönüllerine tatlu gösterem, günāh itdükçe ĥōş gele. Pes Hâk te‘ālā ⁽¹¹⁾ cevāb virdi ki: Yā İblis! Kullarum öñünden, ardından, sağından, şolundan ⁽¹²⁾ gelüp azdurmağ mümkün ola ammā kim üstünden ve altından gelüp azdurmağa ⁽¹³⁾ saña yol virmedüm zīrā anlar aşāğa yere yüz ururlar secde ve namāz kılar⁽¹⁴⁾lar. Ol secdeyle yüz yıllık günāhın bağışladum ve daĥı yukaru ħol ⁽¹⁵⁾ kaldurup du‘ā kıllurlar. Ayduurlar: İlāhī, yavuzluk itdük, **[3b]** ⁽¹⁾ nefsumüze zulm itdük. Ben ayduram: İy kulum! Günāhlarıñı kamasın ⁽²⁾ yarlıgadum, mālik benven, direm. Pes kaçan mü‘minüñ silāĥı rahmet, şefkat ⁽³⁾ ve mağfiret ve kefāret olsa kaçan aña şeytān öñünden gelse mü‘min ⁽⁴⁾ şeytānı rahmetiñe şavar. Kavlehü te‘ālā: *İnne rahmetullāhi karībün mine*⁽⁵⁾’l- *muħsinin*.⁴⁷ Kaçan ardından gelse yine mağfiretile şavar. Kavlehü te‘ālā[lā]: *İnnallāhe ġafūrun* ⁽⁶⁾ *rahīm*.⁴⁸ Kaçan sağ yanından gelse şefkatile şavar, nitekim Resūlullāh buyurur: Hâk ⁽⁷⁾ te‘ālā kullarına ata, ana, oğil ve kız nice ise daĥı şefkatlüdür. Kaçan İblis, ⁽⁸⁾ şol yanından gelse kefāretile şavar, nitekim buyurur: Mü‘min, kaçan bir vaĥit ⁽⁹⁾ namāzın kılsa yine bir vaĥte degin ben kim günāh kılsa ol namāza kefāret olur. Yine ⁽¹⁰⁾ bir cum‘a namāzın kılsa ol namāz kefāret olur. Yine bir cum‘aya degin ne kim

⁴³ “... (Pusu kurup) onlara önlerinden sokulacağım...” (A‘râf, 7/17.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir. Ayet meallerinde şu iki kaynak kullanılmıştır: Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, *Kur’an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2011. Erhan Aktaş, *Kerim Kurân ve Açıklamalı Türkçe Çevirisi*, Emsal Matbaa, Ankara 2020.

⁴⁴ “... ve arkalarından...” (A‘râf, 7/17.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁴⁵ “... ve sağlarından...” (A‘râf, 7/17.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁴⁶ “... ve sollarından...” (A‘râf, 7/17.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁴⁷ “... Şüphesiz, Allah’ın rahmeti iyi ve yararlı işleri en güzel şekilde yapanlara yakındır.” (A‘râf, 7/56) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁴⁸ “... Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Bakara, 2/199 bu ifade farklı sure ve ayetlerde de geçmektedir. Bunlardan birkaçı: Bakara 2/192, Enfâl 8/69, Nûr 24/5, Nûr 24/62, Mümtahine 60/12, Müzzemil 73/20) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

günāh⁽¹¹⁾ kılsa ol cum‘a kefarete ola dağı ramazān ayınıñ orucu ve namāzları kefarete⁽¹²⁾ olur bir ramazāna degin. Kavlehi te‘ālā: *İnne’l-ḥasenāti yüzhibne’s-seyyi’āt*⁴⁹ (13) ya‘nī ḥaḳīqatde müzde işlemek günāhları yuyar. Pes mü‘min ḳul gerekdür⁽¹⁴⁾ kim İblisüñ bu bir sözine melül olmaya zīrā Ḥaḳ te‘ālā, va‘de ḳılduğı⁽¹⁵⁾ raḥmet ve şefḳat ve mağfiret ve kefarete ḥaḳdur. Ḥaberde gelür kim Ḥaḳ te‘ālā, **[4a]**⁽¹⁾ Mūsā Peyğamber ‘a.m. vaḥiy ḳıldı, ayıtdı: Yā Mūsā! Ben Muḥammed ümmetini üç dürlü⁽²⁾ adumile ağırladım, kerāmet virdim, ayruḳ ümmete virdüğüm yoḳ. Ḳaçan ol⁽³⁾ adları şefi‘ getürüp du‘āların icābet ḳılır. Mūsā ayıtdı: İlāhī, ol ne⁽⁴⁾ adlardur? Ḥaḳ te‘ālā ayıttı: Ol adlar, *bismillāhirraḥmānirraḥīm*dür. Meger ol⁽⁵⁾ demde Mūsānuñ ḳatunda bir a‘mā varıdı. Ḳaçan bu sözi işıtdı, ayıtdı: (6) İlāhī, ol *bismillāhirraḥmānirraḥīm* ḥürmetiçün gözlerüme rüşānlık⁽⁷⁾ rüzī⁵⁰ ḳılınur. Ḥaḳ te‘ālā, du‘āsın ḳabül ḳıldı, ol sā‘at gözleri⁽⁸⁾ açıldı. Er-Raḥmānü ma‘nāsı oldur ki mü‘minlere ve kāfirlere rızḳın virür, küfür⁽⁹⁾ işlemede eksilmez ve hem ‘āşī ḳulları dağı çok günāhile rızḳın kesmez,⁽¹⁰⁾ ḡaybların açmaz, raḥmetin dirīḡ itmez. Er-Raḥīm ma‘nāsı oldur kim mü‘⁽¹¹⁾minlere raḥmet, kāfire ḥōd raḥmet yoḳ. Er-Raḥman ma‘nāsı budur kim ḳul,⁽¹²⁾ bir günāh itmegile ‘azāb itmez nitekim buyurur: *Ve ya‘fū ‘an keşir*⁵¹ ya‘nī Ḥaḳ⁽¹³⁾ te‘ālā, çok günāhları ‘afv ider. Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: Her kim gökcek⁽¹⁴⁾ āb-dest alsa Ḥaḳ te‘ālānuñ ḥoşnūdlıḡına lāyık olur. Yaḥyā⁽¹⁵⁾ bin Mu‘āz aydur: Ḳaçan āb-dest alsañuz evvel yüzini anuñ ḳorkusı[y]la **[4b]**⁽¹⁾ yuñ, günāhlaruñuzı tevbe ile yuñ, andan şu ile āb-dest aluñ kim⁽²⁾ size issi ola. Ḥaberde gelmişdür kim Ḥaḳ te‘ālā, āb-dest alıcı ḳullara⁽³⁾ on dürlü kerāmet virdi: Evvel, Peyğamberün ehl-i beytile berāber yād ḳıldı. (4) Kavlehi te‘ālā: *Yüzhibe ‘ankümü’r-ricse ehle’l-beyti ve yūṭahhireküm taḥhīrā*.⁵² (5) Ḳālallāhü te‘ālā: *liyec‘ale aleyküm min ḥaracın ve lākin*

⁴⁹ “... Çünkü iyilikler kötülükleri giderir...” (Hūd, 11/114.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁵⁰ “روز” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁵¹ “... O, yine de çoğunu affeder.” (Şûrâ 42/30, Şûrâ 42/ 34.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁵² “... Ey Peyğamberin ev halkı! Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” (Ahzâb, 33/33.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

*yurīdu liyūṭahhireküm.*⁵³ İkinci, ⁽⁶⁾ Peyğamber ile berāber yād kıldı. Ni‘metler virmekte kavlehü te‘ālā: *Yütimme ni‘metehü* ⁽⁷⁾ *aleyküm*⁵⁴ ve *ḳāle ve yütimme aleyküm*, didi. Üçüncü muḫab[b]etde sābit olanlar ile bile ⁽⁸⁾ zikri itdi. Kavlehü te‘ālā: *İnnallāhe yühıbbü’t- tevvābīne ve yühıbbül-müteṭahhirīn,*⁵⁵ deyü ⁽⁹⁾ yād kıldı. Dördüncü, arıları ve pākaları, deyü yād kıldı. Kavlehü te‘ālā: *Lāyemessühü* ⁽¹⁰⁾ *ille’l-muṭahherün,*⁵⁶ deyü buyurdu. Beşinci, ğāzīler ile bile yād kıldı. Kavlehü te‘ālā: ⁽¹¹⁾ *Yü’minüne billāhi ve’l-yevmil āḫiri ve*⁵⁷ *yücāhidüne,*⁵⁸ deyü buyurdu. Altıncı, Peyğamber ‘aleyhi⁽¹²⁾sselām, āb-desti tevḫīdile berāber yād kıldı ve daḫı *lā ilāhe illallāhü* uçmağun ⁽¹³⁾ kilidi, dilidür. Yedinci, āb-dest iden kişi, Tañrı hoşnūdlığına lāyık ⁽¹⁴⁾ olur, didi. Sekizinci ayıtdı: Āb-desti şaḳlamaz illā mü’min, muḫliş ḳullar, didi. ⁽¹⁵⁾ Tokuzuncu ayıtdı: Üç nesneden günāhlara kefāret olur; āb-desti gökcek almak, **[5a]** ⁽¹⁾ cemā‘atile namāz ḳılmağa yürüyü varmak ve bir namāzı ḳılup daḫı bir namāza küyüp ⁽²⁾ oturmak. Onuncu, ḳıyāmet güninde ümmetüñ alnında nūrı ola āb-desti ⁽³⁾ nişānından, didi. Peyğamber ‘aleyhisselām buyurur kim: Hīç mü’min ⁽⁴⁾ yokdur kim ammā namāz beş olmak kim irte, öyle ve ikindi ve aḫşam ve ⁽⁵⁾ yatsu namāzıdur. Anuñcündür kim Ḥaḳ te‘ālā, beş vaḳte beş dürlü ḳudret ⁽⁶⁾ gösterür. Pes irte namāzı gibi oldur kim dün ḳarañulığın giderür ⁽⁷⁾ daḫı gündüz aydınlığın getirür. Pes ol vaḳitte bir ḫizmet buyurdu ⁽⁸⁾ ammā öyle namāzı ḫikmeti oldur kim güneş ğāyet ıssı olur. Yavuz ḳış ⁽⁹⁾ yemişlerin irişdürür, ekinler ve taḫıllar irişdürür. Ol vakitte güneş nūrı ⁽¹⁰⁾ temām olur. Pes ol vaḳitte daḫı bir ḳulluḳ buyurdu ammā ikindi ḫikmeti ⁽¹¹⁾ oldur kim yaz günü, güneş ıssısı ol vaḳitte sākin olur, ḳamu

⁵³ “... Allah,size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat O, sizi tertemiz yapmak ister...”(Mâide, 5/6.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁵⁴ “... üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister...” (Mâide, 5/6.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁵⁵ “... Şüphesiz Allah çok töbve edenleri sever, çok temizlenenleri sever.” (Bakara, 2/222.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁵⁶ “Ona, ancak tertemiz olanlar dokunabilir.” (Vâkı‘a, 56/79.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

⁵⁷ “Onlar, Allah'a ve ahiret gününe inanırlar ve...” (Âl-i İmrân, 3/114.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁵⁸ “... Cihad ederler...” (Mâide, 5/54.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

cānā⁽¹²⁾varlar⁵⁹ diñlenür. Pes ol vaqıtde dağı bir ıulluğ buyurdı ammā ağşam namā⁽¹³⁾zı ĥikmeti oldur kim gündüz aydınlığı gider, güneş tolanur; gice ıarañu⁽¹⁴⁾lığı gelür. Pes ol vaqıtde dağı bir ıulluk buyurdı ammā yatsu ĥikmeti ⁽¹⁵⁾ oldur kim şafağ ıolinur. ıamu ādemler, cānavarlar, yaturlar, diñlenürler. **[5b]** ⁽¹⁾ Pes ol vaqıtde dağı bir ıulluğ buyurdı ol ıudretler ıamusı, Hađ te‘ālādan ⁽²⁾ ıullarına ni‘metdür ve rağmetdür. Pes namāzlar dağı ol ni‘metleriñ ⁽³⁾ şükridür ammā ikinci ĥikmet oldur kim Hađ te‘ālā, İbrāhīm Peyğambere buyurdı ⁽⁴⁾ kim: Ka‘be yapasın beş tağun taşundan; evvel tağı, ikinci Zeber Tağı, ⁽⁵⁾ üçüncü Lübnan Tağı, dördüncü Hıra Tağı, beşinci Cūdī Tağı. Pes Hađ te‘ā⁽⁶⁾lā, ol beş tağun taşından yapılan Ka‘be[y]i saña ııble ııldı kim beş vaqıt ⁽⁷⁾ namāzı ol ııbleye ıarşu ıılasın. Tā ol beş tağun ağırınca saña şevāb ⁽⁸⁾ vire. Kendi fağlıyla keremiyle üçüncü ĥikmet oldur kim ııble beşdür: ⁽⁹⁾ evvel ‘arşdur, ikinci kürsīdür, üçüncü Beytü’l-Ma‘mūrdur, dördüncü Ka‘bedür, ⁽¹⁰⁾ beşinci tađarrī. Ammā tađarrī oldur ki bir ıışı yabanda olsa gün bulut ⁽¹¹⁾ olsa ııble ıanđı yañadur bilinmese fikr ide, gönli ıanđı yaña tañuđluđ ⁽¹²⁾ virürse ol taşafa ıarşu. Eger ııble olmasa dağı ııble yerine geğer ammā ⁽¹³⁾ ‘arşı getüren ferişteherler ııblesidür. Pes Hađ te‘ālā, namāz buyurdı. ⁽¹⁴⁾ Tā ol ferişteherler, ol mü‘minler sağışınca şevāblar vire. Ol, beş ⁽¹⁵⁾ vaqıt namāzı vaqti[y]le ıılan mü‘min ııldur. Dördüncü ĥikmet oldur kim **[6a]** ⁽¹⁾ Peyğamberüñ ‘aleyhisselām ol mi‘rācı beş dürlüdür: Evvel mi‘rāc Mekkenen ⁽²⁾ Beytü’l-Muđaddese vardı, ikinci mi‘rāc Beytü’l-Muđaddesden yedinci ıat göge var⁽³⁾dı, üçüncü mi‘rāc yedinci ıat gökde sidretü’l-müntehāya vardı, dördüncü ⁽⁴⁾ mi‘rāc sidretü’l-müntehādan ıābe ıavseyne vardı, beşinci mi‘rāc ıābe ıavseynden ⁽⁵⁾ ‘arş-ı ‘azīme vardı. Pes Mekkenen Beytü’l-Muđaddese burāđla vardı. Beytü⁽⁶⁾’l-Muđaddesden yedinci ıat göge nūrdan nerdübānla yedinci ıat gökten ⁽⁷⁾ sidretü’l-müntehāya ferişteherler ıanadile vardı. Sidretü’l-müntehādan ıābe ıavseyne ⁽⁸⁾ Cebrā’ıl,⁶⁰ ıanadile vardı. ıābe ıavseynden

⁵⁹ “جناورلر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁶⁰ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

‘arşa refrefile vardı. Pes ⁽⁹⁾ Hâk te‘âlânuñ emri[y]le Muḥammed ümmetine namâz ol vaḳit buyuruldu. Her kim bu beş ⁽¹⁰⁾ vaḳit namâzı vaḳti[y]le kılsa ol maḳâmları ol ḳuluna ‘ināyet eyleye ammā ⁽¹¹⁾ erkân daḫı beşdür. Beş olduğunun hikmeti oldur kim: Evvel tekbîr eylemek, ⁽¹²⁾ ol Hâk te‘âlâya ululamaḳdu. İkinci örü ṭurmaḳdur, ol ağırlamaḳdur, ⁽¹³⁾ didi. Üçüncü Ḳur‘ân oḳumaḳdur, ol Hâk te‘âlâyı ögmekdür, ‘izzetlemekdür, ⁽¹⁴⁾ ol miskînlük göstermekdür. Beşinci secde ḳılmaḳdur, ol Hâk te‘âlâya ḳul⁽¹⁵⁾luk göstermek, yakınlık istemekdür. Kaçan bir mü‘min bu beş erkânı [6b] ⁽¹⁾ yerine getürse Hâk te‘âlâ, ol ḳula ḫiṭâb ider: Lebbeyk iy ḳulum! Dile benden ⁽²⁾ ne dilersin? Baña feriştehlerümden sen yakınraḳsın, seni yarlıḡadum. Ya ⁽³⁾ zuḳlu ḳullarımdan her kim dilerseñ dilek eyle yarlıḡadum. Ben senden ⁽⁴⁾ ḫoşnûdun, dir ammā şüreti daḫı dördtür: evvel oturmaḳdur, ikinci ⁽⁵⁾ rükû‘ eylemekdür, üçüncü sücûd eylemekdür, dördüncü taḫıyyâta oturmaḳdur. Hâk ⁽⁶⁾ te‘âlâ, yaratduḡı her ne kim maḫlûḳ varise cānludan cānsuzdan bu dört ⁽⁷⁾ şüret üzerine yaratmışdur: Evvel ne kim ṭaḡlar ve ağaclar varise ḳamusı ⁽⁸⁾ ayak üzere örü ṭurdılar, ikinci ne kim cānāvarlar⁶¹ varise iki ayaklu ve dört ⁽⁹⁾ ḳamusı eklemişlerdür, rükû‘da ṭururlar, üçüncü ne kim yirde o acuç cānavar⁽¹⁰⁾lar ve ḳurtcaḡuzlar varise yılan ve çıyan böcekler gibi ḳamusı yüz⁽¹¹⁾leri üzre yirde secde içinde gibi ṭururdur. Daḫı ne kim yer üzre ⁽¹²⁾ taḫıyyâta oturmuşlar varise bu maḫlûḳlar her birisi dille Hâk te‘âlâya tesbîḫ⁶² ⁽¹³⁾ iderler. Hâk te‘âlâ, bu dört şüreti[y]le namâz buyurdu kim tā ol namâzı ḳılan ⁽¹⁴⁾ ḳullara dükeli maḫlûḳun tesbîḫ ṣevābınca ṣevāb vire. Kendi luṭfınla ve keremi[y]le ⁽¹⁵⁾ ammā cinsi daḫı üç dürlüdür ya‘nî irta namâzı iki rek‘atdur: öyle namâzı, [7a] ⁽¹⁾ ikindi namâzı. Yatsu namâzı dört rek‘atdur, aḫşam namâzı üç rek‘atdur. Pes ⁽²⁾ Hâk te‘âlâ daḫı feriştehlere üç dürlü yaratdı. Kimi iki ḳanatlu kimi üç ḳanatlu ḳamusı ⁽³⁾ Hâk te‘âlâya tesbîḫ ve ṭā‘at ḳılurlar. Her kim ol namâzları kılsa ol feriştehlere ⁽⁴⁾ ṣevābın Hâk te‘âlâ, ol ḳişiye rûzî ḳıla ammā beş vaḳtün namâzı on

⁶¹ “جناورلر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁶² 6b-7a’da bulunan “tesbîḫ” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “تسبح”

yedi ⁽⁵⁾ olur. On yedi olduğuna hikmet oldur ki Haḫ te‘ālā, ṭamunuñ zebānīlerin ⁽⁶⁾ on ṭoḫuz ferīṣteh yaratdı: biri Mālīkdür, ikincisi anuñ ḫalīfesidür, ḫalanı ⁽⁷⁾ on yedi ferīṣtehdür kim ṭamu ḫalkına ‘azāb iderler. Her kim bu on yedi ⁽⁸⁾ rek‘at namāzı kılsa Haḫ te‘ālā, ol zebānīler ‘azābından ḫurtara. Nitekim buyurur ⁽⁹⁾ ḫavlehü te‘ālā: *Māselekeküm fīseḫar⁶³ ḫālū lem nekü mine’l-muṣallīn.*⁶⁴ Ya‘nī ferīṣtehler ⁽¹⁰⁾ ṭamu ḫalkına ṣoralar kim: Sizi, bu seḫar ṭamusına neden getürdiler? Anlar deyeler kim: ⁽¹¹⁾ Biz dünyāda namāz kılmaz[du]ḫ ve daḫı miskīnlere⁶⁵ ve dervīṣlere yedürmezdük. Ḥaberde ⁽¹²⁾ gelür kim beṣ vaḫit namāzuñ her birin bir peygāmbere bir vaḫitde kılmıṣdur. ⁽¹³⁾ Haḫ te‘ālā, ol namāzları kılan ḫula, ol peygāmberler ṣevābın vire. Evvel ⁽¹⁴⁾ irte namāzın Ādem Peygāmber kıldı. Ḳaçan kim uçmaḫdan ḫıḫdı, dünyāya geldi, ⁽¹⁵⁾ dün ḫaraluḫın gördüḫi yoḫdı. Gice olıcaḫ ḫorḫdı. Ḳaçan ṣabāḫ oldu **[7b]** ⁽¹⁾ iki rek‘at namāz kıldı. Yer ḫarañuluḫından ḫurtuldu. Gündüz aydınlıḫına geldi⁽²⁾ ḫiḫün ya‘nī ol iki ni‘metüñ ṣükridür. Ādem Peygāmber, teṭavvu‘ idi. Evet Muḫammed ümmetine ⁽³⁾ farīza oldu. Her kim irte namāzın kılsa Haḫ te‘ālā, ol günāḫlar ḫarañuluḫından ⁽⁴⁾ ḫurtara ve göñlüni ĩmān nūrı[y]la aydın eyleye. Öyle namāzın İbrāḫīm Peygāmber ‘a.m. kıldı. ⁽⁵⁾ Ḳaçan Haḫ te‘ālā, İbrāḫīm oḫlunu ḫurbān itmek buyurdu, nidā kıldı kim: Yā İbrāḫīm! Gör⁽⁶⁾ düḫün düṣün, ta‘bīrin gerḫek eyledün. Ol vaḫit öyle vaḫti İbrāḫīm, dört ⁽⁷⁾ nesneye ‘acabā ḫaldı: evvel oḫlın boḫazlamaḫda, ikinci oḫlından, üçüncü Haḫ te‘ālā ⁽⁸⁾ ol ḫurbāna ḫoc fidī virdüḫine, dördüncü Haḫ te‘ālā ḫoṣnūd olup ḫurbānıñ ⁽⁹⁾ ḫabül kılduḫına. Ḳaçan nidā geldine ṣükür eyledi, dört rek‘at namāz kıldı. Pes Haḫ te‘ālā, ⁽¹⁰⁾ ol namāzı Muḫammed ümmetine farīza kıldı. Ya‘nī her kim öyle namāzı kılsa Haḫ ⁽¹¹⁾ te‘ālā, ol ḫulı ṣeyṭān mekrinden ḫurtara nitekim İbrāḫīm Peygāmberi oḫlı ⁽¹²⁾ firāḫından ḫurtardı. İkinci, ol ḫiṣiye fidī için kāfirleri ṭamuya koya. Nidā nitekim ⁽¹³⁾ İbrāḫīm oḫlıḫün koc fidī kıldı.

⁶³ “Sizi sekar’a (cehenneme) ne soktu?” (Müddessir, 74/42.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

⁶⁴ “Onlar şöyle derler: ‘Biz namaz kılanlardan değildik.’ ” (Müddessir, 74/43.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

⁶⁵ “مسكئله” Metinde bu şekilde geçmektedir.

Üçüncü, cehennem odından kurtara nitekim ⁽¹⁴⁾ İbrāhīm, Nemrūd odından kurtardı. Dördüncü, andan hoşnūd olup kurbānın kabūl kıldı. ⁽¹⁵⁾ İkindü namāzını Yūnus Peygamber kıldı. Kaçan balık karnından kurtuldu. Ya'ni **[8a]** ⁽¹⁾ dört dürlü qaralukdan kurtardı: Evvel karañulıgından, ikinci gice karañu⁽²⁾lıgından, üçüncü deñiz şuyu karañulıgından, dördüncü balık karañulıgından. O, ⁽³⁾ şükriçün dört rek'at namāz kıldı, ol dem ikindü vaqtiydi. Haq te'ālā, ol ⁽⁴⁾ namāzı Muḥammed ümmetine farz kıldı ya'nī her kim ikündü namāzın kılsa Haq te'ālā, ⁽⁵⁾ ol kulunu dört dürlü karañulukdan kurtara: Evvel günāh qaralukdan kurtara, evvel kıyāmet ⁽⁶⁾ karañulıgından kurtara, üçüncü cehennem karañulıgından kurtara, dördüncü kabir kara⁽⁷⁾ñulıgından kurtara. Aḥşam namāzın Ğisā Peygamber kıldı. Kaçan kim Haq te'ālā, ⁽⁸⁾ Ğisāya haber virdi, ayıtdı: Yā Ğisā! Senüñ kavmüñ senden soñra azalar, kāfir olalar ⁽⁹⁾ daḥı Tañrıya üç diyeler. Pes ol aḥşam vaqtiydi. Ğisā Peygamber 'aleyhisselām, ⁽¹⁰⁾ üç rek'at namāz kıldı. Evvel rek'at ol ma'nīye⁶⁶ işāretdür kim anam Tañrınıñ karavaşıdur. ⁽¹¹⁾ İkinci rek'at ol ma'nīye işāretdür kim Haq te'ālā ḥazretinüñ bir miskīn kulıyam. ⁽¹²⁾ Üçüncü rek'at ol ma'nīye işāretdür kim Haq Tañrı oldur kim kamu 'ālemi yoqdan ⁽¹³⁾ var eyledi. Kaçan kıyāmet günü olıcaq Haq te'ālā ayda: Yā Ğisā! Ben mi didüñ ⁽¹⁴⁾ kavmüñe? Kim seni ve anañ Meryemi Tañrı, diyeler daḥı aña tapalar. Ğisā Peygamber ayda: İy Bārī ⁽¹⁵⁾ Ḥudā! Yā ḥāşā ki ben kulunı bunuñ gibi gelici, diyem. İlāhī, a'lem pādışāhsın ben anlara, **[8b]** ⁽¹⁾ didüm. Pes Ğisā Peygamberi ol söz kurtara, uçmağa ilede. Ol üç rek'at namāz, ⁽²⁾ Muḥammed ümmetine farz oldı. Ya'nī her kim aḥşam namāzını kılsa Haq te'ālā, ol kula ⁽³⁾ Ğisā Peygambere virdügi kerāmeti vire. Yatsu namāzını Mūsā Peygambere kıldı. Kaçan kim Medīne ⁽⁴⁾ elinden çıqdı dört guşşası varıdı: 'avrat guşşası ve düşmānı Fir'avnı guşşa⁽⁵⁾sı ve qorkusı ve daḥı oğlancıkları guşşası. Haq te'ālā nidā kıldı kim: Yā Mūsā! Kayurmağıl ⁽⁶⁾ kim ehlün ve oğlancıklarıñ ve qarındaşuñ Hārūnile görüşdürem seni.

⁶⁶ 8a'da bulunan "ma'nīye" kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: "معنيه"

Düşmā⁽⁷⁾nuñ Fir^cavnu üzerine gālib idem. Pes şükür eyledi. Ol yatsu vaḫtiyidi. Dört rek^cat⁽⁸⁾ namāz kıldı. Hāḫ te^cālā ol namāzı Muḫammed ümmetine farz kıldı. Her kim yatsu namāzın kılsa Hāḫ⁽⁹⁾ te^cālā, ol kişiye kıyāmet güninde peygamberlerle görüşdüre ve düşmānı şeyṭān üzre gā⁽¹⁰⁾lib ola. Hikāyet: Meger bir kişi varidi, şālihlerden gemiye binmişdi. Bir karanlık gice ḫatı⁽¹¹⁾ sovuğıdı. Bir tahta üzerine oturup āb-desti alurdu. Nā-gāh bir ḫatı yel geldi, ol şā⁽¹²⁾lihi deñize bıraḫdı. Deñiz mevc urdu, alup giderdi. Ol kişi: Allāh, didi. Ḳamu ḫalkı işitdiler⁽¹³⁾ kim: Lebbeyk iy ḫulum! deyü. Bir sā^catden gördiler kim yine gemi içinde ḫalkile bile oturur⁽¹⁴⁾ nükte. Hāḫ te^cālā, mü³min ḫuluna ḫazrete getüre daḫı şora: İy ḫulum! Aduñ nedür? Ḳul ayıda:⁽¹⁵⁾ Adum Muḫammedür, diye. Hāḫ te^cālā ayda: İy ḫulum! Ben senden utanuram kim saña ^cazāb idem, [9a]⁽¹⁾ sen benüm ḫabībümüñ laṭif adaşısın, diye. Kaḫan Hāḫ te^cālā Muḫammedün adaşını oda yaḫma ve⁽²⁾ kendü adaşını oda yaḫmaya nitekim Hāḫ te^cālā, ismine mü³min, didi. Şālih ḫullarına⁽³⁾ daḫı mü³min, didi. Kendü ismine selām, didi. Ḳullarına müslim, didi. Ḳavlehü te^cālā:⁽⁴⁾ *Esselāmü Elmü³minü emmā Allāhü Raḫmānü Ḫāliḫu Şamedü*, dimek kimesneye revā degildür emmā Raḫīm,⁽⁵⁾ ^cĀlim, Kerīm, dimek revādur. İy mü³min! Sen kerīmsin. Saña virilen Ḳur^cān adı kerīmdür. Varacaḫ⁽⁶⁾ yerün kerīmdür ya^cnī Tañruñ daḫı Kerīmdür *āmennā ve şaddaḫnā*. Pes ne ḫuşsa yersin. Dāvud Peyḫamber⁽⁷⁾ ayıtdı: Yā ilāhī! Kerem nedür? Hāḫ te^cālā ayıtdı: Yā Dāvud! Keremüm oldur kim ^caşī ḫullarımı⁽⁸⁾ günāh itdüğüçin ^cazāb idem, sürmezem, ḫapudan belki luṭfile iḫsān iderem. Tā⁽⁹⁾ benden utanalır, baña tövbe kılalar. Yā Dāvud şorgıl! Benüm zıkrümle lezzet bulan ḫullara⁽¹⁰⁾ ve benüm ^cibādetümle tena^cum idenlere ve benüm ḫizmetümle ḫulluḫ idenlere kim benden kerīmrek⁽¹¹⁾ Tañrı gördüñüz mi? Kim ḫāşā. Hāḫ te^cālā, Mūsā Peyḫambere didi kim: Yā Mūsā! Benüm ḫapumda⁽¹²⁾ ṭur kim ben luṭf idiciyem. Baña du^cā kıll kim ben ḫabūl iderem. Ne kim dileseñ benden⁽¹³⁾ dilegil kim ben bayam ve benümle münācāt eyle ki ben ḫamudan yaḫınam. Ḫaberde gelür kim kaḫan⁽¹⁴⁾

mü'minler senden kopsalar feriştehler geleler, sinleri üzere turalar, mü'minlerin başlarından ⁽¹⁵⁾ toprakların sileler, arı yaatalar. İllā mü'minlerüñ alında bir pāre toprakdan nūr eſeri **[9b]** ⁽¹⁾ ola, nice kim silseler gitmeye. Pes hıṭāb gele kim: İy feriştehlerüm! Kullarumuñ ⁽²⁾ altındağı toprağını silmeñüz kim ol sinle toprağı degildür biliñüz. Dünyāda secde ⁽³⁾ kıılır kulları yerüñ toprağıdır. Koñuz varsunlar, ſırāṭi geecsünler, ucmağa girsünler. ⁽⁴⁾ Ṭā'atüm idici ve namāz kıılıcı kullarumdur. Hikāyet, 'Abdullāh bin Mübārek aydur: Mekke ⁽⁵⁾ bir yıl kadar yağmur yağmadı. Mekke, kavī bir cum'a gün 'Arafāt Ṭağına çıkdılar. Du'ā vü zārılık ⁽⁶⁾ kıldılar. Gördüm bir karaca, arucağ, za'if tenlü kiſi geldi. İki rek'at namāz kıldı, ⁽⁷⁾ secdeye vardı, aydur: İlāhī, 'izzetüñ haqqıçün başımı secdeden kaldurmayam. Tā kullaruña ⁽⁸⁾ yağmur yağdurmayınca, didi. Hemān sā'at bir pāre bulut geldi. Meſk ağzından ⁽⁹⁾ ſu dökölür, gelür gibi yağmur yağdı. Ol kiſi Hağ te'alāya ſükür ve du'ā kıldı dağı döndi, ⁽¹⁰⁾ gitdi. Ben dağı anuñ ardınca vardum. Geldi, bir eve girdi. ſordum, meger bu bir kiſinüñ ⁽¹¹⁾ kulu imiſ. Vardum evümden kese[y]ile aqçe getürdüm kim bu kulu ſatun alam meger ⁽¹²⁾ efendisi kul halāyık alup ſatıcı imiſ, aydur: Ben anı yedi altuna aldum. Evet, ⁽¹³⁾ iki altuna degmez deyüp vardı, kulunu getürdi. Gördüm kim ol 'Arafatda du'ā ⁽¹⁴⁾ kıılan kiſidür. Elinden dutdum kim evime iledüm. Ayıtdı: İy efendi! Beni niçün ⁽¹⁵⁾ ſatun alduñ ki? Benüm hizmet itmek elümden gelmez. Ayıtdum: Seni anuñçün **[10a]** ⁽¹⁾ ſatun aldum ki saña ben hizmet idem. Aydur: Ne sebebden ayıtmadum. Ben de çok kerāmet ⁽²⁾ gördüm 'Arāfat Ṭağında. Aydur: Anı gördüğü sen, didi. Ayıtdum: Gördüm. Ayıtdı: ſimdi beni ⁽³⁾ azād eyle. Ayıtdum: Sen benden azād ol. Ayıtdı: Elḥamdülillāhi tırdı, āb-dest aldı, iki ⁽⁴⁾ rek'at namāz kıldı ve du'ā kıldı. Aydur: İlāhī, sen bilürsin ki ben seni bildüğümden ⁽⁵⁾ berü saña günāh iſlemedüm, 'aſī olmadum ve dağı dilerdüm ki benüm rāzum ucmayayın ⁽⁶⁾ cünki

⁶⁷ Sayfanın üst kısmında yer alan 10a'da rika hattıyla "ayıtdum senden çok kerāmet gördüm" ifadesi yer almaktadır. Aynı sayfanın sol kısmında rika hattıyla "hemān o gice" ifadesi yer almaktadır.

açduñ beni, kabz eyle, didi dañ cān teslīm eyledi. Aydur: Yudum, kefen şardum, ⁽⁷⁾ namāz kıldım, üstüne ve defin eyledüm. Even kefenin gökçek şarmadum. Hemān önce ⁽⁸⁾ düşümde Peyğamberi gördüm. ‘Aleyhisselām yanınca bir aq şakallu gökçek şüretlü ⁽⁹⁾ kişi baña aydur: İy ‘Abdullāh! Tañrı te‘ālādan utanmaz mısın? Ayıtdum: Sen kimsin? Aydur: ⁽¹⁰⁾ Ben Muḥammedem, bu babam İbrāhīm Ḥalīl Peyğamberdür. Ayıtdum: Yā Resūlullāhi! Senden dilerem ⁽¹¹⁾ ne sebeble utanam kim ben saña çok şalavāt iderem, didüm. Ayıtdı: Ḥaḡ te‘ālā⁽¹²⁾nuñ velīlerinden bir velī, senüñ katuñda vefāt itdi, aña gökcek kefen şarmaduñ. ⁽¹³⁾ Bilmez misin kim ol kişi uçmağda benüm ve babam İbrāhīm Peyğamberün yoldaşıdır. ⁽¹⁴⁾ ‘Abdullāh aydur: Şabāḡ tırdum ol ‘abdi sinden gine çıkardum, gökcek kefen şardum, ⁽¹⁵⁾ üstüne namāz kıldım, girü defin itdüm. İbn-i ‘Abbāsdan rivāyet kılar: Muḥammed [10b] ⁽¹⁾ ümmetinden şol kişiler kim tamuya girüler. En soñra tamudan çıkanı yedi biñ ⁽²⁾ ‘azāb çekmiş ola. Kaçan dört biñ yılı gecse yā Allāh yā Allāh, deyü çağıra dañı ⁽³⁾ biñ yıldan soñra “Yā Ḥannān yā Mennān, deyü çağıra. Biñ yıldan soñra Yā ⁽⁴⁾Ḥayya yā Kayyūm, deyü çağıra. Andan Ḥaḡ te‘ālā, tamunuñ kapucısına ayda: İy Mālik! ⁽⁵⁾ Cehennem dibinden fülān kulum baña çağırur bilür misin, anuñ yeri kanda idüğün? ⁽⁶⁾ Mālik ayda: Bilmezin yā rabbi, diye. Ḥaḡ te‘ālā ayda: Cehennem içinde bir dere var⁽⁷⁾dur, ol kuyuda bir şandık vardur, oddan ol şanduk içindedür. Ol kulumı baña ⁽⁸⁾ getir, diye. Mālik bir kez çağıra, heybetinden tamu odı biri birin yağa. Andan ⁽⁹⁾ ol kulı çıkara, getüre, kamu tenini od yalını tıtmış. Mālik ayda: İy şakī! Gel, ⁽¹⁰⁾ seni Ḥaḡ te‘ālā okur, diye. Ol kul ayda: Yā Mālik! Tamu içinde kanķı od katıdır? ⁽¹¹⁾ Mālik ayda: Şağīr tamusı[y]la sekar tamusınuñ odı katıdır, diye. Kul ayda: ⁽¹²⁾ Yā Mālik! Beni iki pāre eyle, yarumı şağīra ve yarumı sekar tamusına bırak. ⁽¹³⁾ Beni ḡazrete iletme kim utanuram, yüzüm yokdur varmağa, diye. Mālik ayda: ⁽¹⁴⁾ Elbet de varmağ gerek elden ile de ol korkudan balıķ gibi ditreye. Ḥaḡ te‘ālā ⁽¹⁵⁾ ayda: İy kulum! Seni yokdan var eyledüm, saña ‘aķlı ve ‘ilmi ĩmān ve fehüm [11a] ⁽¹⁾ ve göz ve kulaķ ve dil

ve dudak el ayak virmedüm mi ve daħı nice ni‘metler virmedüm mi? ul ayda: Belı̄⁽²⁾ virdüñ. a te‘ālā ayda: Yā ni‘ün benüm buyruĝum Őıduñ, baña ulluk ve t‘at ılmaduñ,⁽³⁾ Őeytāna ve nefsuñe uyduñ? Ol ul utandugından dere bata ayda: İlāhı̄, t‘amu odı⁽⁴⁾ baña yegrek idi Őerm-sārılıdan, diye. a te‘ālā ayda: İy Mālik! Bu ulu gine t‘amuya⁽⁵⁾ ilet. O ul ayda: İlāhı̄ ben senden bunu ummazdım kim beni t‘amudan ıkarup⁽⁶⁾ girü oyasın. a te‘ālā ayda: Gercek didüñ iy ulum! Bilür misin ben seni ne sebep⁽⁷⁾ ile t‘amudan ıkarup? ul ayda: Yā İlāhı̄: Sen ben bilmezem. a te‘ālā ayda: İy ulum!⁽⁸⁾ Sen dünyāda, ‘ömrüñ icinde, fülān gün fülān gicede *lā ilāhe illāllāhe Muammedü resüüllāhi*,⁽⁹⁾ didüñ. Ol sebebden ötüri seni t‘amudan ıkardım, diye. Andan feriŐtehlere buyura⁽¹⁰⁾ kim umadan yaña iledeler. ul ayda: İlāhı̄ ucmaĝını peyĝamberlere, velı̄lere maŐer eyledüñ.⁽¹¹⁾ UlaŐdılar, ayrık kimseye yer almadı. a te‘ālā ayda: İy ulum! Ucma içinde saña⁽¹²⁾ yedi kez maŐri ve maĝrib aralıĝı deñlü mülkler virdüm, diye. Andan ol ulı iledeler:⁽¹³⁾ Bir ırma vardur, adı āb u hayātdur. Anün anda ĝusül ide, yüzi ayun on⁽¹⁴⁾ dö[r]t gicesi gibi Őevklı ola. T‘amu ehli āfirler aydalar: Ne olaydı biz daħı ‘ömrümüzde⁽¹⁵⁾ bir kez *lā ilāhe illāllāh Mummedü’r-resüüllāhi*, diye idik. Tā bugün ebedı̄ od icinde **[11b]**⁽¹⁾ almayayduk. avlehü te‘ālā: *Yeveddüllezı̄ne keferü lev kānū müslimı̄n*⁶⁸ buyurdu. İbn-i ‘Abbās⁽²⁾ rivāyet ider: Peyĝamberden ‘aleyhisselām buyurdu kim günāhına peŐı̄mān olan⁽³⁾ kiŐi, a te‘ālānuñ rametine muntazırdur ve daħı kendözin ĝörüp günāhından dönmeyen⁽⁴⁾ kiŐi, Tañrınuñ düŐmānlıĝına muntazırdur, didi ve daħı ayıtdı: Her kiŐinüñ ‘amelin, eyüsin⁽⁵⁾ ve yavuzın dünyādan ıkmazdan evvel ol kiŐiye ĝöstereler, bildüreler ve daħı kiŐinüñ⁽⁶⁾ aħır vatinde ‘ameli ne ise varlıĝı oldur, didi ve daħı bugünkü iŐñüzi yarına o⁽⁷⁾ mañ, didi ve daħı ölüm ĝāfilken gelür ve daħı a te‘ālā, anuñ ‘ilmine, yavaŐlıĝına,⁽⁸⁾ Őabrına ĝarre olmañ, didi. Zı̄rā kim ucma daħı t‘amu daħı her kiŐiye ayaĝında na‘linüñ⁽⁹⁾

⁶⁸ “... gerçeĝi yalanlayan nankörler: ‘KeŐke Müslüman olsaydık.’ diye yakınacaklar.” (Hicr, 15/2.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

bağından yakınrağdur, didi. Dahı peşīmānlık göñül tövbesidür. Tövbe iden kişi, ⁽¹⁰⁾ Tañrınıñ dostıdur. Hağ te‘ālā tövbe iden kulları sever. Haberde gelür kim ⁽¹¹⁾ Hağ te‘ālā, Mūsā Peyğambere vañı itdi: Yā Mūsā! Qavmüñe buyur, bir ‘amel işlesün⁽¹²⁾ler kim ben anları cennete koyam, didi. Mūsā Peyğamber ayıtdı: İläñ ol nice ‘ameldür? ⁽¹³⁾ Hağ te‘ālā ayıtdı: Her kişide kimün mazlumisi ve hağkı varısa biri birini hoşnüd ⁽¹⁴⁾ İtsünler. Mūsā ayıtdı: İläñ Hağ issi oldı[y]sa nice itsün? Hağ ⁽¹⁵⁾ te‘ālā⁶⁹ buyurdu: Yā Mūsā! Öldi[y]se ben diriyem, beni hoşnüd itsünler. **[12a]** ⁽¹⁾ Mūsā ayıtdı: İläñ seni nice hoşnüd itsünler? Hağ te‘ālā ayıtdı: Dört nesneyile göñülden ⁽²⁾ tövbe kılamak ve dahı istiğfār itmek ve gözden yaş akıtmak ve kamu a‘zāsı[y]la baña ⁽³⁾ kulluğ itmek, didi. Ebū Hüreyre rivāyet kılar, peyğamberden ‘aleyhisselām ayıtdı: Baña ⁽⁴⁾ gösterdiler uçmağa girenleri dahı tamuya girenleri gördüm. Uçmağa giren üç ⁽⁵⁾ dürlü kişi ola: Biri şehīdler, ikinci ol kul kim efendisi hizmetin kıla ve Hağ te‘ālā ⁽⁶⁾ kulluğın dahı kıla, üçüncü ol dervīş kim yoğsul ola. Hem ‘ayāl-mend ola dahı ⁽⁷⁾ yoğsul ola, şabr ide ammā ol tamuya girenler evvel zālīm begler ola. İkinci, mālī çok ⁽⁸⁾ olup zekvāt vermeyenlerdür. Üçüncü, dervīş olup tekebbür olanlardur, hikemlerdür. ⁽⁹⁾ Mü’min, Tañrıyla fağr aydur: ‘İzzeti dīniledür, münāfık mālile fağr ider. ‘İzzeti, aşı, ⁽¹⁰⁾ nesli iledür. Feğiyye rağmetullāhi ‘aleyhi aydur: Tekebbür ‘ucüb ya‘nī kendözin görmek ⁽¹¹⁾ kāfirler, fir‘avınlar şıfatıdur. Zīrā Hağ te‘ālā, Qur‘ān-ı ‘azīm icinde anları mütekebbirlikle ⁽¹²⁾ yād kıldı ve dahı tevāzu‘ eylemek ya‘nī alcağ olmak; peyğamberler, şālihler şıfatıdur zīrā ⁽¹³⁾ Hağ te‘ālā anları alcağlığı[y]la yād kıldı. Emīrū’l-mü’minīn ‘Ömer rađiyallāhü ‘anh, kul ile ⁽¹⁴⁾ kul itmişdi. ‘Ömer, deveye binerdi, kul devenüñ burunduğın dutardı. Bir ferseng ⁽¹⁵⁾ yürürdi. Andan ‘Ömer inerdi, kul, deveye binerdi. ‘Ömer yiderdi. Bir ferseng **[12b]** ⁽¹⁾ yer yürürdi. Kağan Şama geldükde bir şuya irişdiler. Nöbet kulun idi. Kul, deveye ⁽²⁾ binüp ‘Ömer yederek şuya girdi, gecdi. Ebū ‘Ubeyd bin El-Cerrāğ, Şamun begiyidi.

⁶⁹ Metinde “Te‘ālā” ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

Hem şahā⁽³⁾ be idi. Karşu geldi ayıtdı: Yā Emīre'l-mü' minīn! Şam kavmi dükeli karşu gelürler, seni göre⁽⁴⁾ ler lāyık olmaya, didi. 'Ömer ayıtdı: Bizüm 'izzetümüz Tañrıyla ve İslām dīniledür. Qayurmaz⁽⁵⁾ halkı ne gerekse desünler, didi. Haq te'ālā, Dāvud Peyğambere ayıtdı: Yā Dāvud! İstiğfār, tövbe⁽⁶⁾ eylemeñi kamu kullarumdan severem, illā İblisden sevmezem. Ol mütekebbirdür. Hikāyete gelür kim: ⁽⁷⁾ Kaçan mü'minüñ āhir vaqti olsa 'amellerin getüreler tağlar gibi. Eger 'ameli eyü olsa ⁽⁸⁾ aq ola eger yavuz olsa siyāh ola. Andan soñra cānı bedenden çıka, kişinüñ vārı, ⁽⁹⁾ soñ varlığıdur. Ma'nisi budur kim: Kul olan dā'im eyü 'amelde gerek, kaçan āhir⁽¹⁰⁾ vaqti irişse ol 'amelde buluna, anuñ üzerine gide. Pes nice mü'minler ⁽¹¹⁾ ola kim 'aķıbet şaķı olalar. Dünyādan İmānsız giderler. Bel'ām gibi ve Berşişā gibi ⁽¹²⁾ nice kāfirler ola kim 'aķıbet şaķı olalar, nicesine sa'adet irişe. Dünyādan ⁽¹³⁾ İmānile gideler. Fir'avnuñ cāzūları gibi pes hemīşe korqu ile ümīdile olmak ⁽¹⁴⁾ gerek töbe ve istiğfār itmek gerek ola kim Haq te'ālā, kendi keremile āhir vaqtimizi ⁽¹⁵⁾ hayr üzre töbe tevfiķ rüzī kıla. Āmīn yā mu'īn. İmām Ebū Hanīfeden [13a] ⁽¹⁾ rađiyallāhü 'anh şordılar kim: Kañğı günāh korquludur dünyādan İmānsız gitmek⁽²⁾ lige? Ayıtdı: Haq te'ālānuñ virdigine şükür itmemek ve dañı soñ deminden korqmaq⁽³⁾ ve dañı zulmü itmek. Her kişinüñ ki bu aşlı haşleti olsa kişiyi soñ deminde korqu ⁽⁴⁾ ola meger ki töbe ve tevfiķ rüzī kıla. Resül hazreti ayıtdı: Haq te'ālānuñ ⁽⁵⁾ 'ilmine ve yavaşlığına ve şabrına ġarre olmañ, didi. Ya'nī Haq sübhānehü ve te'ālā ⁽⁶⁾ yavaşdur ve şaburludur. Dünyā pādişāhları gibi suc işleyenleri 'azāb itmegi, intikām ⁽⁷⁾ almağa evmez zīrā dünyā pādişāhları üç nesneden korqarlar: Yaban olam ol ⁽⁸⁾ kişiden intikām almadan gidem, dir yāhūd ol benüm haqķum anda kıla, dir yā mülküm ⁽⁹⁾ almıdan gide soñra ol kişiyi hükmi idem, sözüm gecmeye, dir. Ammā Haq te'ālā, ⁽¹⁰⁾ hemīşe dā'imdür ve bāķīdür, diridür ölmez. Anuñ mülkine zevāl yok, dükeli kullar ⁽¹¹⁾ 'aķıbet anuñ hazretine varacaķdur. Pes imdi kor[k]maq gerekdür. Hikāyet de gelür: ⁽¹²⁾ Kaçan Kābil, Hābili depeledi Ādem Peyğamber yavlaķ incindi. Pes Haq

te‘ālā, Ādem ⁽¹³⁾ Peyğambere yeri müsahhar kıldı. Yere ayıtdı: İy yer! Qābili yut, aşığa geçür. Yer, hemān-dem ⁽¹⁴⁾ Qābili yutdı. Qābil ayıtdı: İy yer! Allāhuñ birliği, haqqıçün mühlet vir. Sözüñ ⁽¹⁵⁾ işit söyleyem. Yer kıdı. Qābil ayıttı: Yā ilāhī! Atam Ādem günāh işledi, anı yere **[13b]** ⁽¹⁾ yutdurmaduñ, beni niçün yere yutdurursın? Haq te‘ālā ayıtdı: Atañ Ādem yalıñuz ⁽²⁾ benüm buyruğımı şıdı. Sen hem benüm buyruğum şıduñ hem atañun buyruğın şıduñ. ⁽³⁾ Pes Ādem buyurdı yere, girü tıtdı. Qābil ayıtdı: Yā yer! Tañrı haqqıçün mecāl vir. ⁽⁴⁾ Bir sözüñ var, diyeyin. Yir kıdı ayıtdı: Yā ilāhī! İblīs, günāh işledi anı yere yutdur⁽⁵⁾maduñ beni niçün yere yutdurursın? Haq te‘ālā ayıtdı: Yā Qābil! İblīs bir buyruk ⁽⁶⁾ şıdı, sen iki buyruk şıduñ. Pes Ādem gine yere buyurdı, girü tıtdı. Yine ayıtdı: ⁽⁷⁾ Yā yer! Muħammed haqqıçün mühlet vir, sözüñ vardur, diyeyin. Yer kıdı. Qābil ayıtdı: Yā ilāhī! ⁽⁸⁾ Tıksan tıkoz ad senüñ degil midür? Haq te‘ālā: Belī. Qābil ayıtdı: İlāhī beni ⁽⁹⁾ helāk itmek dilersen ol iki aduñu kim raħmānü’r-raħīmıdır. Tıksan tıkoz ad ⁽¹⁰⁾ icinden çıkarđıl zīrā raħmān oldur kim kıulunı bir günāh işlemekle ‘azāb ⁽¹¹⁾ itmez. Pes Haq te‘ālā buyurdı yere, Qābili kıdı. Haq te‘ālā, Dāvud Peyğambere vaħi itdi: ⁽¹²⁾ Yā Dāvud! ‘İzzüm, celālüm haqqıçün her kim benüm kıapuma geldi, maħrüm gitmeye ve her kim ⁽¹³⁾ benüm kıapum ayruk kıapudan nesne uma; ol kışı umduğından maħrüm kıoyam, aña ħōr⁽¹⁴⁾luq tının geydürem ve ħalkı arasında ħōr zār ola. Yā Dāvud! Kimdür kim kıapımı kıağdı, ⁽¹⁵⁾ aña kıapu açamadum yā kimdür kim du‘ā kıldı, du‘āsın kıabul kıılmadum yā kimdür benden **[14a]** ⁽¹⁾ nesne diledi, aña virmedüm yā kimdür kim beni ağdı ben anı ağmadum? Pes utanmazları kim ⁽²⁾ ben varıken ayrukdan nesne umarlar. Ĥaberde gelür kim evvel kışı kim tekebbürlik eyledi. ⁽³⁾ İblisdür evvel kışı kim alcaklıq eyledi. Ādem, nebıdür zīrā İblis oddağdur. Ādem ⁽⁴⁾ balcıkdandır. Odun ħāşiyyeti ayırıcıdır ve balcıq ħāşiyyeti oldur kim iki nesne[y]i bir⁽⁵⁾biri[y]le yabışdurur. Pes Ādem tevbe kıldı, Haq te‘ālāya ulaşdı. İblis tevbe kılmadı, ⁽⁶⁾ ħazretten ırağ düşdı. Ĥaberde gelür kim Süleymān Peyğamber

‘aleyhisselām, dīv⁽⁷⁾lere buyurdu bir ev yabdılar altundan. Yigirmi beş ferseng temām uzunluğı ādemī⁽⁸⁾leriçün. Bir ev dağı yabdılar perīler⁷⁰ içün ve bir dağı yabdı kuşlar içün ve bir dağı ⁽⁹⁾ geyikler içün her birinde biñ kürsī⁷¹ kodı altundan sağ yanında ve biñ kürsī ⁽¹⁰⁾ sol yanında urdılar. Mecnū‘ısın yel getirürdi, kendü taht üzerinde oturdu. ⁽¹¹⁾ Tā göge yakın cıkdı, ferīstehler āvāzın işidürdi. Bu eşnāda işitdi kim iki ⁽¹²⁾ ferīsteh birbiri[y]le söyleşürdi: Eger bu salţanatla Süleymānuñ göñlinde bir zerre⁷² ⁽¹³⁾ kir olaydı, Hađ te‘ālā, ol kadar kim anı göge ağdurdu, ol deñlü yer geçürürdi. ⁽¹⁴⁾ Süleymān işitdi, şükür eyledi. İbn-i ‘Abbās rivāyet kılar: Kıyāmet günü, ⁽¹⁵⁾ dünyāyı getüreler bir çarı ‘avrat şüretinde görmege. Kātı, çirkin kıyāmet ehline [14b] ⁽¹⁾ diyeler ki “Bilür misin bu kimdür?” diyeler kim Tañrı şaklasun, bunuñla bilişmekden andan ⁽²⁾ aydalar kim: Bu ol dünyādır kim siz bunuñçün birbiriñüzü depelerdüñüz. Peyğamber ‘aleyhi⁽³⁾ssālām rivāyet kılar, Hađ te‘ālā aydur: Kaçan mü‘min kuluma dünyāyı virsem sevinür. ⁽⁴⁾ Belki benden ırağ düşerler, kaçan dünyāsın alsam melül olur. Bilmez ki baña yakın ⁽⁵⁾ olan. Rivāyet kılnur Peyğamberden ‘aleyhisselām: Hađ te‘ālānuñ yedi ferīstesi ⁽⁶⁾ vardır. Yedi göğü yaratmazdan evvel her biri bir gökdedür. Kaçan mü‘min kulı ⁽⁷⁾ şaklayan ferīstehler ‘amelin alurlar, göge çıkarurlar evvelki kat gök ferīstesi ⁽⁸⁾ aydur: Geçmege yol yokdur. Bu ‘ameli ilet, iyyinüñ yüzine ur, diye zīrā ki bu ⁽⁹⁾ ‘amel icinde ğaybet var ve mesāvī var. Her kim ğaybet ve mesāvī söylese ⁽¹⁰⁾ ben ol ‘ameli komazam ki göge çıka. Andan irtesi bir ‘amel dağı getüreler içinde ğaybet ⁽¹¹⁾ olmaya. Evvel gökden geçe, kaçan ikinci göge irişecek ikinci kat gök ferīste⁽¹²⁾si ilet, issinüñ yüzine ur zīrā bu ‘ameli dünyā ‘izzeti içün kılırdı. ⁽¹³⁾ Her kim dünyā ‘izzetiçün ‘amel ide, ben komazam anuñ bu ‘amelin ikinci gökden ⁽¹⁴⁾ yukaru gitmeye. Üçüncü gün, bir ‘amel dağı getüreler kim ol dünyā ‘izzetiçün ⁽¹⁵⁾ olmaya, ikinci gökden geçe, kaçan üçüncü göge irişe üçüncü gök ferīste[15a]⁽¹⁾sinün yüzine ur zīrā ki bu ‘ameli işleyen kişi

⁷⁰ “پزړل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁷¹ “كرحسى” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁷² “زره” Metinde bu şekilde geçmektedir.

mütekebbirdür. Mütekebbir kişinin⁽²⁾ ‘amelin ben kıomazam gitmege. Dördüncü gün, bir ‘amel dağı getüreler gökcek icinde⁽³⁾ namāzlar, oruclar, şadaqalar ola. Üçüncü kıat gökden geqe. Kıaçan dördüncü kıat göge⁽⁴⁾ iriše. Dördüncü kıat gögüñ feriştesi ayda: Bu ‘ameli ilet, issinüñ yüzine⁽⁵⁾ ur zīrā bu ‘amelde ‘ucub var ya‘nī kendözin görmek. Her kim kendözin ol⁽⁶⁾ kişinin ‘amelin ben kıomazam bundan yukaru gitmege. Beşinci gün, bir ‘amel dağı getüreler.⁽⁷⁾ Anda ĥacc gāzā ola, dört kıat gökden geqe beşinci göge irišecek. Beşinci kıat⁽⁸⁾ gök feriştesi ayda: İlet bu ‘ameli, issinüñ yüzine ur zīrā anda ĥased⁽⁹⁾ vardur. Her kim ĥased ola ben kıomazam anuñ ‘amelin bundan yukaru gecmege.⁽¹⁰⁾ Altıncı gün, bir ‘amel dağı getüreler kim icinde bunca t̄ā‘atler ve ‘ibādetler⁽¹¹⁾ ola. Beşinci kıat gökden geqe, altıncı kıat göge cıqa. Altıncı kıat gök⁽¹²⁾ feriştesi ayda: ilet bu ‘ameli issinüñ yüzine ur zīrā ben raĥmet ferişte⁽¹³⁾ siyem. Bu ‘amelüñ issi raĥmet, söz ve şefkat.⁷³ Söz, kişinin ‘amelidür. Bundan⁽¹⁴⁾ yukaru ağmaya. Yedinci gün, bir ‘amel dağı getüreler anda zühdü, tađvāyı ola. Üç biñ⁽¹⁵⁾ ferişteh bilesince gele, altı kıat gökden geqe. Yedinci kıat göge cıqa, yedinci gök **[15b]**⁽¹⁾ feriştesini ayda: İlet bu ‘ameli issinüñ yüzine ur zīrā kim ‘amelin anuñçün⁽²⁾ işlerdi kim ĥalk arasında ulu olmağıçün. Ben kıomazam ki anuñ ‘ameli bundan⁽³⁾ yukaru geqe. Ol ‘amelleri heb alalar, issinüñ yüzine uralar. Andan sekizinci⁽⁴⁾ gün bir ‘amel dağı getüreler. Güneş gibi nūrı ola ve bilesince ferişteherler ola. Yedi⁽⁵⁾ kıat gökden geqe ve perdelerden geqe, ĥazrete vāşıl olıcağ. Ĥađ te‘ālā ayda:⁽⁶⁾ İy ferişteherlerüm! Siz, ol kıuluñ ‘amelin bilürsüz. Evet, ben göñlin bilürem. Niyyeti⁽⁷⁾ nedür kim bu ‘ameli iĥlāşıla riyāsuz kıılmaz benümçün? Pes her t̄ā‘at ‘ibādet⁽⁸⁾ kim riyāsuz, ĥarāzsuz olmaya benümçün. Ben anı kıabül itmezem. Kıaçan Peyğamber ĥazret-i⁽⁹⁾ ‘aleyhisselām bu sözi didi Mu‘āz ağladı, ayıtdı: Yā Resülullāh! Bu, siz⁽¹⁰⁾ buyurduđuñuz ĥaşletler kimüñ elinden gelür kim tā bu kıorqulardan kıurtıla. Peyğamber⁽¹¹⁾ ĥazret-i ‘aleyhisselām ayıtdı: Yā Mu‘āz! Her kim

⁷³ “شوقت” Metinde bu şekilde geçmektedir.

ki Hâk te‘âlâ geñez eyler, geñez ⁽¹²⁾ olur, didi. Dağı ayıtdı: Yâ Mu‘âz! Çün ‘amelüñde taqşırüñ yok. Kimsenüñ ⁽¹³⁾ ğaybetin ve mesāvīsin⁷⁴ söyleme. Halkuñ etin çekme kim tamu itleri ⁽¹⁴⁾ senüñ etüñ çekmeyeler ve dağı oturduğı yerde tekebbürlik eyleme kim ⁽¹⁵⁾ halk senden yavuz hūyı vardır deyü yigrenmeyeler, didi. İbn-i ‘Abbāsdan [16a] ⁽¹⁾ rivāyetdür: Her kişinüñ başında iki zenciri vardır. Birisinüñ ucu yedinci kat ⁽²⁾ gökde ve birinüñ ucu yedinci kat yerdedür. Kaçan ol kişi ‘ucub eylese ya‘nī ⁽³⁾ kendüni yüce görse yedinci kat gökdeki zenciri çekerler ya‘nī Hâk te‘âlâ, ol ⁽⁴⁾ kişiyi yire endürür, hōr eyler. Kaçan ol kişi alcaklık eylese yedinci kat ⁽⁵⁾ gökdeki ol kişiye göge çıkarur, halkı arasında ulu eyler. Resül ‘aleyhisselām ⁽⁶⁾ aydur: Eger Hâk hazretinde dünyanuñ sivrisiñek kanadınca miqdârı olaydı ⁽⁷⁾ hîç kâfire bir içim şu virmeyeyidi. Pes İslāmile İmānile tātiledür. Mālile ⁽⁸⁾ manşıbla ve dünyalık için tekebbürlik için eylemek kâfirler şıfatıdır. Şeyh ⁽⁹⁾ Hasan Başrī rahmetullāhi ‘aleyhi rivāyet kılar, resül hazretinden ‘aleyhisselām ⁽¹⁰⁾ aydur: Eger Hâk te‘âlâ hazretinde fuqarā[y] getürelere. Hâk te‘âlâ, anlara ‘özr ide ⁽¹¹⁾ nitekim halkı birbirine ‘özr ider. Aydur: İy kulum! Saña dünyāda anuñçün ⁽¹²⁾ māl ve manşıb ve dünyalık virmedüm. Yâ ol dünyāda her kim ki senüñ haqquña in‘ām ⁽¹³⁾ ve ihsân kılop yedürdi ve içürdi ve geydürdi bugün ol kişileri ⁽¹⁴⁾ saña bağışladım. Var, şaflar içinde yüri. Her kim saña eylük eyledi[y]se al, ⁽¹⁵⁾ ucmağa var, diye. Dervīş kul yüriye dağı ol baylar kim dünyāda⁷⁵ [16b] ⁽¹⁾ ana şadağa ve ihsân iderlerdi. Anları bula, şaflar arasından ala, ⁽²⁾ çıkara. ‘Araşāt kavmi ta‘accübde kıllalar. Hikāyet: Mūsā Peyğamber ‘aleyhisselām bir ⁽³⁾ gün deñiz kenarında gezerdi. Gördi kim bir mü’min ve bir kâfir ikisi dağı balık ⁽⁴⁾ avlardı. Kâfir, putına secde kılop ağ birağur, ağı toptu balık çıkardı. ⁽⁵⁾ Ol mü’min, Tañrıya secde kılop, bismillāhi, deyüp ağ birağur, ağında ⁽⁶⁾ hîç nesne çıkmaz. Üç kerre şöyle kıldılar: Kâfir bırağduğı ağda çok ⁽⁷⁾ balık çıkdı,

⁷⁴ “مساوسين” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁷⁵ Metinde “dünyāda” ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

mü'min bıraķduđı ađda hıĉ nesne ıkmazdı. Mūsā ‘aleyhisselām ⁽⁸⁾ ‘acaba ķaldı. Ü kez, mü'min bıraķduđı ađda bir balık ıkdı, ol dağı hemān-dem ⁽⁹⁾ uķundi, Őuya dūŐdı. Mūsā Peyđamber ‘a.m. anı gōricek ağladı, ayıtdı: ⁽¹⁰⁾ İlāhī, Őabrum dūkendi. Baña bu sırrı bildür, didi. Hāķ te‘ālā: Eyā Mūsā! Gōge ⁽¹¹⁾ nağar eyle. Mūsā Peyđamber ‘a.m. gōge baķdı. Gōrdi kim umaķ iinde bir kōŐķü ⁽¹²⁾ ululuğı yerden gōge deñiz ķapusu auķ ve ķapusu ũzerinde ol ba⁽¹³⁾lıđınıñ adı yazılmıŐıdı ve kōŐķü iinde altundan ve gümüşden ⁽¹⁴⁾ havzılar iinde balıklar, ĥisābın Allāh bilür. Hāķ te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! ⁽¹⁵⁾ Ol ķuluma digil “Bu gōrdüđüñ umağı mı gerekdür, yoķsa deñizüñ [17a] ⁽¹⁾ balıkların heb ağına ķoyayım ķanķısına rāzīdur gōr?” didi. Mūsā ‘a.m. ol mü⁽²⁾mine bu kerāmeti ‘arz eyledi. Mü'min aydur: İlāhī, dūkeli rızķımı kesecek olursañ Őabır ⁽³⁾ idem. Balık ĥōd ne nesnedür? Baña senüñ ĥoŐnūdliđıñ gerekdür, didi. ‘Ömer rađiyalallāhü ‘anh, ⁽⁴⁾ bir gün Peyđamber ĥazretinüñ ķatına geldi. Bir alcaķ amlu, ķaraluķ evde, ĥaŐır ũzerine ⁽⁵⁾ yatmıŐ. Ol ĥaŐır mübārek tenine batmıŐ. ‘Ömer ağladı, ayıtdı: Yā Resūlullāhi! Kisrā ⁽⁶⁾ ve ķayŐer ĥarīrden dōŐekler ũzerine yatarlar. Sen, Tañrınıñ ĥabībi, ĥaŐır ũzerine ⁽⁷⁾ yatarsın. “Bunuñ gibi ķaraluķ ev icinde ne yatarsın?” didi. Peyđamber ĥazret-i ‘aleyhisselām ⁽⁸⁾ ayıtdı: Yā ‘Ömer! HāŐır⁷⁶ yanumuza batdı[y]sa bu ķatılık Őoñunda yumŐaķlıķlar ve devletler ⁽⁹⁾ ola ve eger evmiz alcaķ ve ķaraluķ ise sinimüz bu evden dağı alcaķdur ve dağı ķaraluķdur. ⁽¹⁰⁾ Biz, dūnyā ehline ķoduķ, anlar dağı āĥireti bize ķosunlar. Ĥikāyet: Hārūn er-ReŐīd ⁽¹¹⁾ Ĥalīfe bir gün ağlanup yürürken sinleler yöresine uğradı. Gōrdi kim Behlül ⁽¹²⁾ Dīvāne bir ķamıŐa ađ binmiŐ, ardına uŐaķlar üŐmiŐ. Ĥalīfe Őordı kim: ⁽¹³⁾ Bu ne kiŐidür? Ayıtdılar: Behlül Dīvāne, dirler. Ĥalīfe ayıtdı: Ben bunu gōrmege ⁽¹⁴⁾ müŐtāķidüm, diyüp atını sürdi, ķatına geldi, ayıtdı: Esselāmü‘aleyküm yā Behlül! ⁽¹⁵⁾ Behlül ayıtdı: ‘Aleyke’s-selām yā Emīre’l-mü'minīn! Ĥalīfe ayıtdı: Yā Behlül! Ben, seni [17b] ⁽¹⁾ gōrmege ĥāyet müŐtāķidüm. Behlül ayıtdı:

⁷⁶ “حصر” Metinde bu Şekilde gemektedir.

Ben seni görmege müştāk degülem. ⁽²⁾ Hālīfe ayıtdı: Yā Behlül! Baña ögüt vir. Behlül ayıtdı: Ne ögüt virem kim? İşde ⁽³⁾ sārayuñ, didi. Hālīfenüñ evine işāret eyledi. İşde binüñ, didi. Sinleye ⁽⁴⁾ işāret eyledi. Kāmu ʿālem sarāyından cıķup sinleye va[ra]caķdur. Hīç kiři görmedüm ⁽⁵⁾ ki sinden çıķa, sarāya vara. “Saña bu ögüt yetmez mi?” didi. Hālīfe⁷⁷ buyurdı kim ⁽⁶⁾ kese ile altun getürdiler, Behlül kabül itmedi, ayıtdı: Tañrı bilür kim bu altun ķanğı ⁽⁷⁾ miskīnüñdür? Girü issine virgil. kıyāmetde mazleme olmasun, didi. Hālīfe ayıtdı: Yā ⁽⁸⁾ Behlül! Ayruķ hācetüñ varısa benden dile, didi. Behlül ayıtdı: Dilegüm oldur kim ⁽⁹⁾ ayruķ sen, beni görmeyesin ve seni ben görmeyem, didi. Hāberde gelmişdür kim: Süleymān ⁽¹⁰⁾ peygamber ʿaleyhisselām ucmaķdan şerbet getürdiler. Ayıtdılar: Bunı içecek olursañ ⁽¹¹⁾ kıyāmete degin ölmezsin, didiler. Süleymāna rāyetler ile dükeli ⁽¹²⁾ cānavārlar ķamusı didiler kim: Hīc⁷⁸ ölmeyesin, hemīşe pādişāh olasın. ⁽¹³⁾ İllā kirpi maşlahat görmedi. Süleymāna evvel atile toğanı kirpiye ⁽¹⁴⁾ elçilige viripdi taşınmağa. Kirpi ol ikisine cevāb virmedi. Andan iti ⁽¹⁵⁾ virdi, içmesün, didi. Şoñra Süleymān ʿaleyhisselām, kirpiye şordı: **[18a]** ⁽¹⁾ Niçün ve ata ve toğana cevāb virmedüñ, ite cevāb virdüñ? Kirpi ayıtdı: At ⁽²⁾ ve toğan vefā-dār degüldür. Tuz, ekmek haķķın saklamazlar. Atı kaçan düşmān binicek ⁽³⁾ issine ķaşıd ider ve toğan issi dilemedügi yere uçar. Gāh olur kim oķursa ⁽⁴⁾ gelmez ammā it vefā-dār olur; tuz, etmek haķķın şaķlar, issi ķovarısa dağı ayruķ ķapuya ⁽⁵⁾ gitmez. Süleymān şordı kim “Bu şerbeti içmege neden maşlahat görmedüñ?” didi. Andan ⁽⁶⁾ kirpi ayıtdı kim: Anuñçün maşlahat görmedüm kim uçacak olursañ ʿömrüñ ⁽⁷⁾ uzun olur, zindān içinde ķalursın zīrā müʾminlerüñ zindānıdur. Kiři zindān ⁽⁸⁾ içinde çok yaşamaķdan Tañrı rahmetine ulaşmaķ yegrekdür. Süleymān Peygamber, anı ⁽⁹⁾ maşlahat gördi, buyurdı: Ol şerbeti deñize dökdiler, şuyı tağlı oldu. ⁽¹⁰⁾ İkinci meclis, töbe ķılmaķlıķ fazīletin beyān ider ķavlehü teʿālā: *Yā eyyühāllezīne āmenū* ⁽¹¹⁾ *tübū illāllāhi*

⁷⁷ “خلفه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁷⁸ “اليج” Metinde bu şekilde geçmektedir.

tevbeten naşūhā,⁷⁹ deyü buyurur. İbn-i ‘Abbās raḍiyallāhü ‘anh rivāyet ⁽¹²⁾ kıılır. Kureyş kabīlesinüñ uluları, Peyğamber ḥazretine geldiler, didiler: Yā Muḥammed! Sen ⁽¹³⁾ Tañrıya du‘ā kııl, bize bu şafā taşın altun eylesün, saña ĩmān getürelüm. ⁽¹⁴⁾ Peyğamber ‘aleyhisselām, Cebrā’ıl⁸⁰ ‘a.m. geldi. Aydur: Yā Muḥammed! Eger dilerseñ ol şafā ta⁽¹⁵⁾şın anlara altun eyleyem. Evet andan soñra her kim dönüp kāfir olacağ olursa **[18b]** ⁽¹⁾ anlara ol ‘azābı idem kim ‘ālem icinde hıçbir kişiyeye itmiş olmayam. Yok dirseñ ⁽²⁾ anlara uçmağ kapusın açam ve raḥmet kapusın açam. Peyğamber ‘aleyhisselām töbe ⁽³⁾ kapusın açmağa razı oldu. Fekıyye raḥmetullāhi aydur: Günāh, gönül şayruluğından ⁽⁴⁾ olur ve dağı yavuz niyetlerden olur. Pes kamu şayruluğa, edviyelerine ‘ilāc iderler. ⁽⁵⁾ Günāh şayruluğına dağı töbe ile ‘ilāc iderler. Eger şafā taşını altun eylese ⁽⁶⁾ idi ‘ākıbet gine dükenürdi. Nice kim dünyānuñ malları ‘akıbet dükenür ammā töbe ⁽⁷⁾ bir gencdür kim hergiz dükenmezdür, belki varduğunca dağı ziyāde olur. Ḥaberde ⁽⁸⁾ gelür kim tevbe üç dürlüdür: Evvel günāhından tevbe kıılmağ ol ‘āşīler tevbesidür, ⁽⁹⁾ ikinci ğafletden töbe kıılmağ ol ḥāşlar⁸¹ tevbesidür, üçüncü ‘amel idüp ⁽¹⁰⁾ görmekten töbe kıılmağdur, ol ḥāşlar töbesidür. Ḥaberde gelür kim tevbe ⁽¹¹⁾ ikidür: Birisi günāhdan töbe idüp tã‘at işlemek ve dünyāyı terk idüp ⁽¹²⁾ dağı āḥīret istemek, ikinci töbe dağı oldur kim ne āḥīret için ve ne müzd ⁽¹³⁾ için ve ne ‘azābdan kıorkup ola; *illā ḥālīşen muḥlişen lillāhi te‘ālā*⁸² ola. ⁽¹⁴⁾ Ehl-i sünnet ve cemā‘at kıatında töbenüñ şartı üçdür: Evvel gečen günāhlara beşīmān ⁽¹⁵⁾ olmağdur, ikinci ayruğ günāh it[me]mekdür, üçüncü töbe şımağdan şaķınmađ. Ba‘zılar **[19a]** ⁽¹⁾ ayıtmışlar kim: Töbenüñ şartı sekizdür. Biri evvel itdüği günāhlara peşīmān olmağdur. ⁽²⁾ İkinci, ayruğ günāh itmemeğdür. Üçüncü, itdüği töbe[y]i şımamağdur. Dördüncü, kimüñ ḥaķķı ⁽³⁾ varısa anı üzerine kıomamağdur, islü issine virmeğdür. Beşinci, Tañrınuñ kıul⁽⁴⁾luğından her ne kim

⁷⁹ “Ey iman edenler! Allah’a içtenlikle tövbe edin...” (Tahrīm, 66/8.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁸⁰ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁸¹ “خصلر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁸² “Allah için ancak doğru ve samimi bir şekilde.”

fevt oldı[y]sa anı aza ılmadur. Altıncı, ol et yağı kim ⁽⁵⁾ teninde arāmile bitmişdür anı arıtma ve gedermek riyāzatıla oruc utmağıla. ⁽⁶⁾ Yedinci, yedügi ve içdügi ve geydigi elālden olmadur. Sekizinci, göñli arıtmadur; ⁽⁷⁾ kīnden ve kibirden mekrden ve asedden ve uluyı unutmamadur. ikāyet: Benī ⁽⁸⁾ İsrā’ilde⁸³ bir beg vardı aña didiler kim filān yerde bir velī vardur, atı ⁽⁹⁾ zāhid ve ‘ābid kişidür, didiler. Beg ol kişi görmege vardı ve anı şobete ⁽¹⁰⁾ da‘vet itdigim ol ‘ābid dā’im beg atına gele ve gide. ‘Ābid ayıtdı: Yā Emīr! Sañā ⁽¹¹⁾ bir sözüm aydayım. Beg ayıtdı: Söyle, didi. ‘Ābid ayıtdı: Yā Emīr! Eger beni alāyıuñla ⁽¹²⁾ alvetde bile görseñ nice ideydüñ? Ol beg akıdı, ayıtdı: Yā fācir! Benüm atumda ⁽¹³⁾ yüzüme arřu bunuñ gibi sözi söylersin, didi. ‘Ābid ayıtdı “Yā Emīr! Benüm bir kerīm ⁽¹⁴⁾ pādiřāhum vardur ki günde yetmiş dürlü günāhum görür, bañā akımaz, beni apusından ⁽¹⁵⁾ omaz, benüm rızumı kesmez. Ben anuñ gibi pādiřāhuñ apusın oyup senüñ gibi [19b] ⁽¹⁾ beg apusına mı varam kim baña suc itmezden öñ akırsıñ bir sözile vay eger bir ⁽²⁾ suc idecek olursam kim bile neler idesin?” didi. Dağı urdı, gitdi. Peyğamber ⁽³⁾ ‘aleyhisselām aydur: açaq İblīs bir kişiyü azdursa ol kişiyi günāh işlese dağı ⁽⁴⁾ dönüp töbe ılsa a te‘ālā, ol töbe bir berekātında bunca günāhların yarlıgar. ⁽⁵⁾ İblīs ‘aleyhi’l-la‘ne, azdurduğına beřīmān olur, aydur: Ne olaydı kāřke ⁽⁶⁾ azdurmayaıdum. Ol bir günāh sebebinden bunca günāhları niye yarlıgadı? Peyğamber ⁽⁷⁾ ‘aleyhisselām ayıtdı: açan a te‘ālā, řeytāna la‘net ıldı. řeytān ayıtdı: ⁽⁸⁾ Yā İlāhī! ‘izzetüñ, ‘azametüñ aıçün ādemoğlanlarından ayrılmayam tā cānları ⁽⁹⁾ tenlerinden ıkmayınca. Pes itāb geldi, a te‘ālādan ayıtdı: ‘İzzetüm, ‘azametüm aıçün ⁽¹⁰⁾ ben dağı töbe[y]i ullarumdan gidermeyem tā cān uluma gelüp garğara idince, ⁽¹¹⁾ didi. a te‘ālā aydur: açan kim bir mü’mın bir günāh işlese ol günāh yazılmaz, tā bir ⁽¹²⁾ günāh dağı işleyince. açan bir mü’mın bir müzdi işlese ol kişiye, birine beş ⁽¹³⁾ müzdi yazarlar. Eger ol

⁸³ “اسرائله” Metinde bu şekilde gemektedir.

kişi beş günāh işlese birine birdür. Pes Şeytān, ol vakti ⁽¹⁴⁾ ici göynidi, garre urup aydur: Āh nice azdıram ādemoğlanların ⁽¹⁵⁾ kim bir müzdile dürüşdü kim hīç ider. Haberde gelür kim Hāḡ te‘ālā [20a] ⁽¹⁾ aydur: İy ḡullarum! Ben Allāh, Tañrıyam. Feriştelerüme buyurdum kim siz kaçan ⁽²⁾ günāh işlese göz sizi benden yarlıgayı, dilek iderler. Ben Raḡman Tañrıyam kim ⁽³⁾ ferişteherüme buyurdum, ḡabībüm Muḡammede şefā‘at virdüm. Siz ḡullar günāh ⁽⁴⁾ işleseñüz sizleri benden şefā‘at ider. Yarlıgadılar, ben Kerīm, Raḡīm Tañrıyam ⁽⁵⁾ kendü zātumda raḡmet ve maḡfıret ḡodum. Kaçan siz günāh işleseñüz sizi ⁽⁶⁾ hīç sebebsüz fazlumile ve keremīle yarlıgaram. Haberde gelür kim: Kaçan İbrāhīm ⁽⁷⁾ Peyḡamber ‘aleyhıselām mi‘rāca çıḡdı. Kaçan göge iriştı, döndı, dünyāya nazar ⁽⁸⁾ ḡıldı, gördı? Bir kişi zinā ḡılır. Ayıtdı: İlāhī, ol ḡulluñı helāk eyle, didi. ⁽⁹⁾ Hāḡ te‘ālā, anı helāk eyledi ve bir daḡı baḡdı baḡdı gördı kim bir kişi ⁽¹⁰⁾ uğurluḡ eyler. Ayıtdı: İlāhī, anı daḡı helāk eyle. Ol daḡı helāk oldı. ⁽¹¹⁾ Pes Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Yā İbrāhīm! Ben günde yetmiş kerre her bir ḡulumuñ günāhını ⁽¹²⁾ görürem ve ‘ayıbların görürem; açmazam, yüzine urmazam ve rızḡını kesmezem. ⁽¹³⁾ Sen bir şā‘at içinde iki ḡışinüñ günāhın gördüñ. İkinin daḡı helāk ⁽¹⁴⁾ eyledüñ ve daḡı ḡullarum üç ḡāl icindedür. Yā töbe ḡılurlar, günāhları ben ⁽¹⁵⁾ yarlıgaram yāḡūd kendü fāsıḡ olsa andan bir şāliḡ oḡlan vücūda [20b] ⁽¹⁾ gelür. Baña ḡulluḡ ider, beni bilür yāḡūd ḡālib olsa kıyāmet günü ‘azāb ⁽²⁾ iderem, şimdi helāk itmezem. Haberde gelür: Kaçan ḡul töbe ḡılsa i‘tikādile ⁽³⁾ Hāḡ te‘ālā tevbesin ḡabul ider. Pes ḡul gerek kim ne miḡdār günāhı çok olsa ⁽⁴⁾ Hāḡ te‘ālānuñ raḡmetinden ümīdin kesmeye zīrā Hāḡ te‘ālā, Raḡīmdür. Töbeleri ⁽⁵⁾ ḡabül idicidür ve daḡı Hāḡ te‘ālā raḡmetinden nevmīd olmaḡ, ḡāfirler şıfatıdır. Nitekim ⁽⁶⁾ buyurur ḡavlehü te‘ālā: *Ve lā tey’esū min revḡillāhi innehü lāyey’esu min revḡillāhi ille’l ḡav⁽⁷⁾-mü’l-kāfirün.*⁸⁴ Hāḡ te‘ālā, yedi dürlü ḡā’ıfeye va‘de ḡıldı kim yarlıgayam deyü: ⁽⁸⁾ Evvel şadaḡa verenleri, ikinci ḡazā ḡılanları,

⁸⁴ “... Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez.” (Yûsuf, 12/87.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

üçüncü kebîre günâhdan sakınanlarıdır ⁽⁹⁾ dağı Allâhdan  orqanları, beşinci zikr  istigfâr idenleri, altıncı günâhına ⁽¹⁰⁾ peşimân olanları, yedinci günâhına t be kılanları; ve dağı Hağ te‘âlâ t be kılanlara ⁽¹¹⁾ altı d rl  kerâmet virdi: Evvel günâhın yarlığanmağ, ikinci günâhına kefarete ⁽¹²⁾ eylemek,  c ncü günâhın m zde d nd rmekd r dağı oddan  urtulmağ, beşinci ‘aleyhi ⁽¹³⁾ t be idenleri severem, altıncı uğmağa  oyam. Haberde gel r kim  dem Peyđamber ‘aleyhi⁽¹⁴⁾sselâm, [...]⁸⁵ evet beş d rl  haşletile gir  ve rağmete lâyiğ oldu: ⁽¹⁵⁾ Evvel günâhından  açdı, ikinci beşimân oldu,  c ncü nefesine melâmet itdi, **[21a]** ⁽¹⁾ d rd nci t be eyledi, beşinci Hağ te‘âlâ rağmetinden  m d n kesmedi ammâ ibl s ⁽²⁾ beş d rl  haşletle rağmetden mağr m oldu. Ol, günâhından  açmadı. İkinci itd g ne ⁽³⁾ peşimân olmadı,  c ncü nefesine melâmet k lmadı, d rd nci t be itmedi, beşinci ⁽⁴⁾ Hağ te‘âlâ rağmetinden  m din kesdi. Haberde gel r kim: İbrâh m Peyđamber,  açan ⁽⁵⁾ günâhın a sa  atı  or ardı, zârı  ilurdu. Bir g n Cebr ’ l ‘aleyhisselâm ⁽⁶⁾ geldi, ayıtdı: Y  Hal l ’r-rağm n! Hağ te‘âlâ, sa a selâm iderdi. H c dost ⁽⁷⁾ g rd n mi kim dostdan  or a? İbrâh m Peyđamber ‘aleyhisselâm ayıtdı kim: ⁽⁸⁾ Y  Cebr ’ l!⁸⁶ G n hlarımı a masam dostluğı unuduram, didi. Hağ te‘âlâ, D vud Peyđamber ⁽⁹⁾ ‘aleyhissel ma ayıtdı: Y  D vud! Ni  n benden  or arsın? D vud ayıtdı: il h  ⁽¹⁰⁾ senden nice  or mayam kim? Atamız  dem Peyđamber, kend   udret el n ile yaratdu  ⁽¹¹⁾ ve kend z n nden a a nef h  itd n ve feris tehler n i a a secde  ilurdu . ⁽¹²⁾ Őo ra bir g n h i led gi n uğmağu ndan  ıkardu . Hağ te‘âlâ ayıtdı: Y  D vud! ⁽¹³⁾ Bilmez misin ki dostu n g n h , dosta  atı gel r. Hağ te‘âlâ, D vud Peyđamber ⁽¹⁴⁾ ‘aleyhissel ma ayıtdı: Y  D vud! Her kim dilerse  amu odından  urtulmağa ⁽¹⁵⁾ pes utanmasun elin get r p ba a yalvarmağa, ey ce  v z [y]la  ılmağa, didi. **[21b]** ⁽¹⁾ Ve dağı her kim uğmağa girmek dileye, utanmasun benim  or umdan ağlamağa. Ka‘b el-⁽²⁾A b r aydur: Anu  n N  a N   didiler kim  ok

⁸⁵ Bu kısım yıpranma ve silinmelerden dolayı okunamamıştır.

⁸⁶ “جبرائ ل” Metinde bu şekilde ge mektedir.

Nūḥa kıldı ya‘nī çok ⁽³⁾ zārılık kıldı. Nūḥ Peyğamber ‘aleyhisselām, evvel bahārıdı. Bir gün bir uyuz iti ⁽⁴⁾ gördi, katı çirkındür görmege, didi. Ḥaḫ te‘ālā, hemān-dem ite dil verdi, ⁽⁵⁾ ayıtdı: İy Nūḥ! Eger Tañrı yaratduğı şüretü mi begenmedüñse gel, bozgıl. Göñlüñ ⁽⁶⁾ nice dilerse eyle düzgil, didi. Eger iş benüm elimde olayıdı kendü şüretümi ⁽⁷⁾ gökcek düze idüm. Pes nidā geldi kim: Yā Nūḥ! Bu sözüñden saña ‘azāb ⁽⁸⁾ itmezden on töbe kııl. Pes Nūḥ, kırık yıl ağladı, zarı kıldı. Andan ḥiṭāb ⁽⁹⁾ geldi kim: Yā Nūḥ! Tevbeñ kabül kııldı. Pes ey mü‘min! Bir Peyğamber, bir günāh itmegile ⁽¹⁰⁾ bu deñlü ağladı. Sen her günde günāhlar idersin. Her biri bir tağca hıç korkup ⁽¹¹⁾ ağlar mısın, hikmete nedür kim? Muḥammed ümmetinüñ töbesi göñüldendür. ⁽¹²⁾ Mūsā ümmetinüñ tevbesi, kendü kendözin depelemek idi. Cevāb: Mūsā kavmi, ⁽¹³⁾ didiler kim yā Mūsā! Bize Tañrıyı göster, saña inanalum, didiler. Ol sebebden ⁽¹⁴⁾ anlaruñ tevbesi, kendü kendözin depelemek oldı ammā Muḥammed ümmeti görmedin ⁽¹⁵⁾ göñülden inanup İmān getürdiler. Pes bunlaruñ töbesi göñülden oldı.

[22a] ⁽¹⁾ Şeyḫ Ebu’l-Ḳāsıma şordılar kim: Kāfir küfrinden tevbe kıılmaḫ mı yegrekdür Tañrı katında, ⁽²⁾ yā ‘aşı kıula günāhından töbe kıılmaḫ mı yegrekdür? Cevāb virdi ki: Kıul ‘aşı günāhından ⁽³⁾ töbe kıılmaḫ yegrekdür zīrā kāfir, küfür işlerken Tañrıdan yād ve bilişligi yok. İmān ⁽⁴⁾ getürür, andan Tañrıyı bilür ammā ‘aşı kıul, günāh işlerken daḫı Tañrıyı bilür. Kaçan ⁽⁵⁾ günāhdan tevbe kıılsa bilişlikden dostlık mertebesine varur. Hikāyet: Meger ⁽⁶⁾ bir ‘avrat, Ka‘be[y]i tavāf iderken ḥayz gördi, ayıtdı: Āh! Bu yıl ḥac kıılmaḫ sevābından ⁽⁷⁾ maḥrūm kıaldum, diyü kıayurdı. Ol gice düşünde gördi kim Ḥaḫ te‘ālā ayıdur: İy kıaravaşum! ⁽⁸⁾ Benüm kıatumda kımsenüñ emegi zāyī‘ olmaz eger sen bu yıl ḥac kıılmaḫdan kıalduñsa yetmiş ⁽⁹⁾ müzdin virem. İşāret nitekim şu bulunmamaḫda teyemmüm āb-dest yerine geğer ve daḫı ⁽¹⁰⁾ eger tã‘atüñ yoğısa iy mü‘min! Günāhdan kııl kim ol daḫı tã‘at yerine ⁽¹¹⁾ geğer. Kaçan kim Ādem Peyğamber töbe kıldı İlāhī, Muḥammed ḥürmetiçün yazuğumu yarlığa benden, ⁽¹²⁾ ‘afvı eyle, didi. Ḥaḫ te‘ālā ayıtdı: Arkañdağı nūr ḥürmetiçün kim

Muhammed nürüdür. ⁽¹³⁾ Tenüñdeki günāhı yarlıgadam. İy mü'min! Sen daħı tevbe kıl gönülündeki ĩmān nürü ⁽¹⁴⁾ ħürmetiçün. Ħaħ, günāhını yarlıgaya. iřāret nitekim yüz yıllık küfri bir ĩmān ⁽¹⁵⁾ nürü yuyar, giderür, pāk eyler. Emīrū'l-mü'minīn 'Ömer rađiyallāhü 'anh aydur kim: **[22b]** ⁽¹⁾ Peyğamber ħāzret-i 'aleyhisselām ile bir kiřinüñ üzerine girdük, cān çekişürdi. Peyğamber 'aleyhi⁽²⁾sselām ayıtdı: Gel, töbe kıl, Tañrıya dön. Ol kiřinüñ mecāli yoğıdı söylemege. Gözin ⁽³⁾ açdı, göge dikdi, başı[y]la iřāret itdi. Peyğamber 'aleyhisselām, tebessüm itdi. ⁽⁴⁾ Ayıtdılar: Yā Resūlullāh! Niçün tebessüm eyledüñüz? Peyğamber 'aleyhisselām ayıtdı: Kaçan ⁽⁵⁾ mü'min ħasta olsa daħı töbe kılrsa söylemege mecāli olmasa evet, gönünden ⁽⁶⁾ peřimān olsa töbe kılrsa Ħaħ te'ālā aydur: İy feriştehlerüm! Kulum söylemege ⁽⁷⁾ mecāli yoğıdı. Evet, gönüliyle töbe kıldı, günāhlarından döndi. Siz şanuğ ⁽⁸⁾ oluñ kim ben anuñ tevbesin şabül kıldım. Günāhların yarlıgadam, dir. Ħaberde gelür ⁽⁹⁾ kim Peyğamber 'aleyhisselām, āħir vaştinde Cebrā'īl⁸⁷ geldi, ayıtdı: Yā Resūlullāhi! Ħaħ ⁽¹⁰⁾ te'ālā saña selām ider, aydur: Yā Muhammed! Senüñ ümmetiñden her kim ölmezden bir sā'at ⁽¹¹⁾ öñdin töbe kılrsa töbesi şabül ola, didi. 'Aleyhisselām ayıtdı kim: Bir sā'at ⁽¹²⁾ çoğdur, didi. Cebrā'īl 'aleyhisselām girü ħāzrete vardı, geldi, ayıtdı: Yā Muhammed! ⁽¹³⁾ Her kim ümmetüñden 'ömrini günāhile geçürse kaçan cān ħulķuma geldikde tevbe kılrsa ⁽¹⁴⁾ tevbesin şabül idem, didi. İřāret, Yūsuf Peyğamber 'aleyhisselām şardaşları ⁽¹⁵⁾ Mışra geldiler. Yūsuf şatına girdiler. Yūsufi bilmediler, ayıtdılar: Yā 'azīz! Ya'ķūb **[23a]** ⁽¹⁾ Peyğamber oğlanlarıyuz. İlümüzde kızlık oldu. Atamız, anamız Ken'ān şehrindedür. ⁽²⁾ Açlığdan çıkup geldük, bize řadaķa kılgıl yā buğday virgil kim Ħaħ te'ālā, řadaķa ⁽³⁾ viren şulları sever, çoğ müzd vire. Egerçi armağanımız daħı azacuğdur, saña lāyık ⁽⁴⁾ degildür, didiler. Yūsuf ayıtdı: Sizler bilürsüz kim Yūsufa ve şarındaşı İbn-i [Bün]yāmīne ⁽⁵⁾ neyledüñüz? Anlar daħı didiler kim: Meger sen Yūsufsın. Ayıtdı: Belī, ben Yūsufam. ⁽⁶⁾ Bu yanımıdağı

⁸⁷ 22b'de bulunan "Cebrā'īl" kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: "جبرائيل"

arındaşumdur, didi. Anlar yere badılar, ‘‘ z r ide başladılar. Y suf ⁽⁷⁾ ayıtdı: ayurmaz ben el l itd m. H k te‘ l  daı ol g n hlaru nuzı yarlıgaya, didi. ⁽⁸⁾ Beşaret, aan ıyamet g ni olsa g n h iden ullar azrete varalar. H k te‘ l dan ⁽⁹⁾ ramet umalar, diyeler kim: il hen sen n azret ne l yık t ‘at m z ve ‘ib det m z yo. ⁽¹⁰⁾ Sen luf-ı kerem eyle. Ker msin ve Ra msin. H k te‘ l  ayda: İy ullarum! Siz bil r ⁽¹¹⁾ misiz Peyg mber n z Muammedden so ra d ny da ne g n hlar itd n z? amu utanalar, ⁽¹²⁾ yere baalar, ‘‘ z r ideler. H k te‘ l  ayda: İy ullarum! ayurmaz heb g n hlaru⁽¹³⁾ nuzı baışladum, diye. şa k-i Bel i rametull hi ‘aleyh aydur: Eger sekiz d rl  ⁽¹⁴⁾ nesne olmayaydı, h  kişi ucma kousını koulamayaydı; evvel t be itmek, ⁽¹⁵⁾ ikinci olı kızı o olma,  c nci alkı ased itd gi, d rd nci şayru olma, [23b] ⁽¹⁾ beşinci c n acısın ekmek, altıncı orusu, yedinci Peyg mber şef ‘ati, sekizinci H k ⁽²⁾ rameti. H berde gelir kim: ıy met g ni H k te‘ l , Peyg mber azretine ayda: Y  Muammed! ⁽³⁾ Senden bir acet m var. Peyg mber ‘aleyhissel m secdeye vara, ayda: İl h  sen n ⁽⁴⁾ ullaru na ne acet n ola? H k te‘ l  ayda: Y  Muammed! H acet m oldur kim benden ⁽⁵⁾ o nesne dileyessin kim virem. Bug n seni oşn d ılam. Ben c merd Ta rı⁽⁶⁾yam. o nesne baışlamaıla az nem d kenmez. ‘İzzet m aı n eger d keli u⁽⁷⁾llarumı benden dilek idecek olursa n heb sa na baışlayam, diye. Peyg mber ⁽⁸⁾ ‘aleyhissel m ş kr ide. ‘İkrime raiyall h  ‘anh riv yet ılır: aan ıy met ⁽⁹⁾ g ni olsa zeb n  feriştehleri geleler, ‘ ş  ulları amuya ekeler. Ol ul a⁽¹⁰⁾gıra kim ‘‘anı Muammed?’’ diye. Ben anu n  mmeti id m, nam z ılırdım, oruc dutardım; ⁽¹¹⁾ Ta rıya bir bil rd m, Muammedi H k Peyg mber bil rd m, diye. şol adar aıra kim anu n ⁽¹²⁾  v zın Peyg mber ‘aleyhissel m, Cebr ‘ l⁸⁸ azreti[y]le y r rken işide, gele, ayda: İy ul! ⁽¹³⁾ Neylersin Muammedi? ul ayda: Sen misin Muammed? diye. Ayda: Ben m, dev n Peyg mber n. ⁽¹⁴⁾ Eteğine el uzadup y  boşa alaman, alaman y 

⁸⁸ 23b-24a’da bulunan ‘‘Cebr ‘ l’’ kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: ‘‘برائل’’

Resûlullâh, diye. Peygamber ile ⁽¹⁵⁾ Cebrâ'îl 'a.m. ol kişiniñ elinden dutalar, 'arş katına varalar. Hıttâb gele: **[24a]** ⁽¹⁾ Yâ Cebrâ'îl, tır yerinde! Cebrâ'îl tura, ilerü vara, girü hıttâb gele: Yâ Muhammed! ⁽²⁾ Sen dañı yeründe tır. Peygamber hâzret-i 'aleyhisselâm dañı tura. Hâk te'âlâ, ol kula ⁽³⁾ bir lañif perde geyüre, kamu 'amellerini aña göstere. Ol kulu, ağlamak duta, katı ⁽⁴⁾ âvâzıla ağlaya. Hâk te'âlâ ayda: İy kulum! Katı çağırma âvâzuñı, Muhammed işitmesün, ⁽⁵⁾ diye. Resûl işide, Hâk te'âlâya münâcât ide, ayda: İlâhî, ol kuluñı baña ⁽⁶⁾ bağışla, diye. Hâk te'âlâ ayda: Yâ Muhammed! Saña bağışladım, ucmağa ilet, diye. ⁽⁷⁾ Mûsâ Peygamber 'aleyhisselâm zamânında bir kişi varıdı. Yigirmi yıl kadar tevbe kılar⁽⁸⁾dı. Girü tevbesin bozarıdı. Yigirmi yıl ol hâl üzre geçdi. Şoñra Hâk te'âlâ, ⁽⁹⁾ Mûsâ Peygambere vañî itdi, aytdı: Yâ Mûsâ! Ol kulumda digil. Ayruğ töbeñi kabûl ⁽¹⁰⁾ itmezem. Şimden girü saña töbe işşı kılmaz deyü. Mûsâ Peygamber, bu sözi ol kişiye ⁽¹¹⁾ didi. Ol kişi tevbe kıldı, birkaç günden tevbesin girü bozdı. Yine Hâk te'âlâ, ⁽¹²⁾ Mûsâ Peygambere aytdı: Yâ Mûsâ! Ol kulumda ayıt kim ben aña hışm itdüm. Ayruğ ⁽¹³⁾ yarlıgamazam, anuñ üzerine 'azâbı vâcib eyledim. Mûsâ Peygamber 'aleyhisselâm ⁽¹⁴⁾ bu sözleri ol kişiye didi. Ol kişi, katı guşşalu oldı. Bir şahrâya çıkdı, ⁽¹⁵⁾ hâlvet yirde başın açdı, ağladı, aytdı: İlâhî, bu Mûsâ Peygamberle virdigüñ **[24b]** ⁽¹⁾ haber ne haberdür ya'nî rahmetüñ dükendi mi, yabanum günâhum senüñ rahmetüñ⁸⁹ ⁽²⁾ hâzînesin düketdi mi, kullaruña çığan mı olduñ, yâ kullaruñ günâhı senüñ 'afvuñdan ⁽³⁾ çok mı oldu kim ben anı yarlıgamazam? didüñ nice yarlıgamazsın kim Rañîm, cömerd ⁽⁴⁾ Tañrı sensin. Çığanlık benüm şifatumdur. Pes sen yarlıgamasañ rahmetüñden nev⁽⁵⁾mîd olıcağ kimden rahmet umavuz, sen kapuñdan kovıcağ kimüñ kapusına varavuz? ⁽⁶⁾ İlâhî rahmetüñ eger gerçek dükendi[y]se baña elbette 'azâb iderseñ günâhını ⁽⁷⁾ baña yüklet. Ben kendü nefsümi kullaruña fidî eyledim. Kağan kim ol kul bu münâ⁽⁸⁾câtı eyledi[y]se Hâk

⁸⁹ Metinde "rahmetüñ" ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

te‘ālā, Mūsā Peyğambere ayıtdı: Yā Mūsā! Var ol ıuluma digil. ⁽⁹⁾ Eger günāhun yerile gök arası ıolu ise dükelin yarlığadım. Çün sen benim ⁽¹⁰⁾ kudretüm ve ‘afvum ve rahmetüm ve keremüm kemālını ve temāmını bildüñ, didi. ıavlehü te‘ālā: ⁽¹¹⁾ *Nebbi’ ‘ibādī ennī ene’l-ğafūru’r-rahīm,*⁹⁰ didi. Peyğamber ıazret-i ‘aleyhisselām ayıtdı: ⁽¹²⁾ ıağ te‘ālā yüz rahmetinden birini dünyāya endürdi. Ādemoğlanları, perīler,⁹¹ kamu ⁽¹³⁾ kuşlar, geyikler ne kim yaradılmış cānlu varısa ol bir rahmetile birbirini severler ⁽¹⁴⁾ idi. Birbiri[y]le dirlik ider. Oğul atayı, ata oğlu ve ana kıızı, kıız anayı ⁽¹⁵⁾ sever ve ana kıızını şefkatile besler ammā ıoksan ıokuz rahmetin ıomışdur kim [25a] ⁽¹⁾ kıyāmet günü günāhlu ‘āşī kullarını yarlığaya. Mu‘āz radıyallāhü ‘anh rivāyet ⁽²⁾ ider. Peyğamberden kim yārenlerine ayıtdı ki: Dilersiz size ıaber virem kim ıağ ⁽³⁾ te‘ālā, kıyāmet günü sizüñile evvel ne kelecı idecekdür, siz dağı aña ne diyeceksiz? ⁽⁴⁾ Ayıtdılar kim: Buyurgıl yā Resūlullāhi! Peyğamber ıazret-i ‘aleyhisselām, ⁽⁵⁾ ıağ te‘ālā kullarına yine diye kim: Benüm dīdārumı görmeklik sever midüñüz? Aydalar ⁽⁶⁾ kim: İlāhī, belī severdük. ıağ te‘ālā ayda “Neden ötürü?” diye. Kullar ayda: İlāhī ⁽⁷⁾ zīrā senüñ ‘afvüñdan ve rahmetüñden umarıduğ, diyeler. ıağ te‘ālā ayda: Pes ⁽⁸⁾ rahmetümi ve ‘afvümü size vācib kıldum, diye. ıavlehü te‘ālā: *Vesi‘at külle şey,*⁹² ⁽⁹⁾ didi. Fekıyye aydur: Ma‘nisi⁹³ budur kim dükeli yaradılmış nesneye benim rahmetümden ver, ⁽¹⁰⁾ dimek olur. İbn-i ‘Abbās aydur: ıaçan bu āyet geldi, Şeytān sevindi, ayıtdı: ⁽¹¹⁾ Dükeli yaradılmış nesneye rahmet naşib olıcağ, ben dağı ol yaradılmış nesne⁽¹²⁾lerdenem, baña dağı naşib var, didi. Cühūdlar ve kāfirler dağı sevindiler. Bu āyet ⁽¹³⁾ geldi kim ıavlehü Te‘ālā: *Fese ektübühā lillezīne yetteķüne ve yū’tüne’z-zekāte vellezīne* ⁽¹⁴⁾ *hüm biāyātinā yū’minūn*⁹⁴ ya‘nī rahmetüm ol kişileredür kim baña şirk getürmekden ⁽¹⁵⁾ ıorıarlar dağı zekevāt

⁹⁰ “Ey Muhammed! Kullarıma, benim elbette çok bağışlayıcı, çok merhametli olduğumu haber ver.” (Hicr, 15/49.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

⁹¹ “پرلر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁹² “... her şeyi kapsamıştır...” (A‘râf, 7/156.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

⁹³ “معنسی” Metinde bu şekilde geçmektedir.

⁹⁴ “... Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.” (A‘râf, 7/156.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

virürler dağı benüm āyetlerüme inanurlar. Kaçan bu āyet geldi, [25b] ⁽¹⁾ İblīs rahmetden nevmīd oldu. Evet, cühūdlar sevindiler, ayıtdılar: Biz şirk getir⁽²⁾mekden korğaruz ve dağı zeğāt virürüz ve dağı Hağ te‘ālānuñ āyetleriñe ina⁽³⁾nuruz, didiler. Bu kez bu āyet geldi, kavlehü te‘ālā: *Ellezīne yettebi‘une’r-resūle’n-nebīyye’l-ü⁽⁴⁾mmī⁵* ya‘nī rahmetüm ol kişileredür kim ümmī Peyğamber kim Muğammedür aña inananlar ve aña ⁽⁵⁾ uyalar. Kaçan bu āyet geldi, cühūdlar dağı rahmetden nevmīd oldılar. Pes ĩtiğāb ⁽⁶⁾ geldi kim rahmet dükeli mü’minele kıldı. Pes her mü’mine vācibdür kim Hağ te‘ālā ⁽⁷⁾ ĩmān ve İslām virdüğine şükr ide kim bu ulu kerāmetdür. Yağyā bin Mu‘āz aydur: ⁽⁸⁾ İlāhī bize dünyāda bir rahmet virdüñ, yüz rahmet viresin eger günāhlarımızı ⁽⁹⁾ yarlığasañ ‘aceb midür? Ve dağı aydur: İlāhī sevābuñ tğ‘at idici kullaruñdur ⁽¹⁰⁾ ve dağı aydur: İlāhī rahmetüm günāh idici kullaruñdur, benüm tğ‘atüm yok. Pes uma⁽¹¹⁾ram kim ben dağı günāh idici kullardanam ve dağı aydur: İlāhī, ucmağı yaratduñ ⁽¹²⁾ bir konuğluk itmekçün ve dağı kāfirleri andan mağrüm eyledüñ ve ferıştehleri ⁽¹³⁾ yaratduñ kim ucmağa ihtiyācı yok. İlāhī, sen ĩd dükeli nesneden ğanīsın, ⁽¹⁴⁾ münezzehsin. Pes ol ucmağı biz kullaruña virmeyüp kime viresin? ĩberde ⁽¹⁵⁾ gelür kim İblīs ayıtdı: Yā İlāhī! Ayduklar kim Muğammed ümmeti Hağ te‘ālāyı sever ve [26a] ⁽¹⁾ Şeytānı dğşmān dutar. Pes nicedür ki senüñ buyruğun şırlar, benüm buyruğum ⁽²⁾ dutarlar, baña uyarlar? Hağ te‘ālā ayıtdı: Yuğalım, dğşmānı ğörür misin? Diler kim ⁽³⁾ kullarumuñ üzerine ğazab itdüre. Pes Muğammed ümmeti kim benüm dostluğum ⁽⁴⁾ da‘vāsın iderler. Anuñ ĩğğıçün anlaruñ eksüklüğine kalmayam dağı seni dğşmān ⁽⁵⁾ dutdukları ĩğğıçün her ne günāh kim senüñ buyruğunuñla işleyeler. Döñilsin, ⁽⁶⁾ yarlığayam, ‘afv idem ve heb. İbn-i Münebbih aydur: Hağ te‘ālādan korğun Şeytāna ⁽⁷⁾ āşikāre sögersiz. Niçün uğurlıyan aña uyarsın? Her kim dilerse Şeytān ⁽⁸⁾ mekrinden emīn ola. Gerek kim āşikāre ve gizlü Şeytāndan ve şerrinden Tañrıya ⁽⁹⁾

⁹⁵ “... Onlar Resūle, o ümmi peygambere uyan kimselerdir...” (A‘rāf, 7/157.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

şığına. Hâk te‘âlāya çok zikir ve çok şükür ideler. Haberde gelir kim Peyğamber ⁽¹⁰⁾ hazret-i ‘aleyhisselām bir gün şahābelerin gördi kim gülüşürler, kelec ⁽¹¹⁾ iderler. Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Ne gülüşürsüz? Ol nesne[y]i añuñuz kim ⁽¹²⁾ dükeli lezzetleri gidericidür ya‘nī ölümü, didi. Andan döndi, gitdi. Şahābeler ⁽¹³⁾ kor[k]tılar, ağlaşmağa başladılar. Hemān-dem Cebrā’īl⁹⁶ ‘a.m. geldi aydur: Hâk te‘âlā ⁽¹⁴⁾ saña selām ider. Aydur: Yā Muḥammed! Niçün kullarımı benüm raḥmetümden nevmīd ⁽¹⁵⁾ idersin? Anlaruñ cefāsına, günāhına raḥmetümi cezā eyleyem daḥı günāhların [26b] ⁽¹⁾ ve ‘ayıbların dünyā içinde yer ve gök ḥalkından unuddurdum ve gizlerem ḥattā ⁽²⁾ senden daḥı kim dükeli ḥalkuñ yegregisin. Öyle mi şanursın kim kıyāmet günü ⁽³⁾ kullarumuñ günāhların ve ‘ayıbların düşmānlar ortasında āşikāre eylesem ⁽⁴⁾ eger kullarım günāh işleye, kayıra ve daḥı töbe eyleye, ben daḥı yarlıgaram kayırmaz. ⁽⁵⁾ Ol oldur, ben benüm, ol günāh idicidür; ben vefā idiciyem, ḥatā idici⁽⁶⁾yem. Ol cıgan kuldur, ben Kerīm Tañrıyam. Yarlıgayıcı ve raḥmet idici Tañrıyam, didi. ⁽⁷⁾ Bāb-ı ḥikāyet: İlerü zamānda bir kişi vardı. Toḫsan sekiz kişi ⁽⁸⁾ nā-ḥaḫ yere öldürmüş. Bir rāhib katına geldi, şordı, ayıtdı: Toḫsan sekiz ⁽⁹⁾ kan eyledüm, ‘aceb töbe eyleyecek baña raḥmet ola mı? didi. Rāhib ayıtdı: ⁽¹⁰⁾ Katı, ulu günāh işlemiştir, tevbeñ kabül olmaz, saña raḥmet yokdur, didi. ⁽¹¹⁾ Bu kişiyi urup ol rāhibi öldürdi daḥı bir ğayrı rāhib katına vardı, ⁽¹²⁾ şordı, ayıtdı: Ben toḫsan toḫuz nā-ḥaḫ yere kan itdüm, ‘aceb töbe ⁽¹³⁾ kılsam baña raḥmet ola mı? didi. Rāhib ayıtdı: Katı, ulu günāh işlemiştir, ⁽¹⁴⁾ bilmezem töbeñ kabül olacağın. Evet, filān yerde iki şehir vardur: Biri ⁽¹⁵⁾ uçmaḫ ehlinüñ ‘amelin işler ve biri ṭamu ehlinüñ ‘amelin işler. Eger [27a] ⁽¹⁾ sen ol ucmaḫ ehl-i ‘amelī işleyen şehre varsañ tevbe kılsañ ⁽²⁾ anlar ile ṭā‘ate ve ‘ibādete başlayup meşğül olsañ ümīddür kim tevbeñ ⁽³⁾ kabül ola. Hâk te‘âlā, saña raḥmet kıla. Bu kişi ol şehre kaşd itdi, gitdi, vardı. ⁽⁴⁾ Ol iki şehriñ aralığında vefāt itdi. Ferişteler, Hâk te‘âlā hazretine su‘āl itdiler ⁽⁵⁾ kim: İlāhī, ol

⁹⁶ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

günāhlu k̄ul k̄anġi ŧehruñ ħalkından ve k̄avmindendür? Ĥaċ te‘ālā ayıtdı: ⁽⁶⁾ İy feriştehlerim! Varuñ, ol iki ŧehruñ aralıġın ölçüñ. K̄anġısına yaġın ise ⁽⁷⁾ ol ŧehir k̄avmindendür. Feriştehler vardılar, ölçdiler, gördiler kim bir barmaċ ol ⁽⁸⁾ ŧehre yaġın düŧmiŧ kim ucmaċ ehl-i ‘amelin iŧlerler. Pes ol kiŧi ucmaċ ⁽⁹⁾ ehlinden yazalar. Cābir bin ‘Abdullāh rivāyet k̄ılır, peygamberden ‘Aleyhisselām ⁽¹⁰⁾ ayıtdı: İlerü zamānda zāhid varıdı. Ĥaċ te‘ālā deñiz ortasında bir k̄aya ⁽¹¹⁾ yaratmıŧıdı, eni ve uzunı otuz arŧun ol deñizün her bir ŧarafında ⁽¹²⁾ k̄oruya. Deñiz dört biñ fersengi yoldı. Ol k̄ayanuñ üzerinde Ĥaċ te‘ālā, bir ŧatlu ⁽¹³⁾ çeŧme çıkarmıŧıdı ve daġı bir nar aġacı bitmiŧıdı. Günde bir nar virürdi ol zāhid ⁽¹⁴⁾ ol k̄aya üzerinde beŧ yüz yıl ‘ibādet eyledi, ol ŧudan āb-dest alurdı ⁽¹⁵⁾ hem açardı ol narı yerdı daġı ‘ibādete meŧġül olurdı, dedi. Ĥaċ te‘ālādan **[27b]** ⁽¹⁾ diledi kim ‘ākıbet secde içinde cānın k̄abz ide, k̄iyāmete deġin secde icinde ⁽²⁾ cānın k̄abz ide, k̄iyāmete deġin secde içinde ŧura. Kaċan k̄iyāmet olup ⁽³⁾ baŧın secdeden k̄aldura ŧimdi daġı secdedür. Ĥaċ te‘ālā, ol du‘āsın ⁽⁴⁾ k̄abül eyledi ve daġı biz anı levĥ-i maĥfūzda ŧöyle bulduċ kim kaċan k̄iyāmet olsa ⁽⁵⁾ Ĥaċ te‘ālā, ol zāhidi ħazrete getüre ve daġı feriştehlere buyura kim: Bu k̄ulumı, ⁽⁶⁾ benüm raĥmetümle ucmaġa iledüñ, diye. Zāhid ayda: Ben kendü ‘amelümle ucmaġa ⁽⁷⁾ varuram, diye. Ĥaċ te‘ālā ayda: İy feriştehlerüm! Bu k̄ulum kendi ‘ameliyle ucma⁽⁸⁾ġa girmek ister, benüm ni‘metlerüm kim buña virdüm. Ĥisāb idüñ, bunuñ ŧā⁽⁹⁾atin ħisāb idüñ. Feriştehler, ħisāb ideler. Zāhidüñ dükeli ŧā‘ati, ⁽¹⁰⁾ bir gözinüñ ni‘metine muċābil gele. Girü k̄alan tenindeki, göñlindeki, cānındaġı ⁽¹¹⁾ ni‘metlere muċābil ŧā‘at bulunmaya. Ĥaċ te‘ālā ayda: Bu k̄ulumı ŧamuya iledüñ. ⁽¹²⁾ Feriştehler, zāhidi ŧamuya çekeler. Zāhid aġlaya, ayda: İlāhī, ben za‘īf, eksükli ⁽¹³⁾ k̄uluñı raĥmetüñle ucmaġa ilet, diye. Ĥaċ te‘ālā buyura kim girü ħazrete getüreler. ⁽¹⁴⁾ Ayda: İy k̄ulum! Seni yoġıken kim var eyledi? Zāhid ayda: Sen var eyledüñ. Ĥaċ Te‘ā⁽¹⁵⁾lā ayda: Ol daġı ŧā‘atüñle midür yoċsa benüm raĥmetümle midür? Ayda: İlāhī senüñ **[28a]** ⁽¹⁾ raĥmetüñledür. Ayda: Saña tevfiċ kim virdi beŧ yüz yıl ‘ibādet

itmege? Ayda: Sen ⁽²⁾ virdüñ. Ayda: Deñiz icinde acı şudan tatlu çeşme kim çıkardı? Ayda: Sen çıkarduñ. ⁽³⁾ Ayda: Her nar ağacından bir narı, saña rızkı kim virdi? Ayda: İlahî, sen virdüñ. ⁽⁴⁾ Ayda: Secde icinde senüñ cânunu kim kabz eyledi? Ayda: İlahî, sen kabz ⁽⁵⁾ eyledüñ. Ayda: İy kulum! Bu ni‘metler dükeli senüñ tã‘atüñ yoksa benüm raḥmetümle ⁽⁶⁾ midür? Ayda: İlahî, senüñ raḥmetüñledür. Ayda: Saña tevfiḳ pes benüm raḥmetümle var, ⁽⁷⁾ imdi ucmağa gir, diye. Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: Sizüñ biriñüz kıyāmet gün ⁽⁸⁾ hiç kendü ‘ameli[y]le kırtulmaz. Şahābeler aytdılar: Yā Resūlullāhi! Sen daḥı mı? Ayıtdı: ⁽⁹⁾ Belî, ben daḥı evet, Ḥaḳ te‘ālā baña raḥmet eyledi, didi. Ḥaḳ te‘ālā, Dāvud Peyğamber ‘aleyhi⁽¹⁰⁾sselāma vaḥiy eyledi, ayıtdı: Yā Dāvud! Günāhlu kullaruma muştula, tã‘at idici ⁽¹¹⁾ kullaruma korku haberin vir. Dāvud ayıtdı: İlahî, günāhlu kullaruña nice muştulayım ⁽¹²⁾ ve tã‘at ehlin nice korkudayın? Ḥaḳ te‘ālā ayıtdı: Yā Dāvud! ‘Aşî kullaruma ⁽¹³⁾ muştula raḥmetimle kim günāhları çoklığıdan benden nevmîd olmasunlar ve daḥı ⁽¹⁴⁾ tã‘at idici kullarımı korkut kim tã‘atlerine ğarre olmasunlar kim helāk ⁽¹⁵⁾ itmeyem. Enes bin Mālik raḍiyallāhü ‘anh aydur: Dünyā biñ yıllık yoldur, altı [28b] ⁽¹⁾ yüz yıllık deñizlerdür ve dört yüz yıllık kurudur. Maḥlūklar daḥı biñ dürlüdür; ⁽²⁾ altı yüz dürlüsi deñizdedür, dört yüz dürlüsi qaradadır ve daḥı deñizler taşar. ⁽³⁾ Ḥaḳ te‘ālāya aydurlar: İlahî, bize destūr vir, ‘aşî kulları ğarḳ idelüm, dir. ⁽⁴⁾ Ḥaḳ te‘ālā aydur: İy deñizler! Eger kullarım, sizüñ kullaruñuz ise ne gerekse ⁽⁵⁾ idüñ eger benüm kullarımisa baña koñ. Tā günāhdan melül olalar, benüm kapuma ⁽⁶⁾ geleler eger dün yarısında gelseler kabül iderem, benüm kapumda kapucı yokdur. ⁽⁷⁾ Haberde gelür kim Cebrā’îl⁹⁷ ‘aleyhisselām ve Mîkâ’îl ‘aleyhisselām ayıtdı: ⁽⁸⁾ Bundan ‘aceb nesne ola mı kim? Ḥaḳ te‘ālā bir ḥalkı yaratdı, şüretlerini ⁽⁹⁾ gökcek düzdi ve daḥı bu nice ni‘metler virdi. Bunlar, Ḥaḳ te‘ālāya ‘aşî ⁽¹⁰⁾ olurlar. Ḥaḳ te‘ālā, bulara ‘azāb itmez. Mîkâ’îl ayıtdı: Belî, andan ⁽¹¹⁾ ‘aceb kadrü kim eger dükeli ḥalāyık

⁹⁷ 28b-30a’da bulunan “Cebrā’îl” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “جبرائيل”

‘ömri icinde mü’min olup aña t̄ā‘at ⁽¹²⁾ kılsalar anuñ mülki icinde nesne artmaz. Eger dükeli ḥalāyık dükeli ‘ömri içinde kāfir olup ⁽¹³⁾ ma‘şiyet işleseler anuñ mülkinde nesne eksilmez. H̄aḡ te‘ālā ayıtdı: Vaḥy idüp belī ⁽¹⁴⁾ Mīkā’īl didügi gibidür. ‘Ömer raḍiyallāhü ‘anh aydur: Bir gün Peyğamber ‘aleyhisselām ḡatına ⁽¹⁵⁾ girdüm, gördüm ağlar, ayıtdum: Yā Resūlullāhi! Ne ağlarsın? Ayıtdı: Cebrā’īlden işitdüm **[29a]** ⁽¹⁾ kim her kim İslām içinde saçından, saḡalından bir kıl ağarsa H̄aḡ te‘ālā, u ⁽²⁾tanur ol kişiye ‘azāb itmege. Şular kim dükeli saçı ve saḡalı içinde ağarmışdur. ⁽³⁾ H̄aḡ te‘ālādan nice utanmazlar günāh işler. Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Yedi dūr ⁽⁴⁾lü kişi kıyāmet günü ‘arşın gölgesinde duralar, ol gün kim hīḡ gölge olmaya. ⁽⁵⁾ Evvel ‘ādil pādişāhlar, ikinci ol yigitler kim H̄aḡ te‘ālāya t̄ā‘atile buyurmuş olalar, ⁽⁶⁾ üçüncü ol kişi kim gönli mescide ola, mescide varmaḡlığı sevedür daḡı ol ⁽⁷⁾ kişiler kim H̄aḡ için sevişeler. Beşinci ol kişi kim Tañrı ḡorḡısından gözleri ⁽⁸⁾ yaşara, altıncı ol kişi kim güzel ‘avrat ol kişiye meyil ide, ol andan ḡaḡa, ⁽⁹⁾ Tañrıdan ḡorḡa. Yedinci ol kişi kim şadaḡasın gizlü vire, şöyle kim saḡ ⁽¹⁰⁾ elinden şol ili duymaya. Resūl ḡazret-i ‘aleyhisselām ayıtdı: Mi‘rāc Gicesi ⁽¹¹⁾ gördüm, bir ḡara dütün ḡıḡar kim hīḡ anuñ gibi gördüğüm yoḡ. Cebrā’īle şordum. ⁽¹²⁾ “Ol nedür?” didüm. Ayıtdı: Cehennem dütünidür. Andan bir ferişteh gördüm. Yedi ḡat ⁽¹³⁾ gökden daḡı büyük ḡara geymiş, ḡara taḡtı üzerine oturur. Anuñ gibi ḡorḡucı ⁽¹⁴⁾ şüret gördüğüm yoḡ. Öñünde üç ferişteḡler durur, aña ḡizmet iderler heb. ⁽¹⁵⁾ ḡara geymişler, ellerinde oddan ḡomaḡlar dutarlar. Cebrā’īle şordum: Ol nedür? **[29b]** ⁽¹⁾ didim. Ayıtdı: Ol taḡtı üzerine oturan Mālikdür. ḡamunuñ ḡapucısıdur. Ol ⁽²⁾ ḡatında ḡuranlar anuñ nökerleridür. Andan Mālike didim: Yā Mālik! Cehennemi baña ⁽³⁾ göster. Ayıtdı: Yā Resūlullāh! ḡāḡat getürmezsin. Ayıtdum: İgne gözinden baḡayım. ⁽⁴⁾ Ayıtdı: Baḡ yā Resūlullāh. Baḡdum, gördüm ki bir ḡavmü maymūn şüreti üzere yanarlar. ⁽⁵⁾ Şordum ki bunlar kimlerdür? Ayıtdı: Bunlar, mü’minler arasında fitne ḡoparıcılarıdur. ⁽⁶⁾ Bir ḡavmi daḡı gördüm ḡoñuz şüretinde. Şordum, bular

kimlerdür? Ayıtdı: Bunlar, ḥarām⁽⁷⁾ yiyicilerdür. Bir kavmi daḥı gördüm; elleri, ayakları zencīr üzerlerine ṭurup⁽⁸⁾ dönerler. Şordum, bular kimlerdür? Süci içenlerdür. Andan bir kavmi gördüm, murdār⁽⁹⁾ olmuş gevdeden daḥı қоқар. Şordum ki bular kimlerdür? Ayıtdılar: Bunlar, zinā⁽¹⁰⁾ idenlerdür. Bir kavmi gördüm, od yerler. Şordum, bular kimlerdür? Ayıtdı: Bular,⁽¹¹⁾ öksüz malın yeyenlerdür. Bir kavmi daḥı gördüm, oddan şındular ile etlerin⁽¹²⁾ keserler. Şordum ki bular kimlerdür? Bular, zālimlerdür. Bir kavmi daḥı gördüm, od yerlerdi,⁽¹³⁾ girü ağızlarından dökülürdi. Şordum, bular kimlerdür? Ayıtdı: Bunlar, yalan⁽¹⁴⁾ ṭanuqlıḳ idenlerdür. Bir ‘avrat gördüm, odıla baḡlu. Aydur: Yā Muḥammed! Āh, dir.⁽¹⁵⁾ Ayıtdum: Bu kimdür? Cebrā’īl ayıtdı: Yā Resūlullāhi! Bu senüñ añandur(?). Anı gördüm, [30a]⁽¹⁾ çok ağladum, Cebrā’īl daḥı ağladı. Andan bir ferişteh ḥiṭāb getürdi. Ḥaḳ te‘ālā⁽²⁾ aydur kim: Yā Muḥammed! yā [...] iḥtiyār eyle yā ümmetüñi. Peyḡamber ḥazret-i ‘aleyhisselām⁽³⁾ aydur: [...]⁹⁸ ḳodum, ümmetümi iḥtiyār eyledim. Ücünci meclis; ḳaḫa ve ḳader⁽⁴⁾süzlerin beyān ider. Ḳavlehü te‘ālā: *Innellezīne ḳālū rabbünāllāhü sūmmestaḳāmū*,⁹⁹ ⁽⁵⁾ deyü buyurdu. Cābir bin ‘Abdullāh raḫiyallāhü ‘anh rivāyetdür: Peyḡamber ‘aleyhisselām⁽⁶⁾ şordılar kim “Yā Resūlullāhi! Dīnimizden her ne ‘amel kim iderüz ol mı olısar yoḳsa⁽⁷⁾ ezel ḳaleminde yazıldı[y]sa ol mı olısar?” Ayıtdılar: Yā Resūlullāhi! Pes ‘amel itdü⁽⁸⁾gümüzden fā’ide nedür? Peyḡamber ḥazreti ayıtdı: Sizler ‘amel idüñ. Her kişi ne ‘amel⁽⁹⁾ için yaradıldı[y]sa işlese gerek. Her kim ucmaḳ ehlisine uçmaḳ⁽¹⁰⁾ ehl-i ‘amelin işlemese gerek. Her kim ṭamu ehl-i ise ṭamu ehl-i ‘amelin işleye.⁽¹¹⁾ Feḳıyye raḫmetullāhi ‘aleyhi aydur: Bu ḥadīsden Ḥaḳ te‘ālā, ḥayrı ve şerri ikisin daḥı⁽¹²⁾ taḳdīr itdüğü ma‘lūm olur ya‘nī her ne kim ezelde vardur ebedā dükeli olsa⁽¹³⁾ gerek. Ḥaḳ te‘ālā, levḫi yaratdı ululuḡını, ḳudretini göstermegiçün. Andan ḳaleme⁽¹⁴⁾

⁹⁸ Metnin bu sayfasında silik olarak yer alan kısımlar her ne kadar okunamamış olsa da metnin bir önceki sayfasında yer alan, silik çıkan ve “anañ” olarak tahmin ettiğimiz kelimenin bu bölümde de tekrar edildiğini düşünmekteyiz.

⁹⁹ “Şüphesiz ‘Rabbimiz Allah’tır’ deyip de, sonra dosdoğru olanlar var ya...”(Fusillet, 41/30.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

buyurdu kim: Yaz! Her ne kim olacağdur kıyāmet günine degin. Kimi ucmağlığdur ⁽¹⁵⁾ ve kimi şamulığdur. şalem řorđdı ve levđ ditredi. řađ te‘ālā, řālem üzre rağmetin [30b] ⁽¹⁾ řodi. Andan buyurdu kim: Yaz yā řālem! *Bismillāhirrađmānirrađīm*, yazdı. ⁽²⁾ Levđ, şarar itdi andan Ādem adın. Ayıtdı: ilāhī, altında ne yazayın? řađ Te‘ā⁽³⁾lā ayıtdı: Hābili yaz kim sa‘īddür, andan řābili yaz ki řađīddür, andan İbrāhīm ⁽⁴⁾ řalīlullāhı yazdı, atası Āzerī řađī yazdı, Fir‘avn řađī yazdı, ‘avratı Āsiye-i ⁽⁵⁾ sa‘īde yazdı, andan Muđammed adın fađrū’l-kıyāma yazdı. Atası ‘Abdullāh ve anası ⁽⁶⁾ Āmīne [...] ¹⁰⁰ İmdi, iy mü‘min! şimdi bilmezüz kim bizüm adumuz sa‘īd midür ⁽⁷⁾ yā řađī midür? Ol dört yerde ma‘lūm ¹⁰¹ olısar. Evvel ölüm vağtinde kim mü‘min dünyādan ⁽⁸⁾ ĩmānile tevbe ile mi gidiser yā küfürüyle ma‘şiyet ile mi gider? İkinici, Münkir ve Nekīre cevāb ⁽⁹⁾ virdükde eyü cevāb mı vire yāhūd yavuz cevāb mı vire? Ücünci, kıyāmet günü bitiler ⁽¹⁰⁾ virilende bitsin řađ eline mi vireler yā řol eline mi vireler? Dördünci, terāzūda ⁽¹¹⁾ ‘amellerin çekdükte müzdi ağır gele yā günāh mı ağır gele? İřāret, nitekim Bel‘ām ⁽¹²⁾ ve Berřīřā bunca ‘ibādet ve řā‘at kıldılar, ‘āķıbet dünyādan ĩmānsuz ⁽¹³⁾ gitdiler. şünkim ezelde adları řađī, kāfir yazılmışdı. Emīrū’l-mü‘minīn Ebū Bekir řıddīķ ⁽¹⁴⁾ ve ‘Ömer rađiyallāhü ‘anhumā řün ezelde adları sa‘īd ve mü‘min yazılmışdı. ‘Āķıbet ⁽¹⁵⁾ küfürden ĩmānile geldiler, dünyādan sa‘ādetile gitdiler. Dükeli işler, řađ te‘ālānuñ [31a] ⁽¹⁾ řazāsı ve şaderi[y]ledür. şavlehü te‘ālā: *İnnellezīne řālū rabbünāllāhü*, ¹⁰² ol kışiler ol mü⁽²⁾minler kim aydurlar “Bizüm Tañrımız bizi besleyici Tañrı Allāhü te‘ālādur.” *řümmesteķāmū* ¹⁰³ dağı ⁽³⁾ müstaķīm olurlar ve muğkem dururlar, İslām dīni üzre dağı küfürden ırağ olurlar. ⁽⁴⁾ şavlehü te‘ālā: *Tetenezzelū ‘aleyhimū’l-melāiketü*, ¹⁰⁴

¹⁰⁰ Bu kısım yıpranma ve silinlemelerden dolayı okunamamıştır.

¹⁰¹ “ماعلوم” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁰² “şüphesiz ‘Rabbimiz Allah’tır’ deyip de...” (Fusillet, 41/30.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁰³ “... sonra dosdoğru olanlar var ya...” (Fusillet, 41/30.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁰⁴ “... onların üzerine akın akın melekler iner...” (Fusillet, 41/30.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

rahmet feriştehlere gelürler anlara öldükleri ⁽⁵⁾ vaktin *ellā teḥāfū ve lā taḥzenū*,¹⁰⁵ aydurlar: İy mü'minler! Qayıрмаñuz dünyādan çıđduđıñıza kim ⁽⁶⁾ imān ile gider. Siz dağı qorqu 'amelü gözdeki günāhlardan kim Ḥaḳ te'ālā, keremile ve fazlile ⁽⁷⁾ yarlığayıcıdur *veebşirū bi'l-cennetilleti küntüm tū'adūn*¹⁰⁶ dağı muştuluk olmasun size kim ⁽⁸⁾ ol uçmağıla kim size va'de olundu idi. Bu muştuluk, ol kişileredür kim soñ ⁽⁹⁾ deminde qorqarlar. Kim dünyādan gidecekdür, ne ḥāl ile gidiserdür? Bilmez dağı Ḥaḳ te'ālā ⁽¹⁰⁾ rahmetinden ümīdin kesmez. Resül ḥazret-i 'aleyhisselām aydur kim: Ḥaḳ te'ālā aydur ⁽¹¹⁾ "Ben, quluma ḥavfi emni ikisin bir yerde cem' itmedüm ki bunda qorqsa emīn ola. Her kim ⁽¹²⁾ dünyāda qorqu ile olmasa āḥiretde ol kişiye qorqu vardur." Ḥaberde gelür kim Benī İsrā'il ⁽¹³⁾ zamānında yetmiş zāhid varıdı. Ḥaḳ te'ālā, ol zamānuñ Peyğamberine vaḥī itdi kim: İy ⁽¹⁴⁾ peyğamberüm! Ol yetmiş zāhidi dükelisi imānsuz gidecekdür. Ol peyğamber ayıtdı: İlāhī, ⁽¹⁵⁾ ne sebebden ötürü? Ḥaḳ te'ālā ayıtdı: Zīrā soñ demlerinden qorqmazlar, kendü[31b]⁽¹⁾lerine mađrūr olmuşlardur. Ve dağı ḥaberde gelür kim Ḥaḳ te'ālā, feriştehlere nağar itdi, gör⁽²⁾di kim ağlaşurlar, ayıtdı: İy feriştehlereüm! Niçün ağlaşursız? Sizden günāhsız ayıtdı: ⁽³⁾ İlāhī, senüñ mekrüñden emīn olmazuz, qorqaruz kim qažā ḥālümüzi tađyir¹⁰⁷ itmeye. Pes ⁽⁴⁾ Ḥaḳ te'ālā ayıtdı: Ağlaşuñuz kim benüm mekrimden emīn olmaz, ol kişi kim beni bildi. ⁽⁵⁾ 'Alī İbn-i Aḥmed aydur: Raḥmetullāhi 'aleyhi, Ka'be[y]i ṭavāf iderdim. Bir kişi gördüm. Ka'be ⁽⁶⁾ örtüsine yabışmış, du'ā kıılır, aydur: İlāhī, beni dünyādan imānile çıkarđıl, ayruğ ⁽⁷⁾ nesne dimez. Ol kişinüñ ḥālinden şordum, aydur: Benüm iki qarındaşım varıdı, birisi ⁽⁸⁾ kırk yaşında vefāt itdi. Qaçan āḥir vakti oldı ayıtdı: Muşḥaf getürüñ baña, didi. ⁽⁹⁾ Varduđ, muşḥaf getürdüğ. Biz eyle şanduk ki Qur'āndan nesne ođur, elin muşḥafa kodı,⁽¹⁰⁾ aydur: Ben, bunuñ icindekinden bīzārem, didi. Dağı kāfir dīnine girdi, hemān-dem ⁽¹¹⁾ cān

¹⁰⁵ "... ve derler ki: Korkmayın, üzölmeyin..." (Fusillet, 41/30.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁰⁶ "... size (dünyada iken) va'dedilmekte olan cennetle sevinin! " (Fusillet, 41/30.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁰⁷ "تغیر" Metinde bu şekilde geçmektedir.

ışmarladı. Ol bir ardařum dađı otuz yařında vefāt itdi. Ol dađı İncİL ⁽¹²⁾ űzre gitdi. Őimdi ben dađı oraram kim Ha te‘ālā, beni dađı ol hāl űzerine ⁽¹³⁾ gidermeye, rađmetile ol İmān űzerine Őaqlaya. Haberde gelűr kim Őeytān ‘aleyhi⁽¹⁴⁾l-la‘ne, ādemođlını iki vaitde azdurur: Biri yigitlikde ve biri ocalıda, aan ⁽¹⁵⁾ yigit olsa aydur: İy yigit! Yi ve ic hōř gec, dűnyānuñ zevin sűr dađı [32a] ⁽¹⁾ yigitsin ol vati kim oca olasın, tōbe idesin, dir. aan ocalsa yine ⁽²⁾ Őeytān gelűr, aydur: İy miskīn! Pīr olduñ, ocalduñ, gűcűñ uvvetűñ gitdi, tā⁽³⁾cāt İdemezsin, gōñűlden geűrmek yeter. İki vade dađı tā‘atden girű or, aan ⁽⁴⁾ āħir vati olsa gelűr, ayađı ucunda durur, aydur: İy miskīn ādem! Bu gűnāhlar ⁽⁵⁾ kim azanduñ, cűmlesine sebep ben oldum. Eger dilerseñ kim cān acısından ⁽⁶⁾ seni urtaram. Baña, oy, diye. Her kim Ha te‘ālā rađmetile Őaqlaya. Ol demde kim ⁽⁷⁾ Őeytān řerrinden Őaqlaya, Őeytāna uymaya. İmān, İslām ve zikrile meřgűl ola. ⁽⁸⁾ Her kime řekāvet iriře, ol demde Őeytāna uya, āfir ola *e‘űzűbillāhi* ⁽⁹⁾ *minhā*. Őeyh Hātım e[l-E]řam rađmetullāhi ‘aleyhi zamānında bir kefen uđrısı varıdı. ⁽¹⁰⁾ Geldi, Őeyh atında tevbe ıldı. Őeyh řordı kim: ‘Őmrűñ iinde ac kefen uđur⁽¹¹⁾laduñ? Ayıtdı: Yedi biñ sin adum kefenin uđurladum. Őeyh ayıtdı: a yılda? ⁽¹²⁾ Ayıtdı: Yigirmi yılda. Őeyh řordı: Műslimān sininden mi, yosa āfirler sininden ⁽¹³⁾ mi? Ayıtdı: Dűkelisi Műslim-ānlar sininden. Őeyh řordı kim: ac uluyı gōrdűñ ⁽¹⁴⁾ ki ibleye arřu yaturdı? Ayıtdı: Ŭc yűz uluyı gōrdűm kim ibleye arřu yatur⁽¹⁵⁾dı, alanın yűzi ibleden dōnmiř, didi. Fazl bin ‘Abbās rađmetullāhi [32b] ⁽¹⁾ ‘aleyhi aydur: Bir gűn Dāvud-ı Tāī gōrdűm kim beñzi bozarmıř, oru ile atı ađlar. Ayıtdum: ⁽²⁾ Yā Őeyh! Niűn ađlarsın? Ayıtdı: Sekiz dűrlű nesne űñűme dűřer, anı fikir idűp ⁽³⁾ ađlaram. Őordı: Ol sekiz ne nesnedűr? Ayıtdı: Evvel bilmezem kim cānum tenűmnden ⁽⁴⁾ İmānile mi ıkar, yosa kűfűrle mi? İkincesinűm ucma bađcelerinden¹⁰⁸ bir bāgece mi ola ⁽⁵⁾ yā tāmı ocaqlarından bir oca mı ola? Ŭcűnci, Műnkir ve Nekīr su‘āl

¹⁰⁸ “بغجلرندن” Metinde bu Şekilde gemektedir.

idecek ne cevāb ⁽⁶⁾ virem? Dördüncüsinden koyucağ yüzüm aḳ mı ola yoksa ḳara mı ola? Beşinci, ʿaraṣata ⁽⁷⁾ varıcağ Burāḳ mı binem yā oda mı binem? Altıncı, terāzūda müzdüm çok gele yā ⁽⁸⁾ günāhum mı çok ola? Yedinci, biti şağ elüme mi vireler? Sekizinci, yolum ucmağa ⁽⁹⁾ mı uğraya yāḥūd ṭamuya mı uğraya? Ḥaberde gelür kim: Bir ʿibādet idici ⁽¹⁰⁾ ʿābid şöyle kim feriştehler anuñ ṭāʿatin ve ʿibādetin diñler idi. Cebrāʿīl¹⁰⁹ ḥāzret ⁽¹¹⁾ ʿa.m. Ḥaḳ teʿālādan destūr diledi, varup ol ʿābidi ziyāret ide. Ḥaḳ teʿālā⁽¹²⁾dan destūr diledi, varup ol ʿābidi ziyāret ide. Ḥaḳ teʿālā ayıtdı: Yā Cebrāʿīl! ⁽¹³⁾ Evvel levḥ-i maḥfūza baḳ, andan ol zāhid ḳatına varasın. Cebrāʿīl, baḳdı, gördi ⁽¹⁴⁾ kim ol zāhidüñ adın şāḳīlerden yazmışlar. ʿAcabā ḳaldı, andan ol zāhidüñ ⁽¹⁵⁾ ḳatına vardı. Levḥ-i maḥfūzunda gördüğün aña didi. Ol zāhid, elḥamdülillāhi, didi. [33a] ⁽¹⁾ Şandı ki ḳulağı işitmedi, ayıtdı: İşitdüñ mi, ne didüm saña? Ayıtdı: Belī, işitdüm. ⁽²⁾ Evet, ḳula vācibdür kim Ḥaḳ teʿālānuñ belālarına şabır ide, nitekim niʿmete şükür ⁽³⁾ ider. Eger ben aña lāyık deñilmeseydim benüm adım öyle yazmayaydı, didi. ⁽⁴⁾ Cebrāʿīl andan ḥāzrete vardı, ayıtdı. İlāhī, ben şöyle didüm, ol böyle didi. ⁽⁵⁾ Ḥaḳ teʿālā ayıtdı: Yā Cebrāʿīl levḥ-i maḥfūza baḳ. Baḳdı, gördi ol zāhidüñ adını. ⁽⁶⁾ Saʿīd yazmışlar gördi, ʿacabā ḳaldı. Kaʿb el-Aḥbārdan raḍiyallāhü ʿanh rivāyet ⁽⁷⁾ ḳılır: Şordılar kim ādemoğlanına ḳatıraḳ ve ḥasretlürek gün ḳanḳısıdur? ⁽⁸⁾ Ayıtdı: Dünyāda mı yā āḥiretde mi? Ayıtdı: İkinin daḫı beyān eyle. Ayıtdı: Dünyāda ⁽⁹⁾ ḥasretlü ḳatı gün oldur kim cān çeḳişdügi vaḳtin gözleri belere ve geñzi ṭutıla ⁽¹⁰⁾ ve dudakları tepsere¹¹⁰ ve beñzi bozara, alnı terleye, dili dutıla, söylemege mecāli ḳalmaya, ⁽¹¹⁾ omuzların kese, işledükleri işine peşimān ola, süñükleri boşana, eli ⁽¹²⁾ ve ayağı ditreye, ʿaḳlı şaşa; dostlardan ve ḳarındaşlardan ayrıla, mālları ⁽¹³⁾ aşşı ḳılmaya, ölecegin yaḳın bile Şeyṭān daḫı imānına ḳaşid ide. Pes ol ⁽¹⁴⁾ sāʿat müşkül sāʿatdür. Saʿādet, ol kişinüñ kim ol ḥāldede iken dise ki: ⁽¹⁵⁾ *Lā ilāhe illallāh Muḥammedür resūlullāh*, deyü bile ammā āḥiretdeki gün ol [33b] ⁽¹⁾

¹⁰⁹ 32b-33a'da bulunan "Cebrāʿīl" kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: "جبرائيل"

¹¹⁰ "تتيسره" Metinde bu şekilde geçmektedir.

gündür ki şor. Odlā döğini maḥlūk toprakdan baş kalduralar. Her kimüñ mazlūmesi⁽²⁾ ḥaḳḳı varısa boynunda ıssı gele, yaḳasına yapışa, feriştehler ṭanukluk vireler.⁽³⁾ Ḥaḳ te‘ālā, ḳādī ola. Oğul atadan ḳaça, ana kızından ḳaça, ḳarındaḣ ḳarındaḣ⁽⁴⁾dan ḳaça. Ol günün ḥeybetinden ḥalkı ser-ḥōş gibi ola. Ol gün ḳatı gündür, sa‘ādet⁽⁵⁾ ol ḳişinün kim ol gün Ḥaḳ te‘ālā raḥmetine lāyık ola. Dördünci, receb ayınıñ⁽⁶⁾ müzdin beyān ider ḳavlehü te‘ālā: *İnne ‘iddete’ş-şuhūri ‘indallāhişnā ‘aşere şehren*⁽⁷⁾ *fikitābillāhi*¹¹¹ ya‘nī aylaruñ ‘adedi ve müddeti on ikidür. Levḥ-i maḥfūzda⁽⁸⁾ ol, on iki aydandır. Dine şehri’l-ḥarām dirler ya‘nī ḥürmetlü ol dö[r]t zi’l-ḳa‘de,⁽⁹⁾ zi’l-ḥicce, muḥarrem, receb ayıdır. Bu dört ay icinde kāfir ile şavaş eylemek, ḡazā⁽¹⁰⁾ ḳılmaḳ, ḳāfirleri depelemek Ḥaḳ te‘ālā ḥarām ḳıldı. Ḥaberde gelür kim işāret ehli⁽¹¹⁾ aydur: Ḥaḳ te‘ālā, on iki ay oruc ṭutmaḳ buyurdu. Peyḡamber ‘aleyhisselām⁽¹²⁾ ayıtdı: Benüm ümmetüm za‘īfdür, ḳatlanmazlar. Ḥaḳ te‘ālā ayıtdı: Bu dört ayı⁽¹³⁾ oruc dutsunlar. Peyḡamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Ümmetüm za‘īfdür, dört⁽¹⁴⁾ ay idemezler. Ḥaḳ te‘ālā: Üc ay; receb, şa‘bān, ramazān ayı oruc dutsunlar.⁽¹⁵⁾ Peyḡamber ‘aleyhisselām: Üc ay oruc daḣı çoḳdur, ümmetüm **[34a]**⁽¹⁾ ḳatlanmaz. Ḥaḳ te‘ālā ayıtdı: Ramazān ayın oruc dutsunlar. Ḥaḳ te‘ālā⁽²⁾ ayıtdı: Receb ayı benüm ayıdır. Her kim receb ayında oruc dutsa anları⁽³⁾ raḥmetile yarlıḡayam. Şa‘bān ayı seniñ ayıñdır. Her kim şa‘bān ayında oruc⁽⁴⁾ dutsa anı seniñ şefā‘atüñle yarlıḡayam. Ramazān ayı, ümmetlerümüñ ayıdır.⁽⁵⁾ Her kim ramazān ayında oruc dutsa ol oruc berakātında yarlıḡayam.⁽⁶⁾ İşāret, Ḥaḳ te‘ālā: Receb ayı benüm ayumdur, didi. Pes ol ayda ṭā‘at⁽⁷⁾ ve ‘ibādet ḳılmaḡuñ çoḳ müzdi var. Mescid benüm evimdür, didi. Pes ol⁽⁸⁾ sebebden mescidi şatmaḳ revā degildir. Ka‘be benüm evimdür, didi. Pes ol⁽⁹⁾ sebebden Ka‘be[y]i yıḳmaḳ ḥarām oldu. Muḥammed benüm Resūlümdür, didi. Pes ol⁽¹⁰⁾ sebebden aña uymayanlar kāfir oldu. Mü’minler benüm ḳulumdur,⁽¹¹⁾ didi. Pes ol kerāmetden ötüri anlara ‘azāb itmez. İşāret, eger

¹¹¹ “Şüphesiz ... Allah katında ayların sayısı on ikidir...” (Tevbe, 9/36.) Ayet eksik iktibas edilmiştir.

mescid, ⁽¹²⁾ Hâk te‘âlānuñ evi ise bizim ‘ibâdet kılacak yerimizdir. Eger Ka‘be ⁽¹³⁾ dağı Hâk te‘âlānuñ evi ise bizüm kıblemüzdür. Eger Muḥammed, Hâk te‘âlānuñ ⁽¹⁴⁾ Resûli ise bizüm ŧeffi‘imüzdür. Eger mü‘minler, Hâk te‘âlānuñ kılu ise ⁽¹⁵⁾ bizim kıarındaŧlarımızdır. Eger receb ayı Hâk te‘âlā ḥâzretleriniñ **[34b]** ⁽¹⁾ ayı ise bizim oruc dutacak ayımızdır. ŧükür Tañrıya kim bu dükelisi andan ⁽²⁾ bize ni‘metdür ve raḥmetdür. ‘Ulemā aydur: Receb ayı āb-deste beñzer. ŧa‘bān ⁽³⁾ ayı, geyecek ḥona beñzer. Ramazān ayı kılacak namāza beñzer. Her kim receb ⁽⁴⁾ ayında peŧīmānlık ŧuyıyıla āb-desti almasa ŧa‘bān ayında ḥonın geymese ⁽⁵⁾ ramazān ayında nice namāz kıla. İŧâret, receb ayı ḥā‘at ve ‘ibâdet toḥmın ⁽⁶⁾ ekecek vaḳtüdür. ŧa‘bān ayı, ol toḥmı gözyaŧı[y]la ŧıvaracak aydur. Ramazān ⁽⁷⁾ ayı, anuñ ḥāŧılın getürecek vaḳitdür. Her kim receb ayında ḥā‘at toḥmın ekmeŧe ⁽⁸⁾ dağı ŧa‘bān ayında töbe kılup gözyaŧı[y]la ol ekini ŧıvarmasa ramazān ⁽⁹⁾ ayında müzdi ŧevāb naḥlin nice getüre? Peyḡamber ‘aleyhiŧselām aydur: Receb ayı ⁽¹⁰⁾ ŧehrü’l-a[‘]zamdur, Hâk te‘âlānuñ aydur. Her kim receb ayında bir gün oruc dutsa ⁽¹¹⁾ pāk i‘tiḳādile Hâk te‘âlānuñ ḥoŧnūdliğına lāyık olur. Her kim iki gün ⁽¹²⁾ oruc dutsa Hâk te‘âlā ol kiŧiye ol deñlü kerāmat müzdi vire kim ⁽¹³⁾ yer, gök ehli anı vaŧı ide. Bilmeyeler her kim üç gün oruc dutsa Hâk te‘âlā, ⁽¹⁴⁾ ol kiŧiye ḥamu odı arasında bir perde eyleye. Uzunluğı yetmiŧ günlük ⁽¹⁵⁾ yer ola. Her kim dört gün dutsa Hâk te‘âlā ol kiŧiyi dünyā belā**[35a]**⁽¹⁾sından ŧaḳlaya, cünün ya‘nī delü olmaḳdan dağı yoldağılar olmaḳdan dağı Deccāl ⁽²⁾ fitnesinden ŧaḳlaya. Hikāyet: Beytü’l-Muḳaddesde bir ‘avrat varıdı. Receb ayında ⁽³⁾ yünden ḥırķa giyerdi. Kaḳan vefāt itdi oğına vaŧıyyet eyledi. Beni ḥırķamile ⁽⁴⁾ defin idesin, deyü. Oğı vardı, ḥırķasın çıkardı, ayruḳ kefen ŧardı, ⁽⁵⁾ defin eyledi. Gice düŧinde gördi kim aydur: İy oğı! Senden ḥoŧnūd degülem ⁽⁶⁾ zīrā kim benüm vaŧıyyetüm yerine getürmedüñ, didi. İrtesi vardı kim anasın ⁽⁷⁾ girü çıkara dağı girü ḥırķasın ŧara. Anasın sininde bulmadı, ‘acāba ḳaldı. ⁽⁸⁾ Hātifden āvāz geldi kim: Bilmez misin kim receb ayında ḥā‘at kılanları, biz ⁽⁹⁾ sininde

yalıñuz ҡomazuz. Ҳимкет receb ayına neden aşam dirler? Zīrā aşam ⁽¹⁰⁾ demek, şağır dimek olur. Cevāb anuñçün kim һaberde gelür kim kıyāmet ⁽¹¹⁾ günü, receb ayın getüreler. Muһammed ümmeti, ol ay icinde günāh itdügin ⁽¹²⁾ andan şoralar. Ol ayda ben şağıram, görmedüm ve işitmedüm, diye. Ҳимкет ⁽¹³⁾ receb ayına neden receb didiler? Cevāb: Ucmak icinde bir pıñar vardır. ⁽¹⁴⁾ Anuñ adı recebdür yaʿnī her kim receb ayında oruc dutsa Ҳақ teʿālā ⁽¹⁵⁾ ol pıñaruñ şuyundan ol kişiye içüre. Şevbān rađiyallāhü ʿanh: **[35b]** ⁽¹⁾ Peyğamber ʿaleyhisselām bir gün sinlelerde yürür idük, dir. Peyğamber ʿaleyhisselām bir ⁽²⁾ sin üzerine irişdi daһı ırdı, aғlamaға başladı. Şordum ki: Yā Resūlullāhi! Niçün ⁽³⁾ aғlarsın? Ayıtdı kim: Yā Şevbān! Ol sin icindeki kişiye ʿazāb iderler. Duʿā kıldum ki ⁽⁴⁾ Ҳақ teʿālā, ol ıuldan ʿazābı getüre daһı ayıtdı: Yā Şevbān! Eger ol kişi ʿömri ⁽⁵⁾ icinde bir gün receb ayından oruc dutmış olaydı aña gūr ʿazābın itmeyelerdi. ⁽⁶⁾ Ve daһı ayıtdı: Her kim bir gün receb ayında oruc dutsa Ҳақ teʿālā ol kişiye bir yıl ⁽⁷⁾ ʿibādet itmek kim gündüzin oruc dutup ve gice namāz kılalar, anuñ şevābın vire. ⁽⁸⁾ Enes bin Mālik rađiyallāhü ʿanh aydur: Muʿāz bin Cebele uғradum, şordum ki: Yā Muʿāz! ⁽⁹⁾ Ҳandan gelürsin? Ayıtdı: Peyğamber ʿaleyhisselām ıatından gelürem. Ayıtdı: Ne işitdüñ? ⁽¹⁰⁾ Ayıtdı: Peyğamberden işitdüm, aydur; her kim gercek göñülден *lā ilāhe illāllāh*, ⁽¹¹⁾ dise ol kişi ucmaға gire ve daһı her kim receb ayında oruc dutsa uçmaға. ⁽¹²⁾ Vardum, Peyğamber ʿaleyhisselām ıatına girdüm, ayıtdım: Yā Resūlullāhi! Muʿāz ⁽¹³⁾ şunuñ һaber, didi. Şöyledür, didi. İşāret, Ҳақ teʿālā, Muһammed ümmetine günde beş ⁽¹⁴⁾ cemāʿat ʿibādetin viridi. Heftede bir gün cumʿa viridi. Yılda üç ay ⁽¹⁵⁾ ʿazīz eyledi, dimek olur. İy günāhlu ıullarum! Eger benüm ıapuma, ıulluғuma her gün **[36a]** ⁽¹⁾ gelmekden ʿāciz iseñ heftede bir gün gel. Eger heftede gelemeseñ receb ayında gel. ⁽²⁾ Eger receb ayında gelemeseñ şaʿbān ayında gel. Eger şaʿbān ayında daһı gelemeseñ ⁽³⁾ ramazān ayında, gelmedüñse Ҳadir Gicesinde gel. Yaʿnī bu aylarda, bu günlerde ʿibādet ⁽⁴⁾ itmek senüñ günāhına kefāret eyledüm. Ҳимкет, receb maʿnāsı yemiş,

dimekdür. Ya‘nī⁽⁵⁾ mü‘min kul a‘zāsı bir yaş ağaca beñzer. Anuñ yemişi tã‘at ve ‘ibâdetdür. ⁽⁶⁾ Ya‘nī receb ayında ol ağac yemiş virür. Meşelâ gözün yemişi ağlamağdur. Her nesneye ⁽⁷⁾ bakup ‘ibret almağdur. Kulak yemişi, Qur‘ândur ve Hağ sözün ⁽⁸⁾ diñlemekdür.¹¹² Dil yemişi, Qur‘ân oğumağdur ve tesbîh¹¹³ diñlemekdür ve tesbîh itmekdür ve zikir ⁽⁹⁾ itmekdür ve tesbîh diñlemekdür ve tesbih itmekdür ve zikir itmekdür ve el yemişi, tã⁽¹⁰⁾‘at itmek, virmek. Ayak yemişi, secde varmağ ve ‘âlimler ve şaliğler şoğbetine ⁽¹¹⁾ varmağdur. Girü kalan a‘zānuñ yemişi, namāz kılmağ ve oruc dutmağdur. Pes ol ⁽¹²⁾ ağac kim yemiş virmeyen ağacı kesüp oda atarlar. Haberde gelür kim: Receb ayı ⁽¹³⁾ yaş ağaca beñzer ve şa‘bān ayı anuñ çiçegidür; ramazān ayı anuñ ⁽¹⁴⁾ yemişidür. Her kim receb ayında tã‘at ağacın terbiyet itmese şıvarmasa ⁽¹⁵⁾ ol ağac şa‘bān ayında yaprağlanmaz, çiçek virmez ve ramazān ayında yemiş **[36b]** ⁽¹⁾ virmez. Hikāyet: Bir kişi, bir ħalāyık şatun almış. Ol ħalāyık, ‘ārifelerden ⁽²⁾ idi. Efendisi ayıtdı: Ey ħalāyık! Yārin, yuvan, adın kim receb ayı⁽³⁾nuñ ġurresidür, ‘ibâdet itmege lāyık olasın, ayıtdı: Efendi, beni yarın şat. ⁽⁴⁾ Efendisi ayıtdı: Niçün? ħalāyık ayıtdı: Baña anuñ gibi efendiler gerekmez kim Tañrı⁽⁵⁾sına ayıla ve günile kulluğ ide. Ya‘nī Hağ te‘ālā dā‘imdür, kullarına ni‘metleri dağı ⁽⁶⁾ dā‘imdür. Hemişe kulluğ gerekdür. Ol kişi revān, ol ħalāyık āzād ol eyledi, dir. ⁽⁷⁾ ‘Āişe anamuz rađiyallāhü ‘anhā aydur: Peyğamber ħazretinden şordum kim “Yā Resūl⁽⁸⁾allāhi! Kıyāmet günü ħağğlar sinlesinden nice ħoparlar?” didüm. Peyğamber ‘aleyhi ⁽⁹⁾ ‘aleyhisselām ayıtdı: Anadan toğma, yalnızcağ ħopalar. Ayıtdum: Yā Resūlallāhi! ⁽¹⁰⁾ ‘Avratlar dağı mı? Ayıtdı: Belī ‘avratlardan. Ayıtdum: Yā Resūlallāhi! ‘Avratlar, erenlerden ⁽¹¹⁾ utanmayalar mı? Ayıtdı: İy ‘Āişe! Ol gün ayruğsı olur. Her kişi kendü ħāline ⁽¹²⁾ meşğül olur.¹¹⁴ Kimse kimseye bakmaz, didi. Ayıtdım: Yā Resūlallāhi! Ol gün ⁽¹³⁾ kimsene toñla örtü ile ħopa mı? Ayıtdı: Ne‘am

¹¹² Metinde “ve Hağ sözün diñlemekdür” ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı cümlelerin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

¹¹³ 36a’da bulunan “tesbîh” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “تسبح”

¹¹⁴ Metinde “olur” ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

peygamberler ve dağı peygamberleriñ ⁽¹⁴⁾ oğlanları ve ehlī ve kavmi ve dağı receb ve řa‘bān ve ramazān ayında oruc ⁽¹⁵⁾ dutanlar, didi. Ebū Derdā rađiyallāhü ‘anhumā rivāyet kıılır: Peyğamberden [37a] ⁽¹⁾ ‘aleyhisselām aydur “Her kim receb ayında bir gün oruc dutsa dükeli ‘ömrini ⁽²⁾ namāzile orucile geçürüp Hađ te‘ālāya kıulluğ itmekce müzdi vardur. Her kim kıalan ⁽³⁾ güzlerinden oruc dutsa her günine anuñ gibi müzdi vardur ve her kim receb ayın ⁽⁴⁾ temām oruc dutsa.” Gök feriştehleri ayda: İy Tañrınıñ dostı! Saña muştuluğ ⁽⁵⁾ olsun kim ulu kerāmata iriřdüñ ve dağı ol kişiye Hađ te‘ālā, āħir vağtinde bir şerbet ⁽⁶⁾ içüre kim şusuzlığı kıala andan dünyādan gide kıyāmet günü şuşamaya ve dağı ⁽⁷⁾ ucmağ icinde bir mülk vire kim hoşnüd ola. Kıavlehü te‘ālā: *Yevme’izin tüħaddiřü* ⁽⁸⁾ *aħbārehā*.¹¹⁵ Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: Ya‘nī kıyāmet günü yer şanuğluğ virür ⁽⁹⁾ kim ādemođlanları anuñ üstine neler işlerdi? ‘Abbās rađiyallāhü ‘anh ⁽¹⁰⁾ ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Kimsene ola kim yer aña şanuğluğ virmeye. Peyğamber ħazreti ⁽¹¹⁾ ayıtdı: Belī, evvel benüm yārenlerüm¹¹⁶ dükelisi. İkinci, Tañrı kıorķusından ağlayan kişiler. ⁽¹²⁾ Ücünci, atasından ve anasından hoşnüdlik isteyen oğullardur. Dördünci, eri ⁽¹³⁾ hoşnüd olan ‘avratlar. Beřinci, ‘avratına ve oğlanına ħelālden kıāzanup yedü⁽¹⁴⁾ren kiři. Altıncı, receb ve řa‘bān ve ramazān ayınıñ üç gicesi ya‘nī onuncı ⁽¹⁵⁾ ve yigirmici ve otuzuncı gicelerinde ‘ibādet iden kiři, didi. Ĥaberde gelür [37b] ⁽¹⁾ kim kıyāmet gün Hađ te‘ālā ayda: Kıanı ol receb ayından oruc dutup ⁽²⁾ ‘ibādet iden kıullarum, andan bir nürdan çıķa. Ĥicāblardan ol receb ⁽³⁾ ayında oruc dutan kıullar, ol nürıla geleler, geçeler. Mīkā’ıl,¹¹⁷ İsrāfīl ol ⁽⁴⁾ nürıla bile olalar. Andan evvel kıullar, ħazrete varalar, secde ideler. Hađ te‘ālā ⁽⁵⁾ ayda: İy kıullarum! Bařuñuzı secdeden kıalduruñ, ol ‘izzetlü maķāma va⁽⁶⁾ruñ ya‘nī ucmağa, didi. Ĥaberde gelür kim: Kırāmen Kātibin feriştehleri kim mü⁽⁷⁾minleriñ müzdin ve günāhın yazarlar. ‘Abdullāh bin Mes‘ūd rađiyallāhü ‘anhümā aydur: ⁽⁸⁾ Bir gün Peyğamber ‘aleyhisselām kıatında otururduğ,

¹¹⁵ “İşte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır.” (Zilzal, 99/4.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

¹¹⁶ “یرنرم” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹¹⁷ “مکائل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

bir gökcek şüretlü kişi girüp ⁽⁹⁾ geldi. Peyğamber ‘a.m. selāmu virdigim anuñ gibi gökcek şüretlü, yigit gördüğümüz ⁽¹⁰⁾ yoğıdı dañı Peyğamber Һazretile bir ayruқ dilce söyleşdi. Peyğamber Һazreti dañı aña ⁽¹¹⁾ cevāb virdi, andan şordı kim: Ne kişisin, Һālũñ nicedür? Ol ayıtdı kim: ⁽¹²⁾ Yā Resūlallāhi! Ben ‘Īsā Peyğamber ‘aleyhisselām zamānında қalmıш kişiyem, ⁽¹³⁾ nice yıl ‘Īsā bin Meryeme қulluқ itdüm. Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Neden ⁽¹⁴⁾ bunca yıl ‘ömür bulduñ? Benümile ‘Īsā Peyğamber ‘a.m. arasında altı yüzyıl ⁽¹⁵⁾ gecmişdür, didi. Ol kişi ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Ben ‘Īsā Peyğamber қatında Tevrāt [38a] ⁽¹⁾ ve İncil oқudum. Ol kitāblar icinde senũñ aduñı, şifatuñı buldum. ‘Īsā Peyğambere ⁽²⁾ yalvardım. Һaқ te‘ālāya du‘ā kıldı kim baña uzun ‘ömür vire kim tāsarı görem ⁽³⁾ ve senũñ ümmetlerũñi görem. Һaқ te‘ālā, ‘Īsā Peyğamberũñ du‘āsın қabul kıldı. ⁽⁴⁾ Baña uzun ‘ömür virdi, didi. Andan gördügi ‘acāyiblerden söyledi, ayıtdı: ⁽⁵⁾ Bir gün ‘Īsā Peyğamberile bir тағ başında yürüрдük. Gördük bir yüksek тағ üstünde ⁽⁶⁾ cevāhirden nūr gibi berқ urur. ‘Īsā Peyğamber ‘aleyhisselām du‘ā kıldı, ayıtdı: ⁽⁷⁾ İlāhī, bizi ol тағ üstüne çıkar. Göz acup gördük kim ol тағ üstüne ⁽⁸⁾ çıқmışuz. Yüksekligi göge irişür, andan ‘Īsā Peyğamber du‘ā kıldı kim Һaқ te‘ālā, ⁽⁹⁾ o таға dil vire tā bizümle söyleşe revān. Һaқ te‘ālā қudretile тағ dile ⁽¹⁰⁾ geldi, ayıtdı: Yā rüh! Allāhi Һaber şorarsın benden, didi. ‘Īsā ‘a.m. ayıtdı: Таñrı⁽¹¹⁾nuñ қudretlerinden ve ‘acāyiblerden [...] ⁽¹¹⁸⁾ baña Һaber vir. Тағ ayıtdı: Benüm içümde bir ⁽¹²⁾ mağara var, mağara icinde bir kişi var. Mūsā Peyğamber қavminden ammā Muħammedi ⁽¹³⁾ sever anı görmege müştāқdur. ‘Īsā Peyğamber ‘aleyhisselām du‘ā kıldı, ayıtdı: ⁽¹⁴⁾ İlāhī, ol kişiyi baña göster. Hemān sāt тағ yarıldı, bir kişi çıқdı, selām ⁽¹⁵⁾ virdi. ‘Īsā Peyğamber ‘aleyhisselām, selāmın aldı dañı Һālinden şordı, [38b] ⁽¹⁾ ol kişiyi ayıtdı: Ben, Benī İsrā’ıl қavmindenem. İlerü zamānda Mūsā Peyğamber ‘aleyhi⁽²⁾sselām kitāblarında āһir zamān Peyğamberi Muħammedũñ adın ve şifātın gördüm, o⁽³⁾қudum, du‘ā kıldum,

¹¹⁸ Bu bölümde “‘acāyiblerden” kelimesinin bir kısmı parça hālinde yazıldığı ve anlamlı bir ifade oluşturmadığı için yazılmasına gerek duyulmamıştır.

ayıtdum: ilāhī, egerce bizümile Muḥammed arasında çok yıllar olsa ⁽⁴⁾ gerek. Evet, beni bu tağ icinde şaklaya tā Muḥammed zamānına degin duram, tā Muḥammedüñ ⁽⁵⁾ yüzini görem, anuñ ümmetini görem, didi. Ḥaḫ te‘ālā, du‘āmı ḳabūl ḳıldı, beni bu tağ ⁽⁶⁾ icinde ḳodı. Andan ‘Īsā Peyğamber ayıtdı: İlāhī, yeryüzinde bu ḳuluñdan kerāmetlü ⁽⁷⁾ var mıdur? Ḥaḫ te‘ālā ayıtdı: Belī, her kim Muḥammed ümmetinden recep ayında bir gün oruc ⁽⁸⁾ dutsa ol kişi benüm ḫazretümde ‘izzetlüdür, ol ḳulumdan, didi. Selmān-ı Fārisī ⁽⁹⁾ raḫiyallāhü ‘anh aydur: Ḳaçan receb ayı gelse şaḫābeler dükeli, Peyğamber ḫazret-i ‘aleyhi⁽¹⁰⁾sselām her gün gelürlerdi. Peyğamber ḫazreti va‘z naşīḫat¹¹⁹ iderdi. Bir gün ayıtdı: ⁽¹¹⁾ Size muştuluk vireyim ki bir gün ḳarındaşum Cebrā’īl¹²⁰ baña muştuladı, ayıtdılar: Buyur ⁽¹²⁾ yā Resūlallāhi! Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Ḳaçan kim Ḥaḫ te‘ālā beş dürlü ḳav⁽¹³⁾ müñ cānını ḳabz itmek dilese Rıḫvāna buyurur kim: Ol peyğamberler cānlarıyla ⁽¹⁴⁾ ol ferişteher cānları ile bile görüşürler. Andan ‘Ömer raḫiyallāhü ‘anh ayıtdı: ⁽¹⁵⁾ Yā Resūlallāhi! Hīç ayruḳ kişiler daḫı ol beş ḳavmüñ mertebesine iriše mi **[39a]** ⁽¹⁾ ve anlardan şayıla mı? Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Belī, her kim anlarıñ ‘amelin işlese ⁽²⁾ anlardan şayılır. Andan şordı kim: Yā Resūlullāhi! Anlar kimlerdür, anlarıñ ‘ameli nedür? ⁽³⁾ Evvel receb ayında töbe ḳılıp eyü ‘amel işlese ucmaḳ icinde bir ırmaḳ vardur, ⁽⁴⁾ adı recebdür. Anuñ şuyından içüreler ol şudan içince dünyādan ⁽⁵⁾ çıḳmaya. ikinci şehīdlerdür; ucmaḡuñ bal ırmaḡı şerbetinden içmeyince dünyādan ⁽⁶⁾ çıḳmayalar. Ücüncü, cum‘a namāzın ḳılmaḡa sevenler ucmaḡuñ süd ırmaḡından ⁽⁷⁾ icmeyince dünyādan çıḳmayalar. Dördüncü, ḫalḳa naşīḫat¹²¹ idici şol ‘ālimler, ucma⁽⁸⁾ḡuñ kevşer şarābında icmeyince dünyādan çıḳmayalar. Beşinci, Ḥaḫ te‘ālānuñ dīdārın ⁽⁹⁾ görmege müştāḳ olan kişiler, ucmaḳ şarābından içmeyince dünyādan çıḳmayalar. ⁽¹⁰⁾ Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: Ḳaçan ‘āşī ḳulları kim sinlerinden ḳoysalar ḳavmi ⁽¹¹⁾ ḳabīlesi kim üzerine ṭopraḳ dokerler daḫı aydurlar

¹¹⁹ “نصحت” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹²⁰ “جبرائيل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹²¹ “نصحت” Metinde bu şekilde geçmektedir.

ve ey ulum ve ey ‘azīzüm ve ey ⁽¹²⁾ şerīfim, deyü çağrışurlar. Andan ol feriştehler kim sin üzre müvekkellerdür. ⁽¹³⁾ Aydur: İy kull! İşidür misin kim kavmüñ kayılıñ ne aydurlar? Kull aydur⁽¹⁴⁾lar: Belī. Ferişteh aydur: Ya‘nī sen dünyāda ‘azīz ve şerīf mi idüñ ve ulu ⁽¹⁵⁾ mı[y]duñ, ol didikleri sen misin? Kull ayda: Ben hūd ulu degülem, [39b] ⁽¹⁾ evet anlar öyle derler. Ne olaydı? Ebsem olurlardı, diyeler. Andan sinlesi şöyle tar ⁽²⁾ ola kışa kim eyegüleri birbirine geçe dañı çağıra, aydı eyegülerim, uvandı. ⁽³⁾ Vay tenüm hürd oldı ve haķır oldum vay yerüm tar oldı, vay su‘ālüm, ⁽⁴⁾ cevābum katı oldı, diye. Bu tarīka ‘azāb çeke tā receb ayınuñ evvel gicesi ⁽⁵⁾ oluncaya dek. Kaçan kim receb ayınuñ evvel gicesi olsa Haķ te‘ālā aydur: ⁽⁶⁾ İy feriştehlerim! Ol fülān kulum yalıñuz ve qaralıķdan sin tarlığında ⁽⁷⁾ katı zahmet çeker anuñ günāhlarun yarlıgadum. Receb ayında oruc dutan ⁽⁸⁾ kullarum hürmeti için anı ol ‘azābdan kırtaruñ kim bu gice benüm ayımıñ ⁽⁹⁾ ilk gicesidür, diye. Beşinci meclis, şa‘bān ayınuñ müzdin beyān ider kavlehü te‘ālā: ⁽¹⁰⁾ *Ve rabbüke*¹²² ya‘nī yā Muhammed senüñ perverdi-gāruñ. Tañruñ *yahlüku māyeşā’ü*¹²³ dilerse ⁽¹¹⁾ *ve yahtār*¹²⁴ dañı güzīde kıılır. Urundılar her ne kim dilerse anı ihtiyār ider ⁽¹²⁾ peygamberlik için İslām için dañı ayruķ kerāmetler için. *Mā kāne lehümü*⁽¹³⁾ *l-hıyaratü*¹²⁵ ya‘nī ol kāfirler bu işlerde bu nesnelere ihtiyār yok, irādet ⁽¹⁴⁾ yokdur. *Sübḥānallāhi ve te‘ālā ‘ammā yüşrikün*¹²⁶ ya‘nī Haķ te‘ālā pākdur, arıdur ⁽¹⁵⁾ ve dañı münezzehdür. Şol nesnelere kāfirler aña şirk getürürler, aña söylerler. [40a] ⁽¹⁾ İşāret ehli aydur: Haķ te‘ālā, on sekiz biñ ‘ālemden dört ‘ālemi ihtiyār ⁽²⁾ eyledi. Dükeli nesne[y]i pāk eylemek için ve arıtmaķ için dükeli nesne anuñla, ⁽³⁾ didiler. İkinci, toprağı ihtiyār kıldı saña secde eylemek için. Dükeli ni‘metler ⁽⁴⁾ anuñla biter, dükeli ādemoğlanın andan yaratdı. Üçüncü, yeli ihtiyār eyledi. Dükeli ⁽⁵⁾ halkı

¹²² “Ve Rabb’in...” (Kasas, 28/68.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹²³ “... dilediği şeyi yaratır...” (Kasas, 28/68.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹²⁴ “... ve onlar için hayırlı olanı seçer...” (Kasas, 28/68.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹²⁵ “... seçim onların değildir...” (Kasas, 28/68.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹²⁶ “... Allah, onların ortak koştuklarından münezzehdir...” (Kasas, 28/68.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

anuñıla diridür, andan rāhat bulurlar. Dördüncü, odı ihtiyār eyledi kim ⁽⁶⁾ dükeli halkı, ni‘metleri anuñıla bişürürler ve hem dükeli nesnenüñ aşlı bu dört nesnedür ⁽⁷⁾ ve dağı feriştehlenden dört ferişteh ihtiyār kıldı. Cebrā’ili ihtiyār eyledi ⁽⁸⁾ peygamberlere vaḥiy ilemek için. Mikā’ili ihtiyār kıldı kullarına rızkı ulaşdur⁽⁹⁾magiçün. İsrāfīl ihtiyār eyledi şūr urmag için ve levḥ-i maḥfūzı şaklamak ⁽¹⁰⁾ için. ‘Azrā’ıl¹²⁷ ihtiyār eyledi cānları kabz itmek için. Ve dağı ⁽¹¹⁾ kitāblardan dört kitāb ihtiyār kıldı kim Tevrāt icinde du‘ālar ve münā⁽¹²⁾cātlar için İncīli ḥikmet için Zebūrı va‘z naşī[ḥa]tiçün Qur’ānı şerī‘at için ⁽¹³⁾ ve dağı kıbleden dört kıble ihtiyār eyledi: ‘Arşı, du‘ā ve münācāt için ⁽¹⁴⁾ kürsīyi, raḥmet itdürmek için Beytü’l-ma‘mūrī, ‘ameller çıkmagıçün Ka‘be[y]i, namāz ⁽¹⁵⁾ ve t̄ā‘at kılamak için. Dağı tesbīhlerden¹²⁸ dört tesbīh ihtiyār eyledi: **[40b]** ⁽¹⁾ Sübhānallāhi, uçmağa girmek için elḥamdülillāhi, ni‘metler şükriçün *lā ilāhe illā,* ⁽²⁾ Tañrı bir bilmek için *Allāhü ekber,* namāza başlamak için. Dağı şerī‘atlerden ⁽³⁾ dört şerī‘at ihtiyār eyledi: Namāzı, kulluğıçün āb-desti, arılık için ⁽⁴⁾ orucu, uçmaqlar ni‘metleri için zekāti, māl şükri varlığıçün. Ve dağı vaḳ⁽⁵⁾tilerde dört vaḳit ihtiyār eyledi: Seḥer vaḳtin münācāt ve niyāz eylemek için ⁽⁶⁾ şubḥ vaḳtin Qur’ān oḳumak ve namāz kılamak için aḥşām vaḳtin ni‘met yemek ⁽⁷⁾ için ve oruc ucmağıçün dün yarusın uyumak ve rāhat olmak için. ⁽⁸⁾ Ve dağı aylarda dört ay ihtiyār eyledi: Muḥarrem ayın ḥürmet ve ta‘zīm için ⁽⁹⁾ recebe receb ayın ‘ibādet için şa‘bān ayın ḥayır, şadağa için ramazān ⁽¹⁰⁾ ayın oruc dutmak için. Peygamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Kaçan şa‘bān ayı ⁽¹¹⁾ gelse göñlüñizi arıduñ, günāhlardan tenüñüzi arıduñ necāsetden ve ⁽¹²⁾ ramazān ayı için dağı niyetgüñüzi ḥayra dutuñ ya‘nī t̄ā‘ate ve ‘ibādete. ⁽¹³⁾ Zīrā kim benüm aruḳluğum sizüñ üzerüñüze nice ise şa‘bān ayınuñ ⁽¹⁴⁾ aruḳluğı kalan aylaruñ üzerine öyledür, didi. ‘Ulemā aydur: Receb, ⁽¹⁵⁾ ten arıtmak içündür. İşāret tende necāset olsa şu ile arınur, āb-dest **[41a]** ⁽¹⁾ gibi gusül gibi ammā göñül necāseti

¹²⁷ “عزرائل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹²⁸ “تسبيلردن” Metinde bu şekilde geçmektedir.

günāhdur. Ol şuyıla arınmaz terbiye ile arınur. ⁽²⁾ Fakīh aydur: Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı “Neyittüñüz gökcek eyleñ zīrā her kişi ⁽³⁾ kim ‘ameli şāliḥ işler, anuñ sevābı niyyetine göredür.” Nitekim Resūl ‘aleyhisselām ⁽⁴⁾ buyurur: *El‘amālū bi’n-niyyātī*¹²⁹ ya‘nī ‘ameller niyetler iledür. ‘Ulemā aydur: Bir kişi kim niyyetsüz ⁽⁵⁾ āb-dest alsa ancak necāset arınur. Ammā eger niyyetile āb-dest alsa hem necāsetden ⁽⁶⁾ arınur hem günāhdan arınur. Nitekim bir kişi ta‘ām yese ‘ibādete ve t̄ā‘ate kuvvet ⁽⁷⁾ olsun deyü yemeye ve hem ıarnı toysun deyü hem sevāb issi olur. Ammā eger t̄ā‘ate ⁽⁸⁾ kuvvet olsun deyü yemeye hemān ıarnı toyar ancak evet sevāb issi olmaz. ⁽⁹⁾ Bu müzdilerden dükeli niyet, gökcek olmaḵ niyyeti, ḥayra dutmaḵdan olur. Peyğamber ‘aleyhisselām ⁽¹⁰⁾ aydur: Kişi ola kim sübhānallāhi, diye anıñ müzdi kıyāmet gün terāzuda ⁽¹¹⁾ yedi ḵat gök, yedi ḵat yer aḡırınca ola kim sübhānallāhi, diye anuñ müzdi ⁽¹²⁾ bir ḵat gök aḡırınca ola kim sübhānallāhi, diye anuñ müzdi sinek ıanadı ⁽¹³⁾ aḡırınca ola. Bu üç kişinüñ tesbīḥi birdür ammā sevāblarında tefāvūt vardır. ⁽¹⁴⁾ Niyetleri bir olmamaḵdandır ammā ol kişi kim yedi ḵat gökde ve yedi ḵat yerde yara⁽¹⁵⁾ dılmış. Ne kim vardır dükeline baıar, ‘ibret alurdi, fikir iderdi. Ḥaı te‘ālānuñ **[41b]** ⁽¹⁾ ḵudretlerinden, dükelinden ‘ibret alır. Pes ol sevābı bulur ammā ol kim bir ḵat ⁽²⁾ gök aḡırınca müzdi vardır. Ol kişidür kim Ḥaı te‘ālādan ḡāfildür, dili[y]le ⁽³⁾ sübhānallāhi, dir ḡöñlü ayruı yeredür. Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: Her kim ⁽⁴⁾ muḥarrem ayınuñ evvel onında ve daıı zī’l-ḥicce ayınuñ evvel on günlerin kim daıı ⁽⁵⁾ receb ayı ve şa‘bān ayınuñ evvel on günlerini kim dükeli kırık gün olur. Oruc ⁽⁶⁾ dutsa kıyāmet ‘azābından ola ve şırāt köprüsinden yıldırım gibi geıe. Esvet ⁽⁷⁾ raıyallāhü aydur: ‘Āiše anamuzdan raıyallāhü ‘anhümā şordum kim “İy mü’minler anası! ⁽⁸⁾ Peyğāber ḥāzretinden şordum ki ḡūr ‘azābı ne ile yeyni olur?” Aydur: Belī şordım. ⁽⁹⁾ Ayıtdı kim: Ḳur‘ān çok oıumak ve öksüzleri ḥoş ḡörmek ve daıı receb, şa‘bān ⁽¹⁰⁾ ayınuñ on üç, on dört, on beş

¹²⁹ “Ameller niyetlere göredir.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Muhyiddin en-Nevevî, *Riyāzū’s-Sālihîn Metin ve Çeviri*, çev. Emin Özafşar ve Bünyamin Erul, C. 1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2016, s. 26. Metin içerisinde hadiste yer alan “innemā” kelimesi yer almamaktadır.

günlerinde oruc dutmak ve dağı namāzın kılmak. ⁽¹¹⁾ Emīrū'l-Mü'minīn 'Alī radiyallāhü 'anh rivāyet kılar: Peyğamber 'aleyhisselām aydur ⁽¹²⁾ “Her kim şa'bān ayında oruc dutsa Hāğ te'ālā, ol kişiniñ tenini ŧamu odına ⁽¹³⁾ ħarām eyleye, her kim şa'bān ayını temām oruc dutsa ol kişiyec ucmağ vācib ⁽¹⁴⁾ olacağ, te'ālā ol kişiyec cān çekişmegi geñez eyleye ve dağı sin karalığından ⁽¹⁵⁾ şaklaya ve Münkir ve Nekir su'ālin geñez eyleye, kıyāmet gün 'ayıbların yapa.” Hükemā [42a] ⁽¹⁾ aydur: Ādemoğlanınıñ 'ömri üç günde temām olur. Bir gün oldur kim gecdi ⁽²⁾ gitdi. Ayruğ gelmez, peşimānlığdan ayruğ aşşı yoğdur. Biri dağı yarındur kim henüz ⁽³⁾ gelmeyipdür. Kimsene bilmez kim yarın ne olacağdur ve yarına kim irecekdür. Pes gün, bugündür. ⁽⁴⁾ Ŧā'atile ve 'ibādetile ħanīmet¹³⁰ dutmağ gerekdür. Pes ay dağı üç aydur: Receb ayında ⁽⁵⁾ ŧā'at kılmaduñsa ħafletle geçürdise peşimānlığ ayruğ fā'ide yoğ. Ramazān ⁽⁶⁾ ayı dağı gelmedi, aña irişmek ma'lūm degildür. Pes şa'bān ayın ħanīmet dutup ⁽⁷⁾ ŧā'at ve 'ibādet kılmak gerekdür. Peyğamber 'aleyhisselām aydur: Her kim bayram gicesi ⁽⁸⁾ ve dağı şa'bān ayınıñ on beşinci ya'nī Berāt Gicesi diri dutsa ya'nī uyanuğ ⁽⁹⁾ olsa ŧā'at itse ol kişiniñ göñli ölmeye, şol gün kim göñüller öle. Fakīh ⁽¹⁰⁾ aydur: Ya'nī göñlü dünyāya meşğul olmaya. Nitekim Peyğamber 'aleyhisselām ayıtdı: Ölüler ⁽¹¹⁾ ile şoħbet itmeñüz tā göñlüñüz ölmeye. Ya'nī dünyā sevici baylar ile ba'zı 'ulemā ⁽¹²⁾ aydur: Hāğ te'ālā, küfürden şaklaya, dimek olur. Zīrā Hāğ te'ālā kāfirleri ölüler deyü yād ⁽¹³⁾ kıldı. Ķavlehü te'ālā: *İnneke lā tüsmi'ü'l-mevtā*.¹³¹ Aydur: Yā Muħammed! Sen ölülere nesne işitdürmezsin ⁽¹⁴⁾ ya'nī kāfirlere ba'zılar anamız deminde 'ağlı şaşmağdan, kıyāmet ħorğusından ⁽¹⁵⁾ emīn ola. 'Āişe anamız radiyallāhü 'anhümā rivāyet kılar, peyğamberden [42b] ⁽¹⁾ kim ayıtdı: Hāğ te'ālā, Berāt Gicesi dükeli mü'minlere yarlığar. Meger altı kişi kim biri ⁽²⁾ dā'im süci içe ve zinā kıla ve riyāya ve dağı atasın ve anasın azarlaya ve mesā⁽³⁾vī söyleye ve ħovucılığ ide. Berāt Gicesi, Hāğ te'ālānuñ ŧāmu odından āzād⁽⁴⁾lu ħulları vardur.

¹³⁰ 42a' da bulunan “ħanīmet” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “غنمت”

¹³¹ “Şüphesiz sen ölülere duyuramazsın...” (Neml, 27/80.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

Benî Kelb kabîlesinin koyunu, tüyi sağışınca kavlehü te‘âlâ: ⁽⁵⁾ *İnnā enzelnāhü.*¹³² Hâk te‘âlâ aydur: Be-dürüstî, verâseti biz endürdük Qur‘ânı, *fîleyletin mübâreketin.*^{133 (6)} Ya‘nî mübârek gicede ba‘zî müfessirler aydurlar: Berât Gicesidür. Hîkmet, Berât Gicesine ⁽⁷⁾ neden mübârek gice didi? Cevâb: Zîrâ ol gice Hâk te‘âlâ Hazretinden kullarına ⁽⁸⁾ rahmetler ve berâkatlar iner. Pes ol gice mübârek gice olur. Kavlehü te‘âlâ: *İnnā künnâ münzirîn*^{134 (9)} ya‘nî biz korkuducuyuz ol kişileri kim bizden gâfil olurlar *fihâ yüfreku* ⁽¹⁰⁾ *küllü emrin hakîm.*¹³⁵ Ol gice bizden gâfil olurlar ya‘nî ol gice hüküm olunur, bellü olur ⁽¹¹⁾ her kişünün bir yıldan bir yıla degin sa‘âdeti ve şekâveti ve dağı aydurlar: Kim Berât ⁽¹²⁾ Gicesine ol sebebden Berât didiler kim ol gice her kişünün berâtın eline virürler. ⁽¹³⁾ Eger tamuluk olsa ve eger uçmaçlık olsa *emren min ‘indinā*¹³⁶ ya‘nî bizüm hazretümüz⁽¹⁴⁾ den kazâ ve takdîr neyise her kişiye ol gice olur. *İnnā künnâ mürsilîn.*^{137 (15)} Ya‘nî biz peygamberleri hüccetile viriciyüz. *Rahmeten min rabbik*¹³⁸ ya‘nî bu gice Hâk te‘âlâdan [43a] ⁽¹⁾ rahmetdür kullarına, *innehü hüvessemi‘u’l-‘alîm.*¹³⁹ be-dürüstî Hâk te‘âlâ işidicidür, bilicidür, ⁽²⁾ mü’minlerün du‘âsını, münâcâtını bu gice, didi. İşâret, Hâk te‘âlâ, dört nesneye rahmet ⁽³⁾ didi. Evvel Qur‘âna rahmet, didi zîrâ dükeli ‘ilmün ve hîkmet anuñ icindedür. Hâk te‘âlâ, ⁽⁴⁾ bâğıldan anuñla bilindi. Şerî‘at ve dîn anuñla bilindi. İkinci, yağmura rahmet, didi ⁽⁵⁾ zîrâ dükeli ni‘metler anuñla biter. Üçüncü, Peygambere rahmet, didi zîrâ kıyâmet gün dükeli ⁽⁶⁾ mü’minlere, ‘âşîlere şefâ‘at ol idecekdür; dünyâda dağı mü’minlere rahmetdür kim ⁽⁷⁾ anuñla doğru yol buldular ve Hâk te‘âlâyı bildiler ve kâfirleri dîne da‘vet ⁽⁸⁾ eyledi, îmân getürmediler, Hâk te‘âlâ, anlara belâ virdi. Her Peygamberün kavmi bir dürlü ⁽⁹⁾ ‘azâbile helâk oldu.

¹³² “Onu indirdik...” (Duhân, 44/3.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹³³ “... kutlu bir gecede...” (Duhân, 44/3.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹³⁴ “... kuşkusuz Biz uyarınız.” (Duhân, 44/3.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹³⁵ “Kararlaştırılmış işlerin hepsi, onda ayırt edilir.” (Duhân, 44/4.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

¹³⁶ “Katımızdan bir buyruk olarak...” Duhân, 44/5.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹³⁷ “... Kuşkusuz Biz resul göndericiyiz” (Duhân, 44/5.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹³⁸ “Rabb’inden bir rahmet olarak...” (Duhân, 44/6.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹³⁹ “... Kuşkusuz O, her şeyi duyardır, her şeyi bilendir.” (Duhân, 44/6.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

Dördüncü, Berât Gicesine rahmet, didi zîrâ Hâk te‘âlâ ol gice ⁽¹⁰⁾ ‘aşîlere rahmet ider. Tamu odundan âzâd ider rahmetile ve keremile. Altıncı meclis, ⁽¹¹⁾ ramazân ayının müzdin beyân ider kavlehü te‘âlâ: *Şehru ramadânellezî ünzile fihi⁽¹²⁾ l-ğur’ânü¹⁴⁰* ya‘nî ramazân ayı icinde endürdiler ba‘zı müfessirler. Aydur: Ğur’ânüñ dükeli⁽¹³⁾si ramazân ayında, Ğadir Gicesinde, levh-i maħfûzda yedinci ğat göge endirildi. ⁽¹⁴⁾ Andan Berât Gicesi, dünyâ ğüñine andan her vağitde bir maşlahat için âyet âyet, ⁽¹⁵⁾ sûre sûre Peyğambere geldi. Yâ yigirmi üç yılda temâm oldu. Ba‘zı müfessirler **[43b]** ⁽¹⁾ aydur: Ferişteler bir yıldan bir yıla deĝin ne olacaĝın levh-i maħfûza baĝarlar daĝı ramazân ⁽²⁾ ayında yazarlar. Anuñ nüşhası, ol ferişteher ğatında durur. Ba‘zı müfessirler aydur: Evvel ⁽³⁾ Ğur’ân endi, ramazân ayı icinde endi. Pes bu ay icinde iki rahmet vardur: Biri ⁽⁴⁾ ramazân ayınuñ orucın dutmaĝ, ikinci Ğur’ân kim; Hâk te‘âlânuñ kelâmıdur, bu ayda ⁽⁵⁾ endi. Hâberde gelür kim Hâk te‘âlâ, Mûsâ Peyğambere ayıtdı: Ben Muħammedüñ ümmetine iki nûr ⁽⁶⁾ virdüm. Anlara iki ĝaralıĝdan ziyân itmeye. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, nûr ne nürdur ve iki ⁽⁷⁾ ĝaralıĝ ne ĝaranlıĝdur? Hâk te‘âlâ ayıtdı: İki ĝaranlıĝ birisi ğür ĝarañulıĝıdur, birisi ⁽⁸⁾ ĝiyâmet ğünü ĝarañulıĝıdur. Ol iki nûr birisi ramazân ayıdur, birisi Ğur’ândur. İbn-i ⁽⁹⁾ ‘Abbâs rağiyallâhü ‘anh Peyğamber ğazretinden rivâyet ĝılır kim ucmaĝı, bir yıldan ⁽¹⁰⁾ bir yıla deĝin bezerler ramazân ayı için. Ğaçan ramazân ayınuñ evvel gicesi olsa ⁽¹¹⁾ ‘arşı altından bir yel eser. Ol yel ucmaĝın aĝaçlarına toĝınur. Ol aĝaçlaruñ ⁽¹²⁾ yapraĝları deprenür, ol yapraĝlar birbirine doĝunur. Bir âvâz ĝıĝar kim herĝiz kimesne ⁽¹³⁾ andan yek-âvâz işitdüĝi olmaya. Andan ĝürîler bezenürler daĝı ucmaĝınuñ kö⁽¹⁴⁾şklerine ĝüngörelere çıkarlar. Rığvâna sorarlar kim: Bu gice ‘aceb ne ĝicedür? ⁽¹⁵⁾ Rığvân aydur: Bu gice ramazân ayınuñ evvel ĝicesidür. Andan Hâk te‘âlâ Rığvâna **[44a]** ⁽¹⁾ buyurur kim: Ucmagun ĝapuların açar ramazân ayınuñ orucın dutan mü’minler ⁽²⁾ için ve daĝı Mâlike buyurur, ĝamunuñ ĝapuların

¹⁴⁰ “... Kur’an’ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır...” (Bakara, 2/185.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

yaparlar. Ve dađı Cebrā'ile¹⁴¹ buyurur; feris̄tehlerle⁽³⁾ yeryüzine inerler, şeytānları duđarlar, zencirlerle bađlarlar, deñiz dibine ađarlar.⁽⁴⁾ Tā mü'minleri oruc dutmađda, azdurmazlar, vesvese itmezler. 'Ömer rađiyallāhü 'anh⁽⁵⁾ rivāyet kılar: Peyđamber ĥazretinden kađan ramazān ayında mü'min kul, döşeginden⁽⁶⁾ uyansa dađı bir yanında bir yanına dönse dađı Ĥađ te'ālāyı ańsa ol dö⁽⁷⁾şek, ol mü'mine du'ā kılar, aydur: İlāhī, bu mü'min kula ucmađ döşeklerin⁽⁸⁾ ruzī kılvir, diye. Ve dađı Kirāmen Kātibin feris̄tehleri aydur: Ĥađ te'ālā, saña bere⁽⁹⁾kāt virsün, saña rahmet kılsun, diler. Kađan döşeginden durup kaftanın⁽¹⁰⁾ geysen ol kaftan du'ā kılar, aydur: İlāhī, bu kuluña ucmađ ĥullelerin ruzī⁽¹¹⁾ kılgıl. Kađan ayađı kabın geysen ol ayakkađı du'ā kılar, aydur: İlāhī, bu kuluñ⁽¹²⁾ ayađın şırať üzre sen tōlandur ve tōydırmaya. Kađan āb-desti almađa⁽¹³⁾ eline ibrik̄ alsan ol ibrik̄¹⁴² du'ā kılar, aydur: İlāhī, bu kuluña ucmađ bardađların⁽¹⁴⁾ ruzī kılar. Kađan āb-desti alsan ol ū du'ā kılar, aydur: Bu ku⁽¹⁵⁾luñ kılduđı günāhlarındañ arıt, pāk eyle. Kađan durup namāz kılsan ol [44b]⁽¹⁾ ev, ol Mescid, du'ā kılar, aydur: İlāhī, bu kuluñuñ sinin aydınlık eylegil ve giñ⁽²⁾ eylegil ve dađı Ĥađ te'ālā, ol kuluna rahmetle nađar ider. İy kulum! Sen du'ā kılar, ben icābet⁽³⁾ ideyin, senden dilemek benden bađıūlamađ, didi. Cābir bin 'Abdullāh rađiyallāhü 'anh⁽⁴⁾ rivāyet kılar: Peyđamber ĥazretinden 'aleyhisselām kađan kıyāmet günü olsa Tañrı⁽⁵⁾ te'ālā, Rıđvāna vađiy ide "Yā Rıđvān! Ramazān ayında oruc dutan kullarım sinlerinden⁽⁶⁾ kōpdular. Acmıūlar ve ūsamıūlardur anlara karūu var, ucmađ ni'metlerinden⁽⁷⁾ her ne kim gōñülleri dilerse ilet." diye. Rıđvān, ucmađ icinde kıđıra kim iy⁽⁸⁾ gılmān ve ey vildān! Gelüñ, diye dükeli derileler. Rıđvān katında kim anlarıñ çok⁽⁹⁾luđın Ĥađ te'ālā bile. Ellerinde nūrdan tōbađlar ola, icinde dürlü ni'metler ve yemiūler ve⁽¹⁰⁾ ūrbetler ola. Getüreler, ol mü'min kullara iĥüreler, yedüreler dađı diyeler kim:⁽¹¹⁾ *Külū veūrebū henī'en bimā*

¹⁴¹ "جبرائیل" Metinde bu ūekilde geĥmektedir.

¹⁴² "إبرق" Metinde bu ūekilde geĥmektedir.

*esleftüm fı'l-eyyāmi'l-hāliyah.*¹⁴³ Haberde gelir kim Mūsā ⁽¹²⁾ Peygamber ʿaleyhisselām, Haḳ teʿālā ḫazretinde münācāt eyledi: İlāhī, ḫazretünde ⁽¹³⁾ benden kerāmetlü ḳuluñ var mı kim Tūr Tağında benümle kelecı eyledüñ? Haḳ teʿālā ⁽¹⁴⁾ ayıtdı: Yā Mūsā! Benüm ḳullarum vardır. Āḫir zamānda Muḫammed ümmetinde gelecekdür. Anları ⁽¹⁵⁾ ramazān ayı[y]la ağırladum. Senden daḫı anlara yakınrak olam. Mūsā, benümle kelecı **[45a]** ⁽¹⁾ itdükde aramızda yetmiş biñ ḫicāb varıdı. Kaḫan Muḫammed ümmeti oruc dutsalar du⁽²⁾daḫları tebserür ve daḫı beñizleri bozarur açlıḫdan. Ben, ol ḫicābları aradan giderem. ⁽³⁾ Yā Mūsā! Saʿādet ol ḫişiniñ kim ramazān ayında bağrı şuşaya, ḫarnı acığa, o⁽⁴⁾ruc dutmaḫdan ben ol ḫişilere ʿivaz¹⁴⁴ dīdārumı gösterem. Oruc dutanlarıñ ağızı ⁽⁵⁾ ḫoḫusı benüm ḫatunda misk ḫoḫusından yegrekdür. Ben oruc dutan ḫullaruma ol ⁽⁶⁾ nesneleri virem kim gözleri anı gördüğü yok ve ḫulaḫlar işitdüğü yok. Hīḫ ādemoğlanı⁽⁷⁾ göñlinden gecdüğü yok. Mūsā Peygamber ʿaleyhisselām ayıtdı: İlāhī, baña ramazān ayın ⁽⁸⁾ ruzī ḫılığıl. Haḳ teʿālā ayıtdı: Yā Mūsā! Ol kerāmet Muḫammed ümmetinüñdür. İbn-i Mesʿūd ⁽⁹⁾ raḫiyallāhü ʿanh rivāyet ḫılır: Peygamber ʿaleyhisselām, eger Tañrı teʿālānuñ ḫulları ⁽¹⁰⁾ bilelerdi kim ramazān ayında ne şevāb ve ne kerāmetler vardır, arz u temennā ḫılalar, ⁽¹¹⁾ diye kim bir yıl dükeli ramazān ayı olaydı, deyü. Ḥükemā aydur: Sekiz nesne ağıdur ⁽¹²⁾ ve sekiz nesne anuñ tiryākīdür: Evvel māl ağıdur, illā zekvāt anuñ tiryākīdür. İkinci, ⁽¹³⁾ dükeli keleciler ağıdur, illā Haḳ teʿālānuñ zıḫri kelāmı anuñ tiryākīdür. Ücünci, ⁽¹⁴⁾ ʿömür dükeli ağıdur, illā ḫāʿat anuñ tiryākīdür. Dördünci, dün gündüz ağıdur, illā dün ⁽¹⁵⁾ gün icinde pes vaḫit namāz anuñ tiryākīdür. Beşinci, beglik ve pādişāhlik **[45b]** ⁽¹⁾ ağıdur, illā alçaḫlık ve miskīnleri sevmek anuñ tiryākīdür. Sekizinci, on bir ay ⁽²⁾ ağıdur, illā ramazān ayı anuñ tir[yā]ḫīdür. Yaʿnī ol on ayda günāh kim ki ḫazansa ramazān ⁽³⁾ ayınuñ orucın dutmağıla ol günāh yarlığanur ve daḫı Peygamber ʿaleyhisselām aydur: Haḳ ⁽⁴⁾

¹⁴³ “Dünyada yapmış olduğunuz şeylerin karşılığı olarak, afiyetle yiyin ve için” (Hâkka, 69/24.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

¹⁴⁴ “عواض” Metinde bu şekilde geçmektedir.

te‘ālā, baña beş nesne virdi kim benden öñdin gelen peygamberlere virmedi. Ol beş nesne, ⁽⁵⁾ ramazān ayı icindedür: Evvel kaçan kim ramazān ayınuñ ilk gicesi olsa Hāḡ te‘ālā, ⁽⁶⁾ oruc dutan ḡullara raḡmet nazarıla baḡar. İkinci, anlaruñ aḡzı ḡoḡusu baña misk ⁽⁷⁾ ḡoḡusından yegdür, didi. Ücünci, her gice her gündüz feriştehler, oruc dutan ḡulları, ⁽⁸⁾ Hāḡ te‘ālādan yarlıḡanmaḡ dilerler. Dördünci, Hāḡ te‘ālā, uḡmaḡa buyurur kim: İy ucmaḡ! ⁽⁹⁾ Bezengil, düzengil ḡullarum içün ya‘nīdür kim ḡullarum dünyā zaḡmetinden ḡurtılalar, ⁽¹⁰⁾ āsāyiş olalar daḡı benüm kerāmetüme irişeler. Beşinci, ramazān ayınūn soñ gicesi ⁽¹¹⁾ olsa Hāḡ te‘ālā, dükeli mü‘minleri yarlıḡar. İbn-i ‘Abbāsdan raḡiyallāhü ‘anh rivā‘⁽¹²⁾ yet ḡılır kim: Ramazān ayı farz olmazdan öñden ḡaḡḡ, her bir vaḡitde birḡac gün oruc ⁽¹³⁾ dutarlardı, bilürsin. Şoñra bu āyet geldi kim ḡavlehü te‘ālā: *Kütibe ‘aleykümü’ş-şiyāmü*¹⁴⁵ ya‘nī ⁽¹⁴⁾ farz oldu sizüñ üzerüñüze oruc dutmaḡ. Ya‘nī ramazān ayı orucın dutmaḡdur. ⁽¹⁵⁾ *Kemā kütibe ‘alallezīne min ḡabliküm*¹⁴⁶ ya‘nī niye kim sizden ilerü geḡen ümmetlere farz **[46a]** ⁽¹⁾ olundu. Mūsā Peyḡamber ve ‘İsā Peyḡamber ḡavminden *lea’lleküm tettekūr*¹⁴⁷ yā ola kim şaḡına⁽²⁾ sını, yıḡlınasın. Yemekden ve icmekden ve cimā‘ itmekden daḡı Tañrıdan ḡorḡasın. ⁽³⁾ Hāberde gelür kim: Ramazān orucı dükeli ḡavme farz. Evet dutmadılar, Hāḡ te‘ālā ⁽⁴⁾ buyrıḡına muḡī‘ olmadılar ammā Muḡammed ümmeti muḡī‘ oldu daḡı oruc dutdılar. İşāret ⁽⁵⁾ ehli aydur: Bu āyetde iki nüşḡa biri oldur kim İslām evvelinde ‘ādet oldu kim her ⁽⁶⁾ ḡişi bir miskīn acı ḡoyursa oruc dutmasa. Nitekim buyurur ḡavlehü te‘ālā: ⁽⁷⁾ *Ve ‘alallezīne yütikūnehü fidyetün ḡa‘āmu miskīn.*¹⁴⁸ Şoñra, evvel o ḡüküm neshü oldu. Her ḡişiye ⁽⁸⁾ vācib oldur kim oruc duta. İkinci, ramazān ayınuñ gicelerinde cimā‘ itmek daḡı ⁽⁹⁾ yatsudan şoñra yarındası aḡşāmdan nesne yemek ḡarāmıdı. Şoñra ol ḡüküm ⁽¹⁰⁾ neshü oldu. Aḡşāmdan tā ilk aḡ

¹⁴⁵ “... oruç size de farz kılındı...” (Bakara, 2/183.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁴⁶ “... sizden öncekilere farz kılındığı gibi..” (Bakara, 2/183.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁴⁷ “... Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için...” (Bakara, 2/183.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁴⁸ “... Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir..” (Bakara, 2/184.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

şafak belürice yemek ve içmek ve cimā^c itmek ⁽¹¹⁾ helāl oldu. Nitekim buyurur kavlehü te‘ālā: *Ühülle leküm leylete’s-şiyāmi’r-refesü ilā* ⁽¹²⁾ *nisā’iküm*.¹⁴⁹ Ammā iki emir biri oldur kim buyurdı kavlehü te‘ālā: *Kütibe ‘aleykümü’s-şiyāmi’*^{150 (13)} ya‘nī sizüñ üzerñüze farz oldu oruc dutmağ. İkinci emir, nitekim buyurdı ⁽¹⁴⁾ kavlehü te‘ālā: *Eyyāmen ma‘dūdāt*¹⁵¹ ya‘nī otuz gün ammā iki nehiy biri oldur kim gündüz ⁽¹⁵⁾ yemekden ve icmekden cıkdı. Nitekim buyurur kavlehü te‘ālā: *Sümme etimmü’s-şiyāme ile’l-leyli*^{152 [46b]} ⁽¹⁾ ikinci oldur kim gündüz cimā^c itmekden yıgdı. Nitekim buyurur kavlehü te‘ālā: ⁽²⁾ *Ve lā tübāşirühünne*.¹⁵³ Ammā iki raḥmet oldur kim biri şayruluk ḥālinde daḥı sefere yemek ⁽³⁾ devādur, diyü buyurdı kavlehü te‘ālā: *Men kāne minküm meriḏān ev ‘alā seferin*¹⁵⁴ ve iki raḥmetüñ ⁽⁴⁾ biri oldur kim şayru kişi sağaldukdan soñra ve daḥı seferdeki kişi muḳīm oldukdan soñra ⁽⁵⁾ yedügi günlerüñ orucın ḳazā ḳılsa gerekse ulaşdurı dutsun. Gerekse ⁽⁶⁾ ayru ayru dutsun, ikisi daḥı revādur kavlehü te‘ālā: *Fe’iddetün min eyyāmin uḥar*.¹⁵⁵ Ammā iki kerāmet, ⁽⁷⁾ birisi Ḳur’āndur kim ramazān ayında endi. Kavlehü te‘ālā: *Şehrü ramaḏānellezī unzile fih*⁽⁸⁾ *l-Ḳur’ānū*.¹⁵⁶ İkinci kerāmet, Ḳadir Gicesidür kim ramazān içindedür daḥı biñ aydan yegdür. ⁽⁹⁾ Ya‘nī ol gice ‘ibādet itmek biñ ay tã‘at itmekden yegredür. Nitekim buyurur ⁽¹⁰⁾ kavlehü te‘ālā: *Leyletü’l-ḳadri ḥayrun min elfi şehri*.¹⁵⁷ Ḥaberde gelür kim Peyğamber ḥazret-i ‘aleyhi⁽¹¹⁾sselām buyurur: *Eş-şamu cennetün*

¹⁴⁹ “Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı...” (Bakara, 2/187.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵⁰ “... Oruç size de farz kılındı...” (Bakara, 2/183.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵¹ “Oruç, sayılı günlerdedir...” (Bakara, 2/184.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵² “... Sonra da akşama kadar orucu tam tutun...” (Bakara, 2/187.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵³ “... bununla birlikte eşlerinize yaklaşmayın...” (Bakara, 2/187.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵⁴ “... Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa...” (Bakara, 2/184.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵⁵ “... tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar...” (Bakara, 2/184.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵⁶ “... Kur’an’ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır...” (Bakara, 2/185.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁵⁷ “Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır.” (Kadr, 97/3.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

*minennār*¹⁵⁸ ya^cnī oruc ʔamu odunīñ ʔalkanıdır, didi. ⁽¹²⁾ Ya^cnī her kim oruc dutsa ʔamu odı ol kiŝiye kār eylemez, dimek olur. Haʔ te^cālā[lā], ⁽¹³⁾ oruc ʔutmaʔlıđı, günāhlara kefāret eyledi. Nitekim buyurur ʔavlehü te^cālā: *Femen lemyecid* ⁽¹⁴⁾ *feŝiyāmü selāseti eyyāmin*¹⁵⁹ ve dağı buyurur kim ʔavlehü te^cālā: *Femen lemyecid feŝiyāmü ŝehreyni* ⁽¹⁵⁾ *mutetābi^cayn*,¹⁶⁰ deyü buyurdu. İŝāret ehli^l aydur: Ac olmak, ŝuŝamak, nefis dileklerinden **[47a]** ⁽¹⁾ gecmek, ʔamu ehli^l ^cazābıdır. Pes her kim bu dünyāda oruc dutmaʔ sebebinden ac olsa ⁽²⁾ ve ŝuŝasa nefis dileklerin ārzūların terk eylese āhiretde ʔamu ^cazābın ⁽³⁾ görmeye. Zīrā Haʔ te^cālā, ʔulına iki ^cazāb eylemez nitekim ben ʔuluma iki ʔorʔu ⁽⁴⁾ virmezem. Haʔ te^cālā aydur: Her kim, nefis dileginden gecse ucmaʔ, ol kiŝinüñ yeridür. ⁽⁵⁾ ʔavlehü te^cālā: *Ve emmā men hāfe maʔāma rabbihi ve nehe'n-nefse ^cani'l-hevā feinne'l-cennete hiye'l-*⁽⁶⁾ *me^lvā*,¹⁶¹ diyü buyurur. İŝāret ehli^l aydur: Oruc dutmaʔ dağı nefis dileklerinden ⁽⁷⁾ terki eylemekdür. Pes ucmaʔ dağı oruc dutanlaruñ yeridür. İŝāret, Haʔ te^cālā ⁽⁸⁾ ile ʔul ortasında hiĉāb olan dünyādur ve dağı dünyā rāhatı dört nesnedür: Evvel ⁽⁹⁾ yemek, ikinci icmek, üçüncü uyumaʔdur, dördüncü cimā^c itmekdür. Pes her kim dünyā rāhatını ⁽¹⁰⁾ terk eylese Tañrı yolına ŝeksüz Tañrıya iriŝür. Pes her kim gündüz oruc dutsa ⁽¹¹⁾ yemekden ve icmekden yığlınsa gice terāviḥ namāzın ʔılmađla yemekden ve uyʔudan yığlınsa ⁽¹²⁾ ol kiŝi, Tañrıya iriŝe. Haberde gelür kim Haʔ te^cālā aydur: Mü^lmin ʔulum ne dürlü ⁽¹³⁾ ʔā^cat kim ʔılır? Bir dürlü ŝevābiĉündür evet. Oruc benüm iĉün nedür? Ya^cnī oruc du⁽¹⁴⁾tanlaruñ müzdi benüm didārumı görmekdür. İŝāret ehli^l aydur: Oruc dutmaʔ üç ⁽¹⁵⁾ dürlüdür: Evvel ḥarāmdan yıđlınmaʔ ve ŝaĉınmaʔ, ikinci ḥelālden icmekden, üçüncü **[47b]** ⁽¹⁾ günāhdan ŝaĉınmaʔ. Her kim

¹⁵⁸Bazı hadis kitaplarında “Oruç kalkandır.” şeklinde yer alan hadis, orijinal metinde “Oruç cehennem ateŝinin kalkandır.” şeklinde yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi iĉin bakınız: Elif Erdem, vd., *Hikmetin 40 Kapısı 40 Hadis 40 Yorum*, DİB Yayınları, Ankara 2018, s. 110.

¹⁵⁹ “... Kurban bulamayan kimse ... Üĉ gün oruç tutar...” (Bakara, 2/196.) Ayet eksik iktibas edilmiştir.

¹⁶⁰ “Kim bulamazsa iliŝkiye girmeden önce, aralıksız olarak iki ay oruç tutmalıdır...” (Mücādele, 58/4.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁶¹ “Kim de Rabbin huzurunda duracağından korkar ve nefisini arzularından alıkoyarsa şüphesiz, cennet onun sığnağıdır.” (Nāzi^cât, 79/40, 41.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

arāmdan oruc dutsa amu odından urtıla her kim elālden ⁽²⁾ oruc dutsa ucmaġa
 gire, her kim gūnāhdan yıġlınup oruc dutsa Hāķ te‘ālā ⁽³⁾ dīdārını gōstere. İşaret ehli
 aydur: Her kim elāl ta‘āmdan oruc dutsa bayram ⁽⁴⁾ ider, her kim arāmdan
 yıġlınup oruc dutsa ucmaġda bayram ider, her kim gūnāhdan ⁽⁵⁾ orup oruc dutsa
 Hāķ te‘ālā dīdārı[y]la bayram ider. Hikāyet: Şeyh-i Serīri raħmetü⁽⁶⁾llāhü ‘aleyhi,
 yiluñ on iki ayın oruc dutardı. Bir gūn Őeyh-i Cūneyd-i Baġdādī raħmetü⁽⁷⁾llāhü
 ‘aleyhi aydur: Şeyh atına girdüm, gördüm, öñünde bir řınuķ bardaķ yatur. Şordum
⁽⁸⁾ ki “Yā Őeyh! Bu ne bardaķdur.” Ayıtdı: Bu ol bardaķdur kim her gūn bunuñ icinde
 şu ⁽⁹⁾ ordım ol şu řovuķ olurdı daġı her gice orucum acduġum vaķti ol ⁽¹⁰⁾ řovuķ
 řudan ierdim. Bu gice ucmaķ icindeki hūrīleri dūřümde gördüm. ⁽¹¹⁾ anadları
 nūrdan, hīc kiři anlar gibi gōkcek řūret gördüġi yoķ. Őordum ki ⁽¹²⁾ “Ey hūrīler! Siz
 kimiñsiz?” Ayıtdılar: Biz, ol kiřinūñüz kim şuyı şovutmadın ⁽¹³⁾ şabır ider kim Hāķ
 te‘ālānuñ ucmaġında řovuķ şerbetler iüre. Şeyh aydur: ⁽¹⁴⁾ Bu sözi işitdüm, revān
 durdum, bardaġı şıdum daġı uyandum gördüm kim ⁽¹⁵⁾ bardaġum řınuķ yatur. Bu ol
 bardaķdur, didi. Ya‘nī oruc dutmaķ ve řusuzluġın **[48a]** ⁽¹⁾ atlanmaķ oķ müzdi
 vardur. Hāberde gelür kim açan ramazān ayı gelse ⁽²⁾ ucmaķ apuların aarlar,
 amu apuların yaparlar, řeytānları baġlarlar, abs ⁽³⁾ iderler. Ramazān ayınuñ
 evvelinde, āħirine deġin andan her gice oruc aduġları ⁽⁴⁾ vaķtin altı yüz biñ ‘āřī
 ulın Hāķ te‘ālā, amu odından āzād eyler. Feķiye ⁽⁵⁾ raħmetullāhi ‘aleyhi aydur:
 Ucmaķ apuları aılır, demek ma‘nası oldur kim tā‘at ⁽⁶⁾ apuları aılır. Ya‘nī her
 kim tā‘at ve ‘ibādet ider, ramazān ayında ol kişiye ⁽⁷⁾ ucmaķ apularını aarlar, amu
 apularını baġlarlar daġı řeytānı baġlarlar ya‘nī ⁽⁸⁾ omazlar kim ol kişi azdura.
 Hāberde gelür kim açan ramazān ayı gelse ⁽⁹⁾ ‘arş-ı kürsi ferīřtehleri aġrıřurlar,
 aydurlar kim: Zehī sa‘ādet Muħammed ümmetinūñ ⁽¹⁰⁾ kim Hāķ te‘ālā ne kerāmetler
 virür bu ay iinde? Ve daġı ay ve gūneř yıldızlar, gice ⁽¹¹⁾ ve gūndüz ve hevādaki
 uřlar ve deñizde balıķlar, gōkde ve yerde dūkeli canlular, ⁽¹²⁾ ramazān ayında oruc

dutan kiři, Hađ te‘ālādan yarlığanmağlığın dilerler. ⁽¹³⁾ Dağı Hađ te‘ālā aydur: İy ferişteherlerüm! Bu ay icindeki kılduğumuz namāzlar ⁽¹⁴⁾ ve tesbīhler¹⁶² müzdin dükeli Muđammed ümmetine bağışlaguz. Haberde gelür kim: Dükeli halk ⁽¹⁵⁾ ucmağa müřtāđdur. Evet ucmağ dört dürlü kişiye müřtāđdur: Evvel ramazān **[48b]** ⁽¹⁾ ayın oruc dutanlara, ikinci dā'im Qur'an okuyanlulara, üçüncü dilini yaramaz keleciden ⁽²⁾ bekleyenlere, dördüncü acları ıoyuranlara. řađābeler rađiyallāhü, kaçan ramazān ⁽³⁾ ayı gelse birbirine müřtūlarlaradı zīrā ol ‘azīz konuğdur, anı ‘azīz dutmağ ⁽⁴⁾ gerekdür. Anı ‘azīz dutmağ oldur kim ol āyetde, Tañrı buyruğın yerine getürmek ⁽⁵⁾ gerek dağı buyurmaduğın nesnelere sağınmağ gerek. Selmān Fārisī rađiyallāhü ‘anh ⁽⁶⁾ rivāyet kılar: Peyđamber hağretinden ‘aleyhisselām, bir gün ramazān ayında bir gün ⁽⁷⁾ huıbe okudı, ayıtdı “İy halāyıkıklar! Ramazān ayı geldi, bu ay mübārek aydur. ⁽⁸⁾ Her kim bu ay içinde bir farīza ya‘nī Tañrı buyruğlarından bir buyruğ yerine getürse ⁽⁹⁾ ayruğ aylarda yetmiş buyruğ yerine getürmekce müzdi vardur. Bu ayda her kim ⁽¹⁰⁾ oruc aclığına katıansa ol kişiye ucmağ, rüzī kıla. Her kim oruc dutan ⁽¹¹⁾ kiřinüñ karının ıoyursa ucmağda benüm havzumdan şerbet iče kim herkes¹⁶³ ⁽¹²⁾ dağı şusamaya, řamu odından āzād ola ve günāhların yarlığana.” řađābeler ⁽¹³⁾ ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Dükelimizüñ güci yetmez yetmiş ac ıoyurmağıla oruc řu⁽¹⁴⁾tanlara řa‘ām yedürmege. Peyđamber ayıtdı: Her kim, bir çanağ řūr-bādan yā südden ⁽¹⁵⁾ yā yoğurtdan yāhūd bir hurmādan yā bir içim şudan yedürse içürse hemān **[49a]** ⁽¹⁾ ol müzdi vire dağı ayıtdı: Ramazān ayınuñ evvel on iki rağmetdür, on ⁽²⁾ günü mağfiretdür ya‘nī yarlığanmağdur, řoñrađı on günü řamu odından āzād ol⁽³⁾mağdur. Dağı ayıtdı: Her kim bu ayda kulından, karavaşından yemişini ve kulluğunu ⁽⁴⁾ yeyni eylese Hađ te‘ālā, kıyāmet güninde ol kulunuñ günāhların yeyni eyleye. ⁽⁵⁾ Peyđamber ‘aleyhisselām aydur: Oruc dutan kiřinüñ uyuduğı ‘ibādet yerine ⁽⁶⁾ geğer, nefsi tesbīh yerine geğer. Du‘ası kabūldür ve günāhları

¹⁶² “تسبحر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁶³ “هرگز” Metinde bu şekilde geçmektedir.

yarlıganmışdır. ⁽⁷⁾ ‘Amelinüñ yerine¹⁶⁴ iki ol kadar virürler. Haberde gelür kim: oruc tutan ⁽⁸⁾ mü’minler, kıyāmet günü sinlelerinden turıcağ. Orucuları koğusını yileyenler, ⁽⁹⁾ anlara ucmağ ni‘metlerinden ve şerbetlerinden karşı getüreler, diyeler kim “İy mü’minler⁽¹⁰⁾ inüz kim halkı duyduğı vaktin sizler şuşamış idüñüz. Yiyñüz, içüñüz, ⁽¹¹⁾ rāhatda oluñuz kim girü kalan halkı hisāb icinde meşğüldür.” dirler. Yedinci ⁽¹²⁾ meclis, Qadir Gicesinüñ fazīletin beyān ider kavlehü te‘ālā: *İnnā enzelnāhü fīyleti⁽¹³⁾ l-ğadr.*¹⁶⁵ Ya‘nī be-dürüstī biz indürdük Qur‘anı. Dükelinin Qadir Gicesinde, levh-i maḥfūzda, ⁽¹⁴⁾ dünyā gögine, Beytü’l-‘İzzet’e endürdi. Beytü’l-‘İzzet, bir evdür kim Hağ te‘ālā, dünyā ⁽¹⁵⁾ gögüne Muhammed için yapmışdır. Andan soñra süre süre, āyet āyet her bir [49b] ⁽¹⁾ vaktide, bir iş için Peyğamber ḥazretine indi. Yā yigirmi üç yılda temām oldı. ⁽²⁾ Ba‘zı müfessirler aydur: Be-dürüstī Cebrā‘īli biz indürdük, Qadir Gicesi raḥmetiñe, demek ⁽³⁾ olur. Haberde gelmişdür kim Cebrā‘īl¹⁶⁶ ‘aleyhisselām, Qadir Gicesi yeryüzine ener, ⁽⁴⁾ Muhammed ümmetine selām getirür. Yetmiş biñ ferişteh Cebrā‘īl ile bile gelür. Nitekim ⁽⁵⁾ buyurur kavlehü te‘ālā: *Tenezzelü’l-melāiketü ve’r-rūhu fihā.*¹⁶⁷ Müfessirler aydur: Rūḥdan ⁽⁶⁾ murād Cebrā‘īldür. Ba‘zılar aydur: Rūḥ bir ulu feriştehdür kim anuñ ululuğın ⁽⁷⁾ Hağ te‘ālā bilür ya‘nī ol dağı gelür, demek olur. Ba‘zılar aydur: Rūḥ, bir ⁽⁸⁾ raḥmetdür kim ol gice mü’minlere gelür raḥmeti. Cebrā‘īl ‘aleyhisselām, Qadir Gicesine ⁽⁹⁾ kim dünyāda diri mü’min, kul ve diri mü’mine karavaş vardır. Cümlesine ulaşdu⁽¹⁰⁾ rur dağı aydur: İlāhī, ol raḥmeti ulaşdurdum, artdı. Kalanın nideyim, dir. ⁽¹¹⁾ Hağ te‘ālā aydur: Kalanın dünyādan giden mü’minlerüñ sinine ulaşdur, anlara ⁽¹²⁾ dağı artar. Aydur: İlāhī, ol raḥmetden dağı

¹⁶⁴ Metinde “yerine” ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

¹⁶⁵ “Şüphesiz, biz onu (Kur’an’ı) Kadir Gecesinde indirdik. (Kadr, 97/1.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

¹⁶⁶ 49b’de 2. satırda bulunan “Cebrā‘īl” kelimesi hariç diğer “Cebrā‘īl” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “جبرائيل”

¹⁶⁷ “Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede ... iner de iner...” (Kadr, 97/ 4.) Ayet eksik iktibas edilmiştir.

artdı, kalanın nice ideyim? ⁽¹³⁾ Hâk te‘âlâ buyurur kim: Kılanın kâfirler üzerine sac. Cebrâ‘îl dağı ol ⁽¹⁴⁾ kalan rahmeti, kâfirler üzerine saçar. Ol rahmetden kağı kâfire doğunur ⁽¹⁵⁾ sa nâşib olur. Ol kâfir gerek kim ‘âkıbet Müslimân olup dünyâdan [50a] ⁽¹⁾ îmanile çıka. Haberde gelür kim: Şol kâfirler kim dünyâda küfür ve azğunluğıla di ⁽²⁾ rilürler. ‘Âkıbet dünyâdan îmanile ve İslâmile giderler zîrâ kim ol rahmetden ⁽³⁾ naşib almışlardır. Ba‘zı müfessirler aydur: Rūhdan murâd Peyğamberdür, ‘aleyhi ⁽⁴⁾ sselâm rūhdur kim ‘arşı altındadır. Kaçan Kadir Gicesi olsa Hâk te‘âlâdan ⁽⁵⁾ destür diler, yeryüzine iner, ümetlerine şefâ‘at itmegiçün. Ba‘zı müfessirler aydur: ⁽⁶⁾ Her bir kişinuñ atası ve anası ve kavmi hışımınıñ rūhlarıdur kim Kadir Gicesi, Hâk te‘âlâ ⁽⁷⁾ hazretinden destür alup gelürler. Oğulları ve kızların ve kavmi hışımların ⁽⁸⁾ zîyâret iderler, kapularına gelürler, aydurlar: İy mü‘minler! Bizi bu gice şıdķıla du‘â ⁽⁹⁾ ile aňuňuz kim bizler ol du‘aya muhtâcuz. Bizüm evlerümüzde otura, siz, bizüm ⁽¹⁰⁾ mällarmuzu yersiz, bizüm ‘avratlarmızı nikâh ile alursız. İcinde ğarîb ⁽¹¹⁾ likler çeküp yalıñuzluđumuzu aňuňuz kim bizi esirgeňüz. Bizüm elimizden tã‘at ⁽¹²⁾ ve ‘ibâdet ve şadaķa, kurban ve du‘â ve namâz gelmez. Sizler, bizi du‘adan unutmaňız, ⁽¹³⁾ dirler. Haberde gelür kim: Kadir Gicesi, Cebrâ‘îl ¹⁶⁸ ve dağı yetmiş biñ rahmet ferişte ⁽¹⁴⁾ si yeryüzüne inerler. Hâk te‘âlâdan mü‘min kullara selâm ya‘nî rahmet ⁽¹⁵⁾ getürdük, dirler. Dört ‘alem bile getürürler: Biri rahmet ‘alemi, biri mağfired [50b] ⁽¹⁾ ‘alemi, biri ğamd ‘alemi, biri kerâmet ‘alemi. Her bir ‘alemüñ uzunluğı, biñ yıllık ola, ⁽²⁾ sancağı kıızıl yâķütđan ola, üzerinde yazımış ki “*Lâ ilâhe illâllâhü Muğammedü resûlullâhü.*” ⁽³⁾ Dağı her ‘alemüñ üç yaprağı ola: Birinüñ ucı mağribde ola, birinüñ ucı maşrıķda ⁽⁴⁾ ola, gök ile yer arasında ola. Üzerinde üç şatır yazılmış ola: Evvelinde ⁽⁵⁾ *bismillâhirrahmânirrahîm*, ikinci şatır *elğamdülillâhi rabbi’l-‘âlemin*, ⁽⁶⁾ üçüncü şatırı *lâ ilâhe illâllâhü Muğammedü resûlullâhü.* Andan rahmet ‘alemin Ka‘be ⁽⁷⁾ üzerine dikeler. Mađfired ‘alemi, Peyğamberüñ

¹⁶⁸ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

‘aleyhisselām meşhedi üzerine ⁽⁸⁾ dikeler ve dağı kerāmet ‘alemin yeri[y]le gök arasında dikeler. Dükeli kanadların ⁽⁹⁾ açarlar. Feriştelerün āvāzını, yeryüzünde mü’minlere selām virdüklerini, ⁽¹⁰⁾ yedi kat gök halk eşidür. Hattā ucmağ icinde hūrīler işidürler, Rıdvā⁽¹¹⁾na şorarlar kim: İy Rıdvān! Bu ne gicedür? Rıdvān aydur: Bu gice, ‘arz gicesidür ⁽¹²⁾ ya‘nī dünyāda ol mü’minler kim sizün yoğluñuzdur. Anları bu gice, size ‘arz ⁽¹³⁾ iderler. Andan dükeli heb perdeler getirürler, uçmağ icinde dünyāya nazar ider⁽¹⁴⁾ler, mü’minleri görürler, sevinürler. Andan yeryüzine rahmet feriştehleri ⁽¹⁵⁾ yayırlar. Mü’minlerün kapularına varurlar. Dünyā icinde hiçbir ev qalmaz kim **[51a]** ⁽¹⁾ ol evde kim şüret ola yā it ola yā süci ola yā kelīsā ola yā atasın, ⁽²⁾ anasın azarlamış kişi. Anuñ gibi yere ferişteh girmez. Her kanğı mü’mini kim görürler, ⁽³⁾ anuñla görüşürler, aña selām virürler tā şabāh oluncaya degin. Nitekim ⁽⁴⁾ buyurur kavlehü te‘ālā: *Selāmün hiye hattā mağlā‘l-fecr.*¹⁶⁹ Her kişi kim ol gice olsa ⁽⁵⁾ uyanuğ olsa aña girürler, irte namāzı vağtine degin. Kağan irte namāzı ⁽⁶⁾ olsa bir mü’minün kapusına yetmiş kez gelür kim aña selām vire, anı uyğuda ⁽⁷⁾ bulur, qor, gider. Andan şabāh yağın olıcağ Cebrā‘il¹⁷⁰ ve dükeli feriştehler ⁽⁸⁾ dilerler kim gideler. Hağ te‘ālā aydur: İy Cebrā‘il!¹⁷¹ ivmegil, qatlan. Ol kullarum ⁽⁹⁾ kim dün yarusında uyanmadılar, ola kim irte¹⁷² namāzına uyanalar dağı ⁽¹⁰⁾ selām virün. Andan kağan kim irte namāzın qılurlar heb dükeli feriştehler, ⁽¹¹⁾ Cebrā‘il qatına derilürler dağı şorarlar kim: Yā Cebrā‘il! Bu gice Hağ te‘ālā, ⁽¹²⁾ Muğammed ümmeti[y]le neyledi? Cebrā‘il aydur: Hağ te‘ālā, dükelini yarlığadı, günāhların ⁽¹³⁾ ‘afvı eyledi. Meger ol kişi kim dā‘im süci içe yā qovuculuğ ide yā qavminden ⁽¹⁴⁾ hışmindan kesile, anları hōş görmeye. Bu üç dürlü kişiden girü qalanın yarlığa⁽¹⁵⁾dı, dir. Andan ol feriştehler göge çıkarlar, gök ehli şorarlar kim: İy **[51b]** ⁽¹⁾ feriştehler! Muğammed ümmetin nice bulduñuz ve nice gördüñüz, fülān

¹⁶⁹ “O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.” (Kadr, 97/5.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

¹⁷⁰ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁷¹ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁷² “ارتته” Metinde bu şekilde geçmektedir.

kişi nicedür ve fülân⁽²⁾ ‘avrat nicedür? Ol ferîştehler aydur: Ol fülân kişi, geçen yıl fâsıkidi, bu yıl gördüñ⁽³⁾ zâhid ve ‘âbide olmuş, ‘ibâdete ve namâza bulduğ. Fülân kişi gecen yıl ‘âbid ve zâhid,⁽⁴⁾ ‘ibâdetde ve tesbîhde¹⁷³ bulduğ idi. Bu yıl gördük, fâsık olmuş. Ğafletde esrük⁽⁵⁾ uyurken bulduğ, dirler. Andan ferîştehler, üçüncü kat göge çıkarlar. Sidretü’l-müntehâ ağacı,⁽⁶⁾ ferîştehlere şora kim: Muḥammed ümmetinüñ bu gice ḥâli nice oldu? Ferîştehler aydalar kim:⁽⁷⁾ Biz, Cebrâ’îlden¹⁷⁴ işitdük ki Ḥaḳ te‘âlâ, Muḥammed ümmetinüñ dükelisini yarlığadı. Andan⁽⁸⁾ sidretü’l-müntehâ ağacı silkine, silkündiği âvâzını ucmağ işide. Ayda:⁽⁹⁾ Yâ sidre! Niçün silkinürsin? Sidre ayda: Ferîştehlerden işitdüm ki Cebrâ’îlden⁽¹⁰⁾ işitmişler. Cebrâ’îl ayıtmış ki “Ḥaḳ te‘âlâ, bu gice Muḥammed ümmetin faẓlile ve rahmetile⁽¹¹⁾ dükelisini yarlığadı.” diyü. Ḥaḳ te‘âlâ ayda ki: Cebrâ’îl gerçek aydur. Sidretü’⁽¹²⁾l-müntehâ daḥı gerçek aydur, ‘arşı daḥı gerçek aydur ki ben Muḥammed ümmetin yarlığ⁽¹³⁾adım ve daḥı anlara ol nesne[y]i va‘de kıldım ki gözler gördüğü yok ve kulaklar⁽¹⁴⁾ işitdüğü yok hiç. Âdemoğlanı, gönülden geçürdüğü, diye haberde gelür kim:⁽¹⁵⁾ Ḳadir Gicesi, rahmet ferîştehleri ḳanḳı mü’mine kim selâmu virürler? Anuñ ‘alâmeti [52a]⁽¹⁾ ol ola kim teni kıza gele, derisi ürpere, gönli yufḳa ola, gözleri yaşara. Şaḥâbeler⁽²⁾ şordılar ki: Yâ Resûlallâhi! Ol gice münâfıḳlar ḥâli nice ola? Peyğamber ‘aleyhisselâm⁽³⁾ ayıtdı: Her kim münâfıḳ ola veyâ kāfir ola anuñ ‘alâmeti Ḳadir Gicesi oldur ki ağır⁽⁴⁾ ola, Ğaflet başa. Şanasın arḳası üzre bir dağ var namâz kıлмаğa, zıkrü ve⁽⁵⁾ tesbîh¹⁷⁵ itmege mecâli olmaya, kāhel ola. Haberde gelür kim: Ḳadir Gicesünüñ bir ‘alâmeti⁽⁶⁾ oldur ki irtesi gün, güneşüñ nürü az ola. Ba‘zı müfessirler aydurlar: Leyletü’l-ḳadri⁽⁷⁾ ya‘nî taḳdîr gicesi, dimek olur. Ḥaḳ te‘âlâ, ol gice taḳdîr ider. Her kişiye ḳader⁽⁸⁾ler sağlığdan, ecelden ve muşîbetden her kimüñ eceli yaḳın gelmiş olsa ol⁽⁹⁾ gice ‘ömrünüñ bitisin ‘Azrâ’îlüñ¹⁷⁶ eline virürler. Daḥı ol

¹⁷³ “تسبيحه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁷⁴ 51b’de bulunan “Cebrâ’îl” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “جبرائيل”

¹⁷⁵ “تسبيح” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁷⁶ “عزرائيل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

yıl icinde ne ola⁽¹⁰⁾cağın qar u yağmur yağduğın, ıssı ve şovuk oldığın, yel esdüğın, ağaclaruñ ⁽¹¹⁾ yaprağınuñ çiçeginuñ yemişinuñ hisābın, ol yeli ve ayları ve günleri sâ'atleri ⁽¹²⁾ ile dükelinuñ icinde ne olacağın taqđır eyler ve dağı defteri feriştehler eline ⁽¹³⁾ virür. Ba'zı müfessirler aydurlar: Leyletü'l-ğadri ya'nī cāh mertebe ululuk, dimek ⁽¹⁴⁾ olur. Ya'nī Hāğ te'ālā, ol gice kullarını ağırlar. 'İzzetle rağmetle ve mağfiretle ⁽¹⁵⁾ ve dağı ol gice t̄ā'at ve 'ibādet zıkrü ve tesbīh¹⁷⁷ iden kullaruñ ğadri [52b] ⁽¹⁾ ve mertebesi Hāğ te'ālā ğatında yüce olur. Ol sebebden Ğadir Gicesi, dirler. 'Āişe ⁽²⁾ anamuz rađiyallāhü 'anhümā rivāyet kıılır: Peyğamberden 'aleyhisselām, her kim Ğadir Gicesi ⁽³⁾ uyumasa t̄ā'at kılsa ve 'ibādet eylese Hāğ te'ālā ol kişiyi yarlığaya ⁽⁴⁾ dağı rağmetine batura ve dağı Cebrā'ıl¹⁷⁸ 'a.m. ol kişi ğanadıla şığaya. Her kimi ki Cebrā'⁽⁵⁾ıl¹⁷⁹ 'a.m. ğanadile şığaya ol kişi ucmağā gire dağı kıyāmet gün aña Cebrā'ıl ⁽⁶⁾ şefā'atci ola, didi. Emīrū'l-mü'minīn 'Ömer rađiyallāhü 'anh rivāyet kıılır: Peyğamber⁽⁷⁾den 'aleyhisselām, her kim ramazān ayınuñ yigirmi yedinci gicesi, şabāħa değın diri ⁽⁸⁾ dutsa baña sevgülüdür. Andan kim ramazān ayınuñ dükelin diri duta. Andan Fāṭıma ⁽⁹⁾ rađiyallāhü 'anhā ayıtdı: İy babam! Ol miskīnler kim erden ve 'avratdan ⁽¹⁰⁾ za'īf olalar, ol giceye diri dutmağā kuvvetleri yetmeyince neylesünler? Peyğamber 'aleyhi⁽¹¹⁾sselām ayıtdı: Tañrı ğağkıçün kim beni Hāğ Peyğamber virdi. Her er veyā 'avrat ⁽¹²⁾ kim ol gice[y]i diri dutmağā güci yetmeye ol gicenüñ sa'ātlerinden bir sâ'⁽¹³⁾at otura dağı Hāğ te'ālāya zıkir ide, du'ā ve namāz kııla; ol, benüm ğatumda sev⁽¹⁴⁾gülüdür, didi. Ramazān ayınuñ dükelin diri dutmağdan ba'zı 'ulemā ⁽¹⁵⁾ aydur: Ğadir Gicesi, yedi yılda bir kez olur. Ba'zılar aydur: Her yıl olur. Evet, [53a] ⁽¹⁾ yıl icinde bir gicedür, anı kimse bilmez. Ba'zılar aydur: Ramazān ayınuñ olur. Evet, ⁽²⁾ ğanğı gicedür kimse bilmez. Ba'zılar aydur: Ramazān ayınuñ yigirmi birinci gicesidür. Ba'zılar ⁽³⁾ aydur: Yigirmi üçüncü gicesindedür. Ba'zılar aydur: Yigirmi beşinci gicesindedür. Ba'zılar ⁽⁴⁾ aydur: Yigirmi

¹⁷⁷ “تسبیح” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁷⁸ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁷⁹ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

toğuzuncı gicesindedür ammā çok müfessirler kavli budur kim adir Gicesi ⁽⁵⁾ yigirmi yedinci gicedür. Haberde gelür kim bir kiři Peygamber haızretine ayıtdı: Yā Resül⁽⁶⁾allāhü! Ben oca kişiye, elümden artuğı tā‘at ılmağ gelmez. Baňa, adir Gicesi Őalıđ ⁽⁷⁾ virgil kim ol gice tā‘at idem. Hađ te‘ālā, günāhlarım yarlığaya, ok müzdi vire. ⁽⁸⁾ Peygamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Ramaızān ayınıñ yigirmi yedinci gicesidür ammā ba‘zı ⁽⁹⁾ müfessir iħtilāf itdiler kim bu adir Gicesi süresi endüğine sebep nedür? İbn-i ⁽¹⁰⁾ ‘Abbās rađiyallāhü ‘anh aydur: Peygamber ‘alehisselāmu fikir eyledi kim ilerüde ⁽¹¹⁾ geıen ümmetlerüñ ‘ömürleri uzun olurdı, ok tā‘at ve ‘ibādet ve oruc ve ⁽¹²⁾ namāz ılurlardı, ok müzdi bulurlardı. Evet, benüm ümmetüm ‘ömürleri ııadur, ok ⁽¹³⁾ tā‘at ve ‘ibādet ılmağa uvvetleri yetmez, didi. Hađ te‘ālā, bu süre[y]i virdi kim: ⁽¹⁴⁾ Yā Muħammed! Eger göñlüñ melül olsa ümmetlerümüñ ‘ömri ııa deyü ben anlara bir gice ⁽¹⁵⁾ virdüm ki ol gice tā‘at idenlere, ol deñlü Őevāb virem kim öñden geıen [53b] ⁽¹⁾ ümmetler, ol Őevāb bulmamış olalar. Andan Cebrā‘il¹⁸⁰ ayıtdı: Yā Muħammed, yā Resülallāhi! ⁽²⁾ Bilür misiz kim Hađ te‘ālā, senüñ ümmetlerüñüñ ‘ömrini niıün ııa ıldı kim günāhı ok ⁽³⁾ azanmasunlar deyü. Za‘ıf yaratdı kim öñdin geıen amular gibi uvvetlerine ğarre olmasunlar ⁽⁴⁾ deyü dağı anları dükeli ümmetlerüñ Őoñı ıldı. ıyāmete yağın dünyāya getürdi kim sinde ⁽⁵⁾ ok yatmayalar ve dağı ‘ayıbları fāř olmaya ve günāhların Hađ te‘ālādan artuğ kimse bilmeye. ⁽⁶⁾ Ba‘zı müfessirler aydur: Peygamber ‘aleyhisselām bir gün haber virdi kim ilerü zamānda bir ⁽⁷⁾ Peygamber varıdı Őemsün adlu. Biñ ay Hađ te‘ālā yolına ğazā eyledi, kāfirleri depeledi, ⁽⁸⁾ uğalın ııarmadı, ılıcın cezmedi, deyü. Őađābeler ayıtdılar: Yā Resülullāh! Ne olaydı? ⁽⁹⁾ Bizüm dağı ‘ömrümüz buncılayın uzun olaydı. Biz dağı Tañrı yolına ol Őevāb bulaydığ. ⁽¹⁰⁾ Pes Hađ te‘ālā, bu süre[y]i virdi ki adir Gicesi ol biñ aydan yegrekdür, didi. Haberde ⁽¹¹⁾ gelür kim: adir Gicesi, ‘āřı ullar ve günāh-kār ullar

¹⁸⁰ “جبرائیل” Metinde bu Şekilde geımektedir.

gicesidür ya‘nī ‘ömürlerini ⁽¹²⁾ günāhile geçürüp t̄a‘atden ğāfil olan kişiler, bu Qadir Gicesi töbe ve istiġfār ⁽¹³⁾ idüp t̄a‘ate meşġül olsalar Hāq te‘ālā, ol kullara biñ ay t̄a‘at ⁽¹⁴⁾ kılanlar müzdin vire, dükeli ‘ömrin t̄a‘atile geçürmiş gibi ola. Haberde gelür kim: ⁽¹⁵⁾ Her bir kavme inerler nitekim dört dürlü nesne için inerler: Evvel nuşret **[54a]** ⁽¹⁾ için inerler nitekim Bedir Ğazāsında Peyġamber ‘aleyhisselām feriştehler geldiler, yar⁽²⁾dım itdiler. İkinci, heybet için qahir için inerler nitekim Lūṭ Peyġamber kavmini feriştehler ⁽³⁾ helāk eylediler, şehirlerini getürdiler üstün altına altın üstüne getürdiler ⁽⁴⁾ daḡı taş yağdurdılar. Ücinci, muştuluk için inerler. Ol mü‘min kullaruñ ⁽⁵⁾ soñ demindedür kim feriştehler gelürler, ucmaġıla raḡmetile muştuluk virürler. Dördüncü, ⁽⁶⁾ raḡmet için inerler. Ol, Qadir Gicesidür kim mü‘min kullara Hāq te‘ālā selāmın ve ⁽⁷⁾ raḡmetin getürürler nitekim beyān kılduq. İşāret ehli aydur: Hāq te‘ālā, Muḡammedüñ ⁽⁸⁾ mi‘rācını ve münācātını ‘arşda eyledi. ‘İsānuñ münācātını ve mi‘rācını dördüncü ⁽⁹⁾ qat gökde eyledi. Mūsānuñ mi‘rācını Ṭūr Taġında eyledi. Mü‘minlerüñ ⁽¹⁰⁾ mi‘rācını ve münācātını Qadir Gicesinde eyledi. Tā ol gice, Hāq te‘ālā ḡazretine ⁽¹¹⁾ münācāt eyleyeler. Hāq te‘ālā, dostlarına virdüġi raḡmeti ve kerāmeti mü‘min ⁽¹²⁾ kullarına daḡı vire. İşāret ehli aydurlar: Hāq te‘ālā, Nūḡ Peyġambere selām itdi ⁽¹³⁾ nitekim *selāmün ‘alā nūḡın fīl-‘ālemīn*.¹⁸¹ Ol sebebden anı ol kāfirler ⁽¹⁴⁾ şerrinden qurtardı, düşmānları üzre ġālib eyledi, tūfān belāsından ⁽¹⁵⁾ şakladı. İbrāhīm Peyġamber ‘a.m. selām itdi, anı Nemrūd odından **[54b]** ⁽¹⁾ şakladı ve oġlı İsmā‘īl Peyġamber ‘a.m. qurbān endürdi, qoc yavlaġ virdi, ⁽²⁾ ve anı babasına baġışladı. Nitekim buyurur: *Yā nāru kūnī berden ve selāmen ‘alā İbrāhīm*¹⁸² ⁽³⁾ ve daḡı Mūsā Peyġamber ‘a.m. selām itdi. Nitekim buyurur: Selāmün ‘alā Mūsā ⁽⁴⁾ ve Hārūn anları Fir‘āvn-ı la‘īn şerrinden şaklardı ve daḡı deñizden kavmi[y]le ⁽⁵⁾ selāmet geçürdi. ‘İsā Peyġambere selām itdi, aña ölüyi dirgürmek kerāmetin, ⁽⁶⁾ mu‘cizesin virdi ve kāfirler ve cühūdlar şerrinden ve dördüncü qat

¹⁸¹ “Âlemler içinde Nuh’a selam olsun!” (Sâffât, 37/79.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

¹⁸² “Ey ateş! İbrahim’e karşı serin ve esenlik ol...” (Enbiyâ, 21/69.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

gökde çıkar⁽⁷⁾dı. Nitekim buyurur: *Ve selāmūn ‘aleyhi*¹⁸³ *yevme vülide*. Yaḥyā peygāmbere selām itdi.⁽⁸⁾ Nitekim buyurur: *Ve selāmūn ‘aleyhi yevme vülide*.¹⁸⁴ Aña, ma‘şūmluḡ kerāmetin virdi,⁽⁹⁾ dünyādan günāhsuz çıkardı. Muḥammed Resūlullāhi şallallāhü ‘aleyhi ve sellem kim⁽¹⁰⁾ ḡabībdür. Aña, Mi‘rāc Gicesi selām itdi, nitekim buyurur ḡavlehü te‘ālā:⁽¹¹⁾ *Esselāmū ‘aleyke eyyūhennebiyyū ve raḡmetullāhi*.¹⁸⁵ Pes aña şefā‘at, kerāmet⁽¹²⁾ eyledi kim ḡiyāmet gün dükeli peygamberler, kendü nefsin dileye, ol ümmetin dileye,⁽¹³⁾ dükeli ḡalka şefā‘at eyleye. Pes ḡadir Gicesi, ‘āşī, günāhlu ḡullara selām⁽¹⁴⁾ itdi, tā kim anları raḡmetile yarlıḡaya. Bir gicesine biñ aylıḡ ḡā‘at⁽¹⁵⁾ müzdin vire ve ḡiyāmetde ucmaḡi[y]la dīdār rüzī kıla, āmīn yā rabbe’[55a]⁽¹⁾l-‘ālemīn. Sekizinci meclis, fiḡre şadaḡasın virmek daḡı bayram namāzın⁽²⁾ ḡılmaḡ. Müzdin beyān ider ḡālallāhü te‘ālā: *ḡad efleḡa men tezekkā*.¹⁸⁶ Müfessirler, bu āyetde⁽³⁾ zekātdan murād, fiḡre şadaḡasın virmekdür. *ḡad efleḡa men tezekkā* ya’nī be-dürüstī⁽⁴⁾ ol kişi ḡurtuldu, ḡamu odından necāt buldı kim fiḡre şadaḡasın virdi,⁽⁵⁾ *ve zekerasme rabbihi feşallā*¹⁸⁷ daḡı ḡaḡ te‘ālānuñ adın zikir eyledi ve iki rek‘at⁽⁶⁾ bayram namāzın ḡıldı, dimek olur. Feḡiyye aydur: Raḡmetullāhü ‘aleyhi, fiḡir şadaḡasın⁽⁷⁾ virmekligi ḡaḡ te‘ālā, ḡamu odından ḡurtulmaḡa sebep eyledi. İşāret oldur kim⁽⁸⁾ ucmaḡ icinde buḡdaydan eksükrek, ḡıymetsüzrek ḡā‘ām yoḡdur. ḡacan⁽⁹⁾ Ādem Peyḡāmber ‘aleyhisselām, ucmaḡun ni‘metlerini ḡoyup aña raḡbet itdise⁽¹⁰⁾ feriştehler ḡaybet itdiler zīrā bir bu kim ḡaḡ te‘ālānuñ buyruḡın şıdı. İkinci,⁽¹¹⁾ ucmaḡun laḡif ni‘metleri variken ḡadirsüz ve ḡıymetsiz nesneye ḡama‘ itdi. Pes⁽¹²⁾ suçlu oldu, ḡaḡ te‘ālā daḡı ucmaḡdan çıkardı. Şimdi ḡaḡ te‘ālā, fiḡr şadaḡa⁽¹³⁾sın buḡdayıla buyurdı kim ya’nī seni ucmaḡdan ḡıkarmaḡa sebep ol oldu.⁽¹⁴⁾ Pes ḡamu odından ḡurtulmaḡa sebep ol

¹⁸³ “على” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁸⁴ “Doḡduḡu gün ... ona selam olsun!” (Meryem, 19/15.) Ayet eksik iktibas edilmiştir.

¹⁸⁵ “Ey Peygamber! Allah’ın selamı ve rahmeti senin üzerine olsun.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Hadislerle İslām, C. 4, *Diyanet İşleri Başkanlığı*, Ankara 2013,

<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=4&SAYFA=361>, (25.08.2021), s. 361.

¹⁸⁶ “Doḡrusu arınan kimse kurtuluşa ermiştir.” (A‘lā, 87/14.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

¹⁸⁷ “Rabb’inin adını anıp salla eden.” (A‘lā, 87/15.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

olsun, didi. İşāret daḥı oldur kim ⁽¹⁵⁾ egerçi buḡdayuñ ucmaḡ icinde kıymeti ve raḡbeti seheldür ammā dünyāda buḡday[55b]⁽¹⁾dan ʿazīzraḡ, laṭīfraḡ ʿaām yoḡdur, dükelinüñ yegregi ulusudur. Pes ol ⁽²⁾ ʿaāmlaruñ yegregi ve laṭīfraḡı[y]la şadaḡa buyurdı kim: Tā ferīştehler, ḡaybet itmesün⁽³⁾ler, ādemoḡlanları himmetsüzdür, dirler. Ḥaberde gelür kim beş nesne[y]i ḡazrete beş ⁽⁴⁾ nesne iledür. Evvel, namāzı ḡazrete, zekātı iledür yaʿnī her kim mālı ola, zekāt ⁽⁵⁾ iledür yaʿnī her kim mālı ola zekāt virmeye, namāzı ḡabül olmaz. İkinci, duʿā[y]ı ⁽⁶⁾ Peyḡambere şalavāt itmek, ḡazrete iledür yaʿnī Peyḡambere şalavāt itmeyen kişinüñ ⁽⁷⁾ duʿası ḡabül olmaz. Ücünci, ʿamelleri ferīştehler iledür evet ihlāşıla olsa ⁽⁸⁾ ve eger riyā için olsa ʿamelleri göḡe aḡdurmazlar, girü issi yüzine ururlar. ⁽⁹⁾ Dördünci, ĩmānı, ʿameli şāliḡ iledür yaʿnī ĩmān getürdükden şoñra eyü ʿamel işlemese ⁽¹⁰⁾ ol kişinüñ mertebesi, derecesi yüce olmaz. Beşinci, ramazān ayınuñ orucu, ⁽¹¹⁾ hevā yüzinde muʿallaḡ durur, fiṭre şadaḡasın virmeyince göḡe aḡmaz. Cābir bin ⁽¹²⁾ ʿAbdullāh ʿanh rivāyet kıılır: Peyḡamberden ʿaleyhisselām, ḡacan kim ramazān ⁽¹³⁾ ayınuñ şoñ gicesi olsa yer ve gök aḡlar ve ferīştehler aḡlaşurlar, ḡuşşa⁽¹⁴⁾lanurlar. Ümmetümüñ muşībeti için şaḡābeler ayıtdılar: Yā reşulallāhi! Ol nice muşībetdür? ⁽¹⁵⁾ Peyḡamber ʿaleyhisselām ayıtdı: Ol vaḡit duʿālar müstecābdur, duʿālar ḡabüldür, [56a] ⁽¹⁾ bir eyü ʿamel işlese birine iki yazılır ve sin icindekilere ʿazāb olmaz. Benüm ⁽²⁾ ümmetüme, buḡünden uluraḡ nice muşībet ola, didi. Ḥaberde gelür kim ḡacan ramazān ⁽³⁾ ayınuñ āḡir gicesi dükense daḡı bayram ayı gözüke bir ferīşteh nidā kıılır kim ⁽⁴⁾ “Ey Tañrınıñ ḡulları! Ramazān ayı gitdi, işte bayram ayı geldi, saʿādet ol ⁽⁵⁾ kişinüñ orucu ḡabül oldı ve ey ol kişiye kim orucın aña acıduḡı ve şusa⁽⁶⁾duḡı ḡaldı ve daḡı gice namāzından uyanuḡluḡı ḡaldı.” Ḥaberde gelür kim ḡacan ⁽⁷⁾ payram günü olsa Ḥaḡ teʿālā, ferīştehlere buyurur, yeryüzine enerler, dükeli ⁽⁸⁾ şehirlerde yürürler, nidā kıılırlar, āvāzile dükeli yaradılmış ādemlerden ve perīlerden ⁽⁹⁾ ḡalanı işidürler. Evet, ādemler ve perīler işitmezler, aydurlar kim: İy Muḡammed ümmetleri! ⁽¹⁰⁾

Çıkiñuz Tañrı te‘ālā hazretine kulluk itmege. Ya‘nī muşallāya çıksalar bayram namāzın ⁽¹¹⁾ kılmağa, tekbīr ve tesbīh¹⁸⁸ itmege. Haq te‘ālā, feriştehlere aydur: İy feriştehleryüm! Eyü ⁽¹²⁾ ‘amel kılan kullaryñ cezāsı nedür? Feriştehlery ayduklar: Cezāsı oldur kim ⁽¹³⁾ çok müzd viresin. Andan Haq te‘ālā aydur: İy feriştehleryim! Siz tanuk oluñ ⁽¹⁴⁾ kim ben ramazān ayınuñ orucın dutan kullara, cezā ve müzd, kendü hoşnūdu⁽¹⁵⁾ gümü ve mağfıretümü eyledüm ve dağı aydur “İy kullaryum! ‘ızzetüm ve celālüm haqqıçün [56b] ⁽¹⁾ bugün dükeliñüz bir araya derilmişsiz. Her ne kim benden dileyesiz ben dağı virem ⁽²⁾ dağı siziñ günāhñızı ve ‘ayıblarñızı örtem. Kaçan kim muşallādan dönesiz, ⁽³⁾ günāhlarñuz yarlığanmış ola ve sizleri hoşnūd eyleyem. Ben dağı sizden hoşnūd ⁽⁴⁾ olam.” Feriştehlery dağı sevnışürler, Haq te‘ālānuñ fazlına ve keremine. Hikāyet: Hārūn ⁽⁵⁾ er-Reşīd halīfe, bir bayram gün yeñi tonlar ve hil‘atler geymişidi dağı muşallāya gider⁽⁶⁾di, bir mecnūn gördi, aydur: Yā halīfe! *leyse’l-‘ıdü limen lebise’l-cedīd ve lākinne’l-va‘ıd ⁽⁷⁾ fe eyne ente.*¹⁸⁹ Yā Hārūn er-Reşīd! Ya‘nī bayram, ol kişiye degüldür kim yeñi tonlar ⁽⁸⁾ ve hil‘atler geye. Bilgil, bayram ol kişiyedür kim Haq te‘ālānuñ korkutduğı ⁽⁹⁾ nesnelerden emīn ola. Sen kandasın? İy Hārūn er-Reşīd! Hikāyet: Meşā⁽¹⁰⁾yiğden birisine şordılar “Bayram gün yā Şeyh! Haq te‘ālā, bu halkı yarlığadı mı ⁽¹¹⁾ ki?” Ayıtdı: Belī, yarlığadı, didi. Ayıtdılar: Neden bildüñ? Ayıtdı: bir kişi ⁽¹²⁾ bir kişinüñ kapusına otuz gün mülāzım olsa varsa andan bir nesne ⁽¹³⁾ dilek itse dilese ol kişi nice kim neyli ise ‘ākıbet, utanur virür. ⁽¹⁴⁾ Haq te‘ālā kim Ekremü’l-ekremīndür. Ya‘nī dükeli cömerdlerüñ, cömerdidür. Hāşā ⁽¹⁵⁾ kim anuñ kapusına varan kullar, maħrūm gideler zīrā anuñ raħmetinden her nice [57a] ⁽¹⁾ kim bağıslasa hīç nesne eksilmez, didi. Haberde gelür kim mü’minlerüñ bayramı beş ⁽²⁾ gündür: Evvel ol gündür kim mü’min kuluñ ‘ameli şālih ola, anuñ üzerine ol ⁽³⁾ gün günāh yazılmaya, ol gün

¹⁸⁸ “تسبيح” Metinde bu şekilde geçmektedir.

¹⁸⁹ Yararlanılan kaynakta Bayāti’nin bayram salāti şu şekilde yer almaktadır: “Leyse’l-ıdü li-men lebise’l-cedīd, İnneme’l-ıdü li-men hāfe mine’l-va‘ıd (Bayram yeni elbiseler giyenlerin değil, Allah’ın azabından korkanlarıdır.) Ayrıntılı bilgi için bakınız: Uğur Alkan, “Osmanlı Kültüründe Salāt-u Selām Müsikisi Geleneği”, *Artuklu Akademi Dergisi*, S. 2, 2014, s. 95.

bayram olur. İkinci, ol gündür kim dünyādan ĩmānile ⁽⁴⁾ Őehādetile ıka, Őeytān Őerrinden emĭn ola. Ücinci, ol gündür kim Őırāt ⁽⁵⁾ köprisinden selāmet gee. Dördüncü, ol gündür kim amu odından urtıla ⁽⁶⁾ ucmaĝa gire. BeŐinci, ol gündür kim Hāķ te‘ālānuĭ dĭdārın göre. Enes ⁽⁷⁾ bin Mālik rađiyallāhü ‘anh rivāyet: Peyĝamberden ‘aleyhisselām, bayram gün ⁽⁸⁾ muŐallāya giderdi. Gördi ki yol üstinde, soķakda oĝlancuķlar oynarlardı. ⁽⁹⁾ Dükeli yeĭnice ķaftānlar geymiŐler, sevinürler. Evet, bir oĝlancuķ eskice ķaftān ⁽¹⁰⁾ geymiŐ, ol oĝlancuķlara ķarıŐmaz, ayruca oturmiŐ aĝlar. Peyĝamber ‘aleyhi⁽¹¹⁾sselām ayıtdı: İy oĝlancuķ! Niün aĝlarsın, ol oĝlanlara ķarıŐmazsın? ⁽¹²⁾ Ol oĝlancuķ ayıtdı: İy kiŐi! Atam, ĝazāya varduķda Őehĭd oldu Peyĝamber ⁽¹³⁾ ‘aleyhisselām öñünde. Őimdi anam ayruķ ere vardı. Benüm mālumu, aña ⁽¹⁴⁾ yedürdi. Ben, öksüz oldum, miskĭn oldum. Ögey atam, beni evden ķoydı. ⁽¹⁵⁾ Bu atalu ve analu oĝlancuķları gördim, yeĭni ķaftānlar geymiŐler, sevnĭŐürler. **[57b]** ⁽¹⁾ Benüm nesnem yoķ, ol sebebden ötüri ĝuŐŐalanuram, aĝlaram, didi. Peyĝamber ‘aleyhisselām, ⁽²⁾ ol oĝlancuĝun elinden dutdı, ayıtdı: İy oĝlancuķ! Rāzĭ mısın ki ben ataĭ ⁽³⁾ olam, ‘ĀiŐe anaĭ ola, ‘Ali ‘amucaĭ ola, Hāsan ve Hüseyin ķardaŐuĭ ola? ⁽⁴⁾ Oĝlancuķ ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Niün rāzĭ olmayam? Andan elin dutdı, ⁽⁵⁾ eve iletđi, gökcek ķaftān geydürdi, yedürdi ve iürdi. Ol oĝlancuķ, sevindi, ⁽⁶⁾ aŐra ıķdı daĝı oĝlancuķlar ķatına vardı. Gö[r]diler ki yeĭni ķaftān geymiŐ, ⁽⁷⁾ sevinür, güler. Hālinden Őordılar kim: ķanda varduĭ, nice olduĭ, ne hōŐ ⁽⁸⁾ sevinürsün? deyü. Ol oĝlancuķ ayıtdı: Nice sevinmeyem ki aıdum oydum, öksüz ⁽⁹⁾ idüm Peyĝamber gibi atam oldu, ‘ĀiŐe gibi anam oldu, ‘Ali ‘amucam oldu, Fāĝıma ⁽¹⁰⁾ ķız ķarındaŐum oldu, pes nice Őād olmayam? didi. Andan ol oĝlancuķlar ayıtdı⁽¹¹⁾lar ki: KeŐke bizüm atalarımız daĝı Taĭrı yolunda ve Peyĝamber ‘aleyhisselām öñünde ⁽¹²⁾ Őehĭd olaydı, deyü temennā ķıldılar. Andan ol oĝlancuķ, Peyĝamber ‘aleyhi⁽¹³⁾sselām ķatında olurđı. Yā Peyĝamber hāzreti! Dünyādan gitdükdde ol ⁽¹⁴⁾ oĝlancuķ geldi, baŐına opraķ sacup

ağlardı kim şimdi ğarīb ⁽¹⁵⁾ oldum, şimdi öksüz oldum, deyü ağlardı. Andan şöıra Emīrū'l-mü'minān [58a] ⁽¹⁾ Ebū Bekir Şiddīk raḍiyallāhü 'anh, ol oğlançuğı aldı, besledi. İşāret ehli aydur: ⁽²⁾ Bayram gün, kıyāmet güninde bir 'alāmetdür, nitekim bayram gün dükeli halkı bir araya derilür. ⁽³⁾ Kaçan kim kıyāmet gün olsa dükeli halkı dağı bir araya deriliser ve kaçan kim halkı ev⁽⁴⁾lü evinden çıkşa kıyāmet gün sininden kopduğun añmak gerek. Kaçan tablu naḳāre ⁽⁵⁾ ve boru onun işitse kıyāmet günü İsrāfil, şūr urduğun añmak gerek. Kaçan kim ⁽⁶⁾ muşallāya derilseler kıyāmet gün 'araşāta derilmek, añmak gerek. Kaçan kim namāza tursalar ⁽⁷⁾ Haḳ te'ālā ḫāzretinden dükeli halkı şāf dutup durduğun añmak gerek. Kaçan ĩmām ⁽⁸⁾ Qur'an okusa kıyāmet gün, bitiler okunduğun añmak gerek. Kaçan sağ ve şol yaña selām ⁽⁹⁾ virseler, kıyāmet gün, mü'minler bitisin sağ yanından getüreler, sağ eline vireler ve ammā ⁽¹⁰⁾ kāfirlerün bitisin şol yanından vireler anı añmak gerek. Kaçan ḫaṭīb ḫuṭbe okusa kıyā⁽¹¹⁾met gün Cebrā'ıl¹⁹⁰ münādī kıldığun añmak gerek. Münādī kılısar ve eydiser fülān ⁽¹²⁾ kişi, sa'ādetlüdür ve kırtuldu, aña ayruḳ kırkı yok, şekāvet yok dağı fülān kişi ⁽¹³⁾ şakīdür, tamulukdur, aña ayruḳ sa'ādet yok, diye. Kaçan halk, tağılup evlü evine ⁽¹⁴⁾ gitse kıyāmet gün halkun ucmaḳlusı ucmağa varduğun, tamulusı tamuya ⁽¹⁵⁾ añmak gerek. Pes nice kim bayram gün ḫalāyık, kimisi yeñi tonlar giyerler, kıllar öñünce [58b] ⁽¹⁾ segirdişürler, kimisi eski ton giyer, melül gider. Pes kıyāmet günü dağı mü'minler ⁽²⁾ ve şālihler Burāķile yürürler, ḫulleler geymiş olalar. Öñünce feriştehler, vildān u ğilmān ⁽³⁾ segirdişeler. Kāfirler, münāfıklar yayan ola, belkim yüzi üzre düşe, melül ğuşşa⁽⁴⁾lu ola. 'Üryān 'araşatata gelürler, nice nice kim bayram gün ba'zı halkı yemekde ve ⁽⁵⁾ içmekde, zevḳde, şafāda olurlar. Ba'zı halkı kıyāguda ve ğuşşada acılık ile ve ya⁽⁶⁾lıncaklığıla geçürürler. Kıyāmet günü dağı ba'zı halkı, ucmaḳ icinde ni'cetde ve rāḫatda ⁽⁷⁾ olalar. Ba'zı halkı, tamu icinde 'azāba ve miḫnetde olalar. 'Aḳıl olan mü'min ⁽⁸⁾ kıul

¹⁹⁰ "جبرائيل" Metinde bu şekilde geçmektedir.

gerekdür kim dükeli nesneye ğayret ola kim buyurur: *fā‘tebirū yā ulū’l-elbāb*.^{191 (9)} Zīrā Hāḡ te‘ālā, dükeli nesne[y]i ‘ibretile h̡ikmetile yaratmışdur. H̡iġ nesne yoġdur kim⁽¹⁰⁾ anda bir ‘ibret olmaya. Evet, h̡alkı andan ğāfildür, anı bilmezler. Feġiyyeden raġmetu⁽¹¹⁾ ‘aleyhi rivāyetdür kim: Ķacan kim bayram ğün olsa münācāt kııurdı, aydurdı⁽¹²⁾ “İlāhī, yüz kim ramazān ayında secde kıııdı, anı oda mı yaġasın? İlāhī, ol⁽¹³⁾ dil kim ramazān ayında saña zıkrü ve tesbīh¹⁹² itdi, anı oda mı yaġasın?⁽¹⁴⁾ İlāhī, ol ayak kim ramazān ayında senüñ ‘ibādetüñe örü durdı,⁽¹⁵⁾ anı oda mı yaġasın? İlāhī, ol boyun kim ramazān ayında seni birledi, [59a]⁽¹⁾ senüñ ġulluġuña i‘tiġādile dürüşdi, oda mı yaġasın? İlāhī, ol sac, saġal⁽²⁾ kim senüñ t̡ā‘atüñde aġardı, anı oda mı yaġasın? İlāhī, bir kiři ġulunu ġizmetinde saçı,⁽³⁾ saġalı aġarsa anı şatmaz āzād eyler. İlāhī, sen Kerīmsin, senüñ ġulluġuñda ve t̡ā⁽⁴⁾‘atüñde ġarıyan ve ġocayan ġullara nicesi ‘azāb idersin? İlāhī, ramazān ayı,⁽⁵⁾ ġürmeti, ġaġġıġün bu bayram ğününi bize ‘ıyd eylegil.” ‘Abdullāh bin Mes‘ūd rađiyallāhü ‘anh⁽⁶⁾ rivāyet kııur: Peyġamberden ‘aleyhisselām, Tañrı te‘ālā ġatında ve daġı Tañrı te‘ālānuñ⁽⁷⁾ Peyġamberi ġatında ğünlerde zı’l-ħicce ayınuñ evvel on ğün icinde olan ‘amel, dükeli^{193 (8)} ‘amellerden yegrekdür, müzdi çoġdur. řaġābeler ayıtdılar: Yā Resūlallāhi! Tañrı yolına⁽⁹⁾ ġāzā kıılmaġdan daġı mı çoġdur? Ayıtdı: Belī daġı çoġdur. Evet, meġer řol kiři kim Tañrı yolında⁽¹⁰⁾ ġazāya ġıġa daġı oġlından ve kıızından ayrıla ve mālından ayrıla daġı ol yolda ġatı⁽¹¹⁾ döñeli, didi daġı ayıtdı; ol ğün icinde tesbīh¹⁹⁴ ve tehlīl tekbīri çoġ idüñ, didi.⁽¹²⁾ Feġiyye raġmetullāhi ‘aleyhi aydur: Hāḡ te‘ālā, bu on ğün icinde üç Peyġambere kerāmet rüzī⁽¹³⁾ kıııdı: Evvel Ādem Peyġambere ġacan kim ucmaġdan ġıġdı, dünyāya ġeldi, çoġ aġladı⁽¹⁴⁾ daġı

¹⁹¹ “... Ey basiret sahipleri, ibret alın.” (Hařr, 59/2.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir. (Metinde “ulū’l-elbāb” olarak yer alan ifade Kur’ān’da kendisi ile aynı anlama gelen “ulī’l-ebsār” olarak yer almaktadır.)

¹⁹² “تسبیح” Metinde bu şekilde ġeġmektedir.

¹⁹³ Metinde “dükeli” kelimesi tekrar edildiġi için devamında aynı kelimenin yazılmasına ġerek duyulmamıştır.

¹⁹⁴ “تسبیح” Metinde bu şekilde ġeġmektedir.

şardı Cebrā'īle¹⁹⁵ kim 'aceb Hāḡ te'ālā ḡazretinde nice t̄ā'at ḡılam kim t̄öbemi⁽¹⁵⁾ ḡabül ide? didi. Cebrā'īl didi kim: T̄ur, Mekkiye var, ḡaçan kim z̄i'l-ḡicce ayınuñ evvel ḡüni [59b]⁽¹⁾ olsa Hāḡ te'ālā ḡazretine du'ā ve zārılık eyle, tevbeñi ḡabül ḡıla, didi. Pes Ādem⁽²⁾ Peyḡamber daḡı Mekkeye geldi ḡaçan kim z̄i'l-ḡicce ayınuñ evvel on ḡüni oldısa du'ā⁽³⁾ ve zārı eyledi, tevbe ḡıldı Hāḡ te'ālā daḡı tevbesin ḡabül ḡıldı. İkinci, İbrāhīm⁽⁴⁾ Peyḡamber 'a.m. düşünde ḡördi, oḡlın ḡurban iderdi. Pes du'ā ḡıldı, Hāḡ te'ālā,⁽⁵⁾ du'āsın ḡabül eyledi, oḡlına ḡoc fidī virdi. Nitekim buyurur: *Fedeynāhü bizibḡın 'azīm.*^{196 (6)} Mūsā Peyḡambere Hāḡ te'ālā, otuz ḡün oruc dutmaḡ buyurdı. ḡaçan kim T̄ur T̄aḡına⁽⁷⁾ vardı, ol z̄i'l-ḡa'de ayı idi. ḡaçan otuz ḡün temām oldı on daḡı buyurdı.⁽⁸⁾ Ol ḡün, z̄i'l-ḡicce ayınuñ on ḡüni idi, ḡaçan kim ḡırḡ ḡün temām oldı, Hāḡ⁽⁹⁾ te'ālā, münācātın ḡabül eyledi, anuñıla söyleşdi. Nitekim buyurur ḡavlehü te'ālā: *Ve etmemnā*⁽¹⁰⁾ *hā bi'aşrin fetemme mīkātu rabbihī erba'īne leyleh.*¹⁹⁷ Ve ḡalallāhü te'ālā: *Ve kellemallāhü Mū*⁽¹¹⁾ *sā tekliḡma,*¹⁹⁸ deyü buyurur. ḡaberde ḡelür kim Peyḡamberden 'aleyhisselām rivāyetdür:⁽¹²⁾ Hāḡ te'ālā, z̄i'l-ḡicce ayınuñ evvel ḡüni, Ādem Peyḡamber 'aleyhisselāmuñ tevbe⁽¹³⁾ sin ḡabül ḡıldı. Nitekim buyurur ḡavlehü te'ālā: *Şümmectebāhü rabbühü fetābe*⁽¹⁴⁾ *'aleyhi ve hedā.*¹⁹⁹ Pes her kim ol ḡün oruc dutsa Hāḡ te'ālā, bir yıl oruc⁽¹⁵⁾ dutmaḡ sevābın ol ḡişiye rüzī²⁰⁰ ḡıla. İkinci ḡüni Yūnus Peyḡamberi balıḡ ḡarnından [60a]⁽¹⁾ ḡurtardı. Her kim ol ḡün oruc dutsa bir yıl oruc dutmaḡ sevābın vire. Ücünce⁽²⁾ ḡün, Zekerıyyā Peyḡamber du'āsın ḡabül ḡıldı, Yaḡyā Peyḡamberi baḡışladı. Her kim ol ḡün⁽³⁾ oruc dutsa Hāḡ te'ālā ḡazretinde du'āları ḡabül ola. Dördünce ḡün, İsā Peyḡamber⁽⁴⁾ 'aleyhisselām t̄oḡduḡı ḡündür. Her kim ol ḡün oruc dutsa Hāḡ te'ālā,

¹⁹⁵ 59a'da bulunan "Cebrā'īl" kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: "جبرائيل"

¹⁹⁶ "... Biz, (İbrahim'e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmail'i) kurtardık." (Sâffât, 37/107.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁹⁷ "... buna on (gece) daha kattık. Böylece Rabbinin belirlediği vakit kırk geceye tamamlandı..." (A'râf, 7/142.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁹⁸ "... Allah, Musa ile de doğrudan konuştu." (Nîsa, 4/164.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

¹⁹⁹ "Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi." (Tâ Hâ, 20/122.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

²⁰⁰ "روز" Metinde bu şekilde geçmektedir.

ol kulumu, ⁽⁵⁾ yoksullıktan kurtara. Beşinci gün, Mūsā Peygamber ‘aleyhisselām toğdı gündür. ⁽⁶⁾ Her kim ol gün oruc dutsa Hāk te‘ālā, ol kişinüñ gönlünü nifākdan şaklaya ⁽⁷⁾ dağı ‘azābdan kurtara. Altıncı gün, Muħammed Muştafā ‘aleyhisselām, Hayber Kāl‘asın ⁽⁸⁾ fetih itdügi gündür. Her kim ol gün oruc dutsa Hāk te‘ālā, ol kulumna rahmet ⁽⁹⁾ nazarın ide. Her kime kim Hāk te‘ālā rahmet nazarın ide, ol kişiyeye hergiz ‘azāb ⁽¹⁰⁾ olmaya. Yedinci gün, cehennem kapuları bağalanduğı gündür. Haberde gelür kim ol gün ⁽¹¹⁾ cehennem kapuları bağlarlar tā zi’l-ħicce ayınuñ onu gecmeyince açılmaz. Her kim ⁽¹²⁾ o gün oruc dutsa cehennem odından āzād ola. Sekizinci gün, terviye ⁽¹³⁾ gündür ya‘nī İbrāhīm Peygamber oğın boğazlamağa düş gördügi gündür. Her kim ol ⁽¹⁴⁾ gün oruc dutsa Hāk te‘ālā, dükeli şevābın, ħisābın vire. Hāk te‘ālā ⁽¹⁵⁾ bile toğuzuncı gün, ‘arefe gündür. Her kim ol gün oruc dutsa Hāk te‘ālā, **[60b]** ⁽¹⁾ altmış oruc dutmağ şevābın vire, bir rivāyetde iki yıllık günāhına kefāret ola. ⁽²⁾ Onuncı gün, bayram günü, kurban günüdür. Her kim ol gün güci yetdüğiden ⁽³⁾ kurban eylese ol kurbanuñ kanı tamladığı kaşreler sağışınca Hāk te‘ālā, kişinüñ ⁽⁴⁾ günāhın yarlıgaya; ođlunuñ, kızınuñ, ‘avratınuñ günāhların yarlıgaya. Her kim ol gün ⁽⁵⁾ bir mü’mine, ta‘ām yedürse yā bir nesne virse yā şadağa virse Hāk te‘ālā, ol ⁽⁶⁾ ta‘āmuñ yā ol virdügi şadađanuñ müzdünü, ol kişinüñ terāzusı üstinde Uħud ⁽⁷⁾ Tağından ağır eyleye. Haberde gelür kim zi’l-ħicce ayınuñ evvel on günü ⁽⁸⁾ icinde bir şayruya şora varsa Hāk te‘ālānuñ velīleriniñ şayrulığın şor⁽⁹⁾muş gibi ola. Her kim ol gün icinde bir cenāzenüñ ardınca varup namāz kılsa ⁽¹⁰⁾ şehīdler cenāzesi namāzı kılmış gibi ola. Her kim ol gün icinde bir mü’mine, giye⁽¹¹⁾si geydürse Hāk te‘ālā, ol kişiyeye uçmağ ħullelerden geydüre. Her kim ol gün ⁽¹²⁾ icinde bir öksüz gönlün sevindürse Hāk te‘ālā, ol kişi kıyāmet gün ‘arş ⁽¹³⁾ gölgesinde tura. Her kim ol gün icinde vir ‘ālemüñ meclisine varsa peygamberler ⁽¹⁴⁾ meclisine varmış gibi ola. Haberde gelür kim Mūsā Peygamber ‘aleyhisselām, Hāk te‘ālā⁽¹⁵⁾ya münācāt kıldı, ayıtdı: İlāhī, baña bir nesne ögret kim kağan du‘ā kılsam

maḳbūl [61a] ⁽¹⁾ ola. Ḥak te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Kaçan zı’l-ḥicce ayınuñ evvel on günü ⁽²⁾ gelse ol günler icinde “*Lā ilāhe illāllāhü*” kelimesin çok ayıtgıl, du‘ālaruñı ⁽³⁾ ḳabūl eyle[ye]m, ḥācetüñi revā ḳılam, didi. Emīrū’l-mü’minīn ‘Alī raḳıyallāhü ‘anh rivā ⁽⁴⁾ yet ider ki: Bir kişi Peyğambere şordı, ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Ramazāndan ⁽⁵⁾ şoñra ḳanğı ayda oruc yegrekdür? didi. Peyğamber ayıtdı: Eger bir kişi ramazān ⁽⁶⁾ ayından şoñra oruc dutacaḳ olursa muḥarrem ayında oruc dutsun, didi. ⁽⁷⁾ Zīrā Ḥak te‘ālā, çok ḳavmüñ töbesin ol ayda ḳabūl ḳıldı ve daḫı çok ḳavmün ⁽⁸⁾ tevbesin ḳabūl ḳılacaḳdur, didi. ‘Āişe anamuz raḳıyallāhü ‘anhā rivāyet ḳılır ⁽⁹⁾ ki: Peyğamberi gördüm, muḥarrem ayınuñ ilk gicesi, dünüñ üç baḫşınuñ iki baḫşı gecmişidi ⁽¹⁰⁾ ki döşekden durdı, āb-dest aldı daḫı taşra çıḳdı, göge baḳdı. Üc kez *sübḫāne* ⁽¹¹⁾ /-*mülkü’l-ḳuddüsü*, didi daḫı te‘accüb eyledi. Andan mescide girdi, iki rek‘at namāz ḳıldı ⁽¹²⁾ ki her rek‘atda bir fātihā ve on kez ḳulhüvallahü oḳıdı daḫı du‘ā ḳıldı, ayıtdı: *Allāhümme* ⁽¹³⁾ *heblī küllihim* ²⁰¹ ya‘nī ilāhi ümmetümi dükelinin baña baḫışla, demek olur. Gördüm ki ev ⁽¹⁴⁾ [i]ci toḫtolu ñur oldı, aydın oldı, ‘acaba ḳaldum. Andan Peyğamber ‘aleyhisselām, taşra ⁽¹⁵⁾ çıḳdı, gine göge baḳdı daḫı üç kez *sübḫāne’l-melikü’l-ḳuddüsü*, ²⁰² didi. Yine mescide girdi, [61b] ⁽¹⁾ iki rek‘at namāz ḳıldı, üç kez ol ḫarīka eyledi. Gördiğim ev ici, bayağıdan daḫı artuḳ ⁽²⁾ nūr oldı, ḳatı ‘acaba ḳaldum. Andan mescidden çıḳdı, ayıtdı: Yā ‘Āişe! Uyur mısın, yoksa ⁽³⁾ uyanıḳ mısın? didi. Ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Uyanuḳ otururum. Ayıtdı: Yā ‘Āişe! Feriştelerüñ ⁽⁴⁾ ḳanadı, āvāzın işitdüñ mi? Ayıtdı: Yok. Ayıtdı: Bu gice, yetmiş biñ ferişteh, Cebrā’īl ⁽⁵⁾ ile bile ümmetüm için muştuluḳ getürdiler yā ‘Āişe, iki rek‘at namāz ḳıldum, andan du‘ā ⁽⁶⁾ ḳıldım, Ḥak te‘ālādan ümmetümüñ dükelin diledüm. Cebrā’īl geldi, yetmiş biñ ferişteh ile ‘arş ⁽⁷⁾ nūrın getürdi. Andan ayıtdı: Yā Muḥammed! Ḥak te‘ālā, saña selāmu ḳıldı daḫı ümmetüñüñ ⁽⁸⁾ üç baḫşından bir baḫşın saña

²⁰¹ “Allah’ım onların hepsini bana hibe (hediye) et.”

²⁰² “Mukaddes ve kutsal olan her şeyin sahibi Allah, tüm noksanlıklardan münezzehtir.”

²⁰³ 61b’de yer alan “Cebrā’īl” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “جبرائيل”

bağışladum, didi. Pes ben dağı bu gice dürişeyim, didim. ⁽⁹⁾ Hık te‘ālā hazretinde dükeli ümmetümi dilek ideyim, ola kim bağışlaya, didim. Gine mescide ⁽¹⁰⁾ girdim, iki rek‘at namāz kıldum, gördüm kim Cebrā’ıl geldi. Her bir gökden yetmiş biñ ferişteh ⁽¹¹⁾ bilesince geldi, ‘arş nūrından getürdiler, aydur: Yā Muḥammed! Hık te‘ālā, saña selāmu kıılır. ⁽¹²⁾ Ümmetüñ üç bağışından iki bağışın bağışladum, dir. Girü üçünci kez namāz kıldum, girü Cebrā’ıl ⁽¹³⁾ geldi, aydur: Yā Muḥammed! Hık te‘ālā, ümmetünüñ dükelisın saña bağışladı, didi. ‘Aişe aydur: ⁽¹⁴⁾ Şordum kim “Yā Resülallāhi! Bu kerāmet, ümmetüñe bu gice mi geldi, virildi?” Ayıtdı: Yā ‘Ā⁽¹⁵⁾işel! her kim bu gice, ben kılduğum gibi namāz kılsa du‘ā kılsa dağı mü’min hışmına [62a] ⁽¹⁾ şefā‘at ide, Hık te‘ālādan dileye, Hık te‘ālā bağışlaya, didi. Ben ayıtdım: Yā Resülullāhi! ⁽²⁾ Neden ötürü? Ayıtdı: Zīrā kıyāmet gün şefā‘at itmege muhtāc olmaya anünçün kim şefā‘at ⁽³⁾ ola, günāhlu ‘āşī kıllaradur. Kimesnesi olmaya şefā‘at idecek ve dağı hazretde sözi ⁽⁴⁾ gecmeye. Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: Kıyāmet gün, benüm şefā‘atüm, şol kebīre günāh iden ya‘ni ulu günāh ⁽⁵⁾ işleyen için. Haberde gelür kim her kim ‘āşūre ya‘nī muḥarrem ayınuñ onuncı günü oruc dutsa ⁽⁶⁾ Hık te‘ālā, ol kışıye biñ hac ve ‘umre kılmak şevābın vire dağı biñ şehīd şevābın vire ⁽⁷⁾ dağı maşrıq, mağrib arasındadı şevāblar, dükeli şevāblar vire dağı ucmağda yetmiş köşk ⁽⁸⁾ yapa incüden ve yāķütan²⁰⁴ ve dağı ol kışinüñ tenini şamu oduna ḥarām eyleye ve dağı ⁽⁹⁾ ucmağ kapuların ol kışıye aç. Her kınkı kapudan dilerse gire. Haberde gelür ki kaçan ⁽¹⁰⁾ Hık te‘ālā, İblīse la‘net eyledi, İblīs ayıtdı: Yā İlāhī! Cünki baña Ādem sebebenden ⁽¹¹⁾ ötürü la‘net eyledüñ, beni hazretüñden sürdüñ ve ucmağdan çıkardüñ, şimdi ⁽¹²⁾ beni ādemoğlanları üzerine musallağ eyle, tā anları azduram, didi. Hık te‘ālā ⁽¹³⁾ ayıtdı: Eyledüm. İblīs ayıtdı: İlāhī, dağı zīyāde kııl. Hık te‘ālā ayıtdı: Kaçan ⁽¹⁴⁾ ādemoğlanlarından bir oğlan doğsa senüñ oğlanlaruñdan dağı bir oğlan ⁽¹⁵⁾ doğa anı azdurmağıçün. İblīs ayıtdı: İlāhī, dağı zīyāde kııl. Hık

²⁰⁴ “يعقوتدن” Metinde bu şekilde geçmektedir.

te‘ālā [62b] ⁽¹⁾ Ādemoğlanlarınuñ göñlüni saña duracaķ mekān virdim. Anlaruñ içinde yūri⁽²⁾sin nitekim an, amar icinde yūrūr. Andan Ādem Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: ⁽³⁾ Yā ilāhī! İblīs, benüm üzerime ve benim oğlanlarum üzerine musalla eyledüñ, ⁽⁴⁾ ben anuñ errini idemezem, illā senüñ lufuñ ve rametiñle, didi. ak te‘ā[lā] ayıtdı: ⁽⁵⁾ Yā Ādem! Her oğlan kim senüñ oğlanlaruñdan dođa, ben anuñ üzerine iki feristeh ⁽⁶⁾ salayıcı oyam, tā kim eyān, aña afer bulmaya. Ādem Peyğamber ayıtdı: ⁽⁷⁾ ilāhī, daı ziyāde ıl. ak te‘ālā ayıtdı: Yā Ādem! Saña ve senüñ oğlanlaruña ⁽⁸⁾ tevbe virdüm. açan günāh işleseler daı dönüp tevbe ılmasalar, tevbelerin abūl ⁽⁹⁾ idem, günāhların yarlığayam, didi. Ādem Peyğamber ayıtdı: ilāhī, daı ziyāde ⁽¹⁰⁾ ıl. ak te‘ālā ayıtdı: Yā ādemoğlanlaruña ayıt kim ne deñlü oķ günāh işlese⁽¹¹⁾ler benüm rametümden nevmīd olmayasunlar. Ben Kerīm, Raīm Tañrıyam benüm keremüm, rametüm ⁽¹²⁾ igen oķdur. aberde gelūr ki ak te‘ālā azretinde feristehler, münācāt iderler: ⁽¹³⁾ Yā ilāhī! Kāfir ullaruña dūnyāda virdüñ, sebep nedür belā ve minet virmedüñ? ⁽¹⁴⁾ ak te‘ālā, ol kāfirlere va‘de ıldığı ‘azābları ve işkenceleri amulığından ⁽¹⁵⁾ ol feristehler gösterür, aydur: Feristehlerüm, ol mālā ve ni‘mete bauñ daı [63a] ⁽¹⁾ bu ‘azāblara bauñ, nazar idüñ. Feristehler aydur: Yā ilāhī! Bu ‘azāblara ol ⁽²⁾ māl ve ni‘met ne ıı ılsun. Ve daı aydurlar: Yā ilāhī! Mü‘min ullaruña dūnyā ⁽³⁾ ve māl virmedüñ, yoqsulluķ ve minet virdüñ, sebep nedür? ak te‘ālā, ol mü‘min ⁽⁴⁾ ullaruña va‘de ıldığı ni‘metleri, sa‘adetleri, sarāyları, köşkeri ucmaķ ⁽⁵⁾ içinden ol feristehler gösterür, aydur: İy feristehlerim! Mü‘min ullarumuñ ⁽⁶⁾ bu ni‘metlerine, sa‘adetlerine nazar idüñ. Dūnyādaki āline bauñ, feristehler ⁽⁷⁾ aydur: Yā ilāhī! Bu sa‘adetlere ve bu ni‘metlere ol yoqsulluğdan ne ziyān ola. Pes ⁽⁸⁾ ak te‘ālā, akīmdür,²⁰⁵ dükeli nesneye nice gerek eyledüğin ol ⁽⁹⁾ yegrek bilūr. aberde gelūr ki Peyğamber ‘aleyhisselām zamānındađı faīrlar kim ⁽¹⁰⁾ aābelerden yoqsullar idi.

²⁰⁵ “ akīmdür ” Metinde bu Şekilde gemektedir.

Peyğamber ‘aleyhisselām, ilçi viripdiler ayıtdılar: ⁽¹¹⁾ Yā Resūlallāh! Baylar kim vardur, bizüm namāzlarımız gibi namāz kılarlar, bizim o ⁽¹²⁾ rucumuz gibi oruc tutarlar. Evet, anlaruñ mälları var, artuqsı hayırlar dağı ider ⁽¹³⁾ ler, Ka‘beye varurlar, zekāt virürler. Ol ‘ameller, bizüm elümüzden gelmez. Biz ⁽¹⁴⁾ yoqsullaruz, faķirlerüz nice idevüz? didiler. Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: ⁽¹⁵⁾ İy fakirler! Her kim sizden Tañrı te‘ālā virdüğine kanā‘at idüp yoqsu[63b] ⁽¹⁾ lıgına şabır itse Hāk te‘ālā, ol kişiye üç haşlet kerāmet kıla kim ol kerāmet ⁽²⁾ ler baylardan olmaya. Evvel haşlet oldur kim ucmağ içinde köşkler var, ⁽³⁾ kızıl yāķüt dan gāyet yüksekedür. Dükeli uçmağ halkı, aña şöyle nazār ide ⁽⁴⁾ ler ki: Dünyā halkı yeryüzine, gökdeki yılduza baķar gibi ol köşklere hıç kişi ⁽⁵⁾ girmeye. İllā şol peyğamberler kim yoqsul ola yā ol şehidler kim yoqsul ola ⁽⁶⁾ yā ol mü‘min kim yoqsul ola. İkinci haşlet oldur ki kıyāmet günü yoqsullar, bay ⁽⁷⁾ lardan uçmağa bicoğ gün öñdin gireler ammā kıyāmet gününüñ bicoğ günü ⁽⁸⁾ bu dünyānuñ beş yüz yılı olur. Zīrā kıyāmet gününüñ bir günü, bu dünyānuñ biñ ⁽⁹⁾ yılı olur nitekim buyurur: *Ve inne yevmen ‘inde rabbike ke’elfi senetin te‘uddün.* ²⁰⁶ Haberde ⁽¹⁰⁾ gelür kim Süleymān Peyğamber ‘aleyhisselām, girü kalan peyğamberlerden kırk yıl şoñra ⁽¹¹⁾ ucma gire zīrā Hāk te‘ālā, dünyāda pādişahlıķ virdi. Ücünci haşlet oldur ⁽¹²⁾ ki kaçan faķir bir kez ihlāşla ve i‘tikādile “*sübħānallāhi ve’l-ħamdü lillāhi ve lā ilāhe* ⁽¹³⁾ *illāllāhü vallāhü ekber*” ²⁰⁷ dise bay kişi dağı dise evet Hāk te‘ālā, ol faķire ⁽¹⁴⁾ ol deñlü şevāb vire kim ol bay Tañrı yolına on biñ aķçe şadaķa ⁽¹⁵⁾ kılsa ol şevāb irişmez ve dağı faķirleruñ dükeli ‘ameli şöyledür, didi. [64a] ⁽¹⁾ Hikāyet: Bir gün İmām Ebū Ħanīfe rađiyallāhü ‘anh, bir mürabba‘ şūf ton gey ⁽²⁾ mişidi. Giderken bir kāfire uğradı, bir eski pāre pāre kepenek geymişidi, arķa ⁽³⁾ sına çalı yüklenmiş, bāzāra şatmağa getürür revān. İmām Ebū Ħanīfenüñ etegine ⁽⁴⁾ yabışdı, ayıtdı: İy İmām! Saña bir su‘ālim vardur, şorayım,

²⁰⁶ “... Şüphesiz Rabbinin nezdinde bir gün, sizin saydığınız bin yıl gibidir.” (Hac, 22/47.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

²⁰⁷ “Allah’ı tesbih ederim, ham O’na mahsustur, Allah’tan başka ilah yoktur, Allah en büyüktür.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sāmī, *Duālar ve Zikirler*, haz. Murat Kaya, Erkam Yayınları, İstanbul 2008, s. 124.

baña bir cevāb ⁽⁵⁾ vir, didi. İmām ayıtdı: Su’ālūñ nedür? Kāfir ayıtdı: Sizūñ Peyğamberñüz buyur⁽⁶⁾ mış kim bu dünyā kāfirlerūñ uçmağıdır ve dağı mü’min ıuluñ zindānıdır. Dünyā baña ⁽⁷⁾ nice ucmağ olur kim hālüm budur ve geydügüm bu eski kepenek arkamile çalu ⁽⁸⁾ getürürem, anı şataram, anuñıla dirlik iderem ve dağı dünyā saña nice zindān ⁽⁹⁾ olur kim hālūñ hōş ve dağı geydügüñ hōş mürebba’ şūf dirliğüñ rāhatile ⁽¹⁰⁾ geçer? didi. İmām ayıtdı: Tañrınıñ ıulu ol nesnelere ki Hāğ te’ālā size va’de ⁽¹¹⁾ ıldı, çamu ‘azāblarından senūñ hālūñ nisbet ucmağdır, didi. Dağı ol ⁽¹²⁾ nesnelere kim Hāğ te’ālā bize va’de ıldı. Benüm hālüm aña nisbet zindāndur, ⁽¹³⁾ didi. Peyğamber aydur: Mü’min ıuluñ İmānı temām olmaz tā beş dürlü hāşlet ⁽¹⁴⁾ ol kişide olmayınca. Evvel Hāğ te’ālāya tevekkül ılmağ gerek. İkinci, dükeli işini ⁽¹⁵⁾ Hāğ te’ālāya ışmarlaya. Ücünci, Hāğ te’ālānuñ buyruğına boyun şuna. **[64b]** ⁽¹⁾ Dördünci, Hāğ te’ālā, her ne kim kaderledi[y]se aña rāzı ola. Beşinci, Hāğ te’ālā, belā vir⁽²⁾ dügi vağtin şabır ide ve dağı eger Hāğ te’ālāya tevekkül itseñüz şöyle gerekdür kim ⁽³⁾ gökdeki ıuşlar gibi rızkıñuz size gele hıç kazanmadan. Nitekim ol ıuşlar, her ⁽⁴⁾ şabāh ac çurur. Evet, gice olıcağ, çok yaturalar ve dağı aydı: Ādemoğlanınıñ ⁽⁵⁾ bī-sa’ādetinūñ nişānı oldur ki Hāğ te’ālā virdüğine rāzı olmaya, melül ola. Hāberde ⁽⁶⁾ gelür kim bir kişi Peyğamber hāzretine geldi, ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Baña bir öğüt ver, azacuk ⁽⁷⁾ olsun, didi. Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Tañrı te’ālā, kaderlediği nesnede şekke ⁽⁸⁾ düşmegil ya’nī virdüğine rāzı ol, didi ve dağı aydur: Sa’ādet ol kişinūñ kim dilini ⁽⁹⁾ bekleve ve niyyeti hayra duta ve günāhların añup ağlaya ve dağı kişinūñ sa’ādetine de⁽¹⁰⁾ līldür. Evvel ‘avratı muvāfiğ ola müslümānlıkda. İkinci, şāliḥ oğulları ola. ⁽¹¹⁾ Ücünci, çardaşları ve yoldaşları şāliḥler ola. Dördünci, rızkı oturduğı ⁽¹²⁾ şehirde ola ya’nī ırağ yerden gelmeye ve dağı aydur: Her kim bir kişinūñ mālından ⁽¹³⁾ çama’ itse kendü mālından berekāt gide ve dağı aydur: Benüm ümmetüme bir zamān ⁽¹⁴⁾ gele kim yigitlerden çocalar,

ḥarīṣ²⁰⁸ ola dünyā sevmekde ve daḥı aydur: Uzun sa⁽¹⁵⁾ğışlar ve fikirler itmeñüz Tañrıdan utanuñuz, ölüm var iken yaqındur ve daḥı **[65a]**⁽¹⁾ aydur kim: Giyesiye sidük şıçramaqdan şaқınıñ kim gūr ‘azābınıñ çokrağıdur⁽²⁾ ve andan olur, didi. Aydur: Mü’minlere vācibdür ki birbirine ögüt iderler ve daḥı birbirin⁽³⁾ esirgeyeler. Ḥaberde gelür ki bir kişi Peyğambere ‘aleyhisselām ayıtdı: Yā Resūlallāhi! Baña bir⁽⁴⁾ nesne ögret ki Tañrı te‘ālā ḥazretine beni lāyık eyleye. Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı⁽⁵⁾ ki: Ḥalkdan ṭama‘uñ kese. Daḥı aydur, mü’minüñ mü’mın üzre altı dürlü nesnesi⁽⁶⁾ vācibdür: Evvel oқuyucaқ oқuduğı yere varmaq meger ol yerdeki fesād ola, anda⁽⁷⁾ varmasa қayırmaz. İkinci, қақан şayru olsa göñlin şūra vara. Ücünci, қақан öli olsa⁽⁸⁾ cenāzesine ḥazır ola. Dördünci, uğraduğı yerde selām vire. Beşinci, қақан ögüt⁽⁹⁾ istese ögütleye. Altıncı, aksursa *yerḥamükellāh*,²⁰⁹ diye. Daḥı diye, қақан bir kişi helāk⁽¹⁰⁾ eylemek dilese evvel fikrini azdurur daḥı aydur: Her kişi, her işde fikir eylemek, dirlik⁽¹¹⁾ yarusıdur. Daḥı aydur, hīç bir kişi ṭanıssa iş işlemekden bed-baḥt olmadı.⁽¹²⁾ Daḥı aydur, hīç kişi kendü fikriyle iş işlemekden sa‘ādetle irişmedi. Daḥı⁽¹³⁾ aydur, her işde ‘āқil kişiler ile ṭanışuñ kim işiñüz rāst gele ve daḥı anlara⁽¹⁴⁾ muḥālifet eylemek kim şoñra beşīmān olasın. Daḥı aydur, birbirine ṭanışmaqdan⁽¹⁵⁾ yegrek yardım yoқdur. Daḥı aydur, üç dürlü kişiye ‘azāb olmaya: Evvel müslümanlara, **[65b]**⁽¹⁾ ögüt virici kişilere. İkinci, mü’minlere, ḥayır işlere қulavuzlayanlara. Ücünci, Tañrı Te‘ā⁽²⁾lānuñ virdügi қismete rāzı olanlara. Daḥı aydur: Her kim Ḥaқ te‘ālāya inanur ve қıyāmet⁽³⁾ günine inanur, söyleyecek ḥayır söyler yā epsem olur. Ḥaberde gelür kim Peyğamber ‘aleyhi⁽⁴⁾sselām, Ebū Z̄er adlu şaḥābeye ayıtdı: Yā Ebū Z̄er! Seni, bir ‘amele қulāvuzlayam kim ‘ibādet⁽⁵⁾lerüñ geñezregi olsun, hem dilde yeyni olsun. Evet, қıyāmet günü terāzu⁽⁶⁾da müzdi ağır gele. Ayıtdı: Ol epsem ṭurmaқdur ya‘nī az söylemekdür ve daḥı ebū ḥulқidür,⁽⁷⁾ didi.

²⁰⁸ “حرص” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁰⁹ “Allah sana rahmet eylesin.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sâmi, *Duâlar ve Zikirler*, s. 141.

Dağı aydur: Dilüni bekle kim Şeytānı, sen anuñıla yeñersin. Peyğamber ‘aleyhisselām ⁽⁸⁾ şordılar ki: Yā Resūlallāhi! Ādemoğlunu ne ile kırtılır? Ayıtdı: Dilin bekleme ⁽⁹⁾ ile. Dağı aydur: Her kim iki dillü ola, kıyāmet günü ol kişinüñ oddan iki dili ola, ⁽¹⁰⁾ dağı aydur, mü’min kıardaşuña şöyle va‘de kıılma kim ol va‘deñde kıılma kim ol va‘de de ⁽¹¹⁾ yalansın. Dağı aydur, va‘de kıılma borclu olmağ gibidür. Dağı aydur ki: Çok ⁽¹²⁾ söylese çok yañılır. Her kim çok yañılsa günāhı çok olur. Her kimüñ ⁽¹³⁾ günāhı çok olsa ol şamuluğ olur, didi. Dağı aydur, her kim dilin beklese ⁽¹⁴⁾ Hāğ te‘ālā, ol kişinüñ ‘aybın örte. Dağı aydur, bir mü’mine muşībet irişse anı ⁽¹⁵⁾ depeleme kim anı kıurtara, seni mübtelā eyleye. Dağı aydur, her kim bir muşībet olmuş gibi **[66a]** ⁽¹⁾ depeleye, yigirmi dört biñ Peyğamberi depelemiş gibi ola. Haberde gelür kim evvel nesne kim ⁽²⁾ Hāğ te‘ālā yaratdı, ‘ağlı yaratdı, andan ‘ağla ayıtdı: Girü git. ‘Ağıl, girü gitdi. ⁽³⁾ Ayıtdı: İlerü gel, ‘ağıl ilerü geldi. Andan ayıtdı: ‘İzzetüm ve ‘azametüm hāğkıçün senden ⁽⁴⁾ yegrek ve senden sevgülürek nesne yaratmadum, didi. Senüñle bulalar beni ve senüñle şapa⁽⁵⁾lar baña. Her kim günāhın bağışlayam, senden ötürü bağışlayam ve her kime ki ‘azāb itsem ⁽⁶⁾ senden ötürü ‘azā[b] idem, didi. Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: ‘Āğil kişi benüm dostumdur, ⁽⁷⁾ ağmak kişi benüm düşmānumdur. Ve dağı aydur: ‘Āğil kişiden kesilmeñüz, ağmak kişi[y]le ⁽⁸⁾ şöhet itmeñüz, Müslümān kişiye ‘ağıldan yegrek nesne yoğdur, didi. Dağı ⁽⁹⁾ aydur: Hıçbir kişinüñ müslümānlığını ‘acablamañuz tā ‘ağılñuz i‘tikādı dīn ⁽¹⁰⁾ içinde niçedügin bilmeyince, didi. Dağı aydur: Kışinüñ keremi dīndür ve mürüvveti ⁽¹¹⁾ ‘ağıldur ve dağı ağılı ve köki ya‘nī fağır idincek nesne, eyü hūlqidur, didi. Dağı ⁽¹²⁾ aydur: Hāğ te‘ālā, şol şabrı sever ki nefsi ārzūsına uymaz ya‘nī nefsi ⁽¹³⁾ dilegin virmez, kıatlanur ve dağı şol ‘ağılı sever kim şekke, şübheye düşdüğü ⁽¹⁴⁾ vağtın hāğkı bāğıldur. Kıaçan şahābeler şordılar ki: Yā Resūlallāhi! İbrāhīm ⁽¹⁵⁾ Peyğamber şuhufında ne varıdı? Peyğamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Şuhufunda şol varıdı **[66b]** ⁽¹⁾ kim ‘ağılı kişiye gerek ki kıaçan ‘ağılına uymazsa Bārī gerek kim dilini

şaklaya ⁽²⁾ dağı her işiñ vaqtin bile ve dağı her işüñ öñin, şoñın gözede. Dağı ⁽³⁾ aydur: Bir sâ'at 'adl ü dād eylemek, altmış yıllık 'ibādetden yegrekdür dağı ⁽⁴⁾ kazāyı döndürmez meger du'ā ve dağı 'ömri uzun eylemez meger eyelük itmek dağı aydur, ⁽⁵⁾ du'ālaruñ yegregi istiğfārı çok eylemekdür. Dağı aydur: Her kim cānı boğazına gelüp ⁽⁶⁾ hırlamadan öñdin tevbe eylese Hağ te'ālā, tevbesin kabül kıla. Dağı aydur: Kağan bir ⁽⁷⁾ mü'min günāhlarından tevbe kılsa Hağ te'ālā, anuñ tevbesi berekātında kırk güne ⁽⁸⁾ degin sinle kavmine 'azāb itmez. Ve dağı aydur: Kağan bir kişi günāhından tevbe kılsa ⁽⁹⁾ ol günāhı işlemedüñ gibi olur. Ve dağı aydur: Kağan bir kişi tevbe kılsa günāhına ⁽¹⁰⁾ Hağ te'ālā, ol kişiye günāhda gecdügi 'ömrünüñ günleri sağışınca müzdi vire. ⁽¹¹⁾ Dağı aydur: Günāhına kefāret itdüklerine peşimān olmağdur. Dağı aydur: Her kim ⁽¹²⁾ günāhından naşūh²¹⁰ tevbesin kılsa Hağ te'ālā, ol kişinüñ günāhlarını ol ⁽¹³⁾ günāhın yazan feriştehlere untdura. Dağı aydur ki günāhından tevbe kılsa ⁽¹⁴⁾ dağı tevbesinüñ nişānı belürmese tevbesi dürüst olmaz. Aydur: Sizler ü⁽¹⁵⁾zerine olsun benüm sünnetüm dutmağ ve dağı benüm halīfelerüm sünnetin dutmağ, didi. **[67a]** ⁽¹⁾ Ve dağı aydur: Her kim sünneti ve cemā'at üzerine dirlişe Hağ te'ālā, anı yere ayak ⁽²⁾ götürüp ve başduğunca anuñ sağışınca on müzdi vire ve dağı on mertebe⁽³⁾sin yücelde. Dağı aydur: Her kim müslümānlık içinde bu gökcek sünnet kosa ⁽⁴⁾ nice kim ol sünneti işleye. Ne anuñ müzdi ve dağı anı işleyenlerüñ müzdi ⁽⁵⁾ deñlü müzdi ol kişinüñ dīvānına yaza ve dağı her kim bir yavuz bid'at kosa nice kim ⁽⁶⁾ ol bid'at işlenür, anuñ günāhı ve dağı anı işleyenlerüñ dīvānına yazalar. Dağı ⁽⁷⁾ aydur: İşlerüñ yavuzrağı yeñile belüre ya'nī benüm sünnetümde olmaya, ol bid'atdür ⁽⁸⁾ ve deñlü bid'atler azğunlıkdur ve dükeli azğunlar tamuya varsa gerek. Dağı aydur: Benüm ⁽⁹⁾ ümmetüm benden şoñra yetmiş üç ola, yetmiş iki bölügi azğunlar ve bid'at ehlīdür, ⁽¹⁰⁾ anlar ucmağa varalar. Ve dağı aydur: Benüm sünnetüm ile az 'amel işlemek yegrekdür ⁽¹¹⁾ bid'at ile çok 'amel

²¹⁰ "ناصح" Metinde bu şekilde geçmektedir.

işlemekden. Dağı aydur: Kaçan biriñüze uğrasañuz evvel ⁽¹²⁾ selām virüñ, andan kelecı idüñ. Dağı aydur: Atañuzı, anañuzı ağırlañuz eger kâfirise. ⁽¹³⁾ Dağı aydur: Koñşuñuzı ağırlañuz eger kâfir ise. Dağı aydur: Her kim Ta[ñ]rı te‘ālāya ⁽¹⁴⁾ inansa ve dağı kıyāmet günine inansa konuğın ağırlasun. Dağı aydur: Konuğ ⁽¹⁵⁾ konmayan eve ferıñteh girmez. Dağı aydur: Selām, selāmı āşıkāra virüñ ve yoğsullar **[67b]** ⁽¹⁾ ta‘ām yedürüñ ve dağı kavmüñüze ve hıñmıñuza ulaşuñ ve dağı halkı ⁽²⁾ yedüğü vağıt dünle namāz kıluñ kim ucmağā girsın. Dağı aydur: Hağ te‘ālānuñ ⁽³⁾ yarlığamağlığınuñ sebeblerinden birisi oldur kim uluya ve kiçıye selām virmek ⁽⁴⁾ ve dağı gökcek kelecı eylemekdür dağı kaçan evüñe girseñ evüñ kavmine selām vir ⁽⁵⁾ kim evüñde bereket çoğ ola. Dağı aydur: Ādemoğlanınuñ dükeli kelecısı ziyāndur, ⁽⁶⁾ aña işşisi yoğ. Meger üç nesne dağı Tañrı buyurğı nesnelere ile buyurmak dağı Tañrı ⁽⁷⁾ te‘ālā yığduğı nesnelere yığmak, üçüncü, Tañrı te‘ālāya zıkar eylemekdür. Dağı aydur: Ğazālaruñ ⁽⁸⁾ yegregi zālım begler katında Hağ sözün söylemekdür. Dağı aydur: Her kim mü'minlere Hağ ⁽⁹⁾ buyurduğı nesneyile buyursa ve dağı Hağ te‘ālā yığduğı nesnelere yığsa ol kişi ⁽¹⁰⁾ Tañrı te‘ālā halıfesidür yeryüzünde ve dağı Tañrı te‘ālānuñ Peyğamberinüñ halıfe⁽¹¹⁾sidür. Dağı aydur: Hağ katında andan sevgülüdür. Yigit ola dağı günāhdan tevbe kıla. ⁽¹²⁾ Ve dağı aydur kim: Bir kişi, yigitliğı Tañrı kulluğında gecürmeye gerek. Er gerek ‘avrat ⁽¹³⁾ olsun ol delüdür. Dağı aydur: Hağ te‘ālā ol yigitden ‘acebler kim yigit ola dağı ⁽¹⁴⁾ nefsi hevāsına uymaya şalāğ ve zühdile ve takvāyile dirile. Dağı aydur: Nice kim ⁽¹⁵⁾ benüm ümmetüm arasında ‘ālimler vardır, benüm dīnüm muğkemdür. Dağı āyetdür: Her kim bir **[68a]** ⁽¹⁾ ‘ālim katında iki sāt otursa yā ‘ālim ile iki kelecı diñlese yā anuñ ardınca ⁽²⁾ iki adım yürüse Hağ te‘ālā, ol kişıye ucmağ içinde iki köşkü yapa dağı her kim ⁽³⁾ ‘ālimi ağırlasa beni ağırlamış gibidür. Her kim, beni ağırlasa Hağ te‘ālāyı ağırlamış ⁽⁴⁾ gibidür dağı her kim bir ‘ālimi hōrlasa beni hōrlar gibidür ve her kim beni hōrlasa ⁽⁵⁾ Hağ te‘ālāyı hōrlamış gibidür. Dağı aydur: ‘Ālimlerüñ eti ağıdur, her

kim anı yese ⁽⁶⁾ ölür ya‘nī anlarıñ mesāvīsın söylese ve her kim çoķulasa şayru olur.

⁽⁷⁾ Daħı aydur: ‘Ālimūñ artuķluđı ‘ābidler üzerine, benüm artuķluđum gibidür girü kalan ⁽⁸⁾ üzerine, didi. Ve daħı aydur: ‘Ālimūñ artuķluđı ‘ābid üzre, ayıñ on dördünci ⁽⁹⁾ gicesi gibidür. Girü kalan yıldızlar üzerine daħı aydur: Her kim ‘ilmi öğretmege kaşid ⁽¹⁰⁾ itse ol kişinüñ eksüğini bitürmek, dükeli müslümānlara vācibdür. Daħı aydur: Benüm ⁽¹¹⁾ ümmetüm ‘ālimleri, Benī İsrā’īl²¹¹ kavminüñ peygamberleri gibidür. Daħı aydur: Pīrlere ‘izzet ⁽¹²⁾ idüñ kim pīrleri ağırlamak, Haķ te‘ālāyı ağırlamak gibidür. Daħı aydur: Her kim müslümānlık ⁽¹³⁾ içinde bir kıl ağartsa ol kişiyi, kıyāmet gün bir nūr ola. Daħı aydur: Her kim ⁽¹⁴⁾ ki kendüden uluya ‘izzet itmese ve daħı kendüden kişiyi esirgemese ol kişi, ⁽¹⁵⁾ bizden degildür. Daħı her kim bir kimse[y]i esirgemese anı daħı esirgemeyeler. Ve daħı **[68b]** ⁽¹⁾ aydur: Şayru kişinüñ inildüsi tesbīh yerine geğer daħı aydur, kaçan şayru kişinüñ ⁽²⁾ katına girseñüz anda hayır gelici idüñ zīrā ki ferişteher amīn, dirler. Daħı aydur: ⁽³⁾ Şayrular ve göze dermān eyleñ şıdķıla du‘ā ile. Daħı aydur kim: Du‘ālardan tiz⁽⁴⁾ rek kabül olurdı. Oldur ki bir kişi, bir kişiyi du‘ā kıla. Daħı aydur: Her kim, kendü ⁽⁵⁾ nefesine du‘ā kılsa gerek kim dükeli müslümānları bile aña. Daħı aydur: Haķ te‘ālā, ⁽⁶⁾ çoķ du‘ā kılanları ya‘nī du‘āsında çoķ yalvaranları sever. Haberde gelür ki ⁽⁷⁾ Emiri’l-mü‘minīn Ebū Bekir Şiddīķ rađiyallāhü ‘anh ayıtdı kim: Yā Resūllāhi! Baña bir ⁽⁸⁾ du‘ā[y]ı öğret ki namāzda ol du‘ā[y]ı oķuyam. Peygamber ‘aleyhisselām ayıtdı: Bu du‘ā[y]ı ⁽⁹⁾ oķu kim “*Allāhümme innī źalemťü nefsi źulmen keşirān feinnehü lā-yağfiru’z-zünübe illā ente* ⁽¹⁰⁾ *fağfirli mağfireten min ‘indike verħamnī inneke ente’l-ğafūru’r-raħīm.*”²¹² Peygamber ⁽¹¹⁾ ‘aleyhisselām ayıtdı: Her kim “*Lā ilāhe illallāhü*” dise ucmağa gire. Bir hadıside ⁽¹²⁾ aydur: Her kim “*Lā ilāhe illallāhü*” dise

²¹¹ “اسرائل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²¹² “Allah’ım! Ben gerçekten nefsimi çok zulmettim. Günahları ancak sen bağışlarsın. Beni katından bir mağfiret ile bağışla, bana merhamet et. Şüphesiz sen çok bağışlayansın, çok merhametli olansın.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. bs., İstanbul 2017, s. 101. (Anlamı verilen, duanın bulunduğu kaynakta “feinnehü” ifadesi yer almamaktadır.)

ucmak ol kişiye vâcib olur. *Āmennā*⁽¹³⁾ ve *şaddaknā*, bu kitābuñ āhīrin du‘āyile ve dağı “*Lā ilāhe illāllāhū*” kelimesin birle hatim eyledüñ.⁽¹⁴⁾ Ümīddür kim Hāḡ te‘ālā, dükelimüzüñ ‘amelini “*Lā ilāhe illāllāhū*” kelimesi[y]le hatim eyleye⁽¹⁵⁾ ve dağı dükelimüzüñ gönlinde ve dilinde “*Lā ilāhe illāllāhū*” kelimesi[y]le sâbit eyleye, [69a]⁽¹⁾ *inşāallāhū rabbū’l-‘ālemīn*. Kışsa-i İdrīs Peyğamber ‘aleyhisselām, dū-şenbe⁽²⁾ gün göge ağdı. Nitekim Hāḡ te‘ālā buyurur: Ammā İdrīsüñ evvel adı,⁽³⁾ Uhnūh idi. Şoldur ‘ilmi ve ders oğdu kim Hāḡ te‘ālā aña İdrīs, deyü⁽⁴⁾ ad viridi. Nitekim buyurur: *Veżkur fi’l-kitābi İdrīse innehü kâne şiddīka’n-nebiyyā*²¹³ ve *refa‘nahü*⁽⁵⁾ *mekānen ‘aliyyā*.²¹⁴ Rivāyetde gelür kim: İdrīs Peyğamber terzī idi. Günde bir gömlek diker⁽⁶⁾di. Her bir igne sancuduğca bir tesbīh oğurdi. Cāḡ temām olunca issine virürdi,⁽⁷⁾ destimüzdin almazdı. Bu şamusı ile her günde şol şadar ‘ibādet iderdi⁽⁸⁾ kim dükeli ādemoğlanları ‘ibādetince. Tā anuñ mertebesi aña irişdi⁽⁹⁾ kim Melekü’l-Mevt, anı görmege ārzūladı, Hāḡ te‘ālādan destür diledi. İdrīs⁽¹⁰⁾ Peyğamber ziyāretine geldi ve dağı İdrīs Peyğamber, gündüz orucın şutardı,⁽¹¹⁾ namāzın şılurdi. Dükeli ‘ömri icinde kaçan orucın açşa bir feriştehler ucmağdan⁽¹²⁾ şa‘ām getirürdi, tā ol iftār şılurdi. Bir gün Melekü’l-Mevt, bir ādem şüre⁽¹³⁾tinde olup geldi, İdrīs Peyğambere şonuş oldu. İdrīs, şa‘āmın anuñ⁽¹⁴⁾ öñine şodı. Ol yedi. Andan İdrīs ‘aleyhisselām, erteye degin namāz şıldı,⁽¹⁵⁾ hiş yatmadı ve anı ‘aceblendi ki ādem midür yā ferişte midür? bilmedi. Şaçan irte oldu [69b]⁽¹⁾ Melekü’l-Mevt ayıtdı: Yā İdrīs! Yazıya şıkalum, bir sâ‘at nazār şılalum,⁽²⁾ tā gönümüz açılşun, vaştimüz hōş olşun. İdrīs ayıtdı: Şonuşdur elbette⁽³⁾ şürmet şılmaş gerek, öyle olşun. Andan ikisi, şahrāya cışdılar, yürürken bir ekine⁽⁴⁾ irişdiler, ol ekin, temām pişme gāh irişmişdi, şoştolu göşcek olmuş. Melekü’⁽⁵⁾l-Mevt ayıtdı: Yā İdrīs! Ne dersin? Buğdaydan övetüp yeyevüz. İdrīs⁽⁶⁾ ayıtdı: Şübħānallāhi, dün şelāl rızşı yemedüñ, bugün şarāmı yeyelüm, der⁽⁷⁾şin. Andan ol

²¹³ “Şıtap’ta İdrīs’i de an. Şüphesiz o, doğru şözlü bir kimse, bir nebi idi.” (Meryem, 19/56.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

²¹⁴ “Onu yüce bir makama yükselttik.” (Meryem, 19/57.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

gecdiler, bir bāğa irişdiler. Melekü'l-Mevt ayıtdı: Yā İdrīs! ⁽⁸⁾ Gel, üzüm yeyelüm. İdrīs ayıtdı: Ayruķ kişi ĥaķķın nice yeyelüm? Andan dağı ⁽⁹⁾ gecdiler, bir sürü koyuna irişdiler. Melekü'l-Mevt ayıtdı: Yā İdrīs! Gel, bir ⁽¹⁰⁾ koyun dutalum, sögüş idelüm, yeyelüm, didi. Pes İdrīs bildigim ⁽¹¹⁾ ol ādemođlanı degüldür. Ayıtdı: İy yoldaş! Tañrı ʿizzeti, ĥaķķıçün ayıtgl. ⁽¹²⁾ Sen kimin bu tabīʿatlu ādem gördüğüm yoķdur. İdrīs ayıtdı: Ķankı ⁽¹³⁾ feriştesin? Melekü'l-Mevt ayıtdı: Ben ol feriştehim kim dükeli ĥalkuñ ⁽¹⁴⁾ cānın aluram, didi. İdrīs ĥorķdı, ayıtdı: Bugün kim benüm ilesin ⁽¹⁵⁾ ĥiç kimsenüñ cānın alduñ mı? Melekü'l-Mevt ayıtdı: Bu yer, benüm öñümde şöyledür ki [70a] ⁽¹⁾ senüñ öñüñde bir şofra taʿām nice olur, bir sāʿatde yüz biñ cānāvār⁽²⁾laruñ²¹⁵ cānın aluram kim senüñ andan ĥaberi yoķdur, didi. Andan İdrīs ayıtdı: ⁽³⁾ Benüm ĥatuma cānum almağa mı geldüñ? Melekü'l-Mevt ayıtdı: Anuñçün geldüm kim senü⁽⁴⁾ñile ĥarındař olam. İdrīs ayıtdı: İy Melekü'l-Mevt! Ben senüñle ol vaķit ⁽⁵⁾ ĥardař oluram kim benüm cānum alasin, ben cān acısın görem andan řoñra⁽⁶⁾ benüm cānumı girü tenüme gir gizesin. Tā ben ölüm şerbetin datmış olam ki dağı ⁽⁷⁾ yegrek taʿām idem. Melekü'l-Mevt ayıtdı: Ben, bu işi destürsüz ĥılmazam, ⁽⁸⁾ andan Ĥaķ teʿālā[la]dan testür diledi. Ĥaķ teʿālā, destür viridi, geldi, İdrīsüñ ⁽⁹⁾ cānın aldı. Andan Melekü'l-Mevt, Ĥaķ teʿālā ĥazretine anca zārı ĥıldı ⁽¹⁰⁾ ki Ĥaķ teʿālā, İdrīsüñ cānın girü tenine girdirdi. Gördi andan ⁽¹¹⁾ Melekü'l-Mevt; İdrīs öpti, ĥocdı, ĥoķ ʿözür diledi, ayıtdı: İy ĥarındař! ⁽¹²⁾ Cān acısın nice gördüñ? İdrīs ayıtdı: Öyle gördüm kim eger bir ⁽¹³⁾ cānāvāruñ²¹⁶ dirile derisin yüzeler andan dağı ĥatıraķdur, didi. Melekü⁽¹⁴⁾l-Mevt ayıtdı: Ol Tañrı ĥaķķıçün kim seni Ĥaķ peyğamber viridi. Ol muĥabbet ⁽¹⁵⁾ ve řefķat ki ben saña ĥıldum. Cān almaķda ĥiç kimseye ĥıldığum [70b] ⁽¹⁾ yoķ, didi. Andan İdrīs ayıtdı: İy ĥarındařum! Senüñ ĥatuñda bir ⁽²⁾ ĥācetüm dağı var kim beni ĥamu ĥapusına iledesin tā ben ĥamuyı görem, anuñ ⁽³⁾ ĥorķusından dağı yegrek tāʿat idem. Melekü'l-Mevt ayıtdı: Ben, bunu

²¹⁵ “جنوار لرگ” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²¹⁶ “جناورگ” Metinde bu şekilde geçmektedir.

(4) destürsüz kılmazam, andan Hâk te‘âlâdan destür diledi, İdrîsi iletdi. (5) Göklerde, yerlerde, ʔamuda ve ne kim ‘acâyib varısa gösterdi. (6) Andan ayıtdı: İy ʔarındaşum! Senüñ ʔatuñda bir hâcetüm vardur, gerek kim (7) beni ucmağa iledesin, tâ anuñ ni‘metlerini görem, ol ümîdile daħı yegrek (8) ʔā‘at kılam. Melekü’l-Mevt ayıtdı: Ben, bu işi destürsüz idemezem, (9) didi. Andan Hâk te‘ā[lā]dan destür diledi. İdrîsi ucmağ ʔapusına iletdi. (10) İdrîs, ucmağ icinde bağdı, ayıtdı: Yā ʔarındaşum! Ben, ölüm acısın ʔatdum (11) ve ʔamuyı gördüm, bağrum ʔorğdı, destür vir kim tâ ucmağa girem, bir (12) şerbet içem. Melekü’l-Mevt ayıtdı: Var, gir evet. Ol şartıla kim andan (13) añlamayasın, girü tezcek ʔıkasın. İdrîs, ‘ahdi kıldı, ucmağa gire (14) andan soñra ucmağa girdi. Na‘linin bir ağac dibinde ʔodı, girü geldi, ayıtdı: (15) Yā ʔarındaşum! Na‘linim anda unuttım, girü girem, na‘lim alam, didi. Andan [71a] (1) ucmağa girdi, vardı, bir taħt üzerinde oturdu daħı ayruğ ʔıkmadı. Melekü’l-Mevt ayıtdı: Yā İdrîs! Gel, ʔaşra ʔığıl. Tā ol vaħit kim dükeli hâğlı (3) gire, sen daħı giresin. İdrîs ayıtdı: Niçün ʔıkarım kim çün Hâk te‘âlā, (4) kelām-ı ʔadîminde buyurur: *Küllü nefsin zâi‘katü’l-mevti*²¹⁷ ya‘nî dükeli nefsler ölüm (5) acısın ʔatsa gerek. ʔatdum, girü Hâk te‘ā[lā] buyurur: *Vein minküm illā vāridühā*²¹⁸ (6) ya‘nî dükeli kişi ʔamuyı gerecekdür. Pes ʔamuyı gördüm ve daħı buyurur kim: *Ve mā⁷hüm minhā bimuhraciñ*²¹⁹ ya‘nî her kim ucmağa girse ayruğ ʔıkmak yoğdur. Pes (8) ben ucmağa girdüm, girü niçün ʔıkam? didi. Hâk te‘âlā, hiṭab eyledi kim: Yā Melekü’l-Mevt! ʔoğıl, İdrîs kim ben ezelde hükmi ile kıldım kim İdrîs dükeli (10) hâğdan öñdin ʔamuya gire, dükeli hâğdan öñdin ucmağa gire. ʔışsa-i (11) bābü’l-hikāyet: ʔerçîs Peyğamber ‘aleyhisselām, perşenbe (12) gün şehîd itdiler. Anuñ ʔışsası oldur ki ilerü zamānda bir Mālik, (13) adı Dādiyān idi. Rivāyetde gelür kim: ʔerçîs, yetmiş kez öldürdiler. (14) Hâk te‘âlā ʔudretile girü dirğürdi. Sebeb oldur kim ʔercîs, Feleştîñ (15)

²¹⁷ “Her can ölümü tadacaktır...” (Ankebût, 29/57.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

²¹⁸ “(Ey insanlar!) Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur...” (Meryem, 19/71.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

²¹⁹ “... onlar oradan çıkarılacak da değillerdir.” (Hicr, 15/48.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

şehrinden idi. Dādiyān, mel‘ūn puta ʔapardı. ʕīsā Peyğamberden şoñra [71b] ⁽¹⁾ idi. Bir gün ol putı, ʔaşra ʕıķarmış idi. Gevherle ve yāķūtıla bezemiş ⁽²⁾ idi ve müşk-i ʕanber ve kāfūrla ķoķulu ķılmışıdı. Ol putuñ öñünde bir ⁽³⁾ büyük od yakmış idi. Her kim ol puta secde ķılsa ķordı. Her kim ol ⁽⁴⁾ puta secde ķılmasa ol da atardı. Hāķ te‘ālā, ʕerĉīs peyğambere buyurdu ⁽⁵⁾ ki: Var, Dādiyāna ĩmān oķuğıl, ĩslām ʕarza ķıl. ʕercīs peyğamber ʕaleyhi ⁽⁶⁾ sselām, geldi, Dādiyāna ayıtdı: Bu put, Tañrılığa yaramaz, anuñĉün ki gör ⁽⁷⁾ mez, iştmez hıĉ bir nesne bilmez, kimseye fā’idesi ʔoķunmaz bir pāre ʔaşdur, ⁽⁸⁾ cānı yoķ. Bu dīn, bāṭıl dīndür velākin Tañrı oldur ki görür ve işidür ⁽⁹⁾ dükeli nesne[y]i bilür. Yerleri ve gökleri ol yaratdı dükeli ĥalka ol rızķı ⁽¹⁰⁾ virür, ol birdür, ulu Tañrıdur. Anuñ yaratduğı ĥalkdan kemteri sensin bu dinden ⁽¹¹⁾ döngil o bir Tanrıya inanğıl, aña ķulluķ ķılğıl, didi. Dādiyān ayıtdı: ⁽¹²⁾ Yā ʕerĉīs! Eger senüñ Tañrıñ varısa niĉün ol Tañrınuñ nimetlerinden ⁽¹³⁾ senüñ ķatuñda yoķdur, görünmez? Eyle kim benüm ni‘metüm ķullarum ķatında vardur. ⁽¹⁴⁾ ʕerĉīs ayıtdı: Ol ne ni‘met olsun kim anuñ şoñında ölüm vardur, öldükden ⁽¹⁵⁾ şoñra ķalır, ayruķ kişiler alır. Ni‘met, ucmaķ ni‘metidür ki hergiz dükenez, şolmaz. [72a] ⁽¹⁾ Anda ölmek yoķ, şayruluķ yoķ. Bu söz üzerine ʕoķ söz uzandı. Tā ⁽²⁾ ol mel‘ūn ķaķıdı kim buyurdu; ʕerĉīs dutdılar, bir ağaca aşdılar, ⁽³⁾ üzerine sirkeyile estiyan ķodılar, demür ʔarağıla etin ʔaradılar, siñirin ʔara ⁽⁴⁾ dılar, işkence ile öldürdiler. Hāķ te‘ālā, ol sā‘at içinde ķudretile ⁽⁵⁾ girüdir, gördi. Evvel giden yek olmuş geldi dağı ķatı ün ķıldı, ayıtdı: İy kāfir ⁽⁶⁾ ler ki! “*Lā ilāhe illāllāhi*” diñ. Andan yine ol buyurdıgım altı demür ķazuķ ⁽⁷⁾ doķudılar. Anda mine getürdiler, odıla ķızdurdılar, degme bir ķazuķı anda mine ⁽⁸⁾ doķıdılar, bir ķazuķ başına dağı doķıdılar, beyni ʕıķdı. Bir ķazuķ yüregine doķıdılar, ⁽⁹⁾ cānı ʕıķdı. İki ķazuķ iki eline, iki ķazuķ iki ayağına doķıdılar. Hāķ te‘ālā, bir feriştehe ⁽¹⁰⁾ buyurdu ki ol ķazuķları ʕıķardı. Hāķ te‘ālā[lā], ʕerĉīsı yine dirgürdi. ʕerĉīs ʕaleyhisselām, ⁽¹¹⁾ örü ʔurdu. Şöyle ki teninden bir ķıl eksilmemiş, yine ol mel‘ūn ķatına geldi, ⁽¹²⁾ ayıtdı: Ayıtgıl kim “*Lā*

ilāhe illāllāhü.” Ol mel‘ün buyurdu ki bir ulu kazan getürdiler,⁽¹³⁾ Çerçisüñ elin ve ayağın bağladılar, ol kazana kodılar, andan altına od yakdılar. ⁽¹⁴⁾ Hağ te‘ālā, ol kazan içinde bir pıñar çıkardı tam tatlu. Şöyle ki Çerçisüñ kanından ⁽¹⁵⁾ bir kıl kesilmedi yine, ol kazan icinden görklü şüretile çıkdı, geldi, ayıtdı: İy kâfir! **[72b]** ⁽¹⁾ Ayıt ki “*Lā ilāhe illāllāhü.*” Ol mel‘ün buyurdu ki Çerçis katına getüreler, ayıtdı: ⁽²⁾ Bu ben eyledüğüm ‘azāblardan hiç rih²²⁰ ve ağrı senüñ tenüñe degmez mi? didi. ⁽³⁾ Çerçis ayıtdı: Ol Tañrı kim bunuñ gibi gögi hevāda, bunuñ gibi yeri şu ⁽⁴⁾ üzerinde şaklar eger beni senüñ ‘azābuñdan şaklasa ‘aceb midür? Ol ‘azāb ⁽⁵⁾ kim sen kılursın, ol def ider ammā ol ‘azāb kim ol kılur, anı kim def ⁽⁶⁾ ider? Dādiyān korkdı, ayıtdı: Gerekmez kim bu halkı buña uyalar beni helāk ideler. ⁽⁷⁾ Buyurdu ki Çerçisi dutdılar, zindāna iletdiler. Dört kazuga gerdiler. Bir demür ⁽⁸⁾ taş diregin kırk kişi getürdiler dağı anuñ karnı üzerine koydular. Geceye degin ⁽⁹⁾ şöyle turdu, gice oldı. Hağ te‘ālā, bir ferişteh buyurdu kim “Ol benüm kulumı, ol ⁽¹⁰⁾ miñnetden kurtarğıl, ta‘ām getir ki anuñ karnı açdur, bizden selām ve hōş⁽¹¹⁾nüdlıklar aña deñürgil ve dağı beşāret virgil kim sen yedi yıl bu belā içinde ola⁽¹²⁾cağsın.” Andan ol ferişteh geldi, ol kazukları anuñ ayağından çıkardı, ⁽¹³⁾ ol diregi anuñ karnı üstinden giderdi ve Tañrı selāmın deñürdi ve ucmağdan ⁽¹⁴⁾ ta‘ām ve şarāb getürdi. Yā Çerçis! Yedi ve içdi. Andan ol mel‘ün katına ⁽¹⁵⁾ geldi, ayıtdı ki: Ayıt ki “*Lā ilāhe illāllāhü.*” Dādiyān ayıtdı: Sen Çerçis **[73a]** ⁽¹⁾ misin? Ayıtdı: Belī. Ol mel‘ün ayıtdı: Seni kim çıkardı zindāndan? Çerçis ⁽²⁾ ayıtdı: Yeri ve gögi yaradan, dükeli ‘ālemi Tañrısı çıkardı. Andan ol mel‘ün ⁽³⁾ buyurdu ki Çerçis dutdılar, ağaca gerdiler, bıçgu ile başdan ayağa degin ⁽⁴⁾ iki pāre kıldılar, arsilanlar öñine bırağdılar. Hağ te‘ālā, arslanlara buyurdu ki ⁽⁵⁾ Çerçise secde kıldılar. Hağ te‘ālā hāzreti buyurur: Yarın, kâfirlerüñ bayramıdur, ⁽⁶⁾ anları benüm dinime da‘vet kılğıl. Andan Çerçis, anlaruñ katına vardı, anları ⁽⁷⁾ dīne da‘vet kıldı. Ol mel‘ün ayıtdı: Seni hōd pāre pāre idüp arslanlara

²²⁰ “ريخ” Metinde bu şekilde geçmektedir.

(8) bıraǵdılar, ölmedüñ mi? Çercīs ayıtdı: Belī! Haǵ te‘ālā girü dirigürdi. Niçün ıapmazsın (9) ol Tañrıya ki büyük gibi ıudretleri vardur, didi. ıamu kâfirler idi andan (10) ayıtdılar: Bu şarbdur, bizüm gözümüz baǵlar. Ol mel‘ün, dükeli cāzūların (11) devşürüp ayıtdı: Eger siz bu Çerçīsüñ şerrin, benden def‘ iderseñüz (12) size çok nesne virem, didi. Ol cāzūlar ayıtdılar: Sen ıayurmaǵıl kim (13) anıñ işin bitürevüz. Dādıyān ayıtdı: Bu söz ki siz aydur, siz baña bir nişān (14) gösterüñ, tā ben bilelüm ki siz anuñıla muǵābile olasız. Ol, cāzūlar ulusı (15) buyurdı ki bir öküz getürdiler. Ol cāzū, ol öküzüñ ıulaǵına efsün [73b] (1) oǵudı, üfürdi. Ol öküz iki pāre oldı, degme pāresi bir öküz oldı. (2) Boyunduruǵı boynunda toǵm ekdi. Bir sā‘at icinde buǵday bitdi, baş vir(3)di, irişdi. Ol cāzūluk, sā‘at anı biçdi ve dökdi, etmek idüp yedi. (4) Bu dükeli bir sā‘at icinde idi, ol kâfirler ıamusı sevindiler. Ol mel‘ün (5) şād oldı, andan ol cāzū bir şaǵraǵ şu getürdi. Ol şuya bir nesne (6) oǵudı, üfürdi ve Çerçīse virdi, ayıtdı: İçgil ol şuyı. Aldı, (7) bismillāhi, deyüp içdi. Ol cāzū ayıtdı: Şimdi kendözüñi nice görür(8)sin? Çerçīs ayıtdı: Evvelkinden daǵı eyü, yegrek görürem. Anuñçün ki şusız (9) idüm şulandım azdan. Ol cāzū ayıtdı: İy Mālik! Eger ben bu cāzūluk (10) şavaş kendü ħüsnimile ıılayıdum anuñıla ber-ā-ber olayıdum ammā ‘ālemleri yaradan (11) Tañrı[y]la ber-ā-berlik ıılmayam. Andan Çerçīs ayıt kim: “*Lā ilāhe illāllāhü.*” Oluk sā‘at, (12) yedi biñ cāzū getürdi İmān cān u güñülden. Çerçīs ħaberi, Benī İsrā‘īl²²¹ (13) icinde yayıldı. Bir ıarı ‘avrat geldi, ayıtdı: İy Tañrı Peyǵamberi! Bir yoǵsul (14) kişiyem, bir şıǵırum varıdı, öldi. Benüm dirliğüm ol şıǵıruñ berekātında (15) idi. Gerek kim du‘ā ıılasın. Haǵ te‘ālā, ol şıǵırı gine dirgüre. Çerçīs [74a] (1) ayıtdı: Var ol şıǵıruñ süñüklerin bir yere düşer ve daǵı bu ‘aşāyıla (2) urǵul, ayıt kim *ıum biiznillāhi te‘ālā.* Ol ıarı ayıtdı: Çok zamān gecmişdür (3) ki ol şıǵır öldi, anuñ kemüklerinden nesne ıalmayupdur. Çerçīs ayıtdı: (4) Ve ne bulursañ bir yerde ıoǵıl, ıayurmaǵıl, Haǵ te‘ālā kādirdür, ıudretin (5) göresin. Ol ‘avrat varıdı, istedi, ħiç

²²¹ “اسرائيل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

nesne bulmadı, meger boynuzın ⁽⁶⁾ ve kıyruğun buldı. İksin bir yerde kıdı. Çerçıs ‘aşāşı[y]la urdı, ⁽⁷⁾ ol sâ‘at Hâk te‘âlā, kudreti[y]le ol şıgır duru geldi, bayağıdan dağı ⁽⁸⁾ yegrek oldı. Pes bir kışı ol şehrüñ ulularından idi. Vardı, bu ⁽⁹⁾ hikāyetī Dādiyāna didi ve ayıtdı: İy kavm! Bu kavmü, ‘acāyibleri ve kudretleri ⁽¹⁰⁾ görürsin dağı Çerçise inanmazsın, cāzū, dersin. Kankı cāzū ola kim ⁽¹¹⁾ ölümi kendözinden def‘ ide, ayıtdılar: Tañrı seni dağı yoldan çıkardı. ⁽¹²⁾ Ol er ayıtdı: Yoldan çıkarmadı belki baña yol gösterdi. Dört biñ ⁽¹³⁾ er, ol sâ‘at Müslimān oldılar, andan Dādiyān buyurdı, anları ⁽¹⁴⁾ dutdılar, degme birni bir ‘azābıla öldürdiler. Andan şöñra ol kamudan ⁽¹⁵⁾ bir ulu, hürmetlü kışı varıdı, geldi, ayıtdı: Yā Çerçıs! Bu sözüñi [74b] ⁽¹⁾ söylersin, bañā hüccet gösterseñ. Çercıs ayıtdı: Ne dilersin? Ol ayıtdı: ⁽²⁾ Bizüm meclisimizde dört kürsī var. Degme birisi, bir dürlü ağacdan, eger sen ⁽³⁾ Hâk Peygamber iseñ Tañrıña yalvarğıl; ol kürsiler, ağaçları evvelki gibi kendü ⁽⁴⁾ cinsine döñsün, yaprak ve yemiş virsün, yemişi kemālin bolsun, tā biz yeyelüm. ⁽⁵⁾ Çerçıs ayıtdı: *Ve zālike alallāhi yesīra*²²² ya‘nī Hâk te‘ālāya geñezdür, didi ⁽⁶⁾ du‘ā kıldı. Ol sâ‘at, ol ağaçlar şöyle oldu kim ol arzıladı, öyle oldı. ⁽⁷⁾ Andan ayıtdılar: Bu ‘azīm, ulu cāzūdur. Andan ol mel‘ün Dādiyān buyur⁽⁸⁾dı ki bağırdan bir şıgır gibi nesne eylediler. Büyük ve ici kıovuğ ve icine neftile ⁽⁹⁾ kıatrān kıükürti kıoydılar, şıgır boyunca od yakdılar, Çerçisi içine ⁽¹⁰⁾ kıoydılar. Hâk te‘ālā, bir buluda emir eyledi; kıopdı, gök güñledi, cihān ⁽¹¹⁾ kıaranlığ oldı, yıldırım şakıdı. Şöyle kim düñden güñi kimse secmedi. ⁽¹²⁾ Hâk te‘ālā, melā‘ike buyurdı, ol şüreti götüñrdi, yere urdı. Öyle kim anuñ ⁽¹³⁾ kıatladığıñı dükeli Şam elinde işıtdiler, anı işıden kıamusı öldiler. Çerçıs, ⁽¹⁴⁾ sağ selāmet anuñ icinden kııkdı. Eyle kim anuñ teninden hañā olmadı. ⁽¹⁵⁾ Girü ol kâfir kıatına geldi, ayıtdı: Nice gördüñüz Hâk te‘ālānuñ kudretin? [75a] ⁽¹⁾ İmdi ayduñ, *Lā ilāhe illallāhü*. Ayıtdılar: Yā Çerçıs! Bizüm sinle icinde ölülerimiz ⁽²⁾ var, bizüm anlar ile öküş kelecümüz var. Eger sen anları dirgürseñ ⁽³⁾ saña imān getürelüm,

²²² “... Bu Allah’a göre kolaydır.” (Ahzâb, 33/19 bu ifade farklı sure ve ayetlerde de geçmektedir. Bunlardan birkaçı: Ahzâb 33/30, Nisâ 4/30, Nisâ 4/169.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

didiler. Cercīs ayıtdı Hāḫ te‘ālāya, geñezdür. Andan sinleleri ⁽⁴⁾ acdılar, gösterdiler. Heb çürümiş, tağılmış. Çerçīs du‘ā kıldı, on toköz ⁽⁵⁾ ölüyi Hāḫ te‘ālā diri kıldı. Bu ölüler arasında bir ‘avrat kıoca varıdı. ⁽⁶⁾ Ol kıocaya Çerçīs şordı kim: İy Şeyh! Sen dünyādan çıkalı kıac vağıtdür? Ol ⁽⁷⁾ ayıtdı: Dört yüz yıldur bu sırda ‘acāyibe kııldılar. Yine ol şehri icinde ⁽⁸⁾ bir kıarı ‘avrat varıdı, anuñ bir oğılu varıdı, gözsüz ve şağır ve dilsiz ⁽⁹⁾ ve elsiz. Ol mel‘ūn yine buyurdı, Çerçīsı dutdılar. Ol kıarı evinde ħabş ⁽¹⁰⁾ itdiler. Ol ev icinde bir kıurı direk varıdı. Ol kıamu ol direk üzerine du⁽¹¹⁾rurdı. Çerçīs du‘ā kıldı, ol direk köklendi. Köki yere girdi, budadı ħeb ⁽¹²⁾ yuķaru hevāya çıķdı. Ne dürlü yemişler ki dünyāda vardur, kıamu ol ağacda bitdi. ⁽¹³⁾ Ol ev issi kıarı, anı gördi, ĩmān getürdi, ayıtdı: Yā Çerçīs! Du‘ā kılgıl, ⁽¹⁴⁾ benüm oğılum şaĥḫat bulsun. Çerçīs, anı kıatına getürdi, ağız yarın. Anuñ ⁽¹⁵⁾ ağız ne dutdı? Der-ħāl²²³ ol oğılan görür oldı, bir nefes dağı anda kıulağına [75b] ⁽¹⁾ urdı, kıulağı işidür oldı. Andan kıarı ayıtdı: Yā Çerçīs! Eli, ayağı içün dağı ⁽²⁾ du‘ā kılgıl. Çerçīs ayıtdı: Anuñ dağı vağıti gele, didi. Andan Dādiyāna ol ⁽³⁾ aĥvālden ħaber virdiler, buyurdı. Ol evi yıķdılar, ol ağac kesmege ⁽⁴⁾ kıaşıd itdiler. Ol ağac kıurudı, bayağısı gibi oldı. Andan şoñra Çerçīsı dutdılar, ⁽⁵⁾ demür kıazuķlar ile yere dikdiler. Andan demür ile getürdiler, ağır yük yükletdiler ⁽⁶⁾ dağı Çerçīs üzerine yürütdiler dağı göyündürdiler, külin deñize şavurdılar. ⁽⁷⁾ Andan bir ün işıtdiler ki aydur: Yā deñiz! Tañrı te‘ālā buyurur kim ol küli ⁽⁸⁾ şaķlağıl ki anı girü dirgürsevüz gerekdür. Der-ħāl bir yıl kıopdı, ol küli deñizden ⁽⁹⁾ çıķardı. Hāḫ te‘ālā, bularuñ önünde Çerçīsı yinedir gördi. Ayıtdılar: Yā Çerçīs! ⁽¹⁰⁾ Bizimle bir iş kılgıl ki ve ne sen buyurasın biz dağı anı dutavuz, didiler. Çerçīs ⁽¹¹⁾ ayıtdı: Ol nedür? Ayıtdılar: Bizüm putumuza secde kıılasın, biz dağı senüñ dīnüne girelüm. ⁽¹²⁾ Çerçīs ayıtdı: Ĥāşā kim ben puta secde kıılam. Andan Dādiyān ayıtdı: ⁽¹³⁾ Ey Çerçīs! ‘Özri iderem. Benüm gel kim bizüm ‘azābumuzdan çok zaĥmet çekdüñ, ⁽¹⁴⁾ diñlenesin, didi. Çerçīs anuñ evine varıdı. Ol, dün irteye deġin ⁽¹⁵⁾ Zebür

²²³ “درحل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

oğudu. Onı[n]la Dādiyānuñ ‘avratı varıdı. Hāq te‘ālā, gönlüne rahmet, [76a] ⁽¹⁾ nazār bırağdı, küfür dālāleti gitdi. Ağlayu Çerçīs kıtına geldi, ĩmān ‘arza kıldı. ⁽²⁾ İrtesi gün, Őehir icinde āvāz dūŐdigim Çerçīs, māla aldandı, vardı kim puta ⁽³⁾ secde kıla. Andan Çerçīs ŐaŐra çıkdı, gördi ol dilsüz oğlanı. Anası ⁽⁴⁾ arkasına getürmiŐ, getürdi. Çerçīs ayıtdı: İy oğlan! Cevāb virüp lebbeyk yā Re ⁽⁵⁾sūlallāhi, didi. Çerçīs ayıtdı: İy oğlan! Putlar Őurduğı eve girgil, ol putları ⁽⁶⁾ baña getürgil. Ol oğlan ayağı yoğiken Tañrı te‘ālā kıdretile yürüyü vardı. Ol eve ⁽⁷⁾ girdi, ol evde yetmiŐ put varıdı, aralarında bir ulu put varıdı, altun ⁽⁸⁾ tahtı üzerine oturmiŐlarıdı. Ol oğlan ayıtdı: İy putlar! Çerçīs, sizi ⁽⁹⁾ oğur. Kāmu baŐların yere urdılar, ŐaŐra çıkdılar, Çerçīse secde kıldılar. Çerçīs, ⁽¹⁰⁾ ayağın yere depdi, putlar kāmusu yere girdiler. Dādiyāna ‘avratı, köŐk üzerinden ⁽¹¹⁾ bağardı, kığırdı, ayıtdı: Yā kavmi, kendü nefsüñüze zulm eylemek görüñ ki putları ⁽¹²⁾ göz nice yere geçdiler, gelüñ Çerçīse ĩmān getürüñ. Olmasun kim yere geçe ⁽¹³⁾siz. Andan Dādiyān, ‘avratına ayıtdı kim yedi yıl oldı ki Çercīs baña ⁽¹⁴⁾ ‘acāyib, ğarāīb niŐānlar kim gösterür ben aña inanmazam. Sen, bir gice icinde ⁽¹⁵⁾ İnanduñ mı? didi. ‘Avrat ayıtdı: Ol, senüñ bed-bahtlığundandır ki aña [76b] ⁽¹⁾ inanmazsın. Dādiyān buyurdı kim ol ‘avratı dutdular, bir ağaca aŐdılar. ⁽²⁾ ‘Avrat, üstünde bir kez güldi dağı cānın Hāqka teslīm eyledi. Çercis, baŐın yukaru ⁽³⁾ ve götürdi ve du‘ā kıldı, ayıtdı: İlāhī, yedi yıldır ki bu ‘azāb icindeyem, ayruğ ⁽⁴⁾ Őākatüm kalmadı, baña Őehādet rüzī kılgıl, kendü ‘azābuñ bu kavme yağdurğil ⁽⁵⁾ ve dağı ol kiŐiler kim saña ĩmān getürdiler, anları emānda Őaklağıl, didi. ⁽⁶⁾ Çerçīs, du‘ādan fāriğ oldı. Bir od geldi, ol kavmüñ üstüne yağmağa baŐladı. ⁽⁷⁾ Kāçan kim od ıssısı ol kāfirlere doğundısa kılıclar çekdiler, Çerçīse ⁽⁸⁾ kāŐıd kıldılar, kılıcila pāre pāre kıldılar. Çerçīs ‘aleyhisselām, kendü du‘ā ⁽⁹⁾sı[y]la Őehādet boldı. Ol kavmi üstüne od yağdı, ol kāfirler dükeli helāk ⁽¹⁰⁾ oldılar, mü’minler dükeli kırtuldılar. Ve’s-selāmü bāb u ⁽¹¹⁾ münācāt-ı Mūsā ‘aleyhisselām, Ka‘b el-Aħbār rađiyallāhü ‘anh

rivāyet ⁽¹²⁾ kıılır: Kaçan Mūsā ‘aleyhisselām Tūr Dağına geldi, Cebrā’îl²²⁴ ‘aleyhi⁽¹³⁾sselām, feriştehler ile karşı geldi ve ol tağūñ içinde ne kadar kim cā⁽¹⁴⁾navārlar varısa dükelin sürdi, halvet eyledi. Çün Mūsā anı gördi, ⁽¹⁵⁾ bildi kim Hāḡ te‘ālā, anuñıla söyleşmek diler. Andan Cebrā’îl, Mūsāya [77a] ⁽¹⁾ buyurdu ki Tūr Tağına çıkdı. Başında bir kara dülbendi varıdı, ‘abādan ⁽²⁾ serāvîli varıdı ve ol tağ üstünde ol deñlü ferişteh inmişidi ki ⁽³⁾ yer yüzinde her ne kim var dükelişi örtülmüşidi. Andan Cebrā’îl, Mūsāya ⁽⁴⁾ buyurdu kim dülbe[n]di yüzünü, etegile örtüdi, tā ki gözününden ayruḡ nesnesi görünmeye, ⁽⁵⁾ tā kim Hāḡ te‘ālānuñ kelāmı nūrından göyünmeye. Andan Hāḡ te‘ālānuñ kelāmına ⁽⁶⁾ kulaḡ urdu. Hāḡ te‘ālā aydur: Yā Mūsā! Ben ol Tañrıyam, ‘alemleri yaratdum, ⁽⁷⁾ benden ayruḡ Tañrı yoḡdur, pes baña ḡulluḡ eylegil. Mūsā ayıtdı: İlāhî, belî sen ⁽⁸⁾ ol Tañrısın kim senden ayruḡ Tañrı yoḡdur. Ben, senün ḡuluñam. Hāḡ te‘ālā ⁽⁹⁾ ayıtdı: Yā Mūsā! Eger ḡullarumdan beni zikir ider olmayaydı, ḡullarumdan kendözüm ⁽¹⁰⁾ ıraḡ kılaydum, didi. Yā Mūsā! Eger ḡullarumda “*Lā ilāhe illāllāhe*” dir kişi ⁽¹¹⁾ olmayaydı, gökden bir ḡatre yağmur endürmeyeydüm ve yerden bir yapraḡ ot ⁽¹²⁾ bitürmeyeydüm. Yā Mūsā! Eger ḡullarumda baña ‘ibādet idüp baña şirk getürmeyen ⁽¹³⁾ kişiler olmayaydı, ḡamunuñ ḡaynar şuların dünyāya sel gibi ⁽¹⁴⁾ aḡıdaydım. Yā Mūsā! Eger baña ḡamd idüp bir diyici ḡullarum olmayaydı, ḡullarum ⁽¹⁵⁾ göz açup yumunca mühlet virmeyeydim. Yā Mūsā! Baña ḡaḡın olmaḡ [77b] ⁽¹⁾ ve benüm ḡoşnūdluḡum diler misin? Hattā sünük(?) delüḡine ne deñlü ḡaḡın ise ve gözün ⁽²⁾ aḡı ḡarasına ne deñlü ḡaḡın ise sen daḡı ḡaḡınraḡ olasın, didi. Mūsā ⁽³⁾ ayıtdı: Benüm daḡı dileḡüm oldur. Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Muḡammed üzerine ⁽⁴⁾ ḡoḡ şalavāt getürgil. Kaçan Mūsā, Muḡammed adın işitdise elinden Tevrātı ⁽⁵⁾ bıraḡdı ve Tevrāt ḡoḡuz levḡı idi üç levḡ göḡe ucdı, altısı yerde ḡaldı. ⁽⁶⁾ Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Saña ne virdimse al, baña şükür eylegil. Mūsā, ⁽⁷⁾ elin şundı, ol altı levhi yerden getürdi ve andan şordı: Yā

²²⁴ 76b-77a’da bulunan “Cebrā’îl” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “جبرائیل”

İlāhī! ⁽⁸⁾ Muḥammed kimdür kim saña yakın olmazın? İllā aña şalavāt getürmekle. Hāḳ te‘ālā ⁽⁹⁾ ayıtdı: Yā Mūsā! Muḥammed ol kişidür kim eger Muḥammed olmayaydı; ŧamuyı, ucmağı ⁽¹⁰⁾ ve yeri ve gögi yaratmayaydum ve ayı ve güneşi ve gice ve gündüzi yaratmayaydum ⁽¹¹⁾ ve hiç muḳarreb ferişteh ve mürsel peygamber ve seni dağı yaratmayaydum ve eger Muḥammed ⁽¹²⁾ peygamberliğine ikrār eylemeseñ ve aña şalavāt getürmeseñ seni oda yaḳam, ⁽¹³⁾ didi. Mūsā ayıtdı: İlāhī, ikrār getürdüm ve ŧanuḳlık virdim ki Muḥammed, ⁽¹⁴⁾ Hāḳ Peyğamberdür ve dükeli ḫalkdan efdaldür ve dağı çok şalavāt getürdi. ⁽¹⁵⁾ Ve dağı Mūsā ayıtdı: İlāhī, ḫazretüñde ben mi sevgülüyem yā Muḥammed mi? **[78a]** ⁽¹⁾ Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Sen kelīmimsin, Muḥammed ḫabībümdür. ḫabīb, kelīmimden yaḳındur ⁽²⁾ ve dağı sen, benümle Tūr Tağında münācāt idersin ve Muḥammed, ‘arşı üzerinde ⁽³⁾ münācāt ider. Mūsā ayıtdı: İlāhī, Benī İsrā’īl²²⁵ mi sevgülüdür ḫazretüñde ⁽⁴⁾ yā Muḥammed ümmeti mi? Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Muḥammed ümmeti, benüm ḳatumda dükeli ümmetlerden ⁽⁵⁾ sevgülüdür. Mūsā ayıtdı: İlāhī, Muḥammed ümmeti ne kerāmetle sevgülüdür? Hāḳ te‘ālā ⁽⁶⁾ ayıtdı: On dürlü kerāmetile. Mūsā ayıtdı: Ol, on dürlü kerāmet nedür? Ayıtdı: ⁽⁷⁾ Evvel, Muḥammed kerāmetile ikinci, āb-desti kerāmetile üçüncü, beş vaḳit namāzın kerāmeti[y]le ⁽⁸⁾ dördüncü, zekāvāt kerāmeti[y]le beşinci, ramazān ayı kerāmeti[y]le altıncı, ḫac kerāmetile yedinci, ⁽⁹⁾ cum‘a kerāmeti[y]le sekizinci, ‘aşıre kerāmeti[y]le toḳuzuncı, riyāzet-i cennet kerāmeti[y]le ⁽¹⁰⁾ onuncı, mescid yabmaḳ kerāmetile. Mūsā ayıtdı: Riyāzet-i cennet nedür? Hāḳ te‘ālā ⁽¹¹⁾ ayıtdı: Meclis ‘ilmidür ya‘nī kim uçmaḳ baḫçaları dimekdür. Mūsā ayıtdı: İlāhī, ⁽¹²⁾ ol ‘ilim meclisinde ne zikir iderler? Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Muḥammed ümmetinüñ ⁽¹³⁾ ‘ālimleri, benüm ni‘metüm ve benüm raḫmetlerimle zikir iderler ve benüm ‘azābumdan ḳullarımı ⁽¹⁴⁾ ḳorḳudurlar ve girü ḳalan ḳavm, ol ‘ilmi meclisinde otururlar. Anlaruñ ⁽¹⁵⁾ günāhları yarlığanup giderler. Yā Mūsā!

²²⁵ “اسرائيل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

Muhammed rahmetdür ve bereketdür. Baña ĩmān [78b] ⁽¹⁾ getürenlere ve Muhammed şalavāt çok ayıtgıl. Yā Mūsā! Sen, Muhammedi şöyle sevgil kim ⁽²⁾ nitekim kendi nesüni seversin ve anuñ ümmetine hayır dilegil. Nitekim Benī ĩsrā'īle diler⁽³⁾ sin eger eyle itmezseñ dükeli 'amelüni hebā'en mensürā²²⁶ eyleyem. Yā Mūsā! Benī ĩsrā'⁽⁴⁾ ile ayıtgıl, her kim Muhammede inanmasa tamu zebānīlerinden, ol kişiye musallaṭ ⁽⁵⁾ eyleyem, benümle ol kişi arasında bir hiçāb eyleyem kıyāmet gün beni görmeye ⁽⁶⁾ ve hīç Peygamber hīç ferīşteh ol kişiye rahmet ve şefā'at eylemeye. Yā Mūsā! ⁽⁷⁾ Benī ĩsrā'īle ayıtgıl, her kim Muhammede ĩmān getürse ve anuñ Peygamberliğine inan⁽⁸⁾ sa ve anuñ ümmetine hayır şansa baña Haḫ, dise ol kişi yarlıgayam, benüm ⁽⁹⁾ katumda dükeli ḫalkuñ ḫürmetlügidür. Yā Mūsā! Her kim Muhammedüñ şerī'atine ⁽¹⁰⁾ inansa ve anuñ sünnetin dutsa ol kişiye ölüm ḫatıḡı olmaya, Münkir ⁽¹¹⁾ ve Nekīr su'ālī olmaya. Ol kişiuñ sini, uçmaḫ bāḡcelerinden bir bāḡce ola. ⁽¹²⁾ Yā Mūsā! Muhammed nürdür ve anuñ ümmeti dünyāda ümmetlerüñ āḫīridür. Evet, ⁽¹³⁾ ucmaḫda dükeli ümmetlerden öñdür. Yā Mūsā! Ucmaḫ dükeli peygamberlere ⁽¹⁴⁾ ḫarāmdur. Muhammed girmeyince ve dükeli ümmetlere ḫarāmdur Muhammed ümmeti girmeyince. ⁽¹⁵⁾ Yā Mūsā! Muhammed ümmetinüñ bir 'ameline on şevāb virdim, tā yetmişe degin [79a] ⁽¹⁾ günāhına bir cezā virdüm. Mūsā ayıtdı: Muhammed ümmetine nice ṭā'at buyurduñ? ⁽²⁾ Baña söylegil ki Benī ĩsrā'īle buyuram, anlar daḫı işleyeler. Haḫ te'ālā ayıtdı: ⁽³⁾ Yā Mūsā! Muhammed iki rek'at namāz virdüm ve buyurdum, her rek'atına aḫşamdan ⁽⁴⁾ şabāḫa degin namāz kılmışca şevāb virem ve daḫı dört rek'at, öyle namāzı ⁽⁵⁾ buyurdum. Evvel rek'atına maḡfīretüm ruzī kıldım. ikinci rek'atına, ḫoşnūdluḡum ⁽⁶⁾ ruzī²²⁷ kıldum. Ücünci rek'atına, kıyāmet günü terāzūda şevābın ağır kılam. Dördüncü ⁽⁷⁾ rek'atı içün uçmaḫ ḫapuların açam ve daḫı dört rek'at ikindi namāzı ⁽⁸⁾ buyurdum. Her rek'atına bir yıl oruc dutmaḫ şevābın virdüm ve yedi gök ferīşteh⁽⁹⁾ leri, ol kişi yarlıḡanmaḫ dileyeler

²²⁶ “هباءمنثور” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²²⁷ “روز” Metinde bu şekilde geçmektedir.

ve dağı üc rek'at ağşam namāzı ⁽¹⁰⁾ buyurdum. Her rek'atına biñ yıl şevāblar virdüm ve biñ²²⁸ dağı günāhların ⁽¹¹⁾ yarlıgadam ve dağı dört rek'at yatsu namāzın buyurdum. Her rek'atına Mescidü⁽¹²⁾l-Ĥarām bir yıl namāz kırup oruc dutmağ şevābın virdüm. Yā Mūsā! Muĥammed ümmetine, ⁽¹³⁾ Ķadir Gicesi virdüm. Ramazān ayı icinde, altı biñ günāhlu kıllarımı ⁽¹⁴⁾ şamudan āzād eylerem. Yā Mūsā! Muĥammed ümmeti, muĥarrem ayınuñ evvelinde on ⁽¹⁵⁾ gün oruc dutarlar, her gününe bir yıl oruc dutup bir kıul āzād eylemek **[79b]** ⁽¹⁾ şevābın virdüm ve dağı Muĥammed ümmetinden oruc dutanlara ucmağlar içinde ol ⁽²⁾ nesnelere virdüm ki gözler gördüm ki yok ve kıulağlar işitdüğü yok ve ādemođla⁽³⁾nınuñ göñlinden geçdüğü yok. Yā Mūsā! Uçmađun bir kıapusu var, adı Deyyān⁽⁴⁾dur. Ol kıapudan kimse girmez, illā oruc dutanlar girür. Yā Mūsā! Oruc, odun kıalkıa⁽⁵⁾nıdır, Tañrı 'azābından emīn eyler. Yā Mūsā! Muĥammed ümmeti, Ka'be[y]i řavāf iderler ⁽⁶⁾ ve Ādem ve Ĥalīl Peyđamber sünnetin yerine getürürler. Her bir adımlarına, bir kıul āzād ⁽⁷⁾ eylemek şevābın virdüm ve her adımlar kim kendözi yere başar. Bir yıl oruc ⁽⁸⁾ dutup kıul āzād eylemek şevābın. Yā Mūsā! Muĥammed ümmeti, zekāt virürler. Ol ⁽⁹⁾ zekāt berekātında anlaruñ 'ömrine berekāt vürürem ve māllarına berekāt virürem, ⁽¹⁰⁾ yüzlerinüñ günāhın 'afv iderem ve anlaruñ üzerine raĥmetümi sacaram. ⁽¹¹⁾ Yā Mūsā! Muĥammed ümmeti, her cum'a gün, ğusül iderler dağı bir cum'aya değin ⁽¹²⁾ itdikleri günāhları yazılmaz. Yā Mūsā! Muĥammed ümmeti, dün namāzın kıılır ve anlara ⁽¹³⁾ feriştehler istiđfār²²⁹ ideler, uçmağ anlara müřtāk olur. Yā Mūsā! Sa'ādet, ⁽¹⁴⁾ ol kışinüñ kim dünyāda çok istiđfār eyleye. Yā Mūsā! Her kim dükeli ĥalkı ⁽¹⁵⁾ yatduğı vağtin dün namāzın kııla dağı benüm mağfiretüm dileyem. Ben utanuram **[80a]** ⁽¹⁾ ol kışıye 'azāb itmege. Eđer günāhı yerden göge değin olursa yā Mūsā! ⁽²⁾ Kıanđı kıulum beni sevse baña 'āřī olmaz, kıanđı kıulum benden utansa Ādem ⁽³⁾ kıatında işlemedüğin nesne[y]i ĥalvetde dağı işlemez. Zīrā beni ĥāzır

²²⁸ Metinde "biñ" ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

²²⁹ "استغفر" Metinde bu şekilde geçmektedir.

görürler, ⁽⁴⁾ benden utanurlar. Yâ Mūsâ! Öksüzlere müşfik gibi olğıl, ğarîblere sev⁽⁵⁾gülü kardaş gibi olğıl. Ben dağı saña şöyle olam miskînleri esirgegil, anlara, ⁽⁶⁾ anlara açuk yüz göstergil, tâ kıyâmet günü günâhlular bölüğinden kıopmayasın. ⁽⁷⁾ Yâ Mūsâ! Sen, yoksullardan varını dirîğ itmeyesin ki ben dağı dirîğ itmeyem. ⁽⁸⁾ Yâ Mūsâ! Benüm hulķum gibi hulķı eylegil. Her kim benüm hulķum gibi hulķı eyleye, ben, ⁽⁹⁾ ol kişiyeye ‘azâb itmege utanuram eger kâfirise dağı. Yâ Mūsâ! Bayları ⁽¹⁰⁾ nice ağırlarsañ yoksulları dağı eyle ağırlağıl. Yâ Mūsâ! Eger yoksullar, baylarıñ ⁽¹¹⁾ şadaķaların almayadı, yere buyura idüm bayları yudalarıdı. Yâ Mūsâ! Miskîn⁽¹²⁾ler ile şoĥbet eyle kim benüm raĥmetüm anlardan göz açup yumunça ırak olmaz. ⁽¹³⁾ Mūsâ, her anda miskînleri yedi kez tavâf iderdi eger ĥâcetleri olsa ⁽¹⁴⁾ devâ kılurdı. Ĥaķ te‘âlâdan nidâ geldi ki: Yâ Mūsâ! Ben, senden ĥoşnüd oldum ⁽¹⁵⁾ ve her kim miskînlerle sencileyin eylese anı yarlığaram. Bundan şoñra **[80b]** ⁽¹⁾ yigirmi karavaş aldı ki miskînleriñ kaftânın yumağaya ve anlara ĥizmet itmege. ⁽²⁾ Andan Ĥaķ te‘âlâ ayıtdı: Yâ Mūsâ! Ol kişi kim kendü nefsine şandüğını Müslümân ⁽³⁾ dağı şana ol benüm ĥazretümde sevgülüdür. Mūsâ ayıtdı: İlâhî, kañkı kıullarıñ ‘âlimdür? ⁽⁴⁾ Ĥaķ te‘âlâ ayıtdı: Ol kişi kim ĥalkdan ‘ilim ögrene ve kendü ‘ilmine kıata. Yâ Mūsâ! ⁽⁵⁾ Demürden çaruķ eyle, tucdan ‘aşâ eyle dağı ‘ilim isteyü var. Tâ şuna degin kim ⁽⁶⁾ çaruğun yıprana ve ‘aşâñ ufana zîrâ kim ne kıadar ‘amel varısa ‘ilimsüz ⁽⁷⁾ hebâ’en menşürâdur²³⁰ ve ‘ilimsüz ‘amel, kirişsüz yaya beñzer ve ‘amelsüz ‘ilim, yemişsüz ⁽⁸⁾ ağaca beñzer. Yâ Mūsâ! Diler misin ki dünyâda dağı ve âĥiretde saña yardım idem? ⁽⁹⁾ Ayıtdı: Belî, dilerem. Ĥaķ te‘âlâ ayıtdı: Kimseniñ ĥaķķına gelici olma ki işitse melül ⁽¹⁰⁾ ola. Mūsâ ayıtdı: İlâhî, ĥalkıların düşmânı dağı kimdür? Ĥaķ te‘âlâ ayıtdı: Ol kişi ⁽¹¹⁾ ki ĥalkıñ ĥaybetin söyleye ve dağı ĥalkaya ĥayb ide ve ĥaybet itdügi nesne[y]i kendü ⁽¹²⁾ işleye. Mūsâ ayıtdı. İlâhî, kañkı kıuluñ cömerddür? Ĥaķ te‘âlâ ayıtdı: ⁽¹³⁾ Ol kişi ki miskînlere ta‘âm yedüre. Mūsâ ayıtdı: Kañkı kıuluñ şabırludur?

²³⁰ “هباءمنثوردر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

(14) Hâk te‘âlâ ayıtdı: Ol ki ğazab vâktinde yavaş ola ve k̄onşısınıñ cefâsına (15) katlana. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, k̄ankı k̄uluñ ‘âcizdür? Hâk te‘âlâ ayıtdı: Ol kim [81a] (1) ‘amelsüz uçmağ isteye. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, k̄uluñ k̄ankı baħıldür? Hâk te‘âlâ ayıtdı: (2) Ol kişi kim evinde nesne variken dervîşi²³¹ maħrûm göndere ve daħı mü’min (3) k̄arındaşına göre, selâm virmeye. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, k̄ankı k̄uluñ baydur? Hâk (4) te‘âlâ ayıtdı: Ol kim bugünüñ k̄utına k̄anâ‘at ide, yarın içün ğuşşa yemeye. (5) Mûsâ ayıtdı: İlâhî, k̄ankı k̄uluñ yoğsuldur? Hâk te‘âlâ ayıtdı: Kişi kim erte durur (6) ve gice yatur, yoğsulluğdan k̄orğar, ğuşşayam. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, k̄ankı k̄u⁽⁷⁾luñ göñli k̄adıdur? Hâk te‘âlâ ayıtdı: Ol kişi kim ameli uzundur. Mâl cem‘ itmege (8) nice ħarîşdür. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, yavuz kimdür? Hâk te‘âlâ ayıtdı: Ol kişi (9) kim ğünnâh işler daħı sevinür. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, sa‘îd kimdür? Hâk te‘âlâ (10) ayıtdı: Ol kim göz açup yumunca baña ‘âşî olmaz. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, şakî (11) kimdür? Hâk te‘âlâ ayıtdı: Ol ki ğünnâh işler, tevbe k̄ılmaz. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, (12) ħalkuñ yegregi kimdür? Hâk te‘âlâ ayıtdı: Ol kim çok t̄â‘at ider daħı (13) k̄orğar k̄abül olmaya deyü. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, ħalkuñ yavuzı kimdür? Hâk Te‘â⁽¹⁴⁾lâ ayıtdı: Ol kim benüm mekrümden k̄orğmaz. Mûsâ ayıtdı: İlâhî, k̄ankı k̄uluñ (15) cömerddür? Hâk te‘âlâ ayıtdı: Dileyene nesne vire ve k̄âdir olduğünü [81b] (1) ‘avf ide. Mûsâ ayıtdı: Senüñ, benüm düşmânım kimdür? Hâk te‘âlâ ayıtdı: İblîs-i (2) la‘îndür. K̄açan benüm farzlarımı vâktinde edâ k̄ılsañ İblîs-i la‘în kör olur. Yâ (3) Mûsâ! K̄ıyâmet şusuzluğından emîn olmağ diler misin? Mûsâ ayıtdı: Belî, (4) dilerem. Hâk te‘âlâ ayıtdı: Mü’minler ile istiğfâr eyleye. Mûsâ ayıtdı: Nice eyleyem? (5) Hâk te‘âlâ ayıtdı: Günde yigirmi kez *estagfirullâhe livelivâlideyye veli’l-mü’minîne ve* (6) *l-mü’minâti elahyâ’ü minhüm ve’l-emvât*²³² her kim bu istiğfâr itse olsa (7) ol kişiyeye şiddîk̄ şevâbın yazalar. Yâ Mûsâ! Diler misin kim k̄ıyâmet ğüninde terâ⁽⁸⁾zûda ‘amelüñ ağır gele? Ayıtdı: Belî, dilerem. Hâk te‘âlâ ayıtdı: Kimsenüñ ‘aybına t̄a‘n (9) eyleme ve ğaybet itme. Yâ Mûsâ! Diler misin kim

²³¹ “دروشی” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²³² “Allah’ım beni, annemi, babamı, bütün yaşayan ve ölen mümin kadınları ve erkekleri bağışla.”

kıyāmet güninde günāhuñ terāzūda yeyni ⁽¹⁰⁾ gele? Ayıtdı: Belī kim dilerem. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Uluya ve kiciye müdāre eyle, ḳon⁽¹¹⁾şularuñ ḥaḳḳına ve incitdüğüne taḥammül eyle. Mūsā, diler misin kim kıyāmet güninde ⁽¹²⁾ ‘arş gölgesinde olasın? Ayıtdı: Belī, dilerem. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Yetimleri ḥōş ⁽¹³⁾ görgül. Yā Mūsā! Diler misin kim kıyāmet günü, Muḥammed ḥavzından şerbet içesin? ⁽¹⁴⁾ Ayıtdı: Belī, dilerem. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Saña ḥaḫā ve günāh işleyene kīn dutmağıl. ⁽¹⁵⁾ Yā Mūsā! Diler misin ki seni kıyāmet gününde ferişteher arasında rüsvāy itmeyem? **[82a]** ⁽¹⁾ Ayıtdı: Belī, dilerem. Hāḳ te‘ālā: Mü’min ḳardaşuñ ‘aybın acmağıl. Yā Mūsā! Diler ⁽²⁾ misin ki kıyāmet günü nāmeñi şağ elüñe vireler? Ayıtdı: Belī, dilerem. Hāḳ te‘ālā ⁽³⁾ ayıtdı: Elüñden geldükce mü’minlerüñ ḥācetin revā kılgıl. Yā Mūsā! Diler misin ki kıyā⁽⁴⁾met gün senüñle ince ḥisāb şormayam? Ayıtdı: Belī, dilerem. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: ⁽⁵⁾ Ḳonşuñı incitmegil, yā Mūsā! Diler misin ki göñül ḳapuların saña açam? Ayıtdı: Belī. ⁽⁶⁾ Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Ḳonşularuñ ‘aybın acmağıl, yā Mūsā! Diler misin ki du‘āñı ḳabül ⁽⁷⁾ kılam? Ayıtdı: Belī. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Ḳarnuña ḥarām nesne ḳomağıl, her kim ḳarnına ⁽⁸⁾ bir loḳma ḥaram nesne ḳoysa kırḳ güne degin du‘āsı ḳabül olmaz. Yā Mūsā! ⁽⁹⁾ Diler misin ki seni ḥayır ile zıḳir idem? Ayıtdı: Belī. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: ‘Ālimler meclisinde ⁽¹⁰⁾ oturğıl, yā Mūsā! Diler misin ki seni ḥışmumdan emīn eyleyem ve senden ḥoşnūd ⁽¹¹⁾ olam? Ayıtdı: Belī. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Ataña ve anaña muṭī‘ olğıl, eger kāfir ⁽¹²⁾ ise daḫı. Zīrā cehennem odı kızar ve yalınlanur müşrikler içündür ⁽¹³⁾ ve atasın ve anasın azarlayanlar içündür ve raḥmetüm atasın ve anasın ⁽¹⁴⁾ sevindirenler içündür. Yā Mūsā! Her kim atasın ve anasın ḥoşnūd eylese ⁽¹⁵⁾ ve benüm ḥışmum atasındangile idenleredür. Yā Mūsā! Bilür misin ki benüm ḥışmum **[82b]** ⁽¹⁾ ve ḡazabum kimedür? Ayıtdı: İlähī, sen yegrek bilürsin. Hāḳ te‘ālā ayıtdı: Ol kişiyedür ⁽²⁾ ki ‘ahdine ṫurmaz ve emānete ḥıyānet eyler. Yā Mūsā! ‘Ahdine ṫurmayanlaruñ ⁽³⁾ ve emāte ḥıyānet idenleri kıyāmet günü, yüzi üzerine sürüyeler ve ⁽⁴⁾ zaḳḳümü ağına ḳoyalar, gözinden ve ḳulağından çıḳa. Yā Mūsā! Görseñ idi anları

(5) ki emānete hıyānet iderler ve kavline tırılmazlar, tamu içinde nice ‘azāb (6) çekerler. Tamunuñ yılanları ve çıyanları nice şoqarlar ve dillerinden nice a(7)şılurlar ve beyinleri burunlarından nice aqar? Yā Mūsā! Diler misin ki ol ‘azāblardan (8) emīn olasın. Ayıtdı: İlāhī, nice dilemeyem kim beñzüm ürperdi ve yüregüm (9) ditredi ve dilim dutuldu ve dizlerüm ditremege başladı. Bu ‘azābları işidüp (10) korqđum. Haq te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Kavluñi bozmağıl ve emānete hıyānet (11) itmegil. Yā Mūsā! Cehennemüñ vaşından saña aydayım. Eger yedi kat gögi ve yedi (12) kat yeri biraqsalar deñize bir yüzüñ biraqmış gibi ola. Yā Mūsā! Cehennemüñ (13) yedi tabaçası var. Her tabakada yetmiş biñ dere vardur. Her derede yetmiş biñ (14) şehir var, her şehirde yetmiş biñ köşk var, her köşkte yetmiş biñ (15) ev var, her evde yetmiş biñ tábüt var, her tábütde yetmiş biñ yılan [83a] (1) var, her yılanuñ uzunluğı, elli menzıl yoldur. Yetmiş biñ çıyan var, her çıya(2)nuñ büyüklüğü, Tūr Tağı gibidür. Hiç müşrik olmaya, atasın ve anasın azar(3)layanlar ola, bağıl ve riyā işleyici ve ribā yiyici ve zekāt virmeyen ve süci (4) icen ve zinā iden ve gāmmāzlık iden ve sağıcılık iden ve kovuculuk (5) iden. Bu cümle[y]i, ol tábüta koyam. Ol yılanlar ile ve çıyanlarıyla aña havā(6)le idem. Yā Mūsā! Eger kovucuları göreyidüñ ölüm esrüklüğün nice çekerler (7) ve dilleri şehādet getürmekde nice dutulur? Evvel tamuya kovucular gire, (8) sağıcılar gire ve sağıcılaruñ dilleri tamu yılanlarınıñ ağızında ola. (9) Yā Mūsā! Riyādan şağın kim benüm la‘netüm ribā yayanlaradur ve aña kāğıd yazan (10) ve şanuqluq virenleredür. Yā Mūsā! Zekāt virilmeyen maldan yemegil kim İslāmuñ (11) bir rüknin yaqmışdur. Yā Mūsā! Benüm aduma yalan and icmegil, her kim benüm (12) aduma yalan yere and içse ve benüm kitābuma el urup and icse ol (13) kişi oda’ı yaqam. Yā Mūsā! Ğazab kılmagıl kim Ğazab Şeytāndandur (14) ve Ğazab İmānı bozar ve yoyar. Yā Mūsā! Yılandan şağingıl ki aduñı (15) şālihlerden yoyamayam ve ehl-i nifāqdan yazmayam. Yā Mūsā! Her kim şadaqa [83b] (1) vire benüm rızāmiçün gizlü āşikāra, ben ol kişi üzerine raħmetüm sa(2)çu saqaram. Yā

Mūsā! Her kim bir ölüye yusa ben, ol kişinüñ dükeli günāhını ⁽³⁾ yuyam ve her kim bir ölüye sin kazsa ben ol kişiye uçmağda bir köşkü ⁽⁴⁾ yapam ve her kim bir ölüye kefen şarsa ol kişiye ucmağ hil'atinden geydürem ⁽⁵⁾ ve her kim bir cenāze getürse ben ol kişiye tamu odından āzād eyleyem. Her ⁽⁶⁾ kim bir miskīne²³³ ta'am yedürse ben aña ucmağ ta'amın yedürem. Her kim ⁽⁷⁾ bir yalıncağ tonatsa ben aña uçmağda dībāc geydürem. Yā Mūsā! Konuğuñ ⁽⁸⁾ ağırla, eger kāfir ise dağı. Yā Mūsā! Kaçan konuğ gelse rızkıla gelür, kaçan ⁽⁹⁾ gitse ev issinüñ günāhı bile gider. Benüm rahmetüm ve bereketüm konuğlar ile bile gelür. ⁽¹⁰⁾ Yā Mūsā! Benüm konuğımı dağı ağırla. Nitekim kendü konuğuñ ağırlarsañ Mūsā, ⁽¹¹⁾ senüñ konuğuñ oldur kim evüñe okuyasın, ağırlayasın. Benüm konuğum ⁽¹²⁾ okumadın gele. Yā Mūsā! Her kimi ki gördüñ rızkında bereket, kanında şahhat ⁽¹³⁾ var ve baña 'āşī olur ve tātati ve şükri yokdur. Bilgil kim ben, ol kişiye ⁽¹⁴⁾ helāk ideceğim. Yā Mūsā! Bağıl olma ve yalancı olma ve mesāvīci olma. ⁽¹⁵⁾ Yā Mūsā! İşlerde ivecik olma, şabırlu ol, ivmek Şeytānlıkdur. **[84a]** ⁽¹⁾ Meger üç işde evmek gerek: Evvel eve konuğ gelse anı ağırlamağ gerek. İkinci, ⁽²⁾ kız ere virmekde. Üçüncü, ölü defin eylemekde. Yā Mūsā! Her gün şabāh torıcağ ⁽³⁾ ölümü añ, yarağlan kim Melekü'l-Mevt, günde yetmiş kerre halkuñ eceli defterine ⁽⁴⁾ bakar ki hıç kişi bilmez eceli ne vaqtin gelür. Yā Mūsā! Beni añ kim, ben dağı seni añam. ⁽⁵⁾ Yā Mūsā! Benden şikāyet itme. Mūsā ayıtdı: İlahī, ben senden nice şikāyet idem? ⁽⁶⁾ Hağ te'alā ayıtdı: Yā Mūsā! Kaçan mālūña yā nefsüñe bir muşibet degse halkı katında ⁽⁷⁾ cezā' eylesen benden şikāyet itmiş olasın. Yā Mūsā! Eger mü'minlerüñ günāhı, muşibet ⁽⁸⁾ virmegile yarlıgamağ dilemeseyidüm, atañ adı günāhla mübtelā eylemeyeydüm ve Ya'kūb ⁽⁹⁾ gözsüz eylemeyeydüm ve Eyyüb rence giriftār eylemeyeydüm. Mūsā ayıtdı: ⁽¹⁰⁾ İlahī, Ādemüñ ve Ya'kūbuñ ve Eyyūbuñ günāhları ne idi? Hağ te'alā ayıtdı: ⁽¹¹⁾ Ādemüñ günāhı oldur ki benüm buyruğum şıdı, buğday yeme, didüm. Ol, yedi. ⁽¹²⁾ Ammā Ya'kūbuñ günāhı oldur ki

²³³ "مسكنه" Metinde bu şekilde geçmektedir.

bir deve boğazladı, yedi ve konuşlarına virmedi. ⁽¹³⁾ Ammā Eyyūbuñ günāhı oldur ki bir koyun boğazladı, yedi ve hālāyığa virmedi. ⁽¹⁴⁾ Kaçan yeyecek üzerine hāzır olmadı[y]sa Mūsā ayıtdı: İlāhī, şafī gibi ⁽¹⁵⁾ dostuñı bir günāhile dört yüz yıl ağlatduñ. Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! **[84b]** ⁽¹⁾ Dostlaruñ günāhı, dostlara katı gelür. Mūsā ayıtdı: İlāhī, dilerem ki saña çok ⁽²⁾ nesne şoram, evet korķaram, didi. Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Şorgıl ne kim diler⁽³⁾sin. Mūsā ayıtdı: İlāhī, sen ķanda olursın? Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Perhīz-⁽⁴⁾kār ķulumuñ icinde oluram. Mūsā ayıtdı: İlāhī, perhīz-kār kimdür? Ayıtdı: ⁽⁵⁾ Ol ķişi kim hārām korķusından, hēlālden daḡı yıḡlına ve saķına. Mū⁽⁶⁾sā ayıtdı: İlāhī, yerüñ ķandadır? Hāḡ te‘ālā ayıtdı: ‘Arşdan öte ki ne ⁽⁷⁾ cehet yok ve mekān yok, ‘arşı daḡı bilmez ki ben ķanda oluram. Mūsā ⁽⁸⁾ ayıtdı: İlāhī, hāzretüñdeki olur. Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Feriştelerüm. Mūsā ⁽⁹⁾ ayıtdı: İlāhī, ferişteherüñ kaçdur? Hāḡ te‘ālā ayıtdı: On iki bölükdür. ⁽¹⁰⁾ Her bölügi ādemoḡlanları saḡışınca ve perī²³⁴ ve şeyātīñ ve uçar ⁽¹¹⁾ ķuşlar saḡışınca ve ne kim cānavarlar var, on iki kez enkercedür çokluķda. ⁽¹²⁾ Mūsā ayıtdı: İlāhī, hāzretüñde mü‘min ķul mı seveygölüdür yā ferişteher mi? ⁽¹³⁾ Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Mü‘min şālih ola, ferişteherden sevgölüdür. Mūsā ⁽¹⁴⁾ ayıtdı: İlāhī, yeri ve gögi, ‘arş-ı kürsī yaratmazdan öñdün ķanda idüñ? ⁽¹⁵⁾ Hāḡ te‘ālā ayıtdı: Bir aķ incünüñ üzerinde idüm ki ‘arşdan **[85a]** ⁽¹⁾ ve kürsiden öñdin yaratmışıdum, ol incünüñ büyüklügi beş biñ yıllık ⁽²⁾ yolıdı. Mūsā ayıtdı: İlāhī, ol incü şimdi ķandadır? Hāḡ te‘ālā ⁽³⁾ ayıtdı: Ol incü ile bir kelime söylemişem, benüm korķumdan ditredi, ⁽⁴⁾ eridi, şı oldu. Ol şuya ‘izzet nażar ile nażar itdüm, ķaynadı, ⁽⁵⁾ tütünü çıķdı ve mevc urdı köpüklendi. Anuñ tütüninden gökleri ⁽⁶⁾ yaratdum ve köpügünden yerleri yaratdum ve mevcinden taḡları yaratdum ve ⁽⁷⁾ ķalanı ol şaḡra taşıdur ki Beytü’l-Muķaddesde ķiyāmet günü, ol ta⁽⁸⁾şdan ķiyāmet yerini yaradısaram. Aķ gümiş gibi ola ol yer üzerinde. ⁽⁹⁾ ‘Ādil²³⁵ idiserem, mazlūmlar intikāmın zālimlerden alısaram. Mūsā ayıtdı: ⁽¹⁰⁾ İlāhī, ol incüyi

²³⁴ “پری” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²³⁵ “عدل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

yaratmazdan öñdin anda idüñ? a te‘ālā ayıtdı: ⁽¹¹⁾ udretüm üstüneyidüm nitekim Őimdi oñşuları hevāda dutaram, ⁽¹²⁾ bulutları gökyüzinde dutaram ve gökleri yeryüzinde dutaram ⁽¹³⁾ udretile direksüz. Ben daı Őöyle udretüm üzerinde udretile ⁽¹⁴⁾ dururam. Mūsā ayıtdı: İlāhī, acandan beri Tañrılık idersin? ⁽¹⁵⁾ a Te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Deriñ ‘ilmümden Őorarsın ve gizlü **[85b]** ⁽¹⁾ udretümden Őorarsın, eger rametüm azabumdan ok olmayaydı, seni oda yaa⁽²⁾yıdım. Mūsā ayıtdı: İlāhī, niçün? a te‘ālā ayıtdı: Anuñiçün ki benüm bidāyetümden ⁽³⁾ Őorarsın ben ol Tañrıyam ki benden Őoñra nesne alacak degüldür ve dükelinüñ ⁽⁴⁾ evveli benüm evvelüm yok. Dükelinüñ āhiri, benüm āhirüm yok. Mūsā ayıtdı: İlāhī, dilerim kim ⁽⁵⁾ senüñ sābı ‘ilmüñden nesne bileydüm ve sen Őabur Tañrısın evmezsın. ⁽⁶⁾ a te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Bu deñlü ‘ālimi yaratmazdan öñ seksen biñ ⁽⁷⁾ Őehir yaratdum. Her biri, bu dünyāca yedi kez büyüklükde ve daı ol Őehri ardal ⁽⁸⁾ dānesi[y]le oldurdum. Andan bir yeŐil uŐ yaratdum daı ol uŐa ayıtdum ki ⁽⁹⁾ bu Őehirler icindeki ardal doñansa sen öleceksın, didüm. Ol uŐ günde ⁽¹⁰⁾ bir dāne ardal yedi. Bunca yıllar gördi, ardal eksilmege baŐladı, ölüm orusu ⁽¹¹⁾ düŐdi. Ayda bir dāne ardal yer oldu gördi kim daı eksildi yılda bir dāne ⁽¹²⁾ ardal yedi. Fı’l-cümle sensen, biñ Őehir oluyıdı. acan kim bir dāne ardal ⁽¹³⁾ aldısa anı daı azına aldı ve aırdı, ayıtdı: Ve ey baña aclıdan ve ölüm ⁽¹⁴⁾ acısından ve daı ayıtdı “İlāhī, bunca uzun ‘ömür virdüñ ve ok rız[k] virdüñ, ⁽¹⁵⁾ pes ölüm acısın daı geñez eylegil. Ben, her bir dāne ardal yedügümce saña yetmiŐ **[86a]** ⁽¹⁾ tesbīh²³⁶ oumuŐam” didi. Andan cān iŐmarladı. Yā Mūsā! Andan Őehrüñ her birinde yetmiŐ ⁽²⁾ biñ kiŐi yaratdum ki feriŐteh deñülidi. Bir dürlü alkıdı ve her birine yetmiŐ biñ ⁽³⁾ yıl ‘ömür virdüm. Her yılı, bu dünyāca biñ yıl idi. Andan ol yetmiŐ biñ kiŐiden bir kiŐi ⁽⁴⁾ baña ‘aŐı oldu. Ol Őehirleri birin birine urdum, ol alkı dükelin helāk eyledüm ⁽⁵⁾ ol bir kiŐi günāhından ötürü. Mūsā ayıtdı: İlāhī, ol kiŐinüñ

²³⁶ “تسبیح” Metinde bu Şekilde gemektedir.

günāhı neyidi? Haḳ te‘ālā ⁽⁶⁾ ayıtdı: Ol kişinüñ günāhı oldur ki ḳavmine ayıtdı, ḳayır bendendür, şer sizdendür, didi. ⁽⁷⁾ Andan altı yüz biñ yıldan şoñra ḳabībüm Muḳammedüñ nūrun yaratdum. On yedi ⁽⁸⁾ biñ yıl benüm ḳarşumda, baña ‘ibādet eyledi, namāz ḳıldı. Andan benüm nūrumdan, bir avuc ⁽⁹⁾ ol Muḳammed nūrı üzerine saḳdum. Ol nūr, baña secde ḳıldı, ol secdeden ⁽¹⁰⁾ ötürü ırte namāzın vācib eyledüm. Andan ol nūr ḳarşumda ṫırdı, on yedi ⁽¹¹⁾ biñ yıl ‘ibādet eyledi. Andan ol nūra benüm nūrumdan ḳıl‘at geydürem, ol ⁽¹²⁾ girü baña secde eyledi. Ol secdeden ötürü öyle namāzın vācib eyledüm. Beş ⁽¹³⁾ kez, on yedi biñ yıl baña ‘ibādet eyledi. Ol beş secdeden ötürü namāzı ⁽¹⁴⁾ vācib eyledüm. Yā Mūsā! Andan altı yüz biñ yıldan şoñra ‘arşı yaratdum. ⁽¹⁵⁾ Andan bir ferişteh yaratdum, ol ferişteh buyurdum ki ‘arşı getüre, nice kim ceḳd [86b] ⁽¹⁾ itdi, getüremedi. Andan bir ferişteh daḳı yaratdum, aña daḳı buyurdum ‘arşı getüremedi. ⁽²⁾ Dört ferişteh yaratdum, dördi daḳı getüremedi. Andan bir ḳarınca yaratdum ki baş ⁽³⁾ barmaḳ deñlü idi büyüklüğü. Andan ḳarıncaya buyurdum, ‘arşı getüre. Ol ḳarınca, ‘arşuñ ⁽⁴⁾ altında girdi, bir kez ayıtdı kim: *Bismillāhirrahmānirrahīm tevekkeltü* ⁽⁵⁾ *‘alallāhi va‘teşamet billāhi ve lā ḳavle ve lā ḳuvvete illā billāhi aliyyi’l-‘azīm.* ²³⁷ Andan ⁽⁶⁾ ‘arşı getürdi. Yā Mūsā! Ben feriştehlerüme ayıtdum, iy feriştehlerüm! Beni, ol karınca ⁽⁷⁾ zikir itdüğü gibi zikir ide idüñüz, ol ḳarınca gibi size ḳuvvet vire idüm. Yā ⁽⁸⁾ Mūsā! ‘Arşı ve kürsī, ayı ve güneşi dükelisini Muḳammed nūrunuñ on baḳşınıñ ⁽⁹⁾ bir baḳşından yaratdum. Yā Mūsā! Andan uçmağı yaratdum, gevherden ve incüden ⁽¹⁰⁾ ve yāḳütan ve mercāndan ve altundan ve gümüşden. Uçmaḳ icinde, ol nesneleri ⁽¹¹⁾ yaratdum ki gözler gördüğü yok ve ḳulaḳlar işitdüğü yok ve ādemoğlınuñ ⁽¹²⁾ göñlinden geçdüğü yok. Yā Mūsā! Andan ṫamuyı yaratdum kendü ḳazabumdan ⁽¹³⁾ ve kendü ḳahrumdan ve ‘aşileri anuñıla ḳahır idüp intikām alısaram. Andan ⁽¹⁴⁾ perīleri yaratdum oddan ve on biñ ādem yaratdum atañuz Ādemden öñdin. ⁽¹⁵⁾ Andan ol ādemler, her biri on

²³⁷ “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla Allah’a güvendim, O’nu vekil kıldım. Allah’a sığındım, O’na tutundum. En yüce ve büyük olan Allah’tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur.”

biñ yaşadı. Andan biñ yıldan şoñra atañuz [87a] ⁽¹⁾ Āдеми yaratdum. Yā Mūsā! Şayduğımı, hisāb itdüğimi kim kaç vaqtden berü Tañrı⁽²⁾lık iderem ve ne vaqtden berü Tañrıyam. Mūsā, revān secdeye vardı, uşşı ⁽³⁾ gitdi. Yedi gün secde içinde tırdı, yedi günden şoñra başın qaldur⁽⁴⁾dı, ayıtdı: Yā İlāhī! Tevbe kıldum, didi. Mūsā ayıtdı: Kimdür qullaruñda saña yaqın? ⁽⁵⁾ Hāq te‘ālā ayıtdı: Ol kişidür ki dükeli hālkıdan kendü nefsin eksük bile. Mūsā ⁽⁶⁾ ayıtdı: İlāhī, ol kişinüñ ‘alāmeti nedür? Hāq te‘ālā ayıtdı: Oldur ki t̄ā‘ati çok ide. ⁽⁷⁾ Mūsā ayıtdı: İlāhī, ol qullaruñ birini baña göster. Hāq te‘ālā ayıtdı: ⁽⁸⁾ Yā Mūsā! Qaçan ki görseñ bir mü’mine tevāzu‘ eyler dağı az söyler ve dağı qarnın ⁽⁹⁾ ac dutar, toyunca yemek elinden gelürken nefis arzūlarını düşmān dutar, nitekim ⁽¹⁰⁾ yavuz günāhları düşmān dutar ve dağı hālkı öger ve kendü nefsini horlar ⁽¹¹⁾ ve dağı acları toyurur dağı yalıncaqları tonadur ve kendü nefsin yalıncaq tıtar. ⁽¹²⁾ Ol qulum, baña dükeli hālkıdan yaqındur. Mūsā ayıtdı: İlāhī, bu şıfatlu kişiyē ⁽¹³⁾ uğrasam nice idem? Hāq te‘ālā ayıtdı: Yā Mūsā! Qaçan bir mü’mini görseñ ki ⁽¹⁴⁾ mü’minleriñ günāhını ve muşībetini görse guşşalanur, nitekim kendü günāhına ⁽¹⁵⁾ ve muşībetine guşşalanur ve dağı Müslimānlaruñ hayırına sevinür, nitekim kendü [87b] ⁽¹⁾ nefsine sevinür, bilgil ki qullarumuñ yaqınraqıdur. Mūsā ayıtdı: Beni ⁽²⁾ bir ‘amele qulavuzla ki ol ‘amel, sebe[b]ile benden hoşnūd olasın. Hāq te‘ālā ⁽³⁾ ayıtdı: Yā Mūsā! Benüm hoşnūdluğum isterseñ dünyā baylığından gecmek ⁽⁴⁾ gerek ve dünyā ‘izzetin düşmān dutmaq gerek ve yoksulluğı sevmek gerek ⁽⁵⁾ ve dünyāda hūdlik qabūl itmek gerek. Qaçan ki bu nesne[y]i idecek, dünyā senüñ ⁽⁶⁾ qatuñda hōr ola, benüm qatumda ‘azīz olasın. Mūsā ayıtdı: İlāhī, dünyā arzū⁽⁷⁾ların yaratduñ. Hāq te‘ālā ayıtdı: Qullarımı şınamaq için. Her kim dünyā ⁽⁸⁾ arzūsın terk idüp āhıret ihtiyār kılsa ol kişi, benüm qatumda ⁽⁹⁾ ‘azīzdür. Mūsā ayıtdı: Qanğı quluñ senden ırağdur? Hāq te‘ālā ayıtdı: ⁽¹⁰⁾ Ol kişi kim ‘izzeti mālile ve qavmi hışmıla ola. Yā Mūsā! Esirge, ben dağı seni ⁽¹¹⁾ esirgeyem.

Yā Mūsā! Halkları hayırla aṅıl ve ‘ayıbların²³⁸ ört ki ben daḥı senüñ ‘aybuñı ⁽¹²⁾ örtem. Yā Mūsā! Oḡlancıklara şefkatlü dāye gibi olḡul, pīrlere ḥizmet ⁽¹³⁾ itgil, dünyāya ḳonup göcecek menzili bilgil, muşibetlere sabır itgil, muşibetden ⁽¹⁴⁾ kimseyegile itmegil, dünyā ḥōşluḡına sevinmegil. Yā Mūsā! Ḥaḳ sözi ṭoḡrı ⁽¹⁵⁾ itgil, eger kendü nefsüñe ziyān daḥı olursa zīrā kim benden artuḡ yardımcı **[88a]** ⁽¹⁾ yoḡdur. Her işde yā Mūsā! Çoḡ ayıtgıl: *Sübḥānallāhi ve’l-ḥamdü lillāhi ve lā ilāhe illā⁽²⁾llāhü vallāhü ekber ve lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā billāhi’l-‘aliyyi’l-‘azīm.*²³⁹ Yā Mūsā! Ayıtgıl ⁽³⁾ bunı: *Sübḥāne men te‘azzeze bi’l-ḳudreti ve’l-bekāi ve ḳahrü’l-‘ibādi’l-mevti ve’l-ḡinā’i.*²⁴⁰ ⁽⁴⁾ Yā Mūsā çoḡ ayıtgıl ki: *Sübḥānallāhi ve biḥamdih.*²⁴¹ Yā Mūsā çoḡ ayıt ki: *Lā ilāhe illā⁽⁵⁾llāhü’l-melikü’l-ḥaḳḳu’l-mübiyn.*²⁴² Yā Mūsā! Ḥiç bir Peyḡambere vermedim ki saña buyurduḡı ⁽⁶⁾ aña buyurmamış olam. Yā Mūsā! Buyurmadıḡım dutma. Yā Mūsā! Benüm mekrümden ⁽⁷⁾ emīn olma, benüm raḥmetümden ümīdüñ kesme. Yā Mūsā! Selāmum ve raḥmetüm ⁽⁸⁾ senüñ üzerüñe olsun ve daḥı halklarımuñ yegregi, Muḥammed üzerine olsun ⁽⁹⁾ ve *elḥamdülillāhi Rabbi’l-ālemīn,*²⁴³ āmīn. Ḥaberde gelür ki yarın dervişler²⁴⁴ ḡurdan çıkalar, ⁽¹⁰⁾ beñizleri şaru ve ḡöñilleri ḳayḡulu ve gözi yaşlu ve yüregi yaşlu ola, feriştehler, ⁽¹¹⁾ arz-ı maḳāmına getüreler, pādişāh-ı ‘ālem ayıda: *Hevvinü ‘alā enfüsiküm esalehü* ⁽¹²⁾ *‘an ḥālihi feinnehü bāta ‘inel ehli ḡarībā ve bāt fi’l-ḳabri ferīden.*²⁴⁵ İy feriştehlerüm! ⁽¹³⁾ Ḳoñ kim evvel ben şorayım, çoḡ rüzigārdur ki ol ḳulum ehlinden ⁽¹⁴⁾ ve ḳavminden ayrılmışdur ve delim müddetdür ki ḡür içinde yalıñuz. Melik

²³⁸ “عيبالن” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²³⁹ “Allah’ı tesbih ederim, hamd O’na mahsustur, Allah’tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür, güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah’ın yardımıyla.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoḡlu Mahmud Sāmî, *Duâlar ve Zikirler*, s. 221.

²⁴⁰ “Zenginlik ve ölüm ile kullarını kahreden, beka ve kudretiyle kullarını aziz kılan Allah’ı tesbih ederim.”

²⁴¹ “Allah’ı hamd ile tesbih ederim.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoḡlu Mahmud Sāmî, *Duâlar ve Zikirler*, s. 179.

²⁴² “Apaçık doḡru ve mülk sahibi Allah’tan başka ilah yoktur.”

²⁴³ “Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, s. 112.

²⁴⁴ “دروشلر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁴⁵ “Nefislerinize kolaylaştırın. Ona hâminden sorun çünkü o (dünyada) ailesinden garip olarak geceler. Kabrinde de yalnız başına geceler.”

te‘ālā ⁽¹⁵⁾ ayda: ‘*Abdī keyfe hālike*, iy bī-çāre kulum! Hālūñ nitedür? Kul ayda: Nitekim [88b] ⁽¹⁾ dutarsın. Hağ te‘ālā ayda: Dünyā miñnetlerin nite gördüñ? Kul ayda: Nitekim ⁽²⁾ yaratduñ ise öyle gördüm. Ayda: Ölüm ağısın nite tattuñ? Kul ayda: Nitekim ⁽³⁾ tıtdurdıñsa öyle tıtdum. Ayda: Gūr karañulıgın nice gecdüñ? Kul ayda: ⁽⁴⁾ Nitekim gecdüdüñse öyle gecdü. Hağ te‘ālā ayda: İy bī-çāre²⁴⁶ kulum! Ben cümle⁽⁵⁾sin bilürem, velī bir kaçan ayıkgıl? Kul ayda: İy Bārī Hudā! Yā guşşalar gördüm, ⁽⁶⁾ ağılar tıtdum. Hağ te‘ālā ayda kim: Kō sen, ben anı gördüm. Kul ayda: Saña şirk ⁽⁷⁾ ve bedel getürmedüm, senüñ tapuñdan kesilmedüm. Hağ te‘ālā ayda: Ben kamusın ⁽⁸⁾ bilürem. İy bende! Eger dün şayruysañ bugün şağık virem kim. Hergiz şayru ⁽⁹⁾ olmayasın, eger dün halkı içinde hōr iseñ bugün ‘izzet virmegim, ⁽¹⁰⁾ hergiz hōr olmayasın, eger dün düşmān tapayı olduñsa bugün ⁽¹¹⁾ sañā rāhatlık virdüm ki herkez düşmān tapayı olmayasın eger dün ⁽¹²⁾ olduñsa bugün vuşlat virdüm ki kaygu görmeyesin. Lañife, ⁽¹³⁾ ĩmān mişālī pādişahuñ köşküne beñzer. Köşkü dereceleri yüce olur ⁽¹⁴⁾ ve alcağ dağı olur. ĩmān derecesi dağı yüce ve alcağ dağı olur. Kavlehü te‘ālā: ⁽¹⁵⁾ *Ve entümü’l-alevne.*²⁴⁷ ĩmān mişlī toprağa beñzer. Toprağdan nebāt biter, yemiş [89a] ⁽¹⁾ virür. ĩmān ağacından cicek biter, dīdār virür. ĩmān mişlī ağaca beñzer. ⁽²⁾ Göñül birle itmek, ağacuñ özdeğine beñzer. Dil birle ikrār itmek budığına ve yapra⁽³⁾ğına beñzer. Ten birle ‘amel kılmağ, yemişine beñzer. Her ağac kim yemişi olmaya, özdeğine ⁽⁴⁾ ol kadar kıymet olmaya, ĩmānından ol kadar menfa‘ati olmaya. ĩmān mişlī gün ⁽⁵⁾ gibidür. Kaçan gün, maşrığdan toğsa dün karañulığı gider. ĩmān mişlī yılduz ⁽⁶⁾ gibidür. Müsāfirler, yılduz birle yol yol oñarurlar. Mü’min, ĩmān nūrı ⁽⁷⁾ birle Allāh yolın oñarurlar. Kavlehü te‘ālā: *Men cā’e bi’l-ħasneti felehü ħayrun minhā.*²⁴⁸ ⁽⁸⁾ Her kim, Hağ ħazretine ĩmān ser-māyesi bir tāt getürse tātine dağı ⁽⁹⁾ yegrek cezā virürler.

²⁴⁶ “بچاره” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁴⁷ “... ve siz üstünken...” (Muhammed, 47/35.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

²⁴⁸ “Her kim iyi amel getirirse ona ondan daha hayırlısı vardır...” (Neml, 27/89.) Ayetin bir kısmı iktibas edilmiştir.

Velī, īmān cezāsı dīdārdur. Her kim mü'min olsa ⁽¹⁰⁾ ol īmān Allāh 'ināyetidür, kulına anuñ 'ivażı yoqdur. Pes dīdāruñ ⁽¹¹⁾ dağı 'ivażı²⁴⁹ yoqdur, Allāh u te'ālānuñ luftı ve 'ināyetidür. Yarın kıyāmet ⁽¹²⁾ güninde, muṭī'leri, 'āşilerden şaçalar. Her ṭā'atüñ, 'ivażın bellü ⁽¹³⁾ ve āşikāra ideler, diler. İy ten birle namāz kılan! Sekiz ucmağ kapusı ⁽¹⁴⁾ senüñ içündür, açılmışdur. İy mālından zekāt viren! Üş yüce dereceler ⁽¹⁵⁾ senüñ içündür. İy oruc dutan! Rızā 'alemi senüñ için götürülmüşdür. **[89b]** ⁽¹⁾ İy hac kılan! Üş kabül olmuş kerāmet senüñiçündür. İy gözün ḥarāmdan ⁽²⁾ şaklayan! Üş Ḥağ te'ālā, senüñiçün kelecı kıılır. Velī, īmān 'ivażın ⁽³⁾ bulmayalar, meger dīdārdur, aydalar: İy īmān kerāmetin bulan kul! Ḥağ te'ālā, ⁽⁴⁾ dīdārı[y]la müşerref olğıl. İmāmü'l-Muzaffer Sem'ānī raḥmetullāhi 'aleyhi aydur: ⁽⁵⁾ Eger ucmağda ölüm olsaydı iki ḥālde cān virelerdi; Evvel, Cebbār-ı ⁽⁶⁾ 'ālem Qur'an okuduğında, ikinci selām ve dīdār vaqtinde pes ucmağ serāydu. ⁽⁷⁾ Ölüm anda revā degildür, kaçan pādişāh-ı 'ālem kendü kelāmın okumağ dileye ⁽⁸⁾ kim mü'minler cānını luftı mihlā²⁵⁰ mihlaya, per gide. Andan kendü kelāmın o⁽⁹⁾ kuya. Kaçan kelām lezzetī cāna degse bularuñ cān dileye ki gevdeden çıka. Kendözin ⁽¹⁰⁾ bağılı görür, kaçan semā' lezzeti 'āşıklar cānına degse bularuñ ⁽¹¹⁾ kararını kalmaya. Cebbār-ı 'ālem ayda: *'ibāde semī'tüm kirā'eti ve kelāmı* ⁽¹²⁾ *fihā likāi'* ve *selāmı 'izzet*²⁵¹ hiçābın getüre. Ayda: İy benüm kulum! İştü⁽¹³⁾ñüz benüm kelāmum, üş görüñ dīdārumı. Kaçan kim Ḥağ cemālinüñ nürü ⁽¹⁴⁾ belüre, cānlarına doğunsa 'aşkı odı bularuñ sırrı içre kār ide. ⁽¹⁵⁾ Dileye kim revān ve cān kalıblarını göyündüre. Pādişāh-ı 'ālem bularuñ **[90a]** ⁽¹⁾ şıfatlarından bulara bekci kıılır. Bir cemāl, bir celāl şıfatı ve her vaḳit celāl şıfatı ⁽²⁾ diler. Anuñ cānını gāret kııla. Cemāl şıfatı anı bekler. Kul, cemāl ve celāl ara⁽³⁾ sında bir sāt nāz kıılır. Vişāl sevincinden bir sāt göyner. Celāl ⁽⁴⁾ heybetinden Cebbār-ı 'ālem aydur: Qorqmağıl firāk qorqusından, ulaşmağılık ⁽⁵⁾

²⁴⁹ "عواضي" Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁵⁰ 89b'de bulunan "mihlā" kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: "مخ" Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁵¹ "Benim kelimemi duydunuz mu? Benim kelimemde izzet, selamet vardır."

tekyesine tayanğıl ve bākī ve yakın yaşıduğına kılğıl. ⁽⁶⁾ Zevāl yok benden saña, Calab kim baña herkes²⁵² mīsāl yokdur. Bu risāle^[y]i yazan ⁽⁷⁾ za‘īf kul aydur: Peyğamberüñ ‘aleyhisselām heftenüñ günlerinde ve dünlerinde ⁽⁸⁾ namāzlar buyurmuş ve ol namāz kılan kullarına şevābın ne kadar idügin beyān ⁽⁹⁾ ider. Göñlüm şöyle diledi kim anı Türkiyye döndürem. Tā her kişi okuyup ⁽¹⁰⁾ añlayubile. Tañrı tebāreke ve te‘ālā namāzlar berekātında, aña ucmağ rüzī ⁽¹¹⁾ kıla ve dīdār rüzī kıla ve bu za‘īf kula dağı fātiha okuya. Şenbih gicesi ⁽¹²⁾ namāzı, Mu‘āz İbn-i Cebelden rivāyetdür: Peyğamberden ‘aleyhisselām buyurdu, ⁽¹³⁾ her kim şenbih gicesi, altı rek‘at namāz kılsa her rek‘atından bir fātiha, ⁽¹⁴⁾ üç *kul hüvellāhü ehadü* okusa Tañrı Tebāre[ke] ve te‘ālā ol namāz berekātında ⁽¹⁵⁾ ol kuluñ göñlinden, toğuz nesne çıkara: Evvel gıllı, ikinci gışşı, üçüncü **[90b]** ⁽¹⁾ mekri, dördüncü aldamağ, beşinci şekki, altıncı iki yüzlülük, yedinci ribā, sekizinci ⁽²⁾ vesvese, toğuzuncu kibir. İkinci rek‘at berekātında, Hağ te‘ālā, anuñ göñline ⁽³⁾ üç nesne birağa: Evvel eylük, ikinci şefkat, üçüncü rahmet. Ve dağı ve üçüncü ⁽⁴⁾ rek‘at berekātında, Hağ te‘ālā, kıyāmet güninde *āmennā bihi ve şaddaknā*²⁵³ iki hil‘at ⁽⁵⁾ rüzī kıla. Biri yarlığanmağ hil‘ati, biri hoşnüdlik hil‘ati ve dördüncü rek‘at ⁽⁶⁾ berekātında, Hağ te‘ālā, ol kula iki bölük t̄ā’ife müzdin yaza ve yer gök ⁽⁷⁾ feriştehlerimizdin yaza. Beşinci rek‘at berekātında, üç nesneden emīn ⁽⁸⁾ eyleye: Evvel cān dartmağ guşşasından, ikinci ölüm guşşasından, üçüncü cān ⁽⁹⁾ çıkmak acısından. Altıncı rek‘at berekātında, Hağ te‘ālā, ol kula ucmağ ⁽¹⁰⁾ icinde üç köşk yabı vire. Biri yeşil zebercetden ve biri ağıncüden ⁽¹¹⁾ ve biri kızıl yāğütan ve her bir köşküñ yetmiş hücreci ola ve ol kul ⁽¹²⁾ bu namāzı kıla bu tesbīhleri²⁵⁴ okuya: *Sübḥānallāhi ve’l-ḥamdü lillāhi ve lā ilāhe*

²⁵² “هرکز” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁵³ “İnandık ve tasdik ettik.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözlük Ansiklopedik Sözlük*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1992, s. 22. (Metinde yer alan “bihi” ifadesi yararlanılan kaynaktan yer almamaktadır.)

²⁵⁴ “تسبحلى” Metinde bu şekilde geçmektedir.

illāllāhü ⁽¹³⁾ *vallāhü ekber*,²⁵⁵ *sübḥānallāhi ve'l-ḥamdü lillāhi sübḥānallāhi 'azīm ve biḥamdihî* ⁽¹⁴⁾ *sübḥānallāhi 'azīm*.²⁵⁶ Peygamber ḥazret-i 'aleyhisselām buyurdu: Her kim ⁽¹⁵⁾ bu kelimeleri ayıtısa Tañrı tebāreke ve te'ālā, sevābı şol ḳadar vire kim **[91a]** ⁽¹⁾ iki ḫaḡı var, biri altundan ve biri gümüşden olsa ol iki ḫaḡı Allāh yoluna ⁽²⁾ şadaḳa ḳılmış gibi ola. Şenbih gün namāzı Ebū Hüreyreden rivāyetdür: Peygamber ⁽³⁾ 'aleyhisselām buyurur kim her kim şenbih gün dört rek'at namāz ḳılsa her ⁽⁴⁾ bir rek'atında bir fātiḫa ve üç *ḳul yā eyyühe'l-kāfirün* oḳusa ve namāzdan fāriḡ ⁽⁵⁾ olucaḳ. Yüz kerre āyete'l-kürsī oḳuya, dünyāda ne ḳadar naşrānī ve kāfir er ve kā⁽⁶⁾fir 'avrat varısa Tañrı tebāreke ve te'ālā anlaruñ saḡışınca bu ḳula şehīd ⁽⁷⁾ sevābın vire ve daḡı dört kitāb ki gökden endi Tevrāt ve Zebūr ve İncīl ⁽⁸⁾ ve Furkān bunları oḳumuşca sevāb vire ve gökleri nūrlana ve āḫiretde 'ā⁽⁹⁾yıbları örtile ve yarın ḳıyāmet ıssısından Peygamberle 'arş gölgesinde ola ⁽¹⁰⁾ ve ucmaḡa hīç 'azāb görmedin gire ve daḡı Ḥaḳ te'ālādan şol ḳadar rüzī ḳıla ⁽¹¹⁾ ki biñ ḳul āzāt itmiş gibi ola. Yek-şenbih gicesi namāzı, Enes bin Mālikden ⁽¹²⁾ rivāyetdür ki Peygamber 'aleyhisselām buyurdu: Her kim yek-şenbih gicesi, dört rek'at ⁽¹³⁾ namāz ḳılsa her bir rek'atında bir fātiḫa ve üç *ḳulḥüvallahü eḫadü* oḳusa namāzdan ⁽¹⁴⁾ fāriḡ olucaḳ. Yetmiş kez estaḡfirullāh, dise Ḥaḳ te'ālā yetmiş biñ ferişteh ⁽¹⁵⁾ virüp ḳıyāmet gününe deḡin ol ḳuluñ yarlıḡanmaḳlıḡın dileyeler ve daḡı şol **[91b]** ⁽¹⁾ ḳadar sevāb anuñ dīvānına yazalar ki biñ kez ḡazā ḳılmış sevāb ve anuñ cümle ⁽²⁾ yazuḳların yarlıḡaya. Egerci yıldızlar saḡışınca daḡı olursa yek-şenbih gün ⁽³⁾ namāzı Enes bin Mālikden rivāyetdür ki: Peygamber 'aleyhisselām buyurdu, ⁽⁴⁾ her kim, yek-şenbih gün dört rek'at namāz ḳılsa her rek'atında bir fātiḫa, āmene⁽⁵⁾rrasūlü oḳusa ve namāzında fāriḡ olucaḳ. On bir kez, *ḳulḥüvallahü eḫadü* oḳusa ⁽⁶⁾ dünyāda ne ḳadar ki naşrānī 'avrat varısa Ḥaḳ te'ālā, bunlaruñ saḡışınca ⁽⁷⁾ biñ 'ibādet ḳılmışca müzdi

²⁵⁵ “Allah’ı tesbih ederim, hamd O’na mahsustur, Allah’tan başka ilāh yoktur, Allah en büyüktür.”Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoḡlu Mahmud Sāmī, *Duālar ve Zikirler*, s. 124.

²⁵⁶ “Allah’ı tesbih ederim, hamd Allah’a aittir. Yüce Allah’ı hamdederek tesbih ederim. Yüce Allah’ı tesbih ederim.”

vire ve ol kulile tamu aralığında, biñ ⁽⁸⁾ hendek²⁵⁷ yarada ve yarın kıyāmet güninde uçmağın kapusın açivire. Her ⁽⁹⁾ kañğı kapusından dilerse gire. Hiç hisāb ve ʿazāb görmeye. Eger Müslimānlar ⁽¹⁰⁾ haqqı, boynunda kalmasa Tañrı teʿālānuñ farzlarını ve buyruğunu getir, dise ⁽¹¹⁾ dū-şenbih gicesi namāzı rivāyetdür ki Enes bin Mālikden: Peyğamber ʿaleyhisselām ⁽¹²⁾ buyurdı ki dū-şenbih²⁵⁸ gicesi, on iki rekʿat namāz kılsa her bir rekʿatında bir fā⁽¹³⁾tiḥa ve bir āyeteʿl-kürsī oquya. Namāzdan fāriğ olıcağ. On iki kez *kuḥüvallahü* ⁽¹⁴⁾ eḥadü oqusa yarın kıyāmet günü olıcağ. Kıgıralar ki yā fülān oğlı fülān ⁽¹⁵⁾ gel, sevābuñ al, diyeler. Ol namāzı kılan, ḥāzır ola. Biñ ḥulle ucmağ ḥullelerinden [92a] ⁽¹⁾ aña geydüreler ki dükelinüñ ağırlığı yedi mişkāl ola ve daḥı şunuñ gibi laṭif ola ⁽²⁾ ki yukāru olan ḥulleden aşağası ḥulle görüne. Bir ebedlik tācın başına ko⁽³⁾yalar andan aydalar ki: Ucmağa gir, şehidlerle, diyeler. Kaçan ol kul, ucmağa ⁽⁴⁾ yakın gelse yüz biñ ferişteh, ucmağ feriştehlerinden aña karşı çıkarlar. Her birinüñ ⁽⁵⁾ elinde, bir dürlü taʿām ola, aydalar aña ki: *Külū veşrebū henīʿen bimā küntüm taʿmelün.*²⁵⁹ ⁽⁶⁾ *İnnā kezālike necziʿl-muḥsinīn.*²⁶⁰ Bu müʿmin kul, yeye ve içe, diñlene ebed ucmağda ⁽⁷⁾ kıla. Ölmek ve kocalmağ ve korkmağ yok, *allāhümme erzuḥnā.* Dū-şenbih gün namāzı ⁽⁸⁾ ʿÖmer bin Ḥaṭṭābdan raḍiyallāhü ʿanh buyurdı: Dū-şenbih gün, on iki rekʿat namāz ⁽⁹⁾ kılsa her bir rekʿatında bir fātiḥa ve bir āyeteʿl-kürsī ve *kuḥüvallahü* eḥadü ve kul eʿüzü ⁽¹⁰⁾ birabbiʿl-felāki ve kul eʿüzü birabbiʿn-nāsı oqusa namāzdan fāriğ olıcağ. On ⁽¹¹⁾ iki kez şalavāt getüre ve on iki kez estağfirullāh, diye ve on iki *lā ḥavle ve lā* ⁽¹²⁾ *kuvvete*, diye. Tañrı teʿālā, anuñ yazuğların yarlıgaya. Eger kim deñizler kaṭresince ⁽¹³⁾ olursa ve ucmağda bir ağ incüden yaradılmış köşki vire ve ol köşkte ⁽¹⁴⁾ yedi ev ola, her bir evüñ giñligi biñ yıllık yol ola. Evvelki evi altun⁽¹⁵⁾dan ola,

²⁵⁷ “حندك” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁵⁸ “دشنبه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁵⁹ “Yapmakta olduğunuz şeylere karşılık afiyetle yiye için” (Mürselât, 77/43.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

²⁶⁰ “Şüphesiz biz iyilik yapanları işte böyle mükafatlandırırız.” (Mürselât, 77/44.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

ikinci evi gümüşden ola, üçüncü evi incüden ola, dördüncü [92b] ⁽¹⁾ evi zümrüden ola, beşinci evi zebercetden ola, altıncı evi ‘anberden ola, yedinci ⁽²⁾ evi nürdan ola, feriştehler kapucuları ola, her bir evüñ biñ kürsisi ola, ⁽³⁾ kâfürden her bir kürsî üzerinde biñ döşek ola, her bir döşek üzerinde ⁽⁴⁾ bir ferişteh hürî ola ki dizinden aşağısı müşkden ola, yukarısı aq ‘anberden ⁽⁵⁾ ola ve başı aq kâfürdan ola, her birinüñ egninde yetmiş hulle ola ve yetmiş ⁽⁶⁾ bölük saçları ola. *Kezâlike neczi’l-muhsinîn.*²⁶¹ Şenbih gicesi namâzı ‘Ömerden ⁽⁷⁾ rağiyallâhü ‘anh rivâyetdür ki: Peygamber ‘aleyhisselâm, her kimse şenbih gice⁽⁸⁾si altı rek‘at namâz kılsa her bir rek‘atında bir fâtiha ve *üç* kulhüvallahü ehadü ⁽⁹⁾ okusa mu‘avvizeteyn okusa namâzdan fâriğ olucaq. *Lâ ilâhe illallahü vahdehü* ⁽¹⁰⁾ *lâşerîke lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü yuhyî ve yümît. Ve hüve hayyün lâyemût. Biyedihî’l-hayr.* ⁽¹¹⁾ *Ve hüve ‘alâ külli şey’in kadîr,*²⁶² dise. Haq te‘âlâ, bu okuduğı tesbîhüñ her bir ⁽¹²⁾ harfine ucmağ hürîlerinden, on hürî vire ve on şehir yapı⁽¹³⁾vire ve yetmiş köşki rüzî kıla. Peygamber ‘aleyhisselâm and içer, aydur: ⁽¹⁵⁾ Şol Tañrı haqkıçün ki Muhammedüñ nefsi, anuñ kudret elindedür. Eger ⁽¹⁵⁾ dükeli dünyâyı anuñ bir köşesine koysalar bir yazıda düşmiş halka gibi [93a] ⁽¹⁾ ola ve dağı yüz kişi kavminden şefâ‘at eyleye, ucmağa gire. Şenbih ⁽²⁾ günü namâzı İbn-i ‘Ömer ve Enes bin Mâlikden rağiyallâhü ‘anh rivâyet eyleriler: ⁽³⁾ Peygamberden buyurdığım her kimse şenbih, iki rek‘at namâz kılsa her bir rek‘atında ⁽⁴⁾ bir fâtiha ve bir âyete’l-kürsî ve *üç* kulhüvallahü ehadü okusa Haq tebâreke ⁽⁵⁾ ve te‘âlâ, ol kişinüñ biñ yıllık yazuğın yarlıgaya ve dağı kılduğı gündən ⁽⁶⁾ yetmiş güne degin Tañrı te‘âlâ, anuñ aradağı olan yazıgun ⁽⁷⁾ yazmayalar. Eger ol, yetmiş günün arasından olsa şehîd ola ve şamunuñ ⁽⁸⁾ kapuların aña bağlayalar ve ucmağ kapuların açarlar ve biñ ferişteh anı götürüp ⁽⁹⁾

²⁶¹ “Şüphesiz ... iyilik yapanları böyle mükafatlandırırız.” (Saffât, 37/121.) Ayet eksik iktibas edilmiştir.

²⁶² “Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O tektir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk O’nundur. Hamd O’na mahsustur. O diriltir ve öldürür. O ise hep diridir, ölmez. Her hayır O’nun elindedir. O her şeye kadirdir.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Hadislerle İslâm, C. 5, *Diyanet İşleri Başkanlığı*, Ankara 2013, <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=5&SAYFA=112>, (25.08.2021), s. 112.

uçmak içinde menziline ilemeler. Cehār-şenbih gicesi namāzı Enes bin Mālikden ⁽¹⁰⁾ raḍiyallahu ‘anh rivāyet ider ki Peyğamber ‘aleyhisselām buyurdu ki: Cehār-⁽¹¹⁾şenbih²⁶³ gicesi dört rek‘at namāz kılsa her bir rek‘atında bir fātiḥa ve kırk ⁽¹²⁾ ḳulhüvallahü eḥadü okusa kaçan namāzdan fāriğ olsa yetmiş kez, *estağfiru*⁽¹³⁾ *llāhe min külli zenbin ve etübü ileyh*,²⁶⁴ dise Ḥaḳ te‘ālā, anuñçün bir berāt ⁽¹⁴⁾ yaza. Eger ol heftede ölse şehīdler mertebesin bula. Sa‘d bin ⁽¹⁵⁾ Vaḳḳāş raḍiyallahü ‘anh Peyğamber ḥazretinden rivāyet eyler ki Peyğamber [93b] ⁽¹⁾ ‘aleyhisselām buyurdu kim: Her çār-şenbih gicesi, yatsu namāzuñ farzı ⁽²⁾ içinde fātiḥadan soñra *ize’s-semā’ün-şekḳat*²⁶⁵ sūresi okusa namāz içinde ⁽³⁾ iken tilāvetin eylese ya‘nī secde eylese yaz, ḳullarından cıḳa şol gün ⁽⁴⁾ gibi ki anasından toğdıydı ve Ḥaḳ te‘ālā, ol Ḳur’ānuñ āyetleri sağışınca ⁽⁵⁾ bir yıl ‘ibādet itmek müzdin vire. Uçmak içinde bir şehir yapıvire, ⁽⁶⁾ müşküle, za‘ferānile ve daḥı sekiz ḳul āzād itmişce müzdi vire. Eger ol ⁽⁷⁾ heftede ölse şehīdler mertebesin vire. Çār-şenbih²⁶⁶ gün namāzı, ⁽⁸⁾ Mu‘āz İbn-i Cebel raḍiyallahü ‘anh Peyğamberden ‘aleyhisselām rivāyet ḳılır: ⁽⁹⁾ Her ki çār-şenbih²⁶⁷ iki rek‘at namāz kılsa her bir rek‘atında bir ⁽¹⁰⁾ fātiḥa, üç ḳulhüvallahü eḥadü ve bir kez mu‘avvezeteyni okusa bir ferişteh ⁽¹¹⁾ ‘arşı altında çağırur kim yā Tañrı ḳulı! Bilgil ki Tañrı te‘ālā, senüñ geçen ⁽¹²⁾ yazuḳlarını yarılgadı. Şimden girü a‘mālūñden şaḳın, yazuḳ işleme ve daḥı ⁽¹³⁾ ḳıyāmet heybetinden ḳurtardı ve ḳıldıguñ namāzuñ her bir rek‘atında bir ⁽¹⁴⁾ yıllık ṭā‘at müzdin vire. Uçmak içinde senüñ için bir şehir yapı⁽¹⁵⁾vire ve eger ol kişiyi ol yıl içinde ecel irişüp ölse şehīdler [94a] ⁽¹⁾ mertebesin vire ve göğsinde ne ḳadar ḳıl varsa anuñ sağışınca, yarın ⁽²⁾ ḳıyāmet güninde Ḥaḳ te‘ālā Celle ve ‘alā sevāb vire ve yetmiş ḥācetin revā ḳıla ⁽³⁾ ve öldüğü vaḳtin şuya ḳanmış ola ve ḳıyāmet issilerindeki ḳamu ḥalāyıklarūñ⁽⁴⁾ şusuzlıḳdan sarḳup dudakları yarıldığı vaḳtin, feriştehler virüp ⁽⁵⁾ ki aña yoldaş

²⁶³ “چهر شنبه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁶⁴ “Tüm günahlarımdan bağışlanma diliyorum ve O’na tövbe ediyorum.”

²⁶⁵ “Gök yarıldığı zaman.” (İnşikāk, 84/1.) Ayetin tamamı iktibas edilmiştir.

²⁶⁶ “چر شنبه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁶⁷ “چر شنبه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

olalar. Karañusun icinde ƙoƙuƙları vaƙtın, feriştehler ⁽⁶⁾ aña eş olalar, z̄irā ādemoğlanına sin ƙarañulığından ve gūr ‘azābından ⁽⁷⁾ şarb ‘aƙabe yoƙdur. Dükeli peygamberler, du‘aları icinde Haƙ te‘ālāya yalvarur⁽⁸⁾lardı kim sin ƙarañulığından ve gūr ‘azābından bizi sen ƙurtar, dirlerdi, ⁽⁹⁾ ƙorƙarlardı. Hikāyetdür ki hażret-i ‘Alī oğlı Hüseyin rađiyallāhü ‘anh dünyāda ⁽¹⁰⁾ giderken yavlaƙ ağladı ve zārılık ƙıldı, ayıtdılar: Yā Peyğamberüñ ciger köşesi! ⁽¹¹⁾ Dedeñ Muħammed Muştafādur ve anañ Fāţımadur, ‘Ālimesür. İmdi ‘ālemler, ⁽¹²⁾ senüñ dedeñ şefā‘atidür. Niçün bunca zārılık ƙılıp ağlarsın? ⁽¹³⁾ didiler. Bir kez āh idüp didigim bir eve giderin ki hiç varduğum ⁽¹⁴⁾ yoƙ ve ol ev icinde bir yoldaş yoƙ, ƙıraƙ yoƙ ve bir yola giderin ki ⁽¹⁵⁾ hergiz gördüğüm yoƙ ve bir ‘ādil Pādişāh hażretine gider mi ki? Hergiz **[94b]** ⁽¹⁾ gördüğüm yoƙ. ‘Aceb ‘ādil²⁶⁸ mi ola yā fāzıl mı ola bilmezem? Nite ağlamayam? didi.

⁽²⁾ Dükeli mü‘minlerle ol gice[y]i sen geñez eylegil, āmīn yā rabbe’l-‘ālemīn. Penç-[ş]enbih ⁽³⁾ gicesi namāzı, Enes İbn-i Mālik rađiyallāhü ‘anh rivāyet ƙılır: Peyğamberden ‘aleyhi⁽⁴⁾sselām buyurdu, penc-şenbih gicesi, her kim sekiz rek‘at namāz ƙılsa her bir ⁽⁵⁾ bir rek‘atında bir fātiħa ve on ƙulhüvallahü eħadü oƙusa namāzdan fāriğ olıcaƙ. ⁽⁶⁾ Yüz kerre, *lā ilāhe illāllāhü’l-melekü’l-ħaƙƙu’l-mübīn Muħammedün resūlullāhü şādiƙu’l-va‘dü* ⁽⁷⁾ *l-emīn*,²⁶⁹ dise Haƙ te‘ālā, ucmaƙ icinde ƙızıl yāƙūtdan sekiz köşƙ yapalar. ⁽⁸⁾ Ol köşƙlerüñ ƙapuları yeşil zümürütten ola ve şeytān şerrinden emīn eyleye ⁽⁹⁾ ve cān nez‘in ana geñez ide ve ħisābın geñez ide ve başına nūrdan tāc ura⁽¹⁰⁾lar ve yetmiş ƙişiye kendü ƙavmilerinden şefā‘at eyleye ve maƙāmın a‘lā vü ‘illīyide ⁽¹¹⁾ eyleyeler. Ƙaçan ki sininden ƙopsa omuzında²⁷⁰ oturan feriştehler, muştu⁽¹²⁾layalar kim, ŧamudan ƙurtulduñ ve ucmaƙlık olduñ, deyü. Benç-şenbih gün ⁽¹³⁾ namāzı İbn-i ‘Abbāsdan rađiyallāhü ‘anh rivāyetdür ki Peyğamber ‘aleyhisselām ⁽¹⁴⁾ buyurdu, her kim ki Benc-[ş]enbih gün, ikindü arasında

²⁶⁸ “عدل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁶⁹ “Apaçık doğru ve mülk sahibi Allah’tan başka ilah yoktur. Kendisi, sözü güvenilir ve doğru olan Hz. Muhammed O’nun elçisidir.”

²⁷⁰ “الموزنده” Metinde bu şekilde geçmektedir.

iki rek'at namāz kılsa ⁽¹⁵⁾ evvel rek'atında bir fātiha ve yüz kerre āyete'l-kürsī okuya. İkinci rek'atında [95a] ⁽¹⁾ bir fātiha ve yüz kerre kulhüvallahü ehadü okusa namāzdan fāriğ olıcağ. Baña yüz ⁽²⁾ şalavāt getürse ve yüz kez, *estağfirullāhe min külli zenbin ve etūbu ileyh*, ⁽³⁾ dise Hāğ te'ālā, ol kulı namāz kılduğı yerden yarlıgaya ve üç ay oruc ⁽⁴⁾ dutmuşca şevāb vire ki ol üç ay oruc: Receb, şa'bān ve ramazān ⁽⁵⁾ dur. Ve kāfir elinden Müslimān dutsağın şatun alup āzād kılmışca ⁽⁶⁾ şevāb bula ve dünyādan gitmedin ucmağda yerin göre ve kıyāmet güninde ⁽⁷⁾ her ne kim hāceti varısa mağbūl ola. Āzīne gicesi namāzı, Cābir bin 'Abdu⁽⁸⁾llāhdan rağiyallahü 'anh rivāyetdür ki Peyğamberden 'aleyhisselām buyurdu: ⁽⁹⁾ Her kim āzīne gicesi, on iki rek'at namāz kılsa her bir rek'atında bir fātiha ⁽¹⁰⁾ ve bir ihlāş ve bir kul e'üzü birabbi'l-felağı ve bir kul e'üzü birabbi'n-nāsı okuya, ⁽¹¹⁾ namāzdan fāriğ olıcağ. Yedi kerre, *lā havle ve lā kuvvete illā billāhi'l-'aliyyi'l-'azīm*, ⁽¹²⁾ dise ⁽¹²⁾ Hāğ te'ālā, her rek'atında bir Peyğamber müzdin vire ve yarın ucmağda gire kaçkı ⁽¹³⁾ kaçusından dilerse. Hāğ te'ālā, nidā kıla, aydaki: Merhabā ey kulum! Gir ucmağda ⁽¹⁴⁾ ki ben senden hoşnūduñ, dise ve ol kula, Dāvud Peyğamber ve Yahyā ve 'İsā ⁽¹⁵⁾ ve Muḥammed Muştafā 'aleyhimüsselām, şevābın vire. Çün bunu şahābeler [95b] ⁽¹⁾ işitdiler, yavlağ 'aceblediler, ayıtladılar: ⁽²⁷²⁾ Yā Resūlullāhi! İş bu dükeli şevāblar, şol ⁽²⁾ namāz kılan kula mıdur? Ayıtdı: Belī dağı yegrek ve Cebrā'īl⁽²⁷³⁾ ve Mīkā'īl⁽²⁷⁴⁾ ve İsrāfīl ⁽³⁾ birle biz bāyendenüz ki ol kula, ucmağ vire. Üç kez, bu sözi tekrār kıldı. ⁽⁴⁾ Kıldı ve and içdi, ayıtdı kim: Şol Tañrı hağkıçün ki Muḥammedüñ nefsi, anuñ ⁽⁵⁾ kudret elindedür. Kim ki bu namāzı kılsa Hāğ te'ālā, aña hayır kaçuların ⁽⁶⁾ açıvire ve ol gün ki bu namāzı kıla. Yılan ve çıyan ve 'ağreb kār kılmaya ⁽⁷⁾ ve ol kuluñ oğlı yoğısa Hāğ te'ālā, aña şāliḥ oğul vire. Andan Peyğamber ⁽⁸⁾ 'aleyhisselām buyurdu ki

²⁷¹ “Yüce ve büyük olan Allah’ın gücünden başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, s. 118.

²⁷² “إيتربلر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁷³ “جبرائل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁷⁴ “مكائيل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

ol kuluñ eger renci ve ağrısı olsa bu namāzı ⁽⁹⁾ kılsa ve tesbīhleri²⁷⁵ ve şalavātları kim namāzda okudu. Yağmur şuyı[y]la ve ⁽¹⁰⁾ za‘firānile yazsa dañı yağmur şuyıla yusa bir şerbet evvel icse bir ⁽¹¹⁾ şerbet aħşam icse namāzdan çıkup kendü maķāmına geldüki vaķtın ⁽¹²⁾ ice. Tañrı te‘ālā anuñ dükeli renclerin icinden ve taşından ve tamarlarından ⁽¹³⁾ ve etinden ve derisinden dırnaķlarından çıkara. ‘Ömer bin Hattāb radiyallāhü ⁽¹⁴⁾ ‘anh ben ayıtdum: Yā Resūlallāhi! Bir dostum vardur, ķarnı ağrısına uğra⁽¹⁵⁾mışdur, didüm. Resūl ĥazreti ayıtdı: Yā ‘Ömer! Ayıt, ol dañı kılsun. Kıldı, ma‘niye [96a]²⁷⁶ ⁽¹⁾ ĥōş oldu. Andan nice kişiler eylediler, Tañrınuñ raħmetinden şifā buldılar ⁽²⁾ ve dañı āzīne günü namāzı, anı Tālib oğlı ‘Alī Kerremallāhü Vechehu rivāyet ider ki ⁽³⁾ Peyğamberden ‘aleyhisselām buyurdu: Her kim āzīne gün, ķuşluk vaķtinde ⁽⁴⁾ dört rek‘at namāz kılsa her rek‘atında bir fātiħa ve on āyete’l-kürsī ve ķul ⁽⁵⁾ yā eyyühālkāfirūn ve ķulhüvallāhü eħadü ve ķul e‘uzu birabbi’l-felaķı ve ķul e‘uzu ⁽⁶⁾ birabbi’n-nāsı okusa ve namāzdan fāriğ olucaķ. Yetmiş kez estağfirullāh, *sübħā⁽⁷⁾ nallāhi ve’l-ħamdü lillāhi ve lā ilāhe illāllāhü vallāhü ekber ve lā ĥavle ve lā kuvvete illā billāhi ‘aliyyü⁽⁸⁾ l-‘azīm,²⁷⁷ dise ve yetmiş kez, ve şallallāhü ‘alā Muħammedin ve ālihi ecma‘⁽⁹⁾ ve yetmiş kez ⁽⁹⁾ şallallāhü ‘alā Muħammedin nebiyyil ümmi,²⁷⁹ diye ve yetmiş kez, *estağfirullāhe’l-‘azīmellezī* ⁽¹⁰⁾ *lā ilāhe illā ĥüve’l-ħayyü’l-ķayyümü ġaffārezzünübu ileyhi,²⁸⁰ diye Hāķ te‘ālā, def‘ eyleye ⁽¹¹⁾ ol ķuldan, gök ehlinüñ ve yer ehlinüñ cinleriñ ve Şeytānuñ şerrinden. ⁽¹²⁾ Ve hir kim bir ĥacet dilese dünyā ve āħiret Hāķ te‘ālā revā kıla ve Hāķ te‘ālā ⁽¹³⁾ ol ķula yetmiş kişi tamu ehlinen bağışlaya ve ol namāzuñ içinde oķu⁽¹⁴⁾duğı Ķur‘ānuñ ĥurūfları**

²⁷⁵ “تسبحرى” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁷⁶ Sayfanın üst kısmında yer alan 96a’da rika hattıyla “ķuşluk zamānında kılnacaķ namāzı beyān ider” ifadesi yer almaktadır.

²⁷⁷ “Allah’ı tesbih ederim, hamd O’na mahsustur, Allah’tan başka ilāh yoktur, Allah en büyüktür, güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah’ın yardımındadır.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sāmī, *Duā ve Zikirler*, s. 179.

²⁷⁸ “Allah, Hz. Muhammed’e ve onun ailesine salat eylesin.”

²⁷⁹ “Allah, okuma ve yazma bilmeyen peygambere salat eylesin.”

²⁸⁰ “Ulu Allah’tan bağışlanmamı dilerim ki O’ndan başka ilāh yoktur. O, diridir ve kayyumdur. O’na tövbe ederim.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, s. 64. (Anlamı verilen, duanın yer aldığı kaynakta “ġaffārezzünübu” ifadesi yer almamaktadır.)

sağışınca feriştehler vire, anuñ için ⁽¹⁵⁾ şevāblar yazalar ve yazuqların gidereler ve derecātın yüceldeler. Resūlullāhi ʿaleyhi[96b]⁽¹⁾sselām, aydur: Şol Tañrı haqqıçün kim beni Haq peygamberler yaratdı, eger Firʿavnuñ ⁽²⁾ cāzūları derilseler ol kula mekir ve cāzūlık eyleseler bir zerre ziyān ⁽³⁾ eyleyeler. Eger kul, yazuq işleyecek olursa Haq teʿālā, ol kula tevbe ⁽⁴⁾ ruzī kıla. Fīʿl-hāl ve geçmiş yazuqların ʿafv kıla. Eger ol gün ⁽⁵⁾ icinde ölse şehidler mertebesin bula. Haq teʿālā, İbrāhīm Halīl ve ⁽⁶⁾ Yaḥyā ve ʿİsā ʿaleyhisselām şevābın vire. Çün aşḥāblar işitdiler, ⁽⁷⁾ yavlaq ʿaceblediler, ayıtdılar: Yā Resūlullāhi! İş bu dükeli şol namāz kıla, kuliçün ⁽⁸⁾ midür? Ayıtdı: Belī daḥı yegrek, didi ve ben ve Cebrāʿīl ve Mikāʿil ve İsrāfil bāyende⁽⁹⁾yüz kim ol kul ucmaqlıkdur. Üc kez tekrār [a]nd içdi, buyurdı kim, şol ⁽¹⁰⁾ Tañrı haqqıçün kim Muhammedüñ nefsi, anuñ kudret elindedür. Her kim iş bu ⁽¹¹⁾ namāzı kılsa Haq teʿālā, hayır kapuların ve baylık kapuların acıvire. Ol ⁽¹²⁾ gün kim bu namāz kıllana yılan ve çıyan ve ʿaḳreb ziyān itmeye ve eger ol ⁽¹³⁾ kuluñ oḡlı yoḡısa Haq teʿālā, ol kula şālih oḡul vire, āmīn. ⁽¹⁴⁾ Bāb-ı nevāfil, bu bāb nāfile namāzların beyān ider ve anuñ ⁽¹⁵⁾ şevābın bildürür, on faşıldur. Vallāhü aʿlem elfaşlüʿl-evvelü Enes bin [97a]

⁽¹⁾ Mālik raḍiyallāhü ʿanh rivāyet kılar: Peygamberden ʿaleyhisselām buyurdı ki ⁽²⁾ irte namāzın kılduḡdan şoñra, gün toḡunca otursa daḥı Haq teʿālāya zikir ⁽³⁾ eylese gün toḡunca duru gelse iki rekʿat namāz kılsa Qurʿāndan neye kādī⁽⁴⁾rise okusa Haq teʿālā, ol kuluñ gevdesinde ne kadar kıll varısa anuñ ⁽⁵⁾ sağışınca şevāb vire. Kaçan durup maḳāmına varsa bir ḳabūl olmuş ḥac şevābın ⁽⁶⁾ vire. Eger biraz daḥı oturup ḳuşluk namāzın kıllup gelürse daḥı biñ bu kadar ⁽⁷⁾ şevāb Haq teʿālā, ol kula ruzī kıla ve ḳuşluk namāzın zikir idelüm. Hikā⁽⁸⁾yet: Şaʿbī raḍiyallāhü ʿanh, bir gün Ḥaşan Başrī raḥmetullāhi ʿaleyhi ḳatında ir⁽⁹⁾te namāzın kıldum, dir. Çün cemāʿat ḡaḡıldı, oturdum. Bir kişi girüp ⁽¹⁰⁾ geldi, Ḥaşan Başrīye ayıtdı: ʿAbdullāh bin Zübeyr seni kıḡırur. Andan Ḥaşan ⁽¹¹⁾ Başrī ayıtdı: Baña çık, gör, güneş toḡdu mı? Ol cıḳdı, baḳdı, girü geldi, ⁽¹²⁾ ayıtdı: Toḡmadı, didi. Ḥaşan Başrī, biraz oturdı, andan ḡuru geldi, iki

(13) rek'at işrāk namāzın kıldı, andan ayıtdı kim: Dedemden şöyle işitdüm, (14) her kim irte namāzınıñ evvelki tekbirine²⁸¹ irse imām ile namāz kılsa andan (15) Tañrınıñ zikrine meşgül olsa tā güneş toğunca andan iki rek'at [97b] (1) işrāk namāzı kılsa meşhid icinden çıkmazdan öñdin Hāḡ te'ālā, ol (2) kula her bir rek'atıçün biñ yapı vire, anuñ yazuqların gidere eger deñizler (3) köpügi kadar dañı olursa ve anuñ adın eyiler dīvānında yazalar. Elfaşlü⁽⁴⁾ s-sānī: Peyğamber aleyhisselām buyurdu kim bir kişi yalan yere and içse (5) kefāret eylemege güci yetmese ve töbe eylemek dilese kuşluk namāzı deyü (6) iki rek'at namāz kılsa her rek'atında bir fātiḡa ve bir kulhüvallahü eḡadü (7) okusa namāz fāriğ olucaḡ. Zārılık kıla, estağfirullāhe, diye. Hāḡ Te'ā⁽⁸⁾lā, bu namāzı anuñ andına kefāret kıla, eger ol kuluñ yalan and icmek (9) 'ādeti degilse. Hikāyet: Peyğamber zamānında bir kişi kengel eyledi. Dilinden (10) yatlu söz geldi ammā küfür delülidi. Peyğamber ḡazretine geldi, aḡvālin 'arz (11) eyledi. Peyğamber 'aleyhisselām aña buyurdu kim dört rek'at namāz kıla.²⁸² (12) Evvel rek'atında bir fātiḡa ve kırk kulhüvallahü eḡadü, ikinci rek'atında bir (13) fātiḡa otuz kulhüvallahü eḡadü, üçüncü rek'atında bir fātiḡa ve yigirmi kulhü⁽¹⁴⁾vallahü eḡadü okuya ve namāzdan fāriğ olucaḡ. Elli kez estağfirullāh, diye (15) ve bu tesbīḡ²⁸³ elli kez okuya: *Sübḡānallāhi ve'l-ḡamdulillāhi ve lā ilāhe illāllāhü [98a]* (1) *vallahü ekber tebārallahü rabbü'l-'ālemīne ve lā ḡavle ve lā kuvvete illā billāhi'l-'aliyyü*⁽²⁾ *l-'azīm*,²⁸⁴ diye. Ol kengeline kefāret ola. Eger hemīşe ḡuyı, kengel ve her zevāt (3) ve hedyāt söylemek degülse ne'üzübillāhi, eger şanā'at ise Peyğamber 'a.m. aydur: (4) Kıyāmetde sininden kobicak dili, elli arşun yerde. Südine, cehennem itleri (5) geleler, yeyeler, girü uzana gine yeyeler, ol kadar aña 'azāb ola kim tamāmet. (6)

²⁸¹ “تکبیرینه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁸² Metinde “kıla” ifadesi tekrar edildiği için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

²⁸³ “تسبیح” Metinde bu şekilde geçmektedir.

²⁸⁴ “Allah'ı tesbih ederim, hamd O'na mahsustur, Allah'tan başka ilāh yoktur, Allah en büyüktür, güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah'ın yardımıyla.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sāmī, *Duā ve Zikirler*, s. 179. (Anlamı verilen, duanın alındığı kaynakta “tebārallahü rabbü'l-'ālemīne” ifadesi yer almamaktadır.)

Ṭamu ehlī aydalar: Bize şol ‘azāb rūzī kılmađuñ, deyü ‘*afallāhü*⁽⁷⁾ ‘*an sekaṭāti aḳvālinā ve seyyi’āti ef’ālinā*.²⁸⁵ Hikāyet: Meymūn bin Mihrān⁽⁸⁾ aydur. Bir kiři ‘Abdullāh ‘Abbās ḳatına geldi, ayıtdı: Ölümdeñ Münkir ve Nekīr⁽⁹⁾ dedigümüz iki feriştehdür. İksinüñ dağı şüretleri ḳaradur ve gözleri ḳaçırdur.⁽¹⁰⁾ Ādemi sine ḳoduḳları sā‘at gelürler, su’āl eylerler. Bunlar nice gelüp⁽¹¹⁾ su’āl kıldıḳları, Peyğamber ḫazreti, Meşābīḫ kitābında gelür. Bu, muḫtaşar yazasuz,⁽¹²⁾ şığmaya. Dükelimüz bu²⁸⁶ su’āle cevāb virmegi Ḥaḳ te‘ālā, geñez idivire,⁽¹³⁾ āmīn yā rabbi’l-‘ālemīn. Andan ‘Abdullāh bin ‘Abbās aydur: Ol kişiye varḡıl,⁽¹⁴⁾ āzīne gicesi iki rek‘at namāz ḳılḡıl. Evvelki rek‘atda bir fātiḫa ve yüz āyetel kür⁽¹⁵⁾sī oḳuḡıl ve ikinci rek‘atında bir fātiḫa ve yüz ḳulhüvallāhü eḫadü oḳuḡıl, **[98b]**⁽¹⁾ ölüm ḳorḳusından ve Münkir ve Nekīr heybetinden emīn ola, didi. Girü hemān⁽²⁾ meclisden bir kiři dağı ṭuru geldi, ayıtdı: Yā ‘Abdullāh! Sin ḳaranlıḳdan, ṭar⁽³⁾lıḡından yavlaḳ ḳorḳarın. Hīḳ bir nesne var mı kim baña ögredesin? Ayıtdı:⁽⁴⁾ Belī, vardur. İki rek‘at namāz ḳılḡıl, her ne vaḳit kim dilerseñ ḳılḡıl, her bir⁽⁵⁾ rek‘atında bir fātiḫa ve otuz *izā zülzileti’l-ardu*²⁸⁷ oḳuḡıl. Ḥaḳ te‘ālā,⁽⁶⁾ ol namāzı, saña ḳaranlıḳda çıraḳ kılıvire ve dağı ṭaracuḳ sinüñi geñ ide.⁽⁷⁾ ‘Acabā ol sin ḳaranluḡından nice ḳorḳmayalar kim Peyğamber ‘aleyhisselām⁽⁸⁾ aydur: Ādemoḡlanı Münkīr ve Nekīr su’āline cevāb virmese bir kez aydur.⁽⁹⁾ Ḳısgıl, bu ‘āşī ḳulıdur. Ol bī-çāreyi, sin eyle. Ḳısar kim sağ⁽¹⁰⁾ eyegüleri, şol eline geçer. Bir kezden zārılıḳ ḳıla, şöyle çağıra kim:⁽¹¹⁾ Ādemoḡlanından ḡayrı ne ḳadar kim cānāvarlar²⁸⁸ varısa āvāzın işideler ammā⁽¹²⁾ Tañrı te‘ālā ādemoḡlanlarına işitdürmez tā dünyā ‘imāret olsun⁽¹³⁾ deyü. Eger ol āvāz, ādemoḡlanınuñ ḳulaḡına degseyidi, dünyā icinde⁽¹⁴⁾ ṭaş ṭaş üstine ḳomayalardı, düni gün ağlamaḳdan baş ḳaldurmayalar⁽¹⁵⁾dı. İlāhī, Muḫammed ümmetine ol ṭaracuḳ sini sen geñ eyleḡıl, āmīn yā rabbi’**[99a]**⁽¹⁾l-‘ālemīn. Elfaşlü’s-

²⁸⁵ “Allah, amellerimizdeki kötülükleri ve konuşmalarımızdaki hataları bağışlasın.”

²⁸⁶ Metinde “bu” kelimesi tekrar edildiḡi için devamında aynı kelimenin yazılmasına gerek duyulmamıştır.

²⁸⁷ “Yeryüzü ... sarsıldıḡı zaman.” (Zilzâl, 99/1.) Ayet eksik iktibas edilmiştir.

²⁸⁸ “جناورلر” Metinde bu şekilde geçmektedir.

sālīsü, üçüncü faşıl: Kuşluk namāzın bildürür kim İbn-i ⁽²⁾ ‘Abbāsdan rivāyetdür ki hāzretinden ‘aleyhisselām buyurdu, her kim ⁽³⁾ dört rek‘at kuşluk namāzın kılsa evvel rek‘atında bir fātiha bir kul yā eyyühālkāfirün ⁽⁴⁾ okusa ikinci rek‘atında bir fātiha ve on kulhüvallahü ehadü okusa üçüncü ⁽⁵⁾ rek‘atında bir fātiha ve on kul eüzü birabbi’l-felaķı okusa dördüncü rek‘atında bir ⁽⁶⁾ fātiha ve on kul e‘üzü birabbi’n-nāsı okusa namāzdan fāriğ olıcaķ. Yetmiş kez ⁽⁷⁾ estagfirullāh dise ve yetmiş kez “*Sübḥānallāhi vel’l-ḥamdü lillāhi ve lā ilāhe illallāhü vallāhü’ekber ve lā ḥavle ve lā kuvvete illā billāhi’l-aliyyi’l-‘azīm.*”²⁸⁹ dise Ḥaķ te‘ālā, ol kula ⁽⁹⁾ eminlik vire. Gök ehli ve yer ehli şerrinden emīn ola, ḥācetin dünyāda revā kıla. ⁽¹⁰⁾ İbn-i Yezīdden rivāyetdür kim Peyğamber ‘aleyhisselām buyurdu ki: Ādemoğlanınuñ ⁽¹¹⁾ teninde, dört yüz altmış mafşal vardır. Kaçan edinilse vācib oldur kim ⁽¹²⁾ her bir mafşalda şadaķa vire, kañķı kişi kim, kuşluk namāzın kıлмаға dā’im ⁽¹³⁾ ola, bayıķ ol mafşallaruñ şadaķasın ödemiş ola. Ebū Hüreyreden ⁽¹⁴⁾ rivāyetdür ki Peyğamber ‘aleyhisselām buyurdu ki ucmağauñ bir kaņası vardır, ⁽¹⁵⁾ bābü’ḍ-ḍuḥādur. Yarın, kıyāmet güninde diler, yā ehli’ḍ-ḍuḥā! Ya‘nī iy kuşluk **[99b]** ⁽¹⁾ namāzın kılanlar! Yürüñ, ḍuḥā kaņasından ucmağā girüñ ki Tañrı te‘ālā kaṭında ⁽²⁾ sizüñ çok müzdüñiz vardır, diyeler ammā ol didigümüz du‘ā kuşluk namāzından ⁽³⁾ soñra okunur du‘ā[y]ı budur: *Allāhümme’rzüknā rızķan ḥasanen mine’l-celāli ve*⁽⁴⁾ *ctebeynā mine’l-ḥarāmi ve edḥilne’l-cennete dāre’s-selāmi verzuķnā liķāeke bifaḍlike* ⁽⁵⁾ *ve cūdike yā ḥannānü yā mennānü yā zü’l-celāli ve’l-ikrāmi.*²⁹⁰ Peyğamber ‘aleyhisselām buyurdu: ⁽⁶⁾ Her kim, iş bu du‘ā[y]ı namāzdan soñra okusa Ḥaķ te‘ālā, anı yavuz ölümden emīn ⁽⁷⁾ eyleye. Münkīr ve Nekīr heybetinden korkmaya ve sin ‘azābın görmeye ve kıyāmet kaṭılıklarından ⁽⁸⁾ anı def‘ eyleye, ucmağına gire emīn olup şādılıķla ve tehlīl budur: *Lā ilāhe* ⁽⁹⁾ *illallāhü biküllü*

²⁸⁹ “Allah’ı tesbih ederim, hamd O’na mahsustur, Allah’tan başka ilāh yoktur, Allah en büyüktür, güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah’ın yardımıyla.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sāmī, *Duālar ve Zikirler*, s. 221.

²⁹⁰ “Allah’ım, senin kaṭında helal ve güzel olan rızıklar ile bizi rızıklandır. Haramdan bizi koru. Selamet yurdu olan cennetine bizi dahil et. Senin faziletinle kaşılaşma rızķını bize ver.”

*mekānin lā ilāhe illāllāhū*²⁹¹ *külle yevmin huve fişe'nin*.²⁹² Elfaşlü'r-rābi'ü, evrād⁽¹⁰⁾lar müzdin beyān ider: Cābir bin 'Abdullāhdan rivāyetdür ki Peyğamber 'aleyhisselām⁽¹¹⁾ buyurdu, her kim en'ām süresinüñ evvelinden, her bir farīza⁽¹²⁾ namāz şöñinda üç āyet okusa Hāḡ te'ālā, yetmiş biñ ferişteh müvekkel⁽¹³⁾ kıla, anuñ şevābın yazalar. Kıyāmet günü olıcaḡ Tañrı te'ālā aydur: Benüm ḡu⁽¹⁴⁾lum, ucmağumda, saña ol 'arşumuñ gölgesinde gölgelen ve ucmağumda⁽¹⁵⁾ sâkin ol ve ucmağumuñ yemişlerinden ve selsebîl ırmağından icgil [100a]²⁹³⁽¹⁾ ve kevşer şerābınuñ ırmağından icgil ve ḡusül eylegil. Sen, benüm ḡulumsın, saña⁽²⁾ ḡisāb ve 'azāb yoḡdur. 'Āişe raḡiyallāhü 'anhā rivāyetdür: Peyğamber ḡazre⁽³⁾tinden 'aleyhisselām buyurdu kim her kim cum'a namāzından şöñra üç āyet⁽⁴⁾ ḡur'an okusa Hāḡ te'ālā, yetmiş biñ ferişteh müvekkel kıla, anuñ şevābın yazalar. Kıyā⁽⁵⁾met günü olıcaḡ Tañrı te'ālā aydur: Benüm ḡulum, benüm içün yedi kez, ḡulhüva⁽⁶⁾llāhü eḡadü ve ḡul e'üzü birabbi'l-felaḡı ve ḡul e'üzü birabbi'n-nāsı okusa belālardan⁽⁷⁾ Hāḡ te'ālā şaḡlaya bir cum'aya degin. Vekī' aydur: Şınadum. Ebü'l-ḡasan aydur: Ben daḡı⁽⁸⁾ tecribe kıldum, eyle buldum. Peyğamber 'aleyhisselām buyurdu: Her kim bu namāzı,⁽⁹⁾ her cum'a kılsa eger ḡüci yetmese her ayda bir kez kılsa yā yılda bir kez kılsa⁽¹⁰⁾ yā var 'ömrinde bir kez kılsa ve bu namāz on rek'atdur. Her bir fātiḡa ve bir⁽¹¹⁾ āyete ve kırḡ kez yā eyyühālkāfirüne ve kırḡ ḡulhüvallahü eḡadü ve kırḡ⁽¹²⁾ ḡul e'üzü birabbi'l-felaḡı ve kırḡ ḡul e'üzü birabbi'n-nāsı Hāḡ te'ālā, ol⁽¹³⁾ ḡula kırḡ Peyğamber ve kırḡ velīnüñ şevābın vire ve on biñ şevāb vire⁽¹⁴⁾ ve on biñ yazuḡın gidere ve biñ derecātın yücelde ve firdevsi ucma⁽¹⁵⁾ğında biñ köşki ola. Her birinde taḡtlar örülmiş ola ve döşekler [100b]⁽¹⁾ döşenmiş ola ve ḡüriler ḡapucılar ola ve daḡı ol ḡuliçün⁽²⁾ iki berāt yazalar; biri oddan ve biri nifāḡdan ḡurtulmaḡıçün ve ol ḡul,⁽³⁾ sin icinde yalıñuz olmaya ve sin

²⁹¹ "Her zamanda ve mekanda Allah'tan başka ilah yoktur."

²⁹² ...O, her an yeni bir tasarruftadır. (Rahman, 55/29.)

²⁹³ Sayfanın üst kısmında yer alan 100a'da rika hattıyla "“ömründe bir def'a cum'a günü kılnacak namāzı beyān ider” ifadesi yer almaktadır.

‘azābın görmeye ve Münkīr ve Nekīr heybetinden ⁽⁴⁾ emīn ola ve sininden kōbduđı vaktin yūzi nūrlu güneş gibi ola ve şırāti ⁽⁵⁾ yıldırım gibi gece ve bir bitisin sağ eline vireler ve biñ kişiye tamu ehlerinden ⁽⁶⁾ şefā‘at eyleye, kırtara. Bu namāzuñ sevābı igen çokdur zīrā okuyanlara ⁽⁷⁾ üşene, diyü yazmaduk. Tañrı te‘ālānuñ fazlı ve ‘ināyeti kıllarına igen çokdur. ⁽⁸⁾ Az nesne bahāne eylevüp bunuñ gibi sevāblar ve kerāmet kılmak ol Çalabdan ⁽⁹⁾ hiç ‘acebdür. Elfaşlı‘l-hāmisi, bu faşlı hācet namāzın bildürür, Ca‘feri ⁽¹⁰⁾ Şādık rahmetullāhi ‘aleyhi aydur: Kimüñ kim bir hāceti olsa yāhūd aña ⁽¹¹⁾ bir vākı‘a uğramış olsa arı āb-desti ala ve yeñü ton geye ve yunmuş ⁽¹²⁾ hōş kōkularıyla andan yazıya çıka ve iki rek‘at namāz kılsa key gönül, hāzır⁽¹³⁾lıgıla her bir rek‘atında bir fātiha ve yüz kulhüvallahü ehadü okuya. Kaçan ⁽¹⁴⁾ namāzdan fāriğ olsa elin, yüzünüñ sağ yañağı üstine koya, zārılık ⁽¹⁵⁾ kıllup on beş kez ayıda: *Elmüstağāşü billāhi ve resūlihi*²⁹⁴ ayda. Andan şol [101a] ⁽¹⁾ yañağınuñ üstüne koya, gine öyle, diye. Andan hācetin dileye, Hāķ te‘ālā revā kıla. ⁽²⁾ Eger kim fesāda yā şerre yeldenmese ‘Abdullāhdan rivāyetdür ki bir gün Peyğamber ⁽³⁾ ‘aleyhisselām buyurdu ki: Tañrı te‘ālā katında hāceti olsa arı āb-desti ⁽⁴⁾ alsa iki rek‘at namāz kılsa ve biñ kerre şalavāt getürse andan iş bu ⁽⁵⁾ kelimeleri ayıtsa “*Lā ilāhe illāllāhü‘l-ekremü‘l-hakīmü sübhānallāhi rabbi‘l-‘ar‘i‘l-‘azīm elhamdü lillāhi rabbi‘l-‘ālemīn es‘elūke mūcibāti rahmetike ve ‘azāime* ⁽⁷⁾ *mağfīretike ve‘l-ğanīmeti min külli zenbin.*”²⁹⁵ Hāķ te‘ālā, anuñ hācetin revā kıla ve Ebū ⁽⁸⁾ Bekir bin Muḥammed rađiyallāhü ‘anh aydur: Peyğamber ‘aleyhisselām, düşümde gördüm. ⁽⁹⁾ Ayıtdım: yā Resūlallāhi! Tañrı te‘ālā katında dilegüm vardur, didüm. Baña ayıtdı: ⁽¹⁰⁾ Kimüñ ki Hāķ te‘ālā katında hāceti olsa secde eylese ve kırk kerre ayıtsa ⁽¹¹⁾ ki “*Lā ilāhe illā*

²⁹⁴ “Allah’tan ve resulünden yardım istenilmesi.”

²⁹⁵ “Çok cömert, her şeyi bilen Allah’tan başka ilāh yoktur. Ulu Arş’ın Rabbi, noksan sıfatlardan münezzehtir. Hamd ālemlerin Rabbine aittir. Rahmetine vesile olacak amelleri, mağfīretini celbedecek esbabı (hakımda yaratmanı) talep ediyor, her çeşit günahın bağışlanma diliyorum.” Anlamı verilen dua, yararlanılan kaynakta tam olarak şu şekilde geçmektedir: “*Lā ilāhe illāllāhü‘l-halīmu‘l-kerīm. Sübhānallāhi rabbi‘l-‘ar‘i‘l-‘azīm. Elhamdü lillāhi rabbi‘l-‘ālemīn. Es‘elūke mūcibāti rahmetike ve ‘azāime mağfīratike ve‘l-ğanīmetü min külli birrin ve‘l-selāmete min külli ismin lâ teda’ lī zenben illā ğafertehü ve lâ hemmen illā ferrectehü ve lâ hāceten hiye leke ridan illā kadeytehā yā erhame‘r-rāhīmīn.*” Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, s. 144.

ente sübhāneke innī küntü mine'z-zālimīn."²⁹⁶ dise Hāḳ te'ālā, ḥācetin ⁽¹²⁾ revā kıla. Elfaşlı's-sādisü, bu faşlı 'āşüre müzdin bildürür. İbn-i 'Abbās ⁽¹³⁾ raḍiyallāhü 'anh rivāyet ider: Peyğamberden 'aleyhisselām, Medīne geldüğü ⁽¹⁴⁾ vaḳtın Yahūdileri buldı kim oruc ıtarlardı. 'Āşüre orucın bunlar⁽¹⁵⁾dan şordılar ki bu günde niçün oruc dutarsız? didi. Bunlar ayıtdılar: **[101b]** ⁽¹⁾ ki bugün ol gündür ki Tañrı te'ālā, Mūsā Peyğamberi, Benī İsrā'īl²⁹⁷ kavmine nuşret ⁽²⁾ virdi ve Fir'avnı helāk kıldı ve biz bu günü ağırlaruz, oruc dutaruz, didiler. ⁽³⁾ Andan Peyğamber 'aleyhisselām buyurdı kim Mūsā Peyğambere: Biz girevüz, ta'zīm ⁽⁴⁾ idevüz, didi. Bize oruc dutmaḳ buyurdı. İbn-i 'Abbāsdan rivāyetdür. Peyğamber ⁽⁵⁾ 'aleyhisselām buyurdı: Her kim, 'āşüre gün oruc dutsa bir günine, ⁽⁶⁾ yetmiş yıllıḳ 'ibādet yazılır, dünin namāz kılop gündüzün oruc dutmuş ⁽⁷⁾ ola ve her kim 'āşüre güninde bir ac ıoyursa şol ḳadar sevāb bula ki ⁽⁸⁾ Muḥammed ümmetinüñ yoḳsulların ıoyurmuş gibi ola ve daḫı her kim 'āşüre gün ⁽⁹⁾ yetimüñ başın şıgasa ne ḳadar kim anuñ kılları doḳuna, ol kıll sağışınca ⁽¹⁰⁾ Hāḳ te'ālā, ol ḳuluñ derecātın artura. Bāb-ı ḫiḳāyet: 'Ömer raḍiyallahu 'anh, ⁽¹¹⁾ yetimleri yavlaḳ ḫōş dutardı. Bir gün ben, baña Yemen elinüñ begligin virdi ⁽¹²⁾ ve buyurdı, berātın yazdılar. Ol beg, ḳarşu durdı. 'Ömer öñünde bir oḳlan ⁽¹³⁾ otururdu, her dem 'Ömer, anuñ başın şıgardı. Ol anı gördi, aydur: İy ⁽¹⁴⁾ ḫalīfe! Şol oḳlanuñ başın ne çoḳ şıgarsın, didi. 'Ömer buyurdı. Ol yazılan ⁽¹⁵⁾ berātı getürdiler, kendü elile pāre pāre kıldı, ayıtdı: Şol kişi kim yetimlere **[102a]** ⁽¹⁾ şefḳati yoḳdur, ol beglige lāyık degildür, didi ma'zül eyledi. 'Ömer raḍiyallāhü ⁽²⁾ 'anh rivāyet eyler: Resülden şordum yā Resülallāhi! Tañrı te'ālā 'āşüre[y]i bizüm ⁽³⁾ üzerümüze ululadı. Peyğamber 'a.m. ayıtdı: Belī yā 'Ömer! Yeri ve gögi Hāḳ te'ālā ⁽⁴⁾ ol gün yaratdı. 'Arşu ve kürsī ve levḫ-i ḳalemi ol gün yaratdı ve taḒları ve ferişteḫleri ⁽⁵⁾ ve Ādemi ve Ḥavvāyı ve ucmağı ol gün sākın oldı ve İbrāḫīm ol gün ıoḒdı ⁽⁶⁾ ve Nemrüd odından ol gün ḳurtuldu. Hāḳ te'ālā, Fir'avnı ol gün helāk eyledi ⁽⁷⁾ ve İdrīs, ol gün göge çıḳdı

²⁹⁶ "Ya Rabbî! Senden başka ilāh yoktur, seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, gerçekten ben zālimlerden oldum." Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, s. 15.

²⁹⁷ "اسرائيل" Metinde bu şekilde geçmektedir.

ve Eyyüb Peyğambere şifâ, sağlık ol gün ⁽⁸⁾ virildi ve Ğsâ Peyğamber ol gün toğdı ve göge ol gün çıkardılar ve Süleymân ⁽⁹⁾ Peyğambere pâdişâhlık ol gün degdi. Muhammed Muştafâ ‘aleyhisselâm ayıtdı: Ben dağı ⁽¹⁰⁾ ol günde toğdım, didi ve ‘arşı Hâk te‘âlâ, ol günde turgurdu ve kıyâmet ⁽¹¹⁾ gün dağı ol gün olısdur. *Şadağallâhü’l-‘azîm ve şadağa resûlehü’l-kerîm.*^{298 (12)} Ebü Hüreyreden rivâyetdür kim Peyğamber ‘a.m. buyurdu: Her kim, ‘aşüre günü oğlancuğların ⁽¹³⁾ ‘ayâllerin hoş dutsa dirliklerin giñ kılsa Hâk te‘âlâ, anuñ ⁽¹⁴⁾ dağı dirliğin giñ kıla. İbn-i ‘Abbâsdan rivâyetdür kim Peyğamber ‘a.m. buyurdu: Her kim ⁽¹⁵⁾ ‘aşüre günü, gözlerine sürme koysa ‘ömrinde göz ağrısın görmeye. [102b]^{299 (1)} Bâb-ı hikâyet: Dađhâk rağiyallâhü ‘anh buyurur, aydur “Evvelki ‘aşüre ⁽²⁾ günü gözlerine sürme koydu. Nûh Peyğamberdi, ol gün ki gemisi Cûdî Tağına ⁽³⁾ çığdı. Nûhuñ ve kavmilerinüñ gözleri ağrıdı. Cebrâ’îl³⁰⁰ ‘a.m. geldi, sürme buyur⁽⁴⁾dı, gözlerine koydılar. Göz ağrısından emîn oldılar.” Rivâyetdür: Peyğamber⁽⁵⁾den ‘a.m. her kim ‘aşüre güninde gusül eylese dağı bir ‘aşüre gününe ⁽⁶⁾ değin şayruluk görmeye ammâ ‘aşüre aşın evvel kim bişürdi? Nûh idi. ⁽⁷⁾ Ol vağtı Hâk te‘âlâ, anı ğark olmağdan kırtardı ve gemisi Cûdî Ta⁽⁸⁾đına çığdı. Kavmi dükeli açıldı ve bunlarla buğday, arpa ve bağla ve noğuğ ⁽⁹⁾ ve mercimek böğrölce varıldı. Her kim bu aşı bişirüp dervîşlere yedür⁽¹⁰⁾se Hâk te‘âlâ, Nûh Peyğamber şevâbın vire. ‘Abdullâh bin Mes‘ud rivâyet ⁽¹¹⁾ ider ki Peyğamber ‘a.m. buyurdu ki her kim ‘aşüre gicesi, on rek‘at namâz ⁽¹²⁾ kılsa her bir rek‘atında bir fâtiha üç kerre kulhüvallahü ehadü okusa namâz⁽¹³⁾dan fâriğ olıcağ. Yetmiş kez “*Sübğānallāhi ve’l-ğamdü lillāhi ve lā ilāhe illāllāhü’l-’(14) ekberü ve lā ğavle ve lā kuvvete illā billāhi’l-‘alīyyü’l-‘azīm.*”³⁰¹ dise ve yetmiş kez ⁽¹⁵⁾ baña

²⁹⁸ “Yüce Allah ve onun ikram sahibi resulü doğru söyledi.”

²⁹⁹ Sayfanın üst kısmında yer alan 102b’de rika hattıyla “muğarrem ayınıñ aşüre günü beyân ider” ifadesi yer almaktadır.

³⁰⁰ “جبرائیل” Metinde bu şekilde geçmektedir.

³⁰¹ “Allah’ı tesbih ederim, hamd O’na mahsustur, Allah’tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür, güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah’ın yardımıyladır.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sâmi, *Duâ ve Zikirler*, s. 179.

şalavât getürse ve yetmiş kez estağfirullāh, dise Hāḡ te‘ālā, ol [103a]³⁰² (1) sinini müşkile ‘anber ile  oldura ve feriştehler sinine gice ve gündüz ziyārete (2) geleler kıyāmete degin ve ol gün sini çürümeye  opduğı vaḡtin şehīdlerle (3)  alalar, ucmağa gire. Ayıtdılar: Yā Resūlullāhi! Bu namāzi, ‘āşüre gicesi (4) mi  ılma  gerek? Ayıtdı: Belī, şada a Resūlullāhi. ‘Osmān bin ‘Abdullāh aydur: (5) Tañrı te‘ālā, ‘āşure günin ulu ve büyük yaratdı ve on Peyğamber ol (6) günde vücūda geldi: Nūḡ ve İbrāhīm ve İsmā’il ve İshā  ve Hūd ve Şālih (7) ve Mūsā ve Dāvud ve Yahyā ve Zül arneyn ‘aleyhisselām. Ve dağı ol günde (8) on dūşmān helāk oldu: Evvel Nūḡ kavmin tūfānile helāk  ıldı, Hūd (9) kavmin şā‘ikayla helāk  ıldı ve Fir‘avn kavmin deñize boğdurdı ve Lūḡ (10) kavmi yelile  ırdı ve ‘İsā kavminūñ şūretin değıştürdi, kimi meymūn ve kimi (11) toñuz oldılar ve  ārūnı yere yuddurdı ve Şu‘ayb kavmin, Aş ābü’l-Uḡdūd kavmin ol gün helāk eyledi. Bābü’l-faşlu’s-sābi‘ü, (13) bu faşlı reğāyib namāzın bildürür: Enes bin Mālikden rivāyetdür (14) ki Peyğamber ‘aleyhisselām buyurdu: Her kim receb ayınıñ ilk benc-şe[n]bih (15) günü oruc dutsa ve cum‘a³⁰³ gicesi, on iki rek‘at namāz  ılsa her [103b] (1)  ılsa her bir rek‘atında bir fātiḡa ve üç innā enzelnāhü ve on iki  ulhüvallahü (2) eḡadü o usa iki rek‘atda bir selām vire, namāzdan fāriğ olıca , yetmiş (3) kez “*Allāhümme şalli ‘alā Muḡammedin elnebiyyi’l-ümmī ve ‘alā ālihi ve şaḡbihi ve sellim.*”³⁰⁴ diye (4) secdeye vara. Yetmiş kez “*Sūbhāne’l-meliki’l- uddūs subbūḡun rabbü’l-melāiketi* (5) ve ‘r-rūḡ.”³⁰⁵ Andan secdeden  alk a, yetmiş kez “*Rabbı fir verḡam ve tecāvez* (6) ‘ammā ta‘lemü inneke ente’l-e‘azzü’l-kirām.”³⁰⁶ Andan gine secdeye vara, yetmiş kez (7)

³⁰² Sayfanın alt kısmında yer alan 103a’da rika hattıyla “receb ayınıñ ilk gününüñ orucu beyān ider” ifadesi yer almaktadır.

³⁰³ “ جمعه” Metinde bu şekilde ge mektedir.

³⁰⁴ “Allah’ım, ümmī nebī Efendimiz Muhammed’e, āline ve ashābına salāt u selām eyle!” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sāmī, *Duālar ve Zikirler*, s. 123.

³⁰⁵ “Meleklerin ve Cebrail’in Rabbi olan büyük padişahı ve her türlü noksanlıklardan munezzeh olan Rabbi tenzih ederim.” Anlamı verilen duanın yer aldığı kaynakta “subbūḡun” ifadesi yer almamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, s.134.

³⁰⁶ “Rabbim, beni mağfiret et, bana rahmet et, bildiğın bütün kusurlarımdan ge , onları bağışla, şüphesiz Sen en yüce ve en kerimsin.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoğlu Mahmud Sāmī, *Duālar ve Zikirler*, s. 123. (“Ta‘lemü” ifadesi el yazması eserde “ta‘melu” olarak yazılmıştır.)

“*Sübḥāne’l-meliki’l-ḳuddūs subbūḥun ḳuddūsün rabbü’l-melāiketi ve’r-rūḥ.*”³⁰⁷ (8)

diye. Andan secdede iken ḥācet dilese Ḥaḳ te‘ālā, ḥācetin revā ḳıla (9) ve yazuḳların yarlıgaya. Eger ağaclar sağışınca daḥı olsa ve ḳıyāmet (10) güninde kendü ehlinden, dostlarından ve ḳonşularından yüz kişiye şifa (11) eyleye ve ḳıyāmet gününde ‘arş gölgesinden olalar ve daḥı Peyğamber ‘a.m. aydur: Her (12) kim receb ayınıñ evvelinde ve ortasında ve āḥirinde birer gün gūsül (13) eylese Ḥaḳ te‘ālā, yazuḳların yarlıgaya, anasından toğduğı gibi ola. (14) Bābü’l-faşlu’s-sāmin, berāt namāzın bildürür (15) ve ol şa‘bān ayınıñ beşinci gicesi sindedür. ‘Āişe raḍi[104a]⁽¹⁾yallāhü ‘anhā aydur ki: Şa‘bān ayınıñ on beş gicesi, Peyğamber ‘aleyhisselām (2) yavı ḳıldım. Dün yarusından durdım, isteyü vardım, bāḳı‘ada buldum. (3) Yüzün göge dutmış, baña ayıtdı: Yā ‘Āişe! Ḳorḳduñ mı? geldüñ. Ben ayıtdım: (4) Yā Resūlallāhi! Ḳorḳmadum ammā şandum ki ayruḳ ‘avratlaruñ ḳatına varduñ. (5) Andan Peyğamber ‘aleyhisselām, yā ‘Āişe! Bu gice igen eyi gicedür. Tañrı (6) te‘ālā, şol ḳavmi yarlıgaya ki sağışını Allāh bilür. ‘Āişeden raḍi⁽⁷⁾yallāhü ‘anhā rivāyetdür ki Cebrā’īl³⁰⁸ ‘aleyhisselām, şa‘bān ortasında yaḳın (8) geldi ve Peyğamber ‘aleyhisselām secde ḳılıp Tañrı te‘ālā ḥāzretinden (9) ümmetin dilerdi. Cebrā’īl ‘a.m. ayıtdı: Yā Muḥammed! Başuñı ḳaldur, göge baḳ, (10) didi. ‘Aleyhisselām, başın ḳaldurup baḳdı, gördi kim (11) yedi gök ḳapuları açılmış, her bir ḳapudan bir ferişteh ḫurmuş, çağırur. (12) Evvel ḳapudağı ferişteh aydur: Ne baḫtludur ol kişi kim bu gice, Tañrıya zikir (13) eyleye. İkinci ḳapudağı ferişteh aydur: Ve ne baḫtludur ol kişi ki bu gice, rukū‘da³⁰⁹ (14) ola. Üçüncü ḳapudağı ferişteh aydur: Ne baḫtludur ol kişi ki bu gice, du‘āda (15) tesbīḥde³¹⁰ ola. Dördüncü ḳapudağı ferişteh aydur: Ne baḫtludur ol kişi [104b] (1) kim bu gice, Tañrı te‘ālā ḳorḳusından ağlaya. Beşinci ḳapudağı ferişteh aydur: (2) Ne

³⁰⁷ “Allah çok yüce ve çok mukaddestir. Tüm meleklerin ve Cebrail’in Rabbidir.” Türkçe anlamı verilen Arapça ifadenin yararlanılan kaynaktaki “sübḥāne’l-meliki’l-ḳuddūs” şekli yer almamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Muhyiddin en-Nevevî, Riyâzü’s-Sâlihîn, C. 3, s. 42.

³⁰⁸ 104a-104b’de bulunan “Cebrā’īl” kelimeleri metinde şu şekilde yer almaktadır: “جبرائيل”

³⁰⁹ “رکوعه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

³¹⁰ “تسبیحه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

bahtlu ol kişi kim bu gice, Müslümānlara hayrı dege. Altıncı apudağı feris̄teh ⁽³⁾
 aydur: Hı Tañrıdan dilek dileyeci var mıdur ki aña dilegin abl ide? Yedinci ⁽⁴⁾
 apudağı feris̄teh aydur: Hı Tañrıdan yarlıganma dileyeci var mı ki Tañrı teal, ⁽⁵⁾
 anı yarlıgaya? Andan Cebril a.m. gitdi, bir zamndan Őoñra gir geldi, aydur: ⁽⁶⁾
 Y Muammed! Tañrı teal, saña selm aydur. Hacetn rev kıldum mmetne
 amm ⁽⁷⁾ bert namzı budur ki her kişi kim yatsu namzından Őoñra, vitirden
 ndin on ⁽⁸⁾ iki rekat namz ılsa her bir rekatında bir ftia ve c inn enzeln ve
 on ⁽⁹⁾ ulhvallah ead ousa Ha teal, ol namz icinde oudukları hrfları ⁽¹⁰⁾
 sağışınca iki Őevb vire ve bert vireler, aña amu odı hrm ola. Elfaşlı⁽¹¹⁾t-tsu,
 bu faşlı ramazn ayı icindeki namzları beyn ider, aydur: ⁽¹²⁾ Ol namzlardan biri
 tervhdur ki snnet olmuşdur. Peyamber aleyhisselm ⁽¹³⁾ aydur: Her kim
 ramazn ayınn ilk gicesi yatsu namzından Őoñra, vitirden ⁽¹⁴⁾ ndin yigirmi rekat
 tervh ılsa her rekatında bir ftia ve urandan ⁽¹⁵⁾ neye gci yeterse ousa Şol
 adar yazular kim kend ile Tañrı arasındaqı **[105a]** ⁽¹⁾ gnh cmleside. İkinci
 gice ılsa kendni ve atasını yarlıgaya. cnci gice ⁽²⁾ ılsa gkden bir feris̄teh
 ağırur ki, y Tañrı ulu! Bilgil ki gecmiş gnhlarnı ⁽³⁾ Tañrı teal yarlıgadı.
 Drdnci gice ılsa Ha teal, Şol adar Őevb vire ⁽⁴⁾ kim Tevrt ve Zebr ve İncl
 ve Furan oumuş gibi Őevb vire. Beşinci ⁽⁵⁾ gice ılsa Ha teal, Mekke ve Medne
 ve Beytl-Muaddes ehlinn Őevbın bula. ⁽⁶⁾ Altıncı gice ılsa gk ehli Őevbın
 bula. Yedinci gice ılsa Ms ⁽⁷⁾ Peyamberle Hmn Ğazsında bile bulunmuş gibi
 ola. Sekizinci gice ılsa ⁽⁸⁾ Bedir Ğazsında bile bulunmuş gibi ola. Touzuncı gice
 ılsa Dvud ⁽⁹⁾ Peyamber Őevbın bula. Onuncı gice ılsa dnini ve mlnı nefsinde
 Ha teal ⁽¹⁰⁾ Őalaya. On birinci gice ılsa Ha teal, anı cn nez vatinde ve
 iymet ⁽¹¹⁾ ssıllarında Şuya andura. On ikinci gice ılsa yetmiş hac mzdin bula.
 On ⁽¹²⁾ cnci gice ılsa Mescid-i Akşda Peyamberle aleyhisselm bile ılmış ⁽¹³⁾
 mzdin bula. On drdnci gice ılsa Kabe icinde adir Gicesi bulup diri ⁽¹⁴⁾ dutmuş

sevābın bula. On beşinci gice kılsa Hâk te‘ālā, du‘āsın müstecāb ⁽¹⁵⁾ kıla. On altıncı gice kılsa Hâk te‘ālā, anı öldüğü vaktin şehādet [105b] ⁽¹⁾ kelimesin geñez idivire bir ölüm vaktinde ve bir sininden duru geldüğü ⁽²⁾ vaktin kendü makāmın ucmağ icinde görüp şād ola. On yedinci gice kılsa ⁽³⁾ şehīdler ve gāziler sevābın bula. On sekizinci gice kılsa Hâk te‘ālā, du‘āsın ⁽⁴⁾ müstecāb kıla dünyā ve āhīret. On toközuncı gice kılsa dünyādan gitmeye, tā ⁽⁵⁾ beni düşünde görmeyince ki ucmağı muştulayam. Yigirminci gice kılsa yerler ve gökler ⁽⁶⁾ feriştehleri, ol kıla yarlığanmağ dileyeler kıyāmete degin. Yigirmi birinci gice kılsa ⁽⁷⁾ dükeli ümmetümi, kâfirler elinden alup āzād eyleye. Yigirmi ikinci gice kılsa şırāṭ ⁽⁸⁾ köprüsinden yıldırım geçe. Yigirmi üçüncü gice kılsa yarın bitisin sağ eline vireler. ⁽⁹⁾ Yigirmi dördüncü gice kılsa Melekü'l-Mevt, cānın almağa geldüğü vaktin ⁽¹⁰⁾ ucmağı muştulaya, andan cānın ala. Yigirmi beşinci gice kılsa tamu kapuları ⁽¹¹⁾ ol kıla bağlayuvireler. Yigirmi yedinci gice kılsa gökden bir ferişteh ça ⁽¹²⁾ gıra kim iy fülān oğlı filānuñ teni oddan āzād oldı ve dahı dükeli ‘azāblardan ⁽¹³⁾ kırtuldu, diye. Şadağa Resūlullāhi Ebū Derdāñ aydur: Şordum ki yā Resūlallāhi! ⁽¹⁴⁾ Haber virgil baña. Qadir Gicesi ramazān ayı icinde midür? didim. Ayıtdı: Öyledür. ⁽¹⁵⁾ Ayıtdım: Peygamberlerden soñra getürür mi? didüm. Ayıtdı: Yok, kıyāmete degin [106a] ⁽¹⁾ ṭurur, her kim dilerse ki Qadir Gicesin bula, ramazān ayınuñ gicelerin ⁽²⁾ diri duta, Qadir namāzı gibidür ammā gicesin diri dutmağda sevāb çoğdur. ⁽³⁾ Eger yazarsañ kitāba şıgmaz, azacuğı budur kim biñ ay gāzā kılmış müzdin ⁽⁴⁾ bula. Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün, Muştafānuñ rūhına vir şalāvat her kim. ⁽⁵⁾ Her kim diler rahmetini kazana, fātiḥa okuya bunu yazana. Bāb: ⁽⁶⁾ Eger şorsalar kim saña ĩmān nedir, İslām nedir, iḥsān nedir? diseler sen ayıt ⁽⁷⁾ ki: ĩmān dilile ikrār itmekdür, Allāhuñ birligine gönül ile inanmağdur. İslām, ⁽⁸⁾ Allāhuñ buyurduklarına yedilmekdür ve dutmağdur ve dahı nehiy itdüğü nesnelere ⁽⁹⁾ yığlanmağdur. İḥsān oldur kim, Allāhu ile ṭā‘at ‘ibādet eylese ki şol ⁽¹⁰⁾ sen anı görür gibi. Eger sen anı görmeseñ ol ḥōd seni görür. Vāllāhü a‘lem ⁽¹¹⁾ her

kim aḥṣām namāzınūn sünnetinden soñra iki rekʿat namāz kılsa her rekʿatında ⁽¹²⁾ bir fātiḥa ve altı kerre ḳulhüvallahü eḥadü süresin ve bir ḳul eʿüzü birabbi'l-felaḳı ⁽¹³⁾ ve bir ḳul eʿüzü birabbi'n-nāsı ve daḥı el getürdigi vaḳt ayıtsa yā rabbi! Dīnūmi, ⁽¹⁴⁾ ĩmānumı saña emānete virdüm, sen şaḳlayuvir, dirlügümde daḥı öldükden soñra, ⁽¹⁵⁾ diye. Ḥaḳ teʿālā, ol ḳişinüñ ĩmānın şaḳlayuvire. Şunuñ gibi pādişāh ki **[106b]** ⁽¹⁾ emānet kār ḳılasın. Hiç ĩmānuñı zāyiʿ mi idecekdür? ĩmānuñı saña bütün teslīm ⁽²⁾ ide. ĩmānile ḥazrete varasın ve daḥı gine aḥṣām namāzını ḳılup el getür⁽³⁾dügi vaḳtinden soñra iki rekʿat namāz ölüm esrükluḡi namāzı deyü ḳılasın. ⁽⁴⁾ Her bir rekʿatında bir fātiḥa ve bir ḳulhüvallahü eḥadü ve bir ḳul eʿüzü birabbi'l-felaḳı ⁽⁵⁾ ve bir ḳul eʿüzü birabbi'n-nāsı oḳuyasın. Dāʿima ʿādet idinesin, tā ki Ḥaḳ ⁽⁶⁾ teʿālā, saña ölüm esrükluḡın āsān eyleye. Gidesin, zaḥmet çekmeyesin. ⁽⁷⁾ Āh! Ol vaḳti añcaḳ iki rekʿat degül, biñ rekʿat ḳılmaḳ gerekdür zīrā düşvār ⁽⁸⁾ vaḳdür. Şeyṭānlar, ciddi idüp ĩmān yaḡmalayacaḳdur. *Neʿüzübillāhi kāle resūlu⁽⁹⁾ llāhü şallallāhü ʿaleyhi ve sellem men şallā ʿalā baʿdeş-şubḥi ve'l-aşrı ʿaşer merrātin⁽¹⁰⁾ lā yaḥrucu mine'd-dünyā illā şehīden şadaḳa resūlullāhi,³¹¹ yaʿnī Peyḡamber ʿaleyhisselām⁽¹¹⁾ aydur: Her kim ṭañ namāzında soñra ve ikindü namāzından soñra baña on ⁽¹²⁾ kerre şalavāt getürse dāʿim vazīfe idinse dünyādan ĩmānile çıḳa cānı. ⁽¹³⁾ Peyḡamber ʿaleyhisselām aydur: Yā ʿAli! *Sübḥānallāhi elḥannānü elmennānü sübhā⁽¹⁴⁾ nallāhi ve'l-ḥamdülillāhi'l-mesīḥu fīküllı mekānin.³¹² Bismillāhirraḥmānirraḥīm*, yüz biñ ⁽¹⁵⁾ şükür, ol pādişāh ki bize ĩmān ḥilʿatin rūzı ḳıldı ve dükeli ümmetlerüñ **[107a]**³¹³ ⁽¹⁾ yegregın ḳıldı ve yeryüzin bize ṭāʿat ḳılmaḳ için mescid idivirdi ⁽²⁾ ve yüz biñ şalavāt ol Seyyidü'l-mürselīn ve Resūlü Rabbi'l-ʿālemīn Muḥammed Muştafa⁽³⁾nuñ şallallāhi ʿaleyhi ve sellem muḳaddes muṭahhar cānına nişār olsun ki bu zaʿīf ⁽⁴⁾ ümmetine ʿibādet*

³¹¹ “Allah’ın resulü buyurdu ki: Kim sabah ve akşam namazından sonra on defa salavat getirse dünyadan ancak şehit olarak çıkar. Allah resulü doğru söyledi.”

³¹² “Çok merhametli ve çok nimet veren, her mekanda bulunan, bütün hamdların tek sahibi Allah’ı tesbih ederim.”

³¹³ Sayfanın üst kısmında yer alan 107a’da rika hattıyla “cum’a günü ḳılınacaḳ namāzı beyān ider” ifadesi yer almaktadır.

kılmaya yol gösterdi ki ol ‘ibadet berekâtında yarın ⁽⁵⁾ kıyâmete degin bizüm şalavâtumuz andan ve ehl-i beytinden ve şahâbelerinden eksük ⁽⁶⁾ olmasun, âmîn yâ rabbe'l-‘âlemîn. Emmâ ba‘dü her kim cum‘a gün dört rek‘at ⁽⁷⁾ kuşluk namâzın kılsa her rek‘atında on fâtiha ve on âyete'l-kürsî ve on ⁽⁸⁾ kul yâ eyyühâl kâfirün ve on kulhüvallahü ehadü ve on kul e‘üzü birabbi’⁽⁹⁾l-felaķı ve on kul e‘üzü birabbi’n-nâsı oķusa ve namâzdan Őońra yetmiş ⁽¹⁰⁾ kez “*Sübĥānallāhi ve l-ĥamdü lillāhi ve lā ilāhe illāllāhü vallāhü ekberü ve lā ĥavle ve lā kuvvete illā* ⁽¹¹⁾ *billāhi’l-‘aliyyi’l-‘azīm.*”³¹⁴ dise ve yetmiş kez “*Estaġfirullāhe’l-‘azīmellezī* ⁽¹²⁾ *lā ilāhe illā hüve’l-ĥayyü’l-ĥayyümü ġaffārrezzünübi ve etübi ileyhi,*”³¹⁵ diye Ĥaķ te‘âlā, ⁽¹³⁾ gök ehlinüñ ve yer ehlinüñ Őer[r]in andan def‘ eyleye ve Őeytānuñ ⁽¹⁴⁾ Őerrini daĥı andan def‘ eyleye. Peyġamber aydur: Yâ ‘Alī! Allāh ĥaķķıĥün ki ⁽¹⁵⁾ beni Ĥaķ Peyġamber virdi, eger atasına ve anasına ‘aķ olası olursa **[107b]** ⁽¹⁾ yarlıġaya ve daĥı yetmiş āĥiret ĥacetin revā eyleye ve daĥı ol günüñ her bir ⁽²⁾ sâ‘atiĥün biñ kiŐi yarlıġaya. Őol Müslümānlardan ki cehennem vācib olmuŐlar⁽³⁾dı ol namāzı kılanuñ kerāmetinden ötürü. Peyġamber aydur: Ol Allāha ĥaķķıĥün ⁽⁴⁾ ki beni Ĥaķ Peyġamber gönderdi. Her kim bu namāzı kılsa Ĥaķ te‘âlā, ol namāzda ⁽⁵⁾ oķuduġı Ĥur’ānuñ her bir ĥarfine bir ferişteh göndere, ol kiŐiĥün *sevāb* ⁽⁶⁾ yazalar ve kitābların yoyalar ve anuñiĥün istiġfār³¹⁶ ideler ve eger bu namāzı kılduġdan ⁽⁷⁾ Őońra ölse Őehīd ölümün ola ve daĥı oġlı kızı olmaz kiŐi bu namāzı kılsa ⁽⁸⁾ Ĥaķ te‘âlādan dilese daĥı varsa cimā itse Ĥaķ te‘âlā, oġlan vire bunlara ⁽⁹⁾ ve yeryüzindeki aġaclar saġıŐınca ve yaprakları ĥisābınca ve göklerden enen yaġmurlar ⁽¹⁰⁾ dānesi saġıŐınca Ĥaķ te‘âlā, *sevāb* vire ve daĥı Ĥaķ te‘âlā, ĥullarına üç yüz altmıŐ ⁽¹¹⁾ kez naġar eyler. Evvel naġar itdüġi, bu namāzı kılan kiŐi ola ve birkac daĥı ĥāsiyeti ⁽¹²⁾ vardur, sırrı idüñ, dimiŐ. Peyġamber

³¹⁴ “Allah’ı tesbih ederim, hamd O’na mahsustur, Allah’tan başka ilāh yoktur, Allah en büyüktür, güc ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah’ın yardımındadır.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ramazanoġlu Mahmud Sāmī, *Duālar ve Zikirler*, s. 221.

³¹⁵ “Ulu Allah’tan baġıŐlanmamı dilerim ki O’ndan başka ilāh yoktur. O, diridir ve kayyumdur. O’na tövbe ederim.” Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, s. 101. (Anlamı verilen, duanın alındıġı kaynakta “ġaffärezzünübi” ifadesi yer almamaktadır.)

³¹⁶ “استغفر” Metinde bu Şekilde geĥmektedir.

‘aleyhisselām, setr itdügi maqşūdı, ⁽¹³⁾ namāzı beyān itdūñ. Kılan kişiyeye anlar dağı hāşıl olur. İnşāallāhü ⁽¹⁴⁾ te‘ālā dağı ve dağı Fir‘avnuñ cāzūları cem‘ olup buña sihir itseler hīç kār ⁽¹⁵⁾ itmeye. Bu namāz berekātında ve dağı Peyğamber ‘aleyhisselām aydur: Her kim ki āzīne **[108a]** ⁽¹⁾ günü tırnağın kese ol kişiden renci çıka, şifā gire. Her kim yek-şenbih gün keserse ⁽²⁾ ol kişiden baylık gide, yoqsullık gele. Her kim dū-şenbih gün kesse cünūnlık ⁽³⁾ çıka, şahhat gire. Her kim çār-şenbih gün kesse ve vesvās dağı korqu çıka, şifā ⁽⁴⁾ gire. Her kim penc-şenbih gün kesse cüzām renci dağı beraş renci çıka, raḥmet gire. Şa⁽⁵⁾dağa Resūlullāhi ḥükemā aydurlar: Qaftān kesecek günler dördür; dū-şenbih gün ⁽⁶⁾ kese, çehār-şenbih gün kese, penc-şenbih gün ve cum‘a gün kese. Girü ve qalan günlerde ⁽⁷⁾ kesmeye, eyü degildür. Vallāhü a‘lem ‘ilmile ḥikmet qılursın, bir ‘azīm Allāhsın ⁽⁸⁾ ‘āşīye³¹⁷ raḥmet qılursın, bir Kerīm Allāhsın yerde, gökde senden artuq beñzer kimse ⁽⁹⁾ yoq, gelmegüñ yoq. Bir muqīm Allāhsın dillerüñ tesbīḥ³¹⁸ sensin; gözlerüñ ārzūsın, ⁽¹⁰⁾ derdlerüñ dermānı sensin, bir ḥüknullāhsın, cümleye rızqın virürsın, minnetüñ yoq ⁽¹¹⁾ kimseye, biñ anca mürüvvetüñ var. Bir Raḥīm Allāhsın, Tañrılık da‘vā kılanı qa⁽¹²⁾kıyup ḥışm itmedüñ, Nemrūda virdüñ dilegin. Bir ‘Alīmullāhsın ve ālihu ḥayrān ⁽¹³⁾ oluram gice, gündüz, dem-be-dem göñlüme in‘ām idersin. Elqasem Allāhsın, ⁽¹⁴⁾ ‘abdunıñ senden temennā kılduğı sensin, yine ma‘būdı, maqşūdı sensin. ⁽¹⁵⁾ Bir qadīm Allāhsın temmet, ġarībüz qapuña geldük iy Mevlā! Kerem qıl, raḥmetüñ **[108b]** ⁽¹⁾ ḥūnile toyla ki sensin zū’l-celālü’llāhü a‘lā. Bizi nāruñdan āzād eyle, Mevlā, ⁽²⁾ günāhımız bağışlarsın. Kerīmsin, bizi nāruñdan āzād eyle. Mevlā, bedenden qabz ⁽³⁾ idicek cānımızı refīk it, sen ĩmānumuzı tamam eyle, qamu noqsanumuzı, ⁽⁴⁾ bizi, nāruñdan āzād eyle. Mevlā, anuñ bedī[‘] alnı, nūrı, ḥürmetiçün şafā qalbī, ⁽⁵⁾ ḥuzūrı, ‘izzetiçün dağı cennātı, ḥürüñ ḥürmetiçün bizi, nāruñdan āzād eyle. ⁽⁶⁾ Mevlā, saña ‘aşıqlaruñ ‘aşkı ḥaqqıçün dağı şādıklarüñ şıdki ḥaqqıçün saña ⁽⁷⁾ lāyıklarüñ şevki ḥaqqıçün bizi

³¹⁷ “عاصيه” Metinde bu şekilde geçmektedir.

³¹⁸ “تسبيح” Metinde bu şekilde geçmektedir.

nāriñdan āzād eyle. Mevlā, haṭā ve cürmümüz ḥadden ⁽⁸⁾ geçüptür, hevā-yı nefse dil cānlar saçupdur, gönül ğaflet bucağına kaçupdur, ⁽⁹⁾ bizi nāriñdan āzād eyle. Mevlā, beni Ādem şafinuñ şafvetiçün cemīc-i enbiyā ⁽¹⁰⁾ izzetiçün Muḥammed Muşţafānuñ ḥürmetiçün bizi nāriñdan āzād eyle. Mevlā ki ⁽¹¹⁾ sensin, ğayrı yok. Mevlā, ilāhī, bu ʿāşī kullaruñ sensin penāhi. ⁽¹²⁾ Kapuña yalvaru geldi siyāhi, bizi nāriñdan āzād eyle. Mevlā, hevā şahrāsı ⁽¹³⁾ İçinde, düni gün yürürem gāhī ʿāqıl gāhī mecnuñ ʿināyet kılmazsa ⁽¹⁴⁾ ferd ü bī-çün baña “*Veylün feveylün şümme veylen.*”³¹⁹ bu işümi Ḥudā oñarmazısa ⁽¹⁵⁾ yolum toştoğrı aña varmazısa yüzüm qarası ağarmazısa baña “*Veylün [109a]* ⁽¹⁾ *feveylün şümme veylen.*” Bu nefsimden kime nār yād idem, ben bu yüzüm qarasin ⁽²⁾ yā Rab nidem? Ben bu vechile ḥaḳka varup nidem? Ben, baña “*Veylün feveylün şümme veylen.*” ⁽³⁾ yarın maḥşerde bu hırş u hevādan tenüm odlar dutarsa her yañadan şefāat ⁽⁴⁾ olmaz ise Muşţafadan baña “*Veylün feveylün şümme veylen.*” olup sinine varınca ḥayā⁽⁵⁾li dilinde ḳalmadı. Zikre mecāli bulunursam ʿamelde böyle ḥāli baña “*Veylün feveylün* ⁽⁶⁾ *şümme veylen.*” ğarre olma. Ḥüsñüne şāḥib cemāl zīrā vardur, āḫirinde her kemālūñ ⁽⁷⁾ bir zevāl yoḳdurur. Nesnenūñ giz beḳāsı iy ʿazīz biri! ʿÖmrūñ biri, ḥüsñüñ biri ⁽⁸⁾ dünyā māl, bākī oldur “*Ḥayyü ḳayyūmu lā yenāmu lā şerīku lā naḫīrū lā şebīhu lā mişāl.*”³²⁰ ⁽⁹⁾ Ḳullarunuñ bir günde biñ ʿaybın görür, rızḳın virür, oldurur, dermānda ⁽¹⁰⁾ dest-ğır bī-zevāl nürdan, şavḳında³²¹ her şeb bir muʿallaḳ ḳubbenūñ yan⁽¹¹⁾durur. Yüz biñ ḳanādīl ḳudretinde māh u sāl temmet tamam oldı bu kitāb. ⁽¹²⁾ *Biʿavnillāh elmelikü'l-vehhāb*³²² 1162 tārīhind[e] ḳarye-i Semiz. ⁽¹³⁾ Monlā Muşţafā, ⁽¹⁴⁾ taḫrīr iden.

³¹⁹ “Yazıklar olsun vay hāline tekrar yazıklar olsun.”

³²⁰ “Daima hayat sahibi bütün varlıkları idare eden, uyumayan, ortağı olmayan, eşi olmayan, benzeri olmayan, örneği olmayan (Allah).”

³²¹ “شقند” Metinde bu şekilde geçmektedir.

³²² “Çok bağışlayan mülkün sahibi Allah’ın yardımıyla.”

[109b] Allāhümme innā nesteġīnūke ve nestagfirūke

Şahīfe	Fihrist
8	Beş Vakit Namāz Hakkında
9	Ka'benin Yapısı
10	Mi'rāc
12	Namāzın 17 Rek'at Olmasının Sebebi
19	En Şoñra Tamudan Çıkacak
22	İlk Def'a Cennete Giren Hakkında
24	İmānsız Gitmenin Sebebi
28	Ri'ā ve Ğaybet
35	Tevbe
39	Şadağa
43	Tevbe
48	Raḥmet
65	Receb Ayı
77	Şa'bān Ayı
84	Ramażān Ayı
96	Ķadir Gicesi
108	Fiṭre Şadağa
116	Zi'l-Ħicce Ayı
120	Muḥarrem Ayı
124	Fuḳarā ile Zengīn
128	Mü'minīn Mü'min Üzerinde Hakkı
131	Tevbe Hakkında
132	Sünnet Hakkında
134	Ālim ile Oturma
135	Du'ā Hakkında
136	İdrīs Peyğamberin Göge Ağdığı
140	Çercis Peyğamberin Göge Ağdığı
152	Mūsānın Kışşası
174	Mahşerden Çıkdurur
178	Efdal Olan Namāzlar
191	Nāfile Namāzı Beyān İder
196	Ķuşluk Namāzı

[110a] ⁽¹⁾ Allāhümme innā nesteġīnūke ve nestagfirūke ve nestehdik ve nū'minū bike

⁽²⁾ ve netübü ileyk ve netevekkelü 'aleyk ve nusni 'aleyke'l-ḥayrū küllehü ⁽³⁾

neşkürūke ve lā nekfürūke ve naḥleu' ve netrukū men yefcürük ⁽⁴⁾ Allāhümme

ıyyāke na'büdü ve leke nuşalli ve nescüdü ve ileyke ⁽⁵⁾ nes'a ve naḥfüdü nercū

raḥmetike ve naḥşā 'azābeke inne ⁽⁶⁾ 'azābeke bi'l-ḳuffāri mülhıḳ

4. SÖZLÜKLER

4.1. Sözlüklerin Hazırlanmasında Dikkat Edilen Hususlar

Sözlükler, 18. Yüzyıl Müellifi Monla Mustafa Kıranî'nin Dinî Mensur Bir Eseri'nin 1b-110a numaralı sayfaları arasındaki metne ait kelimelerden seçimler yapılarak oluşturulmuştur. Anlamı bilinmeyen kelimelerin seçilmesine dikkat edilmeye çalışılmıştır. Sözlükler, “Arkaik Sözlük” ve “Genel Sözlük” olmak üzere iki başlık altında hazırlanmıştır. Arkaik sözlük bölümü hazırlanırken kelimeler, eski dönem kullanımlarına göre günümüzde kullanılmıyor, farklı anlamda kullanılıyor ya da çok nadir kullanılıyor olmasına, zamanla anlam farklılaşmasına uğramış olmasına dikkat edilerek hazırlanmıştır. Genel sözlük bölümü ise Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeler yoğunlukta olacak şekilde düzenlenmiştir. Sözlükler için seçilen kelimeler Arap asıllı Türk alfabesi ile yazılmış, Gentium Plus yazı tipi kullanılarak çeviri yazı alfabesine aktarılmış, sonrasında hangi kökene ait olduğu bilgisi verilmiştir. Kelimelerin metindeki imlalarında farklı yazımları mevcutsa ilk önce metindeki şekli daha sonra “()” içerisinde kaynaklardaki doğru yazımı kullanılmıştır. Metin içerisinde yer alan kelimelerin farklı yazımları aralarına “,” konularak belirtilmiştir.

Sözlükler alfabetik sıraya uygun olacak şekilde hazırlanmıştır. Kaynaklarda kökeni belli olan kelimelerin hangi dile ait oldukları parantez içerisinde “()” şeklinde gösterilmiştir. Kökeni belli olmayan kelimeler ise “(*)” şeklinde belirtilmiştir. Sözlükler hazırlanırken faydalanılan kaynaklara ait künye bilgileri Kaynakça bölümünde verilmiştir.

4.2. Arkaik Sözlük

A

acuk: (T.) Biraz, azıcık, pek az.

ağ-: (T.) 1. Çıkmak, yükselmek. 2. Aşağı inmek, ağır gelip aşağı meyletmek.

ağşam (ağşam): (T.) Akşam.

aña: (T.) 1. Ona. 2. Onu. 3. Onun için, ondan dolayı. 4. Onun hakkında. 5. Onca, ona göre. 6. Onun, onun olsun, ona fedadır. 7. Oraya.

anda: (T.) 1. Orada. 2. Onda, o husta, o mevzuda. 3, Oraya. 4. O zaman.

andan: (T.) 1. Ondan. 2. Ona. 3. Sonra, ondan sonra. 4. Ondan Ötürü. 5. Oradan. 6. Onunla.

anı: (T.) Onu.

anuñ (anıñ): (T.) 1. Onun. 2. Onun için.

B

bağır: (T.) 1. Göğüs, sine, ciğer. 2. Akciğer. 3. Karaciğer. 4. Yürek.

bağça (bağca, bağca, bağça): (T.) Bahçe.

bayağı: (T.) 1. Önceki, eski, eskisi. 2. Eskisi gibi.

anuñçün: (T.) Onun için.

artuğ (ardık, artık, artuğ): (T.) 1. Başka, gayri, maada. 2. Fazla, ziyade. 3. Küsür, -den fazla. 4. Üstün. 5. Bir bütünün büyük bir kısmı.

arucağ: (T.) Zayıfça, arıkça.

aşşı (assı, aş, aşı): (T.) 1. Fayda, kâr, kazanç, menfaat. 2. Faiz.

ata: (T.) 1. Baba. 2. Bektaşî Şeyhi.

aydur: (T.) Söylemek, demek.

ayıt-, ayd- (eyit-, ayt-, eyt-, et-, it-): (T.) Söylemek, demek, anlatmak.

ayruğ (ayrık, ayruğ, ayruğ): (T.) 1. Başka, gayri, maada, diğer. 2. Artık, bundan sonra, bir daha.

az-: (T.) 1. Bozulmak, 2. Yolu kaybetmek, yolu şaşırmaq. 3. Dalalete düşmek. 4. Azgınlaşmak.

bardağ (bartak): (T.) Testi.

barmaq (barmağ): (T.) Parmak.

bay: (T.) 1. Zengin, müstağni. 2. Ulu, kibar, asil. 3. Temiz.

bayık: (T.) Açık, aşikâr, muhakkak, gerçek, şüphesiz.

beg (bek, bik): (T.) 1. Zevce, koca. 2. Küçük devlet başkanı. 3. Amir, nüfuzlu, ileri gelen, sözü geçen, zengin adam

bekle-: (T.) 1. Saklamak, gizlemek, kapalı tutmak. 2. Muhafaza etmek, korumak, esirgemek.

belar- (beler-, beleri kalk-, belerü kalk-): (T.) (Göz) fazla açılıp kalmak.

belür- (bilür-): (T.) Meydana çıkmak, zuhur etmek, belli olmak.

beñiz: (T.) 1. Renk. 2. Çehre, yüz.

benven: (T.) Ben...im.

birle: (T.) İle.

biti (bitik): (T.) 1. Mektup, yazılmış şey. 2. Defteriamal. 3. Senet, belge.

bol-: (T.) Olmak.

bozar-: (T.) Kırışmak, ağarmak, sararmak.

bular: (T.) Bunlar.

buncılayın (muncılayın): (T.) Bunun gibi, böyle.

burunduğ (burunduruk): (T.) 1. Deveyi zapt ve idare için burunlarına takılan ağaç veya halka. 2. Yular.

berü: (T.) Bu tarafa, bu yana, buraya, beriye.

bıçgu (bıçgu): (T.) El veya makine ile kullanılan, ağaç ve tahta biçen büyük testere.

bilesince: (T.) Beraberinde, yanında, birlikte.

bilesiz: (T.) bilmek, öğrenmek, kavramak, idrak etmek.

biliş-: (T.) Birbirini bilmek, tanımak, tanışmak, dostluk kurmak.

bilişlik: (T.) Aşinalık, tanışıklık.

birle-: (T.) Birliğini kabul etmek, şirk koşmamak, tevhit.

buyruğ (buyruk, buyuruk): (T.) 1. Emir, ferman. 2. Amir.

C

calab, çalab, (çalap): (T.) Tanrı, Allah.

cez- (cez-, çiz-): (T.) Çözmek, açmak.

Ç

çıganlık: (T.) Fakirlik.

çuğal (çoğal, çuğar): (T.) Eskiden savaşta atlara giydirilen zırhlı örtü ki bir çeşidini savaşçılarda giyerlerdi.

D

dağı, dağı (dağı): (T.) 1. dahi, de. 2. Bundan başka, aynı zamanda, hem de, ve. 3. Başka, diğer. 4. Daha. 5. Daha ziyade, daha çok. 6. Henüz, hâlâ. 7. Sonra, bundan sonra, artık, bir daha. 8. Yine, yine de.

degme: (T.) 1. Her, her bir, herhangi bir, gelişigüzel, rastgele. 2. Beğenilmiş, seçilmiş.

dek (denk, tek, tenk): (T.) 1. İçi dolu çuval, hayvana yükletilen karşılıklı yükün her biri. 2. Birbirine uygun iki şeyden her biri, eş, nazir, benzer, muadil. 3. Yarı.

delim: (T.) Çok, birçok, ziyade.

delü (deli): (T.) Zorlu, azgın, korkunç surette.

depe: (T.) Tepe.

depele-: (T.) Çiğnemek, ezmek, öldürmek.

depren-: (T.) Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.

der- (dir-): (T.) Toplamak, biriktirmek.

deril-, diril-: (T.) Toplanmak, tecemmü etmek, bir araya gelmek.

devşür- (derşür-, dirşir-, deşür-, dirşür-, dişür-, değşür-, devşir-,

devşür-, divşür-, divşir-, döğşür-, döşür-): (T.) Toplamak, derlemek, bir araya getirmek.

deyü (diyü, deyi, diyi): (T.) Diye.

dırnağ (dıynağ, duynağ, tıynağ, tuynağ): (T.) Tırnak.

digil: (T.) 1. Değil, 2. De, söyle.

dilce: (T.) Dilde, dil ile.

di-: (T.) Demek, söylemek.

dirgür- (dirür-, dirgir-): (T.) Diriltmek, ihya etmek.

duru gel- (tura gel-, turu gel-): (T.) Ayağa kalkmak, kıyam etmek.

dükeli (tükeli, dükel, düğeli): (T.) Hep, cümle, hepsi, bütün, herkes.

dün: (T.) Gece.

dürüş-, düriş- (duruş-, turuş-): (T.) 1. Çalışmak, çabalamak, sebat etmek. 2. Karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücadeleye etmek.

dütün (tütün): (T.) Duman.

düz-: (T.) 1. Dizmek, ipliğe geçirmek. 2. Yapmak meydana getirmek, tertip, tanzim etmek. 3. Hazırlamak. 4. Telif etmek, nazmetmek. 5. Düzeltmek,

tashih etmek. 6. Düzen vermek, akort etmek. 7. Süslemek, donatmak.

doğu- (doğu- toğu-): (T.) 1. Vurmak, birbirine geçirmek. 2. Çakmak, kakmak.

dögin (dögün): (T.) 1. Yakı, dağlamakla açılan yara. 2. Dövme. 3. Döğünme, yas, matem.

E

ebsem (epsem) ol-: (T.) Susmak.

egin (eyin): (T.) Sırt, arka.

eksükrek (eksükirek, eksikrek): (T.) Daha eksik, çok eksik, kemter.

el (il): (T.) 1. Diyar, iklim, memleket, ülke, yurt, vilayet. 2. Halk, ahali, kendisine yabancı olanlar, başkası. 3. Hısım, akraba, yabancı olmayan, dost, yâr. 4. Oba, aşiret.

endür-: (T.) İndirmek.

en-: (T.) İnnek.

epsem: (T.) Sessiz, ses çıkarmayan, susan.

erte, irte: (T.) Ertesi, gelecek, sabah, şafak sökme zamanı, yarın.

esrük (esirik, esrik): (T.) 1. Sarhoş 2. Meczup, deli. 3. Kızgın, öfkeli.

etmek: (T.) Ekmek.

ev-, iv-: (T.) Acele etmek, koşmak, çabuk davranmak, şıtap etmek.

eyegü (iyeğü): (T.) Kaburga kemiği.

eyle: (T.) Öyle.

eylük (eylik): (T.) İyilik.

eyü (iyü, eyi): (T.) İyi.

G

geñez (geñiz): (T.) Kolay.

geñezrek (geñezirek, geñizrek): (T.) Daha kolay, daha uygun.

gevde: (T.) Gövde, vücut.

giñ (geñ): (T.) 1. Geniş. 2. Boş yer, hali arazi, sürülmemiş işlenmemiş arazi.

girü (gerü): (T.) 1. Yine, tekrar, bir daha, sonra, 2. Artık. 3. Başka, gayri.

giyesi (geyese, geyesi, geyesü, geysi, giyese): (T.) Elbise, giyecek.

gökcek, gökçek (gögçek): (T.) Güzel, sevimli, hoş.

görklü (görüklü): (T.) Güzel, temiz, iyi, mübarek, çekici, gösterişli.

göyne-, göyni-, göyün (göynü-, gövün-, göyen-): (T.) Yanmak.

gün: (T.) 1. Güneş, 2. Gündüz. 3. Vakit, mesut gün, beklenen kutlu gün.

gür: (T.) 1. Kesif, sık, gümrah. 2. Kuvvetli, çok, bol.

I

ıssı, ıışı: (T.) 1. Sıcaklık, hararet. 2. Sıcak.

İ

içre: (T.) İçinde, arasında, içine, ... vaktinde, -de.

iğen (iğen, igende, iğende, iğın : (T.) Çok, gayet, pek, ziyade, daha ziyade.

imdi: (T.) 1. Bunun için, bu sebepten, bundan dolayı, o halde, öyle ise, binâenaleyh. 2. Şimdi.

ir- (er-): (T.) 1. Yetişmek, olgunlaşmak, büyümek. 2. Erişmek, dokunmak, isabet etmek. 3. Ulaşmak, yetişmek. 4. İleri bir dereceyi bulmak.

issi, işsi (is): (T.) Sahip, malik.

işle-: (T.) 1. Yapmak. 2. İmal etmek, yapmak. 3. Çalışmak. 4. Tesir etmek.

ivecek (iveceñ, ivecük): (T.) 1. Aceleci, acul. 2. Acele edilmesi gereken (iş), acele.

iy (i): (T.) Ey!

K

kaçan, kaçan (haçan): (T.) Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vakta ki, nasıl, ne suretle, ne vakit.

kağ- (kağ): (T.) 1. Kalkmak, kabarmak. 2. Çalmak, vurmak, itmek, tepmek. 3. Çakmak, saplamak.

kanı: (T.) 1. Bütün, hep, her. 2. Herkes.

kağı, kağı (kağı): (T.) Hangi?

kanı: (T.) Hani, nerede?

kañu, karaluk, kañuluk (kağu, karanuğ, karanulu, kañılık): (T.) Karanlık.

karavaş: (T.) Cariye, hizmetli, halayık.

karı: (T.) 1. İhtiyar, yaşlı. 2. Eski, köhne.

karı-: (T.) İhtiyarlamak, yaşlanmak.

karındaş (kartaş, karıntaş): (T.) Kardeş.

kadı, katı: (T.) 1. Çok, çok ziyade, pek, şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayret. 2. Ağır, acı. 3. Haşın, şiddetli, sert, kırıcı.

katılık: (T.) 1. Güçlük, şiddet, meşakkat, sertlik. 2. Sıkı sıkı, sıkıca, iyice, adamakıllı.

katırak: (T.) 1. Daha çevik, daha çabuk. 2. Kuvvetlice, hızla, hızlı hızlı. 3. Çok şiddetli, çok güç, çok ağır, pek sert.

koça: (T.) İhtiyar.

ko-: (T.) 1. Bırakmak, terk etmek. 2. Müsaade etmek, izin vermek, serbest bırakmak, salıvermek. 3. Alıkoymak. 4. Tesir etmek.

kayur-, kayır- (kayır-): (T.) 1. Mukayyet olmak, ilgilenmek, önem vermek. 2. Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek. 3. Sakınmak, çekinmek. 4. Hazırlamak.

keleci (geleci): (T.) Söz, lakırtı.

kendözi, kendözü: (T.) Kendisi, zatı, şahsı, nefsi.

kengel, (keñgel): (T.) Alay, şaka, la-tife, eğlence.

key (gey): (T.) 1. Çok, pek, gayet, pek çok. 2. İyi, iyice, hakkıyla. 3. Uygun, layık, muvafık, doğru, yerinde. 4. Büyük, muhteşem.

kığır-: (T.) Çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.

kızlık (kızılık, kızılığ, kızılığ): (T.) 1. Kıtılık, pahalılık. 2. Kurak giden yıl.

kiçi, kici (giçi): (T.) Küçük.

kim: (T.) “ki” bağlacı.

kimsene, kimesne: (T.) Kimse.

ko- (koy-): (T.) 1. Bırakmak, terketmek. 2. İzin vermek, serbest bırakmak. 3. Alıkoymak. 4. Tesir etmek.

koc- (koç-, koş-): (T.) Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

kocalmak: (T.) Kocamak, ihtiyarlamak.

koñşu, koñşı (koñşı, koñşu, koñuşu): (T.) Komşu.

konuqluk: (T.) 1. Misafirlik. 2. Ziyafet.

kop-: (T.) 1. Ayağa kalkmak, haşrolmak. 2. Meydana çıkmak, zuhur etmek, neşet etmek, çıkmak. 3. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.

kovuculuk (kovculuk, kovuculuk, koğculuk, koğuculuk): (T.) Dedikoduculuk, kov yapma, nemmamlık.

kovuk: (T.) 1. Oyuk, oyulmuş, boş. 2. Çürük.

kulavuz (kulağuz): (T.) Kılavuz, rehber.

kut: (T.) Uğur, talih, saadet, baht.

küy-: (T.) Beklemek, sabretmek, teen- ni etmek, intizarda bulunmak, etrafı gözetlemek.

M

mengü: (T.) Ebedî, ölümsüz.

muştula-: (T.) İyi ve muştulu haber getirmek, müjde vermek, müjdelemek.

N

ne kim (ne ki): (T.) 1. Neyi, her ne. 2. Ne kadar?

niçedüğün: (T.) nasıl olduğu, ne halde olduğu.

nite: (T.) Nasıl.

nit-: (T.) Ne etmek, ne yapmak?

nöker: (Moğ.) 1. Kul, köle. 2. Birinin yanında bulunan, maiyetinde olan kimse, hizmetçi. 3. Kuma.

O

od: (T.) Ateş.

oğlan: (T.) 1. (Erkek olsun, kız olsun) Evlat. 2. Erkek çocuğu, yavru.

oğlancuk (oğlancık): (T.) Çocuk, küçük çocuk.

oķu- (oķı-, oķu-): (T.) 1. Çağırarak, davet etmek. 2. Söylemek, demek. 3. Anmak, yâd etmek. 4. Okumak.

ol: (T.) 1. O. 2. Öbür, diğeri

Ö

ögey: (T.) Üvey.

ög- (öv-): (T.) Bir kimse veya şeyin iyi, güzel ve üstün taraflarını söyleyerek değerini belirtmek, methetmek.

öküş (öğüş, yöğüş): (T.) Çok, fazla

öñdin (öñdün): (T.) Önce, ilk önce, önceden, önden, daha evvel. 2. Avans.

örü tır-, örü dur-: (T.) Ayağa kalkmak, ayakta durmak.

öyle (öğle): (T.) Güneşin gökyüzünde en yüksek noktada bulunduğu, günün sabahla ikindi arasındaki vakti, gün ortası.

özdek: (T.) 1. Esas, gövde, temel, kök, öz. 2. Hülasa, iç, öz.

S

saçu (saçı, şacı, şacı): (T.) Bazı düğün ve şenliklerde ortaya saçılması âdet olan inci, maden para, şeker, hububat gibi şeyler.

şagal-: (T.) Hastalıktan kurtulmak, şifa bulmak, iyileşmek.

şağış (şağış): (T.) Sayı, adet, miktar, hesap.

şagrağ (sagrağ, şuğrağ, suğrağ): (T.) Kadeh, bardak, sürahi, maşrapa, tas.

şağucu (şağıcı, şağucu, şağucu, şağucu şağıcı): (T.) Ağıtıcı, ölünün meziyetlerini sayıp ağlayan.

şalık: (T.) Haber, bilgi.

şanı (şanu): (T.) 1. Fikir, düşünce, istek, dilek, emel, zan, tasavvur, tahmin. 2. Sır, raz.

şav-: (T.) Geçıştirmek, defetmek, bastırmak, atlatmak, uzaklaştırmak, gidermek, bertaraf etmek. 2. (Durgun suya) yol vermek.

şayru (şayrı): (T.) Hasta.

şayruluğ, şayruluk (şayruluk, şayrılık, şayruluğ): (T.) Hastalık.

şegirdiş-: (T.) Koşuşmak, koşuda yarışmak.

sencileyin: (T.) Senin gibi.

sevniş- (seviniş-, sevnüş-, sevünüş): (T.) 1. Beraberce sevinmek. 2. Sevinmek.

şı-: (T.) 1. Kırmak, 2.Bozmak, nakzetmek. 3. Yenmek, mağlup etmek, tenkil etmek. 4. Aşağı görmek. 5. Gereğini yapmamak, bertaraf etmek, reddetmek, hiçe saymak, kabul etmemek. 6. Yıkamak, harap etmek.

şindu (şındı): (T.) Makas.

şınuk (şınuk, şınık, şınık): (T.) 1. Kırık. 2. Mağlup, yenik, bozguna uğramış.

şıvar- (şıvar-): (T.) Sulamak, su vermek.

şin: (Çin.) Mezar, kabir.

şinle: (Çin.) 1. Mezarlık. 2. Mezar, kabir.

şoñrağı: (T.) Sonraki, gelecek.

şovuğ, şovuk (şavık, şavuk, savuk) : (T.) Soğuk.

sög- (sög-, söv-): (T.) 1. Irza, namusa dokunan, ayıp, çirkin ve haysiyet kırıcı birtakım kalıplaşmış sözler söylemek, küfretmek. 2. Kötü söz söylemek.

sögüş: (T.) Suda kaynatılarak pişirilen ve soğuk olarak yenen et.

süci (sücü): (T.) 1. Şarap, 2. İçki içme.

süñük: (T.) Kemik.

Ş

şakı-: (T.) 1. Şimşek ve yıldırım gibi çakmak, parlamak. 2. Şakrak şakrak ezgiler ırlamak, terennüm etmek.

şol: (T.) Şu, o.

şular: (T.) Şunlar.

T

tıpa: (T.) Çekiştirilen, başına kakılan, nefret edilen.

tam (dam): (T.) Ev, üstü örtülü yer, dam.

tıamu: (Soğd.) Cehennem.

tıanuk (tıanık, danuk, tıanuğ): (T.) 1. Şahit. 2. Delil, burhan, hüccet.

tıaşra (daşıra, daşra, dışra): (T.) Dışarı

tıaydır- (tıayındur-): (T.) Kaydırmak.

tıebser-, tıepser- (tıepser-): (T.) (Dudak, dil, yara, meyve hakkında) kuruyup buruşmak.

tıizrek (tıizirek): (T.) Derhâl, çarçabuk.

tıop: (T.) 1. Bütün, büsbütün. 2. Cemaat, küme.

tıon (don): (T.) 1. Elbise, kılık kıyafet. 2. Renk.

tıoñuz (doñuz): (T.) Domuz.

tıorı (dorı, doruk, toıra, toırı, tooru, tooruk): (T.) 1. Tepe, zirve. 2. Ağaç tepesindeki körpe filiz.

tıoyla- (dıoyla-): (T.) Ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak.

tıuc (tıuç): (T.) Tunç.

tıur- (dıur-): (T.) 1. Kıyam etmek, ayağa kalmak. 2. Vazgeçmek, geri durmak. 3. Kurulmak, yapılmak. 4. Karşı durmak, karşı koymak. 5. Bağlanmak, kendini vermek, mülazemet etmek. 6. Kopmak, meydana gelmek. 7. Yaşamak, çok yaşamak. 8. Erişmek, yerleşmek.

tıurgur- (dıurgur-, durķur-, tıurķur-): (T.) 1. Durdurmak. 2. Kaldırmak, ayakta tutmak. 3. Vücuda getirmek, ortaya çıkarmak, göstermek.

U

tıucmağ, uçmağ, ucmağ, uçmağ (uçmağ): (Soğd.) Cennet.

tıuçkun-: (T.) Esirgemek, vermemek için geri çekmek.

tıuğrula- (uğrıla-, uğurla-): (T.) Çalmak, sirkat etmek.

tıuğurluğ (uğruluğ): (T.) Hırsızlık.

ulaşduru (ulaşturu, ulaşduru, ulaşdırı):
(T.) Ardi kesilmeksizin, muttasıl, sürekli, devamlı, fasılasız.

ulaşmaçlık: (T.) Vuslat, kavuşma.

ululamak: (T.) 1. Saygı göstermek, tazim, tevkir etmek. 2. Üstün kılmak, tafdil etmek. 3. Taltif etmek, aziz kılmak.

ulurak: (T.) Daha büyük, en büyük, daha iri.

ur-: (T.) 1. Vurmak, çarpmak. 2. Vurmak, baskın yapmak, gasp ve yağma etmek. 3. Belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak, haykırmak. 4. Giydirmek, giyinmek, takmak. 5. Vazetmek, koymak. 6. Sokmak, batırmak, delmek, yaralamak. 7. Nişan alarak atmak. 8. İfade etmek, beyan etmek, bildirmek. 9. Sürmek. 10. Tesir etmek.

uş (us): (T.) Akıl, fikir.

uşak: (T.) 1. Ufak, küçük. 2. Çocuk.

uvan-: (T.) Ufanmak, kırılmak, parçalanmak.

uzan-: (T.) Uzun sürmek, uzamak.

Ü

üş (uş): (T.) 1. İşte, şimdi. 2. Çünkü. 3. Ancak.

üş-: (T.) Hep birden bir yerde toplanmak, çevresine yığılmak, üşüşmek.

V

vi-: (T.) Vermek.

Y

yaban: (T.) 1. Issız kır, ova, insandan hali yer. 2. Yabancı, yadırga. 3. Dışarı, başka memleket.

yalıncaç (yalıncağ): (T.) Çıplak, uryan, cascavlak.

yaña (yañada, yañadan, yañadın, yañasına, yañaya): (T.) Taraf, tarafta, taraftan, tarafına.

yanınca: (T.) Yanında, beraberinde.

yaraklan-: (T.) Hazırlanmak, silahlanmak.

yarındası: (T.) Ertesi, ertesi gün.

yarlıga-: (T.) Affetmek, mağfiret etmek, suç bağışlamak.

yatlu (yatlı): (T.) Kötü, şom, adi, fena.

yatur: (T.) Yatan, yatmakta olan, yatıyor, yatmaktadır.

yavı kıl- (yava kıl-, yavı kıl-, yavu kıl-,

yavu kıl-): (T. + T.) Kaybetmek.

yavlağ, yavlaç: (T.) Pek, çok, gayet.

yavuz (yavız): (T.) 1. Fena, kötü. 2. Sert, kızgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli. 3. Fenalık.

yavuzrak (yavuzırak): (T.) En fena, çok kötü, daha kötü.

yazuk (yazık): (T.) Günah, cürüm, suç.

yazuklu: (T.) Günahkâr, suçlu, mücrim.

yedil-: (T.) Yedekte götürülmek, birinin kılavuzluğunda gitmek.

yegrek (yeğrek, yiğrek, yiğrek): (T.) Daha iyi, müreccah, efdal, elyak, üstün.

yetür- (yetir-): (T.) 1. Ulaştırmak, eriştirmek, iblağ etmek, vasıl etmek. 2. Yetiştirmek, büyütüp yetiştirmek.

yeyni (yiyeni): (T.) 1. Hafif, ağır olmayan. 2. İtibarsız, ehemmiyetsiz. 3. Kolay.

yid-, yed-: (T.) Çekmek, yedekte götürmek.

yığ-: (T.) Menetmek, engel olmak. 2. Esirgemek, mahrum etmek.

yigren-: (T.) İğrenmek, ikrah etmek, tiksirmek, kerih görmek.

yile- (yıyla-, yiyile-, yiyle-): (T.) Koklamak.

yog-: (T.) Yok.

yohsul (yoğsul): (T.) Fakir, yoksul.

yoy-, yuy-: (T.) Silmek, imha etmek, izale etmek, bozmak.

yu-, yuy- (yuğ-): (T.) Yıkamak.

yürüyü: (T.) Yürüyerek.

4.3. Genel Sözlük

A

‘**abā**: (Ar.) Yünden dokunmuş, çok sağlam, eskiden daha ziyade küçük esnafın ve fakir kimselerin giydikleri potur, hırka, cepken, palto, terlik vb. şeyler yapılan, çoğunlukla deve tüyü renginde bir çeşit kaba kumaş, kaba çuha.

‘**abd**: (Ar.) 1. Kul, köle, bende 2. (Allah’ın kulu olması sebebiyle) İnsan.

‘**ābid**: (Ar.) 1. İbadet eden, kulluk eden kimse. 2. Allah’ın emirlerine titizlikle uyan, ibadete düşkün, takva sahibi kimse [Bu anlamda daha çok zahit kelimesiyle birlikte kullanılır].

āb u hayāt: (Far. + Ar.) 1. Efsaneye göre yalnız Hızır’ın içtiği, içeni ölümsüz kılan su, ebedî hayat suyu, bengi su. 2. Cana can katan, ferahlık veren şey (bilhassa yiyecek ve içecek).

‘**acabā**: (Ar.) Merak, şüphe ve tereddüt bildiren soru zarfı.

‘**acā’ib**: (Ar.) Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik.

‘**aceb**: (Ar.) Şüphe, tereddüt, hayret ifade eden soru zarfı, acaba.

adaş: (T.) Aynı adı taşıyanlardan her biri.

ādemī: (Ar.) 1. İnsana, insanoğluna ait, insanla ilgili. 2. İnsan, adam, kişi.

‘**ādet**: (Ar.) Herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usul, görenek.

‘**ādil**: (Ar.) 1. Haktan, adaletten ayrılmayan, adaletli. 2. Doğru, hakka uygun.

‘**adl ü dād eyle-**: (Ar. + Far. + Far. + T.) Doğru ve adil davranmak.

‘**afv id-**: (Ar. + T.) Affetmek.

ağu: (T.) 1. Zehir. 2. Acı, ızdırap.

aķ: (T.) Kar renginde olan rengin adı, beyaz.

‘**ahd**: (Ar.) 1. Yemin, ant. 2. Söz verme, söz.

āhīr: (Ar.) 1. Son. 2. Sonunda, akıbet, nihayet.

āhīret: (Ar.) Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, beka âlemi.

aķmak: (Ar.) Akli kıt, anlayışsız, kalın kafalı (kimse), beyinsiz, bön, budala.

aķvāl: (Ar.) 1. Haller. 2. Hadiseler, olup bitenler, vak’alar. 3. Durum, vaziyet, hal.

‘**āk**: (Ar.) Dik başlı, asi, serkeş.

‘**ākabe**: (Ar.) Sarp, dar, tehlikeli geçit, boğaz.

‘**ākıbet**: (Ar.) Son, nihayet, encam; gelecek, istikbal.

‘**ākıl**: (Ar.) Akıllı (kimse).

‘**alā**: (Ar.) “Üzere, üzerine, üzerinde; ile, olarak, göre” manalarına gelen ve ön ek gibi kullanılan alâ, Arapça kelime ve tamlamaların başına gelerek genellikle zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar.

a‘lā: (Ar.) Daha yüksek, en yüksek, pek yüce.

‘**alāmet**: (Ar.) 1. İşaret, belirti, nişan, emare, alem, araz. 2. Belirli bir şeyi, bir fikir ve inancı ifâde etmek için kullanılan harf, bitki, hayvan veya seçilen herhangi bir işaret, remiz, sembol, simge.

‘**alem**: (Ar.) 1. İşaret, alamet, nişan, sembol. 2. Sancak, bayrak.

‘**ālem**: (Ar.) 1. Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren. 2. Yeryüzü, dünya.

‘**aleyke’s-selām**: (Ar. + Ar.) “Selâmünaleyküm” diyen birine, “Selam senin

de üzerine olsun” anlamında karşılıklı olarak söylenen söz.

‘**aleyhi**: (Ar.) Onun üzerine, onun üzerine olsun.

‘**aleyhi’l-la‘ne**: (Ar. + Ar.) Allah’ın laneti onun üzerine olsun.

‘**aleyhi’s-selām**: (Ar. + Ar.) “Allah’ın selamı onun üzerine olsun!” manasında Peygamber’in adı anılırken kullanılan söz.

a‘lem: (Ar.) Çok (daha, en, pek) âlim.

‘**ālī**: (Ar.) Yüksek, yüce, büyük, ulu.

‘**ālim**: (Ar.) İlim sahibi olan (kimse), bilici, bilen.

altındağı: (T.) Altındaki.

a‘mā: (Ar.) Kör.

a‘māl: (Ar.) Ameller, işler.

ammā: (Ar.) “Ama, fakat, lakin, ancak” anlamlarında bir bağlaç.

‘**amel**: (Ar.) Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.

āmennā ve şaddaknā: (Ar. + Ar.) İnandık ve tasdik ettik.

‘**anber**: (Ar.) Kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne.

‘araşāt: (Ar.) Mahşer yeri, bütün ölülerin kıyamet günü dirilip toplanacağı meydan, haşir ve neşir meydanı.

arasındağı: (T.) Arasındaki.

‘arefe: (Ar.) (Dinî bayramlardan) Bayramdan bir önceki gün [Aslında hacıların Arafat’a çıktığı kurban bayramından bir önceki zilhiccenin dokuzuncu gününe denirdi. Sonradan ramazan bayramından önceki gün için de kullanılmaya başlanmıştır.

‘ārife: (Ar.) Arif kelimesinin kadını ifâde eden ve kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.

‘arş: (Ar.) 1. İslam inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta. 2. Taht. 3. Tavan, çardak, dam, çadır gibi altında gölgelenilecek yer.

‘arş-ı ‘azîm: (Ar. + Ar.) 1. En yüce kat. 2. Allah’ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği, tahtının bulunduğu en yüksek makam.

‘arş-ı kürsî: (Ar. + Ar.) Yerin ve göğün melekleri.

arż: (Ar.) 1. Yeryüzü, dünya 2. Toprak 3. Memleket, diyar.

‘aşā: (Ar.) Uzun sopa, değnek, baston.

aşam: (Ar.) Sağır, işitmez.

āsān eyle-: (Far. + T.) Kolaylaştırmak.

āsāyiş: (Far.) 1. Umumi emniyet, güvenlik. 2. Rahat, huzur, sükûnet.

aşhāb: (Ar.) 1. Sahipler. 2. Hz. Muhammed zamanında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler, sahabe.

aşhābü’l-uḥdūd: (Ar. + Ar.) İman sâhiplerini ateş dolu hendeklere atıp yaktıkları Kur’an-ı Kerim’de haber verilen eski bir kavim.

‘aşı: (Ar.) Başkaldıran, isyan eden(kimse), isyankar, serkeş.

āşikār: (Far.) Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan, vâzıh, bâriz.

‘āşüre: (Ar.) Tufandan sonra Hz. Nuh’un gemisinde kalan erzakın toplanıp karıştırılmasıyla pişirilen aşın hatırası olarak hicri takvimle muharem ayının onuncu gününden sonra başta buğday olmak üzere nohut, fasulye, bakla gibi hububat ve fındık, ceviz, kuru incir, üzüm gibi çeşitli yiyeceklerle pişirilen, akraba ve komşulara da gönderilen meşhur tatlı.

āvāz: (Far.) 1. Ses, seda. 2. Yüksek sesle bağıрма, feryat, nara

‘avrat: (Ar.) 1. Kadın. 2. Zevce, karı.

‘ayāl: (Ar.) 1. Eş, zevce. 2. Aile reisinin geçimlerini sağlamak zorunda olduğu kimseler, çoluk çocuk.

‘ayāl-mend: (Ar. + Far.) Evli, zevceli.

‘azāb it-: (Ar. + T.) İşkence etmek, eziyet etmek, acı çektirmek.

āzād ol-: (Far. + T.) Serbest kalmak, kurtulmak, hür ve kayıtsız olmak.

āzāt it-: (Far. + T.) (Esir, köle veya câriyeye) Hürriyetini geri vermek, i’tak etmek.

‘azamet: (Ar.) Büyüklük, ululuk, yücelik, celal

‘azrā’īl: (Ar.) Dört büyük melekten, Allah’ın emriyle insanların canını almakla görevlendirilmiş olanı, ölüm meleği.

‘azīm: (Ar.) (Maddi bakımdan) Büyük. 2. (Manevi bakımdan) Büyük, ulu, haşmetli.

āzīne: (Far.) Cuma günü.

‘azīz: (Ar.) 1. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez. 2. Saygı duyulan, hürmet edilen, sevgili, dost.

B

bāb: (Ar.) 1. Kapı. 2. Bir kitabın bölümlerinden her biri.

bābü’l-faşlü’s-sābi’: (Ar. + Ar. + Ar.) Yedinci bölüm konusudur.

bābü’l-faşlü’s-sāmin: (Ar. + Ar.+ Ar.) Sekizinci bölüm konusudur.

bāb-ı nevāfil: (Ar. + Ar.) Nafile ibadetler bölümü.

bābü’đ-đuhā: (Ar. + Ar.) Kuşluk vakti kapısı.

bāğce (bāğçe): (Far.) Bahçe.

baḥīl: (Ar.) Eli sıkı (kimse), hasis, cimri, pinti, nekes.

baḥş: (Far.) Verme, bağış, ihsan, hibe.

bākı‘a: (Ar.) Dert, bela, musibet.

bākı: (Ar.) Ebedî, ölümsüz, kalımlı.

balcık, balçık: (T.) Koyu kıvamda, özlü ve yapışkan çamur.

bārī: (Ar.) “Her şeyi takdir ettiği şeyle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

berķ ur-: (Ar. + T.) Şimşek çakmak, şimşek çakar gibi parıldamak.

bātıl: (Ar.) Doğru ve sahih olmayan, gerçeğe ilgisi bulunmayan (şey.)

bāyende (pāyende): (Far.) 1. Yerinde duran, kalıcı, sürekli, daim, payidar. 2. Destek.

bāzār: (Far.) Pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı, alış veriş yeri.

bed-baht: (Far.) Talihi kötü olan, bahtsız, talihsiz (kimse).

bedīʿ: (Ar.) Benzeri ve örneği olmayan, görülmemiş, ender, yeni (şey).

beḳāʾ: (Ar.) 1. Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedilik, bakılık. 2. Geleceğe doğru varlığını koruyarak devam etme, devamlılık.

belī: (Ar.) Evet, hay hay, peki.

bende: (Far.) 1. Kul, köle, abd, memluk. 2. Esir, tutsak, bağlı kimse.

beraş: (Ar.) Vücutta yer yer lekeler şeklinde görülen hastalık, abraşlık, alaca hastalığı.

berāt: (Ar.) Bir kimseye herhangi bir imtiyaz verildiğini gösteren belge, müsaade, izin.

berāt gicesi: (Ar. + T.) Kamerî aylardan şaban ayının 14. gününü 15. güne

bağlayan af ve rahmet gecesini, leyle-i berat.

berekāt: (Ar.) Bereketler.

bes: (Far.) Yeter, yetişir, elverir, kâfi

beşāret: (Ar.) 1. Müjde, iyi haber. 2. Sevinç, memnuniyet. 3. Alışılmamış, acâyip, biçimsiz ve çirkin şey, ucube [Özellikle acâyip giyinmiş kadınlar için kullanılır.]

beyān eyle-: (Ar. + T.) Bildirmek, anlatmak, söylemek.

beytü'l-ʿizzet: (Ar. + Ar.) Kabe.

beytü'l-ma'mūr: (Ar. + Ar.) Hz. Âdem'le yeryüzüne indirilip Tufan'dan sonra tekrar göğe çıkarıldığına inanılan yedinci kat gökteki köşk.

beytü'l-muḳaddes: (Ar. + Ar.) Kudüs'teki meşhur cami, Mescid-i Aksâ.

bī-çāre: (Far.) Çaresiz, aciz, zavallı.

bī-zevāl: (Far.) Sona ermez, zevalsiz, bitmez, tükenmez.

bid'at: (Ar.) 1. Sonradan türeyen şey, yeni âdet [Genellikle benimsenmeyen, iyi görülmeyen âdet ve davranışlar için kullanılır]. 2. İslam dininde Hz. Muhammed zamanında bulunma-

yıp sonradan ortaya konan hüküm ve âdet.

bidāyet: (Ar.) Başlangıç, başlama.

bihi: (Ar.) Ona, onu, ona karşılık.

biiznillāhi te‘ālā: (Ar. + Ar.) Allah’ın izniyle.

bin: (Ar.) İbn kelimesinin kısaltılmış şekli olup Arap dili kurallarına göre yapılan isimlerde, bir kimsenin kimin oğlu olduğunu göstermek üzere, soyadı yerine geçen baba adıyla oğul adı arasına getirilir.

bī-sa‘ādet: (Far. + Ar.) Mutsuz, bedbaht.

bīzār: (Far.) 1. Bıkmış, usanmış, bezmiş. 2. Tedirgin, rahatsız.

bögrülce (börülce): (T.) Hem yaş hem de kuru olarak yenen, tanelerinin ortasında koyu bir benek bulunan, fasulyeye benzer bir bitki.

burāk: (Ar.) Hz. Muhammed’in, üzerine binerek miraca çıkması için emrine verilen semavi binek.

C

cāh: (Ar.) Yüksek mevki, makam, rütbe.

cāk: (Far.) Yırtık, yarık.

cān: (Far.) İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh.

cānavar, cānavār (cān-āver, cān-vār): (Far.) 1. Çok eskiden yaşadığı düşünülen ve masallarda adı geçen, kan dökücü, can kıyıcı, korkunç mahluk. 2. Azgın, vahşi, yırtıcı hayvan.

cāzū, cāzū: (Far.) Sihirbaz, büyücü; sihirli, büyülü.

cebbār-ı ‘ālem: (Ar. + Ar.) Kainatın Cebbar’ı. Allah için kullanılmıştır. “Cebbar; dilediğini cebir yoluyla yapan, kayıtsız şartsız herkese cebredecek güçte olan, hiç kimse tarafından kendisine cebir olunamayan” anlamında Allah’ın isimlerindedir.

cebrā’īl: (Ar.) Dört büyük melekten biri, Allah’ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek.

cefā: (Ar.) Eziyet, sıkıntı, eza, cevr.

cehd: (Ar.) Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

cehār-şenbih, çār-şenbih (cihār-şenbih, çehār-şenbih): (Far.) Çarşamba.

cihet: (Ar.) Yön, taraf, istikamet, cainip.

celāl: (Ar.) Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet.

celle: (Ar.) Allah lafzından sonra kullanılan ve “şanı, celali yüce olsun” anlamına gelen Celle şânuhû, Celle celâluhû gibi klişeleşmiş dua cümlelerinde geçer.

celle celālühü: (Ar. + Ar.) O’nun şanı yücedir.

cemā‘at: (Ar.) 1. Bir yere toplanmış insan kalabalığı. 2. Bir imama uyup namaz kılan müslümanların bütünü.

cemāl: (Ar.) 1. Güzellik. 2. Yüz güzelliği, güzel yüz. 3. Allah’ın lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellisi.

cem‘ it-: (Ar. + T.) Bir araya getirmek, toplamak.

cemī‘-i enbiyā: (Ar. + Ar.) Peygamberlerin tamamı, tüm peygamberler.

cennāt: (Ar.) Cennetler.

cevāhir: (Ar.) 1. Cevherler. 2. Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli taşlar.

cimā‘ it-: (Ar. + T.) Cinsî münasabette bulunmak.

cinān: (Ar.) Cennetler; köşkler, saraylar, ulu makamlar.

cühūd: (Ar.) Yahudi, çıtıf.

cünūn: (Ar.) 1. Cinnet, delilik, delirme, çıldırma. 2. İnsanın dış âlemle ilgisini kesecek şekilde aşk ve cezbeyle kapılması hâli.

cürm: (Ar.) Suç, kabahat.

cüzām: (Ar.) İnsan vücudunda yer yer lekeler veya çıbanlar ve yaralar şeklinde beliren, çok bulaşıcı, iyileşmesi güç bir deri hastalığı, miskin hastalığı, lepra.

Ç

çaķır: (T.) (Göz için) Mavi harelî.

çıraķ: (Far.) Mum, kandil, lamba vb. ışık veren araç.

çıyan: (T.) Çok ayaklılardan, sarımtırak renkte, zehirli bir böcek.

çün: (Far.) 1. Çünkü, mademki. 2. Gibi. 3. Ne vakit ki, vaktâ ki.

D

dā‘im: (Ar.) Devam eden, devamlı, sürekli, fasılasız.

dāne: (Ar.) 1. Tohum, habbe. 2. Adet, miktar, tane.

dāye: (Far.) Sütline, bir çocuğa süt veren ve bakan cariye, dadı, taya.

defin: (Ar.) (Ölü için) Gömme, gömülme.

dem: (Far.) 1. Nefes, soluk. 2. Zaman, an, çağ.

dem-be-dem: (Far.) Daima, demâdem.

derecât: (Ar.) Dereceler.

dervîş: (Far.) Tarikata girip bir şeyhe bağlanan, onun izinden Hak yolunda yürüyüp nefsini ıslah eden, varlık iddiasından geçip Allah'ın birliğini bütün kâinatta görerek kendini Hakk'a ve onun yarattıklarına adayan kimse, tarikat müntesibi.

dest-gîr: (Far.) Elden tutan (kimse), yardımcı.

destür: (Far.) İzin, ruhsat, müsaade.

devâ?: (Ar.) 1. İlaç, derman, şifa. 2. Çare, tedbir.

devân: (Far.) Koşan, koşucu; koşarak, seğirterek.

dîbâc: (Ar.) 1. İpek. 2. İpekli kumaş.

dîdâr: (Far.) 1. Yüz, güzel yüz, çehre. 2. Görünüş, tecelli.

diri: (T.) Canlı, yaşamakta olan (kimse), sağ, berhayat.

dirîg: (Far.) Esirgeme, kıyamama.

dîv: (Far.) 1. Şeytan, 2. Dev.

dîvân: (Far.) 1. Büyük meclis, yüksek meclis. 2. Eskiden şairlerin aruz vezniyle yazdıkları şiirlerini, nazım şekillerine ve kafiyelerinin son harfine göre belli bir sıraya bağlı kalarak düzenledikleri şiir mecmuası.

dîvâne: (Far.) Çılgın, deli, mecnun.

dîdâr: (Far.) 1. Yüz, güzel yüz, çehre. 2. Görünüş, tecelli.

du'â' kıl-: (Ar. + T.) Dua etmek, istekte bulunmak.

duhâ: (Ar.) Kuşluk vakti: "Salât-ı duhâ: Kuşluk namazı."

dū-şenbih: (Far.) İkinci gün, pazartesi günü.

dülbent: (Far.) 1. Pamuk ipliğinden dokunmuş, çok yumuşak, çok seyrek ve ince bez. 2. Bu bezden yapılmış başörtüsü.

dürlü: (T.) Türlü, çeşitli.

düş: (T.) Uyurken zihinde beliren hayaller ve düşünceler, rüya.

düşvâr: (Far.) Zor, güç.

E

ebedâ: (Ar.) Ebediyen, daima.

ebedī: (Ar.) 1. Sozsuz, ölümsüz, baki
2. Sürekli, devamlı.

edā' kı̄l: (Ar. + T.) 1. Ödemek, vermek. 2. Bir borç gibi üstüne düşen şeyi yerine getirmek, ifa etmek.

edviye: (Ar.) Devalar, ilaçlar, çareler.

efḏal: (Ar.) Çok (daha, en, pek) faziletli, çok üstün.

efsūn: (Far.) Büyü, sihir, tılsım, afsun, arpag, rukye.

egerci, egerçi: (Far.) 1. Her ne kadar, ...ise de, gerçi. 2. Nasıl ki, ... olduğu, ... yaptığı gibi.

ehl-i beyt: (Ar. + Ar.) Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma, damadı Hz. Ali ve onların evlatlarının dahil olduğu ailesi. [Büyüklerin aileleri için de kullanılmıştır.]

ehl-i nifāk: (Ar. + Ar.) Ara bozanlar, bozguncular.

ehlü'd-ḏuḥā: (Ar. + Ar.) Kuşluk namazı kılanlar.

ekremü'l-ekremīn: (Ar. + Ar.) Ekremlerin ekremi olan Cenâb-ı Hak.

elfaşlü'l-ḥāmis: (Ar. + Ar.) Beşinci bölümdür.

elfaşlü's-sādis: (Ar. + Ar.) Altıncı bölümdür.

elfaşlü's-sālis: (Ar. + Ar.) Üçüncü bölümdür.

elfaşlü's-sānī: (Ar. + Ar.) İkinci bölümdür.

elfaşlü'l-evvel: (Ar. + Ar.) Önceki bölüm.

elfaşlü'r-rābi': (Ar. + Ar.) Dördüncü bölümdür.

elfaşlü't-tāsi': (Ar. + Ar.) Dokuzuncu bölümdür.

elḥamdülillāhi: (Ar.) Allah'a hamdolsun, şükürler olsun, hamdülillah.

elmü'minü: (Ar.) "Güven veren, emin kılan" anlamında esmâ-i hüsnâdandır.

emmā ba'dü: (Ar. + Ar.) Sonra, gelince, sadede gelince.

emān: (Ar.) Emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet.

emn: (Ar.) Emniyet, korkusuzluk, güven, huzur.

emīrū'l-mü'minīn: (Ar. + Ar.) "Mü'minlerin başı" anlamında halifeler için kullanılan unvan.

enker: (Ar.) Çok (daha, en, pek) çirkin, bed.

erkân: (Ar.) 1. Bir şeyde temel durumda olan taraflar, çok kuvvetli ve güçlü olan yönler, esaslar, direkler. 2. Âdet, yol yöntem, usul, adap.

er-Rahmânü: (Ar.) Allah'ın isimlerinden, bağışlayan.

eşer: (Ar.) 1. Sarfedilen bir emek, yapılan bir iş sonucunda meydana gelen, yetenek, gayret veya emek ürünü şey, yapıt. 2. Kitap, telif. 3. İz, nişan, işaret.

esnâ: (Ar.) [Kelimenin tekili dilimizde kullanılmamıştır] Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.

esselâm: (Ar.) “Selam olsun” anlamında, esmâ-i hüsnâdandır.

esselâmü‘aleyküm: (Ar.) “Allah’ın selamı sizin üzerinize olsun” anlamında selam sözü, selamünaleyküm.

estağfirullâh: (Ar.) “Allah’tan af ve mağfiret dilerim” anlamında dua sözü.

even: (*) Aceleci.

evrâd: (Ar.) 1. Okunması âdet edinilmiş olan ayet, sure ve dualar. 2. Her zaman söylenen, tekrarlanan sözler.

evvel: (Ar.) Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen

yer, zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.

eyâ: (Far.) Ey, hey.

ezel: (Ar.) Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman.

F

fâcir: (Ar.) Kötü işler yapan, zina ve işrete düşkün olan, fisk u fücür sahibi (kimse), sefih.

fağr: (Ar.) Övünme, iftihar, gururlanma.

fâ’ide: (Ar.) İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefî.

fâriğ: (Ar.) Vazgeçmiş, terketmiş, el çekmiş.

farz: (Ar.) İslam dininde Allah’ın emri olduğu kesin bir dille sabit olan, yapılması sevabı, özürsüz olarak terki büyük günahı, inkârı ise küfrü gerektiren îtikâdî, amelî, ahlaki yükümlülük.

farîza ol-: (Ar. + T.) Yerine getirilmesi şart olmak.

fâsık: (Ar.) 1. Günahkâr, Allah’ın emrinden çıkan. 2. Zina eden.

fāş ol-: (Far. + T.) (Bir sır) Meydana çıkmak.

fazîlet: (Ar.) Dürüstlük, iffet, namus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, sadakat, adalet, kerem ve ihsan gibi ahlaki meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem.

fazl: (Ar.) 1. Alicenaplık ve cömertlik, iyilik, lutuf, kerem. 2. Bir kimsede bulunan şahsi kıymet ve meziyet, değer.

fāzıl: (Ar.) Ahlakı, ilmi ve sahip olduğu meziyetler bakımından üstün (kimse), fazilet sahibi, erdemli, faziletli.

fehîm: (Ar.) Anlama, anlayış, idrak.

ferd ü bî-çün: (Ar. + Far. + Far.) 1. Allah. 2. Ferd, tek, yalnız ve eşsiz olan; Biçün ise kendisine “niçin, neden” denmeyecek olan eşsiz yaratıcı, Allah.

feriştah (ferište, firište): (Far.) 1. Melek. 2. Çok güzel ve iyi huylu kimse.

ferseng: (Far.) Fersah, beş bin metre veya üç mile eşit bir uzunluk ölçüsü.

fesād: (Ar.) 1. Tabii halden çıkma, bozulma, bozukluk. 2. Kargaşalık, karışıklık, fenalık, kötülük, bozgunculuk, fitne.

fevt: (Ar.) Bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden çıkarma.

fidî (fedā, fidā?): (Ar.) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.

filān: (Ar.) 1. Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önüne getirilerek onları belirsiz şekilde niteler. 2. Söylenmesi uygun görülmeyen bir özel ismin yerini tutar.

fi'l-cümle: (Ar.) iyice, iyiden iyiye, büsbütün, baştan başa.

fi'l-ḥāl: (Ar.) O anda, hemen şimdi.

firāk: (Ar.) 1. Ayrılık, ayrılma, ayrı düşme, hicran, firkat. 2. Hüzün, teessür, mahzunluk.

firdevs: (Ar.) 1. Cennet. 2. Bahçe.

fiṭre: (Ar.) Ramazan ayı sonunda, şer'an zengin sayılan bütün müslümanların bayramdan sonraya bırakmamak şartıyla fakirlere vermeleri vacip olan sadaka, sadaka-i fitır.

furkân: (Ar.) Hakkı bâtıldan ayırt etmesi sebebiyle Kur'an-ı Kerim'e verilen isim.

fülān: (Ar.) Falan, filan.

G

ġāfil: (Ar.) Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse), basiretsiz, aymaz.

ġaflet: (Ar.) 1. Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basiretsizlik, aymazlık, gafillik. 2. Uyuşukluk, içi geçme, uyku basma.

ġāh: (Ar.) 1. Zaman, vakit. 2. Bâzan, bazı zaman, kâh [Tekrar edilerek kullanılır].

ġāhî: (Far.) Ara sıra, bâzân, bazı defa.

ġālib id-: (Ar. + T.) Üstün tutmak, üstün hale getirmek; dermanı derdinden daha üstün olmak.

ġammāz: (Ar.) Söz taşıyan, laf yetiştiren, fitleyen (kimse), kovucu.

ġanî: (Ar.) 1. Zengin. 2. Sahip olduğu şeyle yetinen, fazlasını istemeyen, gözü tok (kimse), müstaġni.

ġanîmet: (Ar.) 1. Savaşta düşmandan alınan savaş esirleri, sivil esirler, menkul ve gayrimenkul mallar. 2. Beklenmedik zamanda ve şekilde ele geçen şey veya fırsat, emeksiz ve bedavadan elde edilen menfaat.

ġarāz: (Ar.) Gaye, maksat, istek, arzu.

ġāret kıl-: (Ar. + T.) Yaġma etmek, yaġmalamak.

ġarķ: (Ar.) (Suya) batma, (suya) batırma, (suda) boğulma.

ġarre: (Ar.) 1. Gaflette bulunma, aldanma. 2. Kendini beğenmiş.

ġayb: (Ar.) Göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey, hal ve keyfiyet.

ġaybet: (Ar.) Gaiplik, hazır olmama, meydanda bulunmama, görünmeme. 2. Gıybet.

ġazab it-: (Ar. + T.) Öfkelenmek, hiddetlenmek, kızmak.

ġāzî: (Ar.) Gaza eden, İslam dini ve vatan uğruna elde silah düşmanla savaşan, gazadan şehit olmadan dönen kişi.

ġenc: (Far.) Hazine.

ġevher: (Far.) Cevher, mücevher, elmas, inci.

ġill: (Ar.) Gizli kin ve garez, düşmanlık.

ġilmān: (Ar.) 1. Gulamlar, gençler. 2. Köleler. 3. Cennette hizmet eden delikanlılar.

ġiřř: (Ar.) 1. Karışıklık, hile. 2. Saf olmayan. 3. Hainlik.

ġile: (Far.) Őikayet, yanıp yakılma.

ġiriftār: (Far.) Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptela.

ġiz: (T.) Sır, gizem.

ġūr: (Far.) Mezar, kabir

ġurre: (Ar.) 1. Parlaklık, nurlu olma. 2. Yeni doġan bir ġünlük ay. 3. Sabahın ilk ışıkları, fecir. 4. Arabî ayların birinci ġünü.

ġuřřa: (Ar.) Gam, keder, hüzn, tasa.

H

ġabīb: (Ar.) 1. Sevilen kimse, sevgili, dost. 2. (Habibullah "Allah'ın sevgilisi" sözününün kısaltılmışı olarak) Hz. Muhammed.

ġabs id-: (Ar. + T.) Zorla bir yerde tutmak.

ġācet: (Ar.) 1. Gerek duyulan, muhtaç olunan Şey, ihtiyaç. 2. Herhangi bir Şey için gerekli olma, lüzum. 3. Allah'tan veya büyük bir makamdan yerine getirilmesi için istenen dilek.

ġad: (Ar.) 1. Sınır. 2. Derece, mer-tebe.

ġuřřalu: (Ar.) Gamlı, kederli.

ġünāh-kār: (Far.) ġünah işleyen, ġünah işlemiş (kimse).

ġüngöre: (*) 1. Kale, hisar bedenleri üzerine yapılan Őerefe. 2. Her Şeyin tabaka tabaka yüksek tepesi.

ġüz (küz): (T.) Yazın bitimi sayılan 22 Eylül'de başlayıp kışın başlangıcı sayılan 21 Aralık'ta sona eren mevsim, sonbahar, hazan.

ġüzīde: (Far.) Seçkin, seçilmiş, müm-taz, elit.

ġadīs: (Ar.) 1. Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptıġı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri. 2. Bu sözlerden bahseden ilim, hadis ilmi. 3. Haber, söz, kıssa.

ġaġ (ġaġġ): (Ar.) 1. Doġru, gerçek. 2. Allah, Cenabıhak, Tanrı, Hüda. 3. Hukukun veya geleneġin bir kimseye tanıdıġı Şey, hisse, pay.

ġaġ sübhānehü ve te'ālā: (Ar. + Ar. + Ar.) Her türlü kusurdan münezzehtir ve yüce olan Allah.

ġaġīkat: (Ar.) Asıl olan durum ve Şekil, gerçek, asıl, kühn.

ḥakīm: (Ar.) “Son bulması tasavvur edilemeyen daimi ve ezeli en yüksek ilme sahip olan, künhünün kendisinden başkasının tam manasıyla bilemeyeceği bir ilimle bilen, gerçek hikmet sahibi” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

ḥakīr: (Ar.) Değersiz, itibarsız, küçük.

ḥalāyık (ḥalā’ik): (Ar.) 1.Yaratılmış olanlar, mahlukat, insanlar. 2. Kadın köle, cariye.

ḥalīfe: (Ar.) 1. Hz. Muhammed’den sonra onun vekili olarak din ve dünya işlerinde bütün müslümanların önderi, aynı zamanda devletin reisi olan kişi, emîrü’l-müminin. 2. Birinin yerine geçen kimse, vekil.

ḥālīk: (Ar.) Yaratıcı, yaratan, esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

ḥālīşen: (Ar.) Halis olarak, temiz kalplilikle, samîmiyetle, halisane.

ḥalvet: (Ar.) 1. Yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme, tenhalık. 2. Tenha yer. 3. Hamamın sıcak bölmesi.

ḥāmān: (Ar.) Hz. Musa ile acımasızca mücadele eden Firavun’un veziri.

ḥamd: (Ar.) Kulun Allah’ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsanı karşısında

yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

ḥannān: (Ar.) “Çok merhametli, çok acıyan” anlamında Allah’ın sıfatlarındandır.

ḥarām eyle-: (Ar. + T.) 1. Haram etmek, dinin kesin bir dille yasakladığı şey olmak. 2. Bir şeyden umulan yarar ve rahatı tattırmak.

ḥardal: (Ar.) Turpgiller familyasından, sarı ve beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki.

ḥarīr: (Ar.) İpek

ḥarīş: (Ar.) Bir şeyi elde etmek hususunda aşırı derecede istekli olan, hırslı.

ḥāş: (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye âit olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü.

ḥased: (Ar.) Başkasında olan bir nemeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sahip olduğu nimetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme.

ḥāşıl: (Ar.) Husule gelen, olan, meydana çıkan.

ḥaṣīr: (Ar.) Saz ve kurumuş bitki saplarından örülmüş taban örtüsü.

ḥaṣlet: (Ar.) Yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat.

ḥāṣā: (Ar.) 1. Bir kimsenin kabul edemeyeceği, mümkün görmediği bir şeyden bahsederken “asla, kat’iyen, hiçbir şekilde” anlamında kullanıldığı ret sözü. 2. Saygısızlık ve özellikle dince kusur sayılan bir şey söylenirken, “Bu mümkün değil, Allah göstermesin, lafi bile edilmez, tövbe” anlamında kullanılır.

ḥaṭīb: (Ar.) 1. Güzel söz söyleyen, hitabet yeteneği olan kimse. 2. Topluluk karşısında söz söyleyen kimse. 3. Cuma günleri camide minbere çıkararak hutbe okumakla görevli olan kimse.

ḥātif: (Ar.) 1. Sesi işitilip de kendisi görünmeyen seslenici, çağırıcı. 2. Gaipten haber veren melek.

ḥavf: (Ar.) Korku.

ḥavāle: (Ar.) 1. Bir işi, bir şeyi başkasına devretme, başkasının sorumluluğuna bırakma. 2. Bir şeyi birine veya bir yere doğru savurma, yöneltme.

ḥavz: (Ar.) Bahçeleri süslemek, sulamak, içinde yüzmek veya belli maddeleri ıslatmak, boyamak, süzmek

gibi maksatlar için kullanılan, etrafi beton, tuğla, mermer vb. şeylerle çevrilmiş su biriktirme yeri.

ḥayr: (Ar.) Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.

ḥayy: (Ar.) “Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

ḥayz gör-: (Ar. + T.) Ay başı olmak.

ḥāzır: (Ar.) Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan.

ḥazret: (Ar.) 1. Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder. 2. Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır. 3. Kat, huzur, nezd.

hebâ’en mensūrā: (Ar. + Ar.) Boşa gitmiş, boşuna harcanmış.

hefte: (Far.) Hafta kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

helāk eyle-: (Ar. + T.) 1. Mahvetmek, yok etmek. 2. Bitkin duruma getirmek, perişan etmek.

hemân: (Far.) Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

hemān-dem: (Far.) Derhal, o anda, çabucak, hemen.

hemīşe: (Far.) Daima, her zaman.

hergiz: (Far.) Asla, katiyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde.

hevā: (Ar.) 1. İstek, arzu, heves, meyil. 2. Hava. 3. Atmosfer. 4. Rüzgar. 5. İklim.

hevā-yı nefis: (Ar. + Ar.) Nefsin istekleri.

heybet: (Ar.) insanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, ululuk, azamet.

hışım: (Ar.) Aynı soydan gelen veya evlenme yoluyla aralarında yakınlık bulunanlardan her biri.

hışım it-: (Far. + T.) Öfkelenmek, kızmak.

hıyānet: (Ar.) Sonuna kadar bağlı olması gereken bir şeye karşı kendisinden beklenen sadakati göstermeme, güveni kötüye kullanma, ihmal ve hilekârlık göstererek sözünü ve ahdini tutmama, ihanet etme.

hicāb: (Ar.) Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

hikāyet: (Ar.) hikāye, anlatmak, nakletmek.

hikmet: (Ar.) 1. Hakimlik, bilgelik. 2. Cenabıhakk'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi layık olduğu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı.

hil'at: (Ar.) Padişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükafat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan.

himmet: (Ar.) 1. Yardım, ihsan. 2. Çalışma, gayret, emek. 3. Manen büyük kimselerin, ermişlerin dilediklerini yerine getiren manevi gücü, manevi yardımı, lutfu.

hisāb: (Ar.) Hesap.

hiṭāb id-: (Ar. + T.) (Birine) Söz söylemek, söz yöneltmek.

hizmet: (Ar.) 1. Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev. 2. Birinin işini görme, başkalarına ait yapılması gereken günlük işleri yapma.

hōr: (Ar.) Değersiz, bayağı, hakir.

hōş: (Far.) Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif.

hoşnūd: (Far.) Bir kimseden veya bir halden memnun durumda olan, razı.

hōd: (Far.) Kendi, bizzat, -de, dahi.

ḥudā: (Far.) Allah, Tanrı, Cenabıhak.

ḥulle: (Ar.) Cennette giyilecek elbise.

ḥulk: (Ar.) Doğuştan olan huy, yaratılış, tabiat.

ḥūn: (Far.) Kan.

ḥurd ol-: (Far. + T.) Parçalanmak, kırılmak.

ḥūrī: (Ar.) Cennet kızı.

ḥürmet: (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye değer vermektan ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve itina gösterme duygusu, saygı.

ḥurūf: (Ar.) Harfler.

ḥüccet: (Ar.) Delil, vesika, senet, belge.

ḥükemāʾ: (Ar.) Hakimler, filozoflar, ilim adamları.

ḥükm: (Ar.) 1. Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı. 2. Hakimiyet. 3. Önem, kuvvet, geçerlilik. 4. Tesir, nüfuz, kudret. 5. Emir, buyruk.

ḥüknullāh: (Ar.) Allah'ın buyruğu.

ḥüsn: (Ar.) 1. Güzellik. 2. Güzel, iyi.

I

ıraq (ıraq, ırah, yıraq): (T.) Uzak.

ıyd: (Ar.) Bayram.

İ

ibrīk: (Ar.) Kulplu, emzikli, karınlı ve ince boyunlu su kabı.

icābet kıl-: (Ar. + T.) Kabul etmek.

ihlās: (Ar.) 1. Riyasız ve yapmacıksız inanış, çok samimi bağlılık, katışıksız tam doğruluk. 2. Saf ve temiz sevgi, gönülden gelen sevgi.

ihsān id-: (Ar. + T.) 1. Bağışlamak, armağan etmek, vermek, bahşetmek. 2. İyilik etmek.

ihtilāf: (Ar.) Anlaşmazlık, uyuşmazlık.

ihtiyār id-: (Ar. + T.) 1. Seçmek, tercih etmek. 2. Katlanmak, razı olmak.

ikrār: (Ar.) 1. Gizlemeyip açıklama, itiraf etme. 2. Kabul etme, tasdik etme.

ilāhī: (Ar.) 1. "Ey benim Allah'ım" anlamında Allah'a hitap sözü. 2. Allah'la ilgili, Allah'a ait, Allah'a has, Allah'tan gelen, Tanrısal.

ilçi: (T.) Elçi.

illā: (Ar.) 1. Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille. 2. Bilhassa, hele, özellikle.

īmān: (Ar.) 1. Allah'a inanma dinî inanç, 2. Allah'ın birliğini, melekleri, mukaddes kitapları, peygamberleri, kıyamet gününü, kaderi, ölümden sonra dirilmeyi kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etme, kalben inanma ve dil ile söyleme.

in'ām: (Ar.) Lutuf ve ihsanda bulunma, iyilik etme.

‘ināyet eyle-: (Ar. + T.) Lutfetmek, ihsan etmek.

inşāallāhü rabbü'l-‘ālemīn : (Ar. + Ar. + Ar.) Âlemlerin Rabb'ı olan Allah'ın izniyle.

inşāallāhü te‘ālā: (Ar. + Ar.) Şanı yüce Allah'ın izniyle.

‘imāret: (Ar.) Bir yeri bayındır ve mamur etme, bayındırlık. 2. Medrese talebelerine, cami görevlilerine, fakirlere ve gelip giden yolcu ve misafirlere yemek vermek üzere kurulmuş aşevi.

irādet: (Ar.) 1. İrade. 2. Gönle hakim olan istek, arzu.

iriş- (eriş-): (T.) 1. Yetişmek, yetişip dokunmak. 2. Belli bir yere varmak, ulaşmak.

isrāfil: (Ar.) Dört büyük melekten, öttüreceği boru ile kıyamet gününü bildirmekle görevli olanı.

istiğfār: (Ar.) Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteme tövbe etme.

işrāk: (Ar.) 1. Işıklandırma, parlatma. 2. (Güneş ve ay) Doğma, doğup etrafını aydınlatma. 3. Güneşin doğuşundan ufukla bir veya iki mızrak boyu yükselmesine kadar geçen zaman.

estiyan: (*) Estiyan adı verilen bir ot, cürf.

‘itikād: (Ar.) İnanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç, inan.

‘ivaz: (Ar.) Bir şeye karşılık olarak verilen veya alınan şey, bedel, karşılık.

‘izzet: (Ar.) 1. Hürmet, saygı, ikram. 2. Kıymet, itibar, büyüklük, yücelik.

K

ķābe ķavseyn: (Ar. + Ar.) İki yay aralığı kadar yakınlık Kur'anda Hz. Muhammed'in Mirac gecesi Allah'a yaklaşması tarif edilirken kullanılmıştır. "Araları iki yay ucu kadar veya daha az kaldı", Necm suresi, 9. ayet.

ķabız: (Ar.) 1. Teslim alma. 2. El ile kavrama, tutma. 3. Azrail bir kimsenin ruhunu teslim alma.

ķabz id-: (Ar. + T.) 1. Aldatmak, zaptetmek. 2. (Azrail bir kimsenin) Canını almak.

ķabir: (Ar.) Mezar.

ķabūl ķıl-: (Ar. + T.) Kabul etmek, bir Őeye isteyerek ya da istemeyerek razı olmak; onaylamak.

ķādīm: (Ar.) GeçmiŐi uzun zamana daynan, eski. 2. (Zaman için) BaŐlan-gıcı olmayan, ezeli, zaman üstü.

ķādir: (Ar.) Kudret ve kuvvet sahibi, yapabilme gücüne malik olan (kimse), muktedir.

ķadir gecesi: (Ar. + T.) İslam dininde ramazanın 27. Gecesi olduğu genellikle kabu edilen, Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye baŐlandığı mübarek af gecesi, leyle-i kadir.

ķāfir: (Ar.) Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan yahut bunlardan birini inkâr eden kimse.

ķaftān (ķaftān): (Far.) Ekserisi süslü ve kıymetli kumaŐtan, boyu diz kapağına veya topuklara kadar inen, önden

açık, bazısının kolları yarıya kadar yırtmaçlı, astarsız hafif üst giyeceği.

ķāfūr: (Ar.) Hindistan ve Çin'de yetişen kafur ağacının zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı Őeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırılı madde.

ķāhel: (*) GevŐeklik, tembellik.

ķālallāhū te'ālā: (Ar. + Ar.) O yüce Allah (c. c) Őöyle buyurdu.

ķal'a: (Ar.) Kale kelimesinin eski metinlerde geçen asıl Şekli.

ķamıŐ: (T.) 1. Buğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, çeşitli türleri olan, içi boş, yüzü boğumlu bitki. 2. KamıŐtan yapılmış olan.

ķanādīl: (Ar.) Kandiller.

ķār eyle-: (Far. + T.) 1. Kazanç sağlamak, kazanmak. 2. Tesir etmek, müessir olmak, fayda vermek [Bu anlamda daha çok olumsuz Şekli kullanılır].

ķarye-i semiz: (Ar. + *): Semiz köyü.

ķasem: (Ar.) Yemin, ant.

ķaŐıd it-: (Ar. + T.) Kastetmek, niyet etmek, zarar vermek, yaralamak veya öldürmek.

ķaŐke (ķaŐki): (Far.) KeŐke.

kaṭrān: (Ar.) Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değişen, keskin is kokulu, suda erimediği için sürüldüğü yeri suya ve rutubete karşı koruyan ve birçok organik maddenin imalinde kullanılan madde.

kaṭre: (Ar.) Damla.

kaṭvī: (Ar.) 1. Güçlü, kuvvetli. 2. Sağlam, güvenilir.

kaṭlehü te‘ālā: (Ar. + Ar.) Tanrı'nın sözü.

kaṭvl: (Ar.) 1. Söz, kelâm. 2. Sözleşme, anlaşma.

kaṭvlī: (Ar.) Sözle ilgili

kaṭvm: (Ar.) Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun.

kaṭyl: (T.) Yığılmak, kümelenmek.

kaṭşer: (Ar.) Roma ve Germen imparatorluklarına verilen unvan.

kaṭyyūm: (Ar.) “Kendi zatı ile kaim olan, varlığında ve varlığının devamında her şey kendisine muhtaç olduğu halde kendisinin hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, bütün mahlukatı var kılıp varlığını devam ettiren” anla-

mında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

kaṭzā (kaṭzā’): (Ar.) 1. Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hadise. 2. Kaderin, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi. 3. Zamanında kılınmayan namazın ve tutulmayan orucun şeriatın gerektirdiği kurallara uygun olarak sonradan kılınması ve tutulması.

kaṭbīr: (Ar.) 1. Büyük. 2. Büyük günah. 3. Çok büyük. 4. Çok.

kaṭfāret: (Ar.) İşlenmiş bir günah, suç veya kabahatin affı için şeriat hükümüne verilmesi veya yapılması gereken şey.

kaṭlām: (Ar.) Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade.

kaṭlām-ı kaṭdīm: (Ar. + Ar.) Kur'an-ı Kerim, Kur'an.

kaṭlīm: (Ar.) Söz söyleyen, konuşan kimse, mütekellim. 2. Kendisine söz söylenen, hitap edilen kimse [Tur dağında Cenabıhakk'ın kendisine hitap etmiş olması sebebiyle Hz. Musa'ya lakap olmuştur].

kaṭlīsā: (Far.) Kilise kelimesinin eski metinlerde ve sözcüklerde geçen şekilleri.

kemāl: (Ar.) 1. En olgun, en yetişkin döneminde olma, olgunluk. 2. Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık.

kemter: (Far.) Çok değersiz, çok aşağı, pek itibarsız.

kepenek: (T.) Keçeden yapılan kolsuz çoban yağmurluğu.

kerāmet: (Ar.) 1. Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, harikulade hâl. 2. Çok isabetli söz ve davranış, ermişçesine söylenen söz veya yapılan şey.

kerem: (Ar.) 1. Ruh asaletinin gereği olan cömertlik, alicenaplık. 2. Lutf, iyilik, merhamet, ihsan.

kerremallāhü vechehu: (Ar. + Ar.) "Allah onun zatını şerefli kılsın" manasında Hz. Ali'nin ismi anıldıktan sonra söylenen söz.

kerīm: (Ar.) Kerem sahibi (kimse), cömert, alicenap. 2. Ulu, büyük, şerefli, aziz.

kerīm-i allāh: (Ar. + Ar.) Büyük Allah.

kevşer şarābı: (Ar. + Ar.) Kevser şarabı, cennette bulunan ve Müslümanlara mükafat olarak verileceğine inanılan şarap.

keyfe hāluke: (Ar. + Ar.) Nasılsın?

kışşa: (Ar.) Kısa hikâye, ibretli hikâye, fıkra, rivayet.

kıyām: (Ar.) 1. Ayağa kalkma, ayakta durma. 2. Bir işe kalkışma, davranma, teşebbüs etme.

kim: (T.) Hangi kimse.

kīn dut-: (Far. + T.) Düşmanlık duymak.

kirāmen kātibin: (Ar.) İnsanın iki yanında bulunduğu ve sağdakinin sevapları, soldakinin günahları yazdığı kabul edilen iki melek.

kisrā: (Ar.) Eski İran hükümdarları için kullanılan unvan sözü.

koru: (T.) Bakımlı küçük orman.

kuḍret: (Ar.) Kuvvet, güç, takat, iktidar.

kul: (T.) 1. Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd. 2. Başka ülkelerden esir olarak alınan köle veya cariye.

kuḿ biiznillāhi te'ālā: (Ar. + Ar. + Ar.) Allahuteala'nın izniyle kalk.

kükürt: (Far.) Beyazımsı açık sarı renkte, tabiatında kristal hâlinde veya şekilsiz olarak (amorf) bulunan, mavi bir alevle yanarak nefes almaya engel olan keskin kokulu bir gaz yayan, kauçuğun gereğince sertleştirilmesinde, kibrit, kâğıt, barut, böcek ilâcı, sülfirik asit imali gibi yerlerde kullanılan, yoğunluğu yaklaşık 2, erime derecesi 115°C, atom ağırlığı 32,06, atom numarası 16, sembolü S olan element.

kürsî: (Ar.) Kalabalığa karşı konuşanların üstüne çıktığı yüksekçe yer.

L

la'în: (Ar.) Lanetlenmiş, Hakk'ın rahmetinden mahrum olmuş, lanetli (kimse), mel'un.

la'net kıl-: (Ar. + T.) 1.(Allah) Bir kimseyi dünyada hayır ve başarıdan, ahirette lutuf ve rahmetten uzaklaştırmak, mahrum etmek. 2. Allah'ın rahmetinden mahrum kalmasını dilemek, beddua etmek.

la'tîf: (Ar.) Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş nazik, yumuşak.

la'tîfrak: (Ar. + T.) Daha güzel.

lâyık ol-: (Ar. + T.) Hak kazanmış olmak, hak etmek.

levh: (Ar.) 1. Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey. 2. Yaratılmışlar hakkındaki bütün bilgiyi kapsayan kitâb-ı mübin, levhimahfuz.

levh-i kalem: (Ar. + Ar.) Kaderin yazılı olduğu levha.

levh-i ma'fûz: (Ar. + Ar.) Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha.

leyletü'l-kadr: (Ar. + Ar.) Kadir Gecesi.

lezzet: (Ar.) Herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safa.

lu'f: (Ar.) 1. İyi muâmale, iyilik, yumuşaklık, hoşluk. 2. Bağış, bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik.

lebbeyk: (Ar.) Buyrunuz, ne emrettiniz efendim [Aslında hac sırasında Cenabıhakk'a hitaben söylenen "Senin emrini yerine getirmeye hazırım, maksadım dâima sensin, muhabbetim, ihlasım, kulluğum sanadır." anlamındaki bir cümlenin ilk kelimesidir].

lillâhi: (Ar.) Allah'a mahsus, Allah için.

M

ma'bud: (Ar.) Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan, kendisine ibadet olunan varlık, ilah, Allah.

mafşal: (Ar.) Kol, bacak, parmak vb. hareketli kemiklerin birleşme yerleri, eklem.

mağfiret: (Ar.) Allah'ın lutuf ve meherhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması, yarlıgama.

mağrib: (Ar.) Güneşin battı yer veya güneşin battığı yön, taraf, batı, garp.

mağrūr: (Ar.) "Aldanmış" Kendini beğenen, böbürlenene, kibirli, gururlu, mutaazzım.

māh: (Far.) 1. Göteki ay, kamer. 2. Bir takvim yılının on ikide biri, ay, şehir.

mahlūk: (Ar.) 1. Allah tarafından yaratılmış, yok iken var edilmiş. 2. Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.

mahrūm: (Ar.) İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksul olan, istediğini elde edemeyen (kimse), napsiz.

maḥşer: (Ar.) 1. Ahiret hayatında bütün insanların, dünyâda yaptıklarının hesabını Allah huzurunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer. 2. Çok büyük kalabalık.

maḫbūl: (Ar.) 1. Kabul edilen, reddedilmeyen. 2. Geçerli, muteber. 3. Beğenilen, hoş giden, hoş.

maḫşūd: (Ar.) Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen.

mālik: (Ar.) 1. Bir şeye sahip olan, sahip. 2. Cehennemi muhafaza ve idare etmekle görevli melek.

ma'lūm: (Ar.) Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).

ma'nī, ma'nā: (Ar.) Kelime, söz, hareket davranış vb.nin ifade ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılana şey, anlam, medlul, mefhum.

manşib: (Ar.) Devlet hizmetinde büyük memurluk, erişilmek istenen yüksek mevki, makam.

ma'şiyet: (Ar.) 1. Günah 2. Asilik, itaatsizlik.

maşlahat: (Ar.) İyi olan ve iyiliğe yol açana, hayır getirene, fayda sağlayan şey.

maşriḳ: (Ar.) Güneşin doğduğu yer veya yön, gün doğusu, doğu, şark.

mazleme: (Ar.) Zulüm, haksızlık, mazlumun zulümden doğana hakkı.

mazlūme: (Ar.) Mazlum kelimesinin kadını ifade eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.

maʿzūl: (Ar.) İşten çıkarılmış, işine son verilmiş, azledilmiş.

mecāl: (Ar.) Güç, kuvvet, derman, takat.

mecmūʿ: (Ar.) 1. Bir araya getirilmiş, toplanmış, cemedilmiş. 2. Bütün, hep, cümle.

mecnūn: (Ar.) 1. Çıldırılmış, deli, divane. 2. Aşk yüzünden akli başından gitmiş, delice sevmiş, kara sevdaya tutulmuş (kimse).

meger: (Far.) “Oysaki, halbuki” anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir, meğerse.

mekr: (Ar.) Hile, düzen, aldatma.

melāmet et-: (Ar. + T.) Ayıplamak, kınamak.

melekū'l-mevt: (Ar. + Ar.) “Ölüm meleği” Eceli gelenlerin ruhlarını kabzetmekle görevli olan melek, Azrail.

melik (melīk): (Ar.) 1. Hükümdar, padişah, hakan. 2. “Mülkün gerçek

sahibi ve kâinatın mutlak hükümdarı” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

melūl ol-: (Ar. + T.) 1. Boynu bükük olmak, üzgün olmak, kederli olmak. 2. Usanmış olmak, bıkmış olmak, bezmiş olmak.

melʿūn: (Ar.) Allah’ın lanetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lanetlenmiş, lanetli.

mennān: (Ar.) (Allah’ın sıfatı olarak) Kullarına hadsiz hesapsız nimetler veren, sınırsız iyilik ve ihsanda bulunan.

menşūr: (Ar.) Yayılmış, dağıtılmış.

menzīl: (Ar.) Yolcuların konakladıkları yer, konak yeri, konak. 2. İki konak arasındaki uzaklık, bir konaklık mesafe, normal yürüyüşle bir günlük yol.

mercān: (Ar.) 1. Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi kök salarak büyüyen, kırmızı renkli, kalker iskeletli hayvan. 2. Mercanın çalıya benzeyen iskeleti. 3. Bu iskeletten elde edilen ve süs eşyalarının yapımında kullanılan kırmızı madde.

mesāvī: (Ar.) Kötülükler, fenalıklar, seyyiat.

mescid: (Ar.) Müslümanların vakit namazlarını kılmaları ve ibadetlerini yerine getirmeleri için yapılan, içinde cuma ve bayram namazları kılınmayan minâresiz, minbersiz küçük cami.

mescid-i akşâ: (Ar. + Ar.) Kudüs'te bulunan kutsal mabed; Hz. Peygamberin miraca çıktığı mekan.

mescidü'l-harâm: (Ar. + Ar.) Kâbe.

meşâyih: (Ar.) Şeyhler.

meşgûl ol-: (Ar. + T.) Bir şeyle uğraşmak, bir iş yapmakta olmak.

meşhed: (Ar.) 1. Bir kimsenin şehid düştüğü yer. 2. Bir şehidin gömülü olduğu yer [Bilhassa Hz. Hüseyin ve Murad Hüdavendigâr'ın türbeleri için kullanılmıştır.]

meşk: (Far.) Tulumdan yapılmış su kabı, kırba.

me'vâ: (Ar.) Yurt, mesken, mahal, makam; cennetin yeşil zebercetlerle süslü bölümü.

mevc ur-: (Ar. + T.) Dalgalanmak.

mîh: (Far.) Çivi, büyükçe çivi.

miñnet: (Ar.) Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.

mülk: (Ar.) 1. Dükkan, ev, arsa vb. taşınmaz mal. 2. Bir hükümdar veya devletin hüküm ve idaresi altında bulunan toprakların tamamı, memleket.

münâcât: Allah'a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunma.

mîkâ'îl: (Ar.) Dört büyük melekten kulların rızıklarını taksim etmekle görevli olanı [Diğer üçü Azrâil, Cebrâil, İsrâfil'dir].

mine: (Far.) Altın, gümüş vb. madenlerden yapılmış eşya üzerine vurulan yeşil, lacivert ya da gök mavisi renge şeffaf veya donuk cama benzeyen sır tabakası, mina.

minhâ: (Ar.) Ondan, oradan, bundan.

minnet: (Ar.) Yapılan bir iyiliğin yükü, ağırlığı altında ezilme, iyilik yapana karşı kendini dâima borçlu hissetme.

mi'râc: (Ar.) 1. İslam inancına göre Hz. Muhammed'in, Cenabıhakk'ın dâveti üzerine yedi kat semayı aşip Allah'ın huzuruna yükselerek O'nunla görüşmesi mucizesi. 2. Yükselme, yükseliş. 3. Merdiven.

misk: (Ar.) Asya dağlarında yaşayan bir ceylan cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki

bir bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde.

mişkāl: (Ar.) Son zamanlarda sadece altın, gümüş, inci gibi kıymetli maden ve mücevherleri tartmakta kullanılan ve kullanıldığı yere, zamana göre değişiklik gösteren, yaklaşık 1,3 veya 1,5 dirhem yahut 20 veya 24 kirat ya da 4,009 veya 4,80 gr. karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi.

miskīn: (Ar.) 1. Aşırı derecede tembel, uyuşuk, mıymıntı (kimse). 2. Âciz, zavallı (kimse). 3. Allah karşısında aczini, yokluğunu bilen gönül eri, gerçek zengin Allah olduğunu ve kendisinin O'na karşı mutlak ihtiyaç içinde bulunduğunu bilen derviş, kul, fakir.

mişlī: (Ar.) Eş, benzer, benzeri.

mu'allak: (Ar.) 1. Çivi, çengel vb. bir şeye veya bir yere asılmış olan, asılı. 2. Bir yere asılı veya bağlı olmadan boşlukta, havada duran.

mu'avvizeteyn: (Ar.) Kur'an-ı Kerim'in, "Kul eûzü" ile başlayan ve bunları okuyan kimseyi nazar, büyü, kıskançlık gibi kötülöklere karşı koruduğuna inanılan Felak (113.) ve Nas (114.) sureleri.

muḥabbet: (Ar.) 1. Sevgi. 2. Dostluk, bağılılık. 3. Sohbet, yârenlik.

muḥarrem: (Ar.) 1. İslam dininde kesin olarak yasaklanmış, haram edilmiş (şey). 2. Hicri senenin veya kamerî yılın birinci ayı, aşure ayı.

muḥkem: (Ar.) Dayanıklılık, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam, kuvvetli, metin.

muḥliş: (Ar.) İnanç, düşünce ve davranışlarında gösteriş ve iki yüzlülük bulunmayan, dostluğu içten ve samimi olan (kimse).

muḥlişen: (Ar.) Samimi olarak, riyasız şekilde, içtenlikle.

muḥtāc: (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.

muḥtaşar: (Ar.) 1. Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz, mücmel. 2. Gösteriş ve tantanadan uzak, gösterişsiz.

muḥīn: (Ar.) Yardım eden, yardımda bulunan, destek olan kimse.

muḥābil: (Ar.) 1. Bir şeyin tam karşısına gelen, karşısında bulunan, karşı karşıya olan. 2. Bir söz veya davranışa karşılık yapılan, bir şeyin karşılığı olan.

muḳaddes: (Ar.) Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal, kutsi.

muḳarreb: (Ar.) Yaklaşmış, dost kabul edilmiş (kimse), yakın.

muḳīm: (Ar.) 1. Bir yere yerleşen, bir yerde oturan, kalıcı olan, ikamet eden (kimse). 2. Dinen misafir veya seferî sayılmayan kimse.

muntazır: (Ar.) Bekleyen, gözleyen, intizar eden.

murḁār: (Far.) 1. Kirli, pis, iğrenç. 2. Dinen gerektiği halde boy abdesti almamış, gusletmemiş, cünüp. 3. İslam dinince yenmesi yasaklanmış yahut temiz ve yenilebilir kabul edilmeyecek şekilde ölmüş veya öldürülmüş (hayvan).

murād: (Ar.) 1. Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç. 2. Anlaşılan, anlatılmak istenen şey, maksat, meram, niyet.

muḣallā: (Ar.) 1. Namaz kılınan veya namaz kılınması için ayrılmış olan açık yer, namazgāh. 2. Cami avlusunda veya civarında cenaze namazlarının kılındığı yer.

muḣallaḁ: (Ar.) Bir kimsenin sıkıntı verecek, bıktırarak şekilde üzerine düşen.

muḣhaf: (Ar.) 1. Kur'an-ı Kerim. 2. Kitap.

muḣībet: (Ar.) İnsanın başına ansızın gelen bela, felaket, dert, sıkıntı.

muḣtād: (Ar.) Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki.

muḣahhar: (Ar.) 1. Maddi ve manevi kirlilerden temizlenmiş, paklanmış, arınmış. 2. Mübarek, kutsal, temiz.

muḣī': (Ar.) Uyan, itaat eden, boyun eğen, tabi olan (kimse).

muḣvāfıḁ: (Ar.) Uygun, münasip.

mübtelā: (Ar.) Bir şeye kendini kapırmış olan, tutulmuş, düşkün.

müḁāre: (Ar.) Bir şeyin arkasından yetişme.

müfessir: (Ar.) 1. Açıklayan, izah eden kimse. 2. Kur'an-ı Kerim ayetlerini tefsir usulüne göre açıklayan, bu hususta eser yazan kimse.

mühlet: (Ar.) Bir işin yapılması veya borcun ödenmesi için verilen belirli süre, vade, mehil.

mülâzım: (Ar.) Bir kimse, şey veya yere bağlılık ve devamlılık gösteren, bir işte sürekli çalışan kimse.

mü'min: (Ar.) Allah'ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslamiyet'in diğer iman esaslarına inanan, iman sahibi kimse, müslüman.

münâcât: (Ar.) Allah'a yalvarıp yalvarma, dua ve niyazda bulunma.

münâdî: (Ar.) 1. Bir haberi yüksek sesle duyuran, ilan eden kimse, tellal. 2. Çağırın, davet eden, davetçi.

münâfık: (Ar.) 1. İçi başka, dışı başka olan, özü sözüne uymayan, iki yüzlü, ara bozucu (kimse). 2. Allah'a, Peygamber'e ve diğer iman esaslarına inanmadığı halde inanmış gibi görünen ve öyle davranan kimse.

münezzeh: (Ar.) 1. Eksiklik, noksanlık, vb.nden arındırılmış olan, uzak, beri. 2. (Allah için) İnsanlara mahsus her türlü sıfat, zaaf ve noksanlıktan uzak olan, hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayan.

münkir (münker): (Ar.) İnsanı ölümden sonra sorguya çeken iki melekten biri.

mürabba': (Ar.) Dört unsur veya dört parçadan meydana gelen, dörtlü.

mürüvvet: (Ar.) 1. Yiğitlik, mertlik. 2. İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik, lutufkârlık.

müsaḥḥar: (Ar.) Büyülenmiş, büyülü, büyü ile aldatılmış.

müslim: (Ar.) Müslüman.

müslimân: (Far.) Müslüman kelimesinin eskiden kullanılan bir şekli.

müstaḳîm: (Ar.) 1. Doğru, düz. 2. Doğru, gerçek, hak. 3. Doğru yolda olan, doğru, dürüst, namuslu.

müstecâb: (Ar.) Olumlu, müspet cevap alınan, kabul edilen (istek, dua vb.).

müşerref: (Ar.) Şeref kazanmış, şereflenmiş, şerefli.

müşfik: (Ar.) Şefkat gösteren, şefkatli.

müşk: (Far.) Misk.

müşk-i 'anber: (Far. + Ar.) Misk kokusu.

müşkül: (Ar.) Zor, güç, çetin.

müşrik: (Ar.) Allah'a ortak koşan, birden fazla tanrıya inanan kimse.

müştāk: (Ar.) Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.

mütekebbir: (Ar.) 1. Büyüklük taslayan, kendini beğenmiş (kimse), kibirli 2. “En büyük ve en yüce olan, büyüklüğünü, ululuğunu her an ve her yerde gösteren” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

müvekkel: (Ar.) Vekil tayin edilen, kendisine vekalet verilen (kimse), vekil.

müzd: (Far.) 1. Ücret. 2. Mükafat, ecir, sevap. 3. Karşılık, bedel.

N

neft: (Far.) 1. Ham petrol. 2. Neft yağı.

nā-gāh: (Far.) 1. Zamansız, vakitsiz. 2. Ansızın, birdendire, nagehan

nā-ḥaḳ: (Far.) Hakka ve adalete uygun olmayan, haksız.

naḳāre: (Ar.) Davul, kös, dümbelek.

na‘lın: (Ar.) Ayağa giyilen tahta ayakkabı.

nāme: (Far.) Mektup, risale, kitap, şiir.

nār: (Ar.) 1. Ateş, od. 2. Cehennem.

nāşīb: (Ar.) 1. Nasb eden, diken (kimse). 2. Birini bir işe atayan, tayin eden (kimse).

naşīb: (Ar.) 1. Bir kimsenin payına düşen şey, hisse. 2. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey, behre. 3. Allah’ın bir kimseye tayin ve kısmet ettiği şey, talih, baht.

naşīḥat id-: (Ar. + T.) Birine yapması ve yapmaması gereken şeyleri söylemek, öğüt vermek.

naşrānī: (Ar.) Hristiyan, İsevi.

naşūḥ: (Ar.) “Halis, samimi” anlamındaki kelime dilimizde “kesinlikle bozulmaması gereken tövbe” anlamındaki Nasuh tövbesi (Tevbe-i nasuh) söyleyişinde geçer.

naẓar kıl-: (Ar. + T.) Bakmak.

ne‘am: (Ar.) Evet.

nebāt: (Ar.) Bitki.

nebī: (Ar.) 1. Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber [Nebiler, kendilerine kitap indirilmemiş olan ve daha önceki şeriatı tebliğ eden peygamberlerdir. Bu yönleriyle kitap sahibi resullerden ayrılırlar.] 2. Hz. Muhammed.

necāset: (Ar.) Pislilik, murdarlık.

necāt: (Ar.) Kurtulma, kurtuluş, halas.

nefhā: (Ar.) 1. Üfürme. 2. Can veren, ihya eden üfleme, diriltici nefes.

nefis, nefis: (Ar.) 1. Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği. 2. Bedene ait yeme, içme, vb. ihtiyaçların bütünü. 3. Bir şeyin içi, merkezi, kendisi. 4. Can, ruh, hayat.

nefsī: (Ar.) 1. İnsanın maddi arzularıyla, nefsiyle ilgili, nefساني. 2. Kişinin kendisiyle ilgili, zatına ait.

nehiy: (Ar.) Birini bir şeyden alıkoyma, bir şeyin yapılmasını yasak etme, menetme, engelleme.

nekīr: (Ar.) İnsanları ölümden sonra sorguya çeken iki melekten biri.

nerdübān: (Far.) Merdiven kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

neşh: (Ar.) Hükmü ortadan kaldırma, hükmü ortadan kalkma, hükümsüz bırakma, hükümsüz kalma.

ne‘üzübillāhi: (Ar.) Tehlikeli, nahoş bir durum karşısında, “Allah’a sığındık, Allah korusun” anlamında kullanılır.

nevāfil: (Ar.) Farz ve vacip olanlar dışında sırf Allah rızasını kazanmak için yapılan ibadetler.

nevmīd ol-: (Far. + T.) Karamsar olmak, ümitsizliğe düşmek.

nez‘: (Ar.) Çekip çıkarma, koparma, sökme; çekip çıkarılma, koparılma.

nidā kıl-: (Ar. + T.) Seslenmek, çağırmak, bağırarak.

nifāk: (Ar.) İnsanlar arasında anlaşmazlıktan gelen ayrılık, ara bozukluğu. 2. İki yüzlülük, münafıklık.

ni‘met: (Ar.) 1. Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış. 2. Allah’ın kullarına bağıştı olan yiyecek içecek vb., özellikle ekmek.

nişār: (Ar.) Saçma, saçılma, serpme, serpilme.

nişān: (Far.) İşaret, belirti, alamet.

niyāz eyle-: (Far. + T.) 1. Yalvarmak, rica etmek. 2. Dua etmek, dilemek. 3. Hürmet ve bağlılığı gösteren bir hareket yapmak.

nūr: (Ar.) 1. Gözle görülen aydınlık, maddi şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ. 2. Kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açısı aydınlık, maddi olmayan hususlarda basiret gözüyle görü-

len ve gerçeği görmeye sağlayan manevi ışık.

nuşret: (Ar.) 1. Yardım (özellikle) Allah'ın yardımı. 2. Üstünlük, başarı, galebe, zafer.

nükte: (Ar.) 1. İnce bir anlam taşıyan, zeka eseri olduğu için hoşça giden zarif ve düşündürücü söz, espri. 2. Söz, yazı, resim vb.nde ilk bakışta herkesin göremediği, ancak dikkat edilince çıkarılabilen ince mana.

nüşha: (Ar.) Bir yazıdan çıkarılan suret, yazılı bir şeyin benzeri, eşi, tıpkısı.

O

oluş sâ'at: (T. + Ar.) İşte o vakit.

P

pādişāh-ı ʿālem: (Far. + Ar.) Dünya padişahı.

pāk: (Far.) 1. Temiz. 2. Halis, saf, katışıksız.

pāre: (Far.) 1. Parça 2. Sayı, adet.

penāh: (Far.) Sığınacak yer, melce.

penc-şenbih, benc-şenbih, beñç-şenbih (penc-şenbe, penç-şenbih): (Far.) Perşembe.

perhīz-kār: (Far.) Haram ve yasak olan şeylerden kaçınan, bunlara karşı kendini tutan (kimse), müttaki.

perī: (Far.) Tabiat üstü bir güce sahip bulunduğu inanılan cin taifesinin çok alımlı ve çok güzel olanlarına verilen isim.

perverdi-gār: (Far.) Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.

pes: (Far.) Sonra, onun için, bundan dolayı, hemen, ardından da, artık, işte, o hâlde, sonunda.

peşīmān, beşīmān: (Far.) Pişman.

pīr: (Far.) 1. Yaşlı, ihtiyar kimse. 2. Bir tarikatın kurucusu. 3. Bir mesleğin kurucusu veya bir esnaf topluluğunun başı durumunda olan kimse. 4. Bir konuda baş durumda olan, önder denmeye layık, tecrübeli ve üstat kimse.

R

rab: (Ar.) Bütün mahlukatı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenabıhak, Allah, Tanrı.

rabbī'l-ʿālemin (rabbū'l-ʿālemin): (Ar. + Ar.) [Başına "yâ" geldiği zaman Rabbe'l-âlemin şeklinde söylenir.] Bütün âlemlerin sahibi ve efendisi olan Allah.

rağbet: (Ar.) İstek, arzu, alaka, meyil, teveccüh. 2. İtibar, kabul, hüsnükabul.

rāfet: (Ar.) Acıma, esirgeme, merhamet etme.

rāhib: (Ar.) 1. Dünyayı terkedip manastıra çekilmiş hristiyan din adamı. 2. Bazı dinlerde din adamı.

rahmānürrahīm: (Ar.) Esirgeyen ve bağışlayan; Allah

rahīm: (Ar.) Çok merhametli (kimse). 2. “Ahirette mümin kullarına acıyan, merhamet eden” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

rahmet: (Ar.) Allah’ın yarattıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

rāyet: (Ar.) Sancak, bayrak.

rāz: (Far.) Gizlenen şey, sır.

rāzī: (Ar.) Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren

refīk: (Ar.) Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.

refref: (Ar.) Miraç’ta Hz. Muhammed’in üzerine bindiği, onu Allah’ın huzuruna götüren binek.

renc: (Far.) 1. Ağrı, sızı. 2. Zahmet, eziyet, ıztırap.

resül: (Ar.) Peygamber, nebi [Özellikle Hz. Muhammed için kullanılır].

resülullāh, resülallāh: (Ar.) “Allah’ın elçisi” Hz. Muhammed.

revā: (Far.) Layık, uygun, yerinde, münasip.

revān: (Far.) 1. Yürüyen, giden. 2. Akan.

riḍvān: (Ar.) Cennetin kapıcısı olan melek. [Teşmil yoluyla cennet manasında da kullanılmıştır.]

rızā: (Ar.) Hoşnut ve memnun olma durumu, hoşnutluk, memnunluk.

rızk: (Ar.) Allah tarafından herkese takdir edilen nimet.

ribā: (Ar.) Bir akitte karşılıksız olan herhangi bir fazlalık, faiz.

rīh: (Ar.) 1. Rüzgar, meltem. 2. Vücutta duyulan sızı, yel, ağrı.

risāle: (Ar.) Genellikle belli bir konuda yazılmış küçük kitap, broşür.

rivāyet: (Ar.) 1. Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma. 2. Nakledilen haber veya söz. 3. Halk arasında söylenen söz, söylenti. 4. Hz.

Peygamber'in hadislerinin vb. haberlerin senetli olarak bir sonraki nesle nakli.

riyāʾ: (Ar.) Olduğundan başka türlü görünme, özü sözü bir olmama, iki yüzlülük.

riyāʾet: (Ar.) Az yiyip içme, az uyuma, çok ibâdet etme, nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma, dünya lezzetlerinden sakınmak suretiyle nefsi terbiye etme, ahlakı güzelleştirme.

rukūʾ: (Ar.) 1. Öne doğru eğilme, eğilerek saygı gösterme. 2. Namazda elleri dizlere dayayıp vücudun belden yukarı kısmı yere paralel gelecek şekilde eğilme, namazın beş erkanından kıyamla secde arasında olanı.

rūṣhān: (Far.) Parlak, aydın, aydınlık; aşikâr, meydanda.

rūzī: (Far.) 1. Rızık, azık. 2. Nasip, kader, kısmet.

rūzigār: (Far.) 1. Dünyanın içinde bulunduğu devir, zaman, vakit, dehr. 2. Yel.

rūkn: (Ar.) Bir şeyin temel direği, en sağlam ve kuvvetli tarafı, istinatgâhı.

rūsvāy it-: (Far. + T.) Rezil etmek, rezil kepaze etmek.

S

saʿādet: (Ar.) Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık.

sābık: (Ar.) Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.

şadaqa: (Ar.) Karşılık beklemeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb.

şadākat: (Ar.) Kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır şekilde davranma, hainlik ve döneklık etmeme, vefakârlık gösterme.

şādık: (Ar.) 1. Dostluğunda samimi ve vefalı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği vefayı gösteren, sadakatli (kimse). 2. Doğru, gerçek, hakiki.

şaf: (Ar.) Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra.

şafi: (Ar.) Temiz, arı, katıksız, saf.

şafvet: (Ar.) Maddi ve manevi mada temizlik, arılık, saflık.

şagīr: (Ar.) 1. Küçük, ufak. 2. Büluğa ermemiş, erginlik çağına gelmemiş çocuk.

şahhat: (Ar.) Sıhhat, sağlık.

şahābe: (Ar.) [Tekil gibi de kullanılır] Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş olan müslümanlar, sahabeler.

şahrā: (Ar.) 1. Kasaba, köy vb. meskun yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova. 2. Çöl.

şā'īd: (Ar.) Kutlu, uğurlu, mübarek. 2. İyi ve güzel yaratılışı, üstün ahlakı sebebiyle hak katında makbul olan, kurtulmuşlardan sayılan (kimse).

şā'ika: (Ar.) Yıldırım.

sākin: (Ar.) 1. Yerinde duran, hareketsiz. 2. Canlı ve hareketli olmayan, canlılık göstermeyen, durgun, dingin. 3. Gürültü ve patırtıdan uzak sessiz.

sākin ol-: (Ar. + T.) Sakin duruma gelme, sakinleşme.

sāl: (Far.) Yıl, sene.

şalāh: (Ar.) 1. İyi duruma gelme, düzelme, iyileşme, iyi olma. 2. Doğruluktan, dürüstlükten ayrılmama, dinin yasakladığı şeylerden kaçınma.

şalavāt: (Ar.) 1. Namazlar, salatlar. 2. "Allahım, (Efendimiz) Hz. Muhammed'e ve (Efendimiz) Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere salat eyle, onların şeref ve kadrini yücelt" anlamına gelen "Allāhümme salli ala (seyyidina) Muhammedin ve ala âli

(seyyidina) Muhammed" cümlesi veya aynı anlama gelebilen dualardan her biri.

şālīh: (Ar.) 1. Elverişli, uygun, yarar. 2. Yetkisi olan kimse, yetkili. 3. Dinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sahibi günah işlemekten kaçınan (kimse).

şamed: (Ar.) "Her türlü istek ve ihtiyacı karşılayacak güce sahip bulunan, hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç olmayan" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

şanā'at: (Ar.) 1. Zanaat, meslek. 2. Sanat, sanatkârlık, ustalık, maharet.

sebīl: (Ar.) 1. Yol, tarik. 2. Bilhassa kandil vb. mübarek günlerde hayır maksadıyla ücretsiz olarak dağıtılan içme suyu.

secde kıl-: (Ar. + T.) Secde etmek, secdeye varmak.

sehel: (Ar.) Az, azıcık.

sekar: (Ar.) 1. Cehennem, tamu. 2. Felek.

selāmet: (Ar.) 1. Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik. 2. Tehlikeden uzak olma, güvenlik. 3. Kurtulma, kurtuluş.

selsebîl: (Ar.) İçimi çok hoş ve hafif su [Bu anlam cennette bulunan aynı isimdeki bir pınardan gelmektedir.]

ser-hōş: (Far.) Sarhoş kelimesinin eski ve asıl şekli.

setr: (Ar.) 1. Gizleme, örtme, kapama. 2. Kul ile Allah arasında hicap bulunması, tecellinin vaki olmaması hâli.

sevâb: (Ar.) İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükafat.

seyyidü'l-mürselin: (Ar. + Ar.) Nebilerin, resullerin efendisi, Hz. Muhammed.

şiddîk: (Ar.) 1. Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru pek sadık. 2. İlk halife Hz. Ebu Bekir'in lakabı.

şidk: (Ar.) 1. Doğruluk, gerçeklik. 2. Her türlü kötülükten arınmış olma, saflık, temizlik, halislik. 3. İçten, yürekten bağlanma, bağlılık, sadakat.

sidretü'l-müntehâ: (Ar. + Ar.) “Son uçtaki ağaç” (Arabistan kirazı) demek olan ve mecazen “varılabilecek, erişilebilecek son nokta, son makam” anlamındaki bur terkîp dinî ve tasavvufî manalarda “sidre”den daha yaygındır.

su'âl it-: (Ar. + T.) Sormak.

şubh: (Ar.) 1. Sabah vakti, sabah. 2. Tan yerinin ağardığı zaman, tan vakti, fecir.

şûf: (Ar.) Yün, sof.

şuhuf: (Ar.) Allah'ın Tevrat, Zebur, İncil, ve Kur'an-ı Kerim isimleriyle bilinen dört büyük kitaptan başka bazı peygamberlere gönderdiği vahiyleri ihtiva eden sahifeler, risaleler [Bunların tamamının Hz. Adem'e 10, Hz. Şit'e 50, Hz. İdris'e 30 ve Hz. İbrahim'e 10 sahife olmak üzere 100 adet olduğu rivayet edilmektedir.]

şūr: (Ar.) 1. İçi boru gibi boş olan ve üfürülmek suretiyle ses çıkarılan büyük boynuz, nefir. 2. Öldürücü ve diriltici güce sahip ilahi nefhanın üfürülmesinde vasıta olan ve isminden dolayı boruya benzetilen şey. [İslam inancına göre dört büyük melekten İsrâfil, Allah'ın emriyle sura üç defa üfürecek; birincide başlayacak olan kıyametin dehşetiyle yerler, gökler sarsılacak, ikincide bütün canlı varlıklar ölecek, üçüncüde ise insanlar hesaba çekilmek üzereyenden dirilecek.

şüret: (Ar.) 1. Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim. 2. Yüz, çehre, surat.

sübhānallāhi: (Ar.) Allah'ı her türlü noksanlıklardan tenzih ederim.

sübhānehü: (Ar.) O münezzektir.

sücūd: (Ar.) Secde etme, secde.

sünnet: (Ar.) 1. Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı. 2. Tutulan, benimsenen yol, âdet.

sür-: (T.) Kovmak, uzaklaştırmak, gidermek, tart etmek.

Ş

şād ol-: (Far. + T.) Sevinmek, memnun ve mutlu olmak.

şakī: (Ar.) 1. Yol kesici, haydut. 2. Her türlü kötülüğü işleyebilecek yaratılıştaki olan, kötü huylu kimse.

şāz: (Far.) Sevinçli, memnun, mesrur..

şeb: (Far.) Gece.

şifā': (Ar.) Hastalıktan kurtulma, iyi olma, eski sağlığına tekrar kavuşma, onma. 2. Derman ilaç, deva.

şefā'at: (Ar.) 1. Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma. 2. Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kim-

selerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenabıhak katında aracılık etmeleri.

şefī': (Ar.) Şefa'at eden, bir kimsenin affına uğraması için aracılık eden kimse.

şefkat: (Ar.) Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

şehādet: (Ar.) 1. Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şahitlik etme, tanıklık yapma. 2. Allah yolunda, milli ve manevi değerler uğrunda ölme, canını feda edip şehit olma.

şehrü'l-a[']zam: (Ar. + Ar.) Çok büyük ay.

şehrü'l-ḥarām (şehr-i ḥarām): (Ar. + Ar.) İslamiyet'ten önce Arapların sa-vaş yapmadıkları otuz günlük süre.

şehved: (Ar.) 1. Karşı cinse duyulan şiddetli arzu, cinsel istek. 2. Ölçüyü aşan şiddetli arzu, şiddetli istek. 3. Nefsin hoşuna giden bedenî ve süfli arzulara meyiletme.

şekk: (Ar.) Şüphe, zan.

şekāvet: (Ar.) 1. Eşkiyalık, yol kesicilik, haydutluk, şakilik. 2. Kötü yaratılışlı, kötü iş işleyecek tıynette olma, kutsuzluk.

şenbih: (Far.) 1. Gün. 2. Cumartesi günü.

şerr: (Ar.) Kötülük, fenalık.

şerī'at: (Ar.) 1. Açık, doğru ve düz yol. 2. Herkesin uyması için konan her çeşit kural, kanun, yasa, düzen ve nizam.

şerm-sār: (Far.) Utangaç, mahcup.

şevk: (Ar.) 1. Şiddetli arzu, istek, aşırı heves. 2. Sevinç, neşe, keyif.

şeyāṭīn: (Ar.) Şeytanlar.

şeytān: (Ar.) 1. Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan asi varlık, iblis. 2. Bu varlığın devamı olarak insanda bulunan ve ona musallat olup doğru yoldan uzaklaştıran, daima fenaliğe, isyana teşvik eden kötü kuvvet.

şirk: (Ar.) Allah'a eş ve ortak koşma, ortak isnat etme.

şūr-bā: (Far.) Çorba kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

şükkr: (Ar.) Verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.

T

ta'accüb kı̇l-: (Ar. + T.) Şaşmak, hayret etmek.

ṭā'ām: (Ar.) Yemek, aş.

ṭā'at: (Ar.) Allah'ın emirlerine uyma, emredilene yapma.

ṭabī'at: (Ar.) İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkların hepsi, doğa.

ta'bīr: (Ar.) 1. İfade, anlatım. 2. (Rüya) Yorma, yorumlama.

ṭabl: (Ar.) Davul.

tağyīr: (Ar.) 1. Değiştirme, başka şekle sokma. 2. Bozma.

taḥammül eyle-: (Ar. + T.) Ses çıkarılmadan katlanmak, dayanmak.

taḥiyyāt: (Ar.) Namazda kâdelerde okunan ve "et-tahiyyâtü" sözüyle başlayan dua.

taḥarri: (Ar.) Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.

ṭā'ife: (Ar.) Grup hâlindeki insan topluluğu, bölük, fırka, takım, cemaat.

ṭākat: (Ar.) Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.

taḥdīr: (Ar.) 1. Beğenme, güzel bulduğunu, beğendiğini belirtme. 2. Bir kimsenin veya şeyin önemini, dege-

rini anlama. 3. Kıymet biçme, değeri anlama.

taḫṣīr: (Ar.) 1. Bir işte kusurlu davranma, eksik yapma, kusur etme, yapabilecekken yapmama. 2. Kusur, kabahat, suç.

taḫvā: (Ar.) Allah korkusu ile Allah'ın yasakladığı şeylerden, önce şirkten sonra da günah, günah ve haram olması ihtimali bulunan şüpheli durumlardan, gereksiz şeylerden korunma, sakınma.

ṭama' it-: (Ar. + T.) 1. Aç gözlülük etmek. 2. Çok beğenip istemek.

tamāmet: (Ar.) Tamam olma, tam olma, tamlık.

ṭa'n eyle-: (Ar. + T.) Kınamak, yermek, ayıplamak, zemmetmek.

ṭarīḳ: (Ar.) 1. Yol. 2. Takip edilen yol, usul.

ṭarīḳa: (Ar.) Yol, tarik.

ṭavāf id-: (Ar. + T.) Kutsal sayarak etrafında dolaşmak.

ta'zīm: (Ar.) Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muamelede bulunma.

te'accüb: (Ar.) Şaşma, hayret etme.

te'ālā: (Ar.) “Şanı yüce olsun” anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır.

tebāreke ve te'ālā: (Ar. + Ar.) Mübarek ve yüce olan (Allah).

tefāvūt: (Ar.) 1. Birbirinden farklı olma. 2. İki şey arasındaki fark, farklılık.

tehlīl: (Ar.) Kelime-i tevhidi, “Lâ ilâhe illallah” sözünü söyleme.

tekebbür: (Ar.) Kibirlenme, büyüklük satma.

tekbīr eyle-: (Ar. + T.) Tekbir getirmek, “Allahuekber” demek.

tekye: (Ar.) Dayanma, güvenme, itimat etme.

temām: (Ar.) 1. Bütünlüğü bozacak bir eksikliği olmayan (şey), bütün. 2. Olması gerektiği gibi, doğru. 3. Bitmiş, tamamlanmış.

temennā: (Ar.) 1. Arzu, istek, temenni. 2. Hürmet ve aşinalık göstermek veya teşekkür bildirmek için sağ eli dizden aşağıya indirip sonra yukarı doğru kaldırarak ağza ve başa götürmek suretiyle verilen bir selam çeşidi.

temmet: (Ar.) “Bitti, tamam oldu.” manasındadır. Kitapların sonuna yazılmak adettir.

tena‘um: (Ar.) Nimet ve bolluk içinde bulunma.

terāvīh: (Ar.) Ramazanda yatsı namazından sonra kılınan yirmi rekatluk namaz.

terviye: (Ar.) “Suya kandırma” anlamında olan kelime, hacıların Mina’ya gitmeden önce kendilerini ve hayvanlarını suya kandırdıkları zilhiccenin sekizinci günü için kullanılan yevm-i terviye (terviye günü) söyleyişinde geçer.

tesbīh id-: (Ar. + T.) 1. Allah’ı noksan sıfatlarından tenzih etmek. 2. Devamlı söylemek, vird hâline getirmek.

teslīm eyle-: (Ar. + T.) (Bir şeyi) Verilmesi gereken yere vermek, bırakmak.

teṭavvu‘: (Ar.) Farz ve vaciplere ilave olarak nafie ibadet yapma.

tevāzu‘: (Ar.) Alçak gönüllülük, kibirli olmama, gösterişsiz olma.

tevekkül: (Ar.) Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere râzı olup sonucu Allah’tan bekleme, işle-

rini Allah’a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah’a güvenme.

tevfik: (Ar.) 1. Uygun duruma getirme, uydurma. 2. Allah’ın yardımı, Allah’ın kulunun fiilini rızasına ve muhabbetine uygun kılması, kulunu irade ve rızasına uygun işler yapmaya muvaffak kılması.

tevḥīd: (Ar.) 1. Allah’ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme. 2. Lâ ilâhe illallah” sözünü söyleme, zikretme.

tez: (Far.) Çabuk geçen, süratli.

tilāvet: (Ar.) Kur’an’ı güzel sesle ve kurallara göre okuma.

tiryākī: (Far.) 1. Afyona alışmış olan, afyon düşkününü (kimse), afyonkeş. 2. Tütün, kahve vb. keyif verici maddeleri içmeye alışmış olan, bunlara düşkün olup bulamadığı zaman arayan (kimse).

U

‘ucub: (Ar.) Kendini beğenme, kendini büyük görme, kibir, gurur.

‘ulemā: (Ar.) 1. Alimler, bilginler. 2. Eskiden kendilerine mahsus bir kıyafetleri olan müderris, müftü, kadı, vaiz, vb. ilmiye sınıfı mensupları, din bilginleri.

ulu: (T.) Çok üstün niteliklere sahip, çok büyük, yüce.

‘uzlet: (Ar.) 1. Bir köşeye çekilip topluluktan, insanlardan uzak, yalnız başına yaşama. 2. Görünürde halkın içinde olduğu hâlde kalben onlardan ayrı olma.

Ü

ümmet: (Ar.) Bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tabi olanların meydana getirdiği topluluk.

ümîd: (Far.) Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.

‘üryân: (Ar.) Çıplak.

V

vâcib: (Ar.) Yapılması gerekli olan, terkedilmesi caiz olmayan husus.

va‘de kııl-: (Ar. + T.) Zaman vermek, mühlet vermek.

vaḥiy (vaḥy): (Ar.) Bir buyruk veya düşüncenin Tanrı tarafından peygamberlere bildirilmesi.

vākı‘a: (Ar.) Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu.

vāllāhü a‘lem: (Ar. + Ar.) En doğrusunu Allah bilir.

var: (T.) 1. Varlığı, mevcudiyeti. 2. Hepsi, olancası, mevcudu. 3. Olanca, hep. 4. Servet, mal, varlık.

vaşf: (Ar.) 1. Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik. 2. Niteliklerini sayarak tarif etme.

vāşıl: (Ar.) 1. Ulaşan, erişen 2. Kavuşan.

vaşiyet kııl-: (Ar. + T.) 1. Öldükten sonra ne yapılmasını istediğini bildirmek. 2. Öğüt vermek, nasihat etmek.

va‘z: (Ar.) 1. İbadet yerlerinde yetkili ve görevli bir kimse tarafından yapılan dinî konuşma. 2. Öğüt, nasihat.

vech: (Ar.) 1. Yüz, çehre 2. Tarz, biçim, yol. 3. Sebep, vesile.

vefâ-dâr: (Ar.) Vefalı, dostluğunda ve sevgisinde sebat eden, dostluğuna bağlı olan (kimse).

ve’s-selâmü: (Ar.) Allah’tan gelen iyilik ve esenlik.

vesvās: (Ar.) Vesvese veren (şeytan).

vesvese: (Ar.) Nefsin gönüle getirdiği boş, faydasız ve huzursuzluk verici şeyler, vehim, kuruntu, şüphe, işkil.

vişāl: (Ar.) Sevdiğine kavuşma, vuslat.

vildān: (Ar.) Allah'ın cennettekiler için hizmet için nurdan yarattığı güler yüzlü ve tatlı dilli hizmetçiler.

vücūda gel-: (Ar. + T.) Yaratılma, var edilme, vücuda getirilme.

Y

yā: (Ar.) “Ey, hey” anlamlarında bir seslenme sözü.

yād kı-: (Far. + T.) Hatırlamak, anmak.

yaķınrak: (T.) Daha yakın.

yākūt: (Ar.) En meşhuru kırmızı renkli olan, pembe, erguvan vb. renklere, sadece elmasın çizebildiği çok değerli taş, billurlaşmış alüminyum oksit.

yāl: (Far.) 1. Boyun, gerdan. 2. Kuvvet, güç.

yāren: (Far.) Arkadaş, dost.

yek: (Far.) Tek, bir.

yek-āvāz: (Far.) 1. Bir sesli, tek sesli. 2. Bir şekil üzere olan.

yek-şenbih: (Far.) Birinci gün, pazar günü.

yel: (T.) Havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti, rüzgar.

yemiş: (T.) Meyve.

Z

za'ferān: (Ar.) Safran.

zāhid: (Ar.) 1. Dünyayı terkedip dinin emirlerine riayet eden, züht ve takva sahibi, dindar, müttakî (kimse) 2. Çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofu.

za'if: (Ar.) Güçsüz, kuvvetsiz.

zārı kı-: (Far. + T.) Ağlamak, inlemek.

zāyi': (Ar.) 1. Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış. 2. Ziyan olmuş, boşa gitmiş.

zebānī: (Ar.) Cehennemlikleri ateşe atmakla görevli melek, cehennem bekçisi.

zebercet: (Ar.) Cam parlaklığında, açık yeşil renkte tabii ve demir silikat, krizolit, olivin, perido.

zehī: (Far.) Ne güzel, ne hoş, ne iyi.

zekvāt: (Ar.) Zekat.

zencīr: (Far.) Birbirine geçmiş maddenî halkalardan meydana gelen bağ.

2. Eskiden suçluların, delilerin eline, ayağına vurulan demir bağ.

zerre: (Ar.) Çok küçük parçacık.

zevāl: (Ar.) 1. Yok olma, yok edilme, ortadan kalkma. 2. Bozulma, iyi bir durumdan kötü bir duruma dönme, düşme, alçalma.

zevāt: (Ar.) Zatlar, saygı değer kimse-ler.

zıkr: (Ar.) 1. Sözü etme, ismini söyleme, anma. 2. Allah'ın isimlerini söylemek suretiyle yapılan ibadet.

zi'l-ħicce: (Ar.) Arabi ayların, zilkade ile muharrem arasında kalan ve onuncu günü kurban bayramı olan on ikincisi.

zi'l-ħa'de: (Ar.) Arabi ayların şevval ile zilhicce arasında kalan on birin-cisi.

zinā' ħıl-: (Ar. + T.) Zina etmek.

zīrā: (Far.) Çünkü, şundan dolayı.

zūlm it-: (Ar. + T.) Eziyet etmek, iş-kence etmek.

zūhd: (Ar.) Dünyaya rağbet etmeyip kendini ibadete verme, nefsini her türlü zevkten alıkoyup ibadet yolunu seçme, perhizkârlık, takva.

zū'l-celāl: (Ar. + Ar.) Celal sahibi Allah.

zūmrüt, zūmürrüt: (Ar.) Alüminyum, berilyum silikası olan yeşil renkte, çok değerli taş.

5. SONUÇ

El yazması eserin genelinde yer alan bilgilerden faydalanarak metni yazan kişinin Monla Mustafa Kıranî adlı bir kişi olduğu ve metni 18. yüzyılda kaleme aldığı tespit edilmiştir. Edebiyat, tarih, din gibi disiplinler ile bağlantılı olması ve çok yönlü bir eser olmasından dolayı farklı disiplinler için de çalışılmaya müsait olduğu düşünülmektedir. Halk söyleyişlerini, arkaik kelime ve kelime gruplarını bünyesinde barındırmasından dolayı dil ve kültür açısından önem teşkil etmektedir.

Sohbet ve nasihat üslubuna sahip olan eser, kulaktan duyulan bilgileri –miş olarak rivayet yolu ile aktardığı belirlenmiştir. Önemli dini gün ve gecelerin ibadetle geçirilmesi gerektiği, hangi ibadetlerin ve duaların yapılması istenildiği, yapılan ibadetlere karşılık hangi sevapların kazanılacağı somut olarak söylendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca bazı peygamber kıssalarına ve anlatılara yer verilmiş olmakla birlikte anlatımda tekdüzelik yerine sanatlı bir söyleyişin hâkim olduğu belirlenmiştir.

Monla Mustafa Kıranî'nin okuyanların daha iyi anlaması için eseri Türkçeye aktarması ve öldükten sonra hayır ile yâd edilmek istemesi amacıyla bu eseri kaleme aldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada eser hakkında birtakım incelemelerde bulunulmuş, imla hususiyetlerine dikkat çekilmiş, eser çeviri yazılı metin şeklinde yazılarak daha anlaşılır hâle getirilmiş, sözlük çalışması ile birlikte bazı kelime ve kelime gruplarının anlamları açıklanmıştır. Bu çalışma ile birlikte Türk kültürüne, diline, edebiyatına ve tarihine ışık tutmak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akar, Ali, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018.
- Aktaş, Erhan, *Kerim Kurân ve Açıklamalı Türkçe Çevirisi*, Emsal Matbaa, Ankara 2020.
- Alkan, Uğur, “Osmanlı Kültüründe Salât-u Selâm Mûsikîsi Geleneği”, *Artuklu Akademi Dergisi*, S. 2, 2014, ss. 83-104.
- Almaany, <https://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr/>, (08.04.2021).
- Altuntaş, Halil-ŞAHİN, Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2011.
- Ateş, Süleyman, “Cüneyd-i Bağdâdî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, ss. 119-121.
- Aygün, Abdullah, “Semânî, Ebü'l-Muzaffer”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, ss. 463-464.
- Başaran, Selman, “Fazl b. Abbas b. Abdülmuttalib”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, ss. 272-273.
- Başoğlu, Tuncay, “Yezîd b. Ebû Habîb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, ss. 518-519.
- Bilgin, Mustafa, “Hâtim el-Esam”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, ss. 470-472.
- Bolat, Ali, “Şakîk-ı Belhî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, ss. 305-306.
- Canan, İbrahim, “Enes b. Mâlik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, ss. 234-235.
- Cerrahoğlu, İsmail, “Abdullah b. Mes'ûd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, ss. 114-117.
- Cirit, Hasan, “Sevbân b. Bücdüd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 583.
- Çakan, İsmail Lütfi-EROĞLU, Muhammed, “Abdullah b. Abbas”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, ss. 76-79.
- Çift, Salih, “Yahyâ b. Muâz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, ss. 257-258.
- Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü), *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/>, (08.05.2021).
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2012.
- Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2018.
- Erdem, Elif, vd., *Hikmetin 40 Kapısı 40 Hadis 40 Yorum*, DİB Yayınları, Ankara 2018.
- Ergin, Muharrem, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, Ankara 2013.
- Güncel Türkçe Sözlük, *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/>, (06.04.2021).
- Hadislerle İslâm, C. 4, *Diyanet İşleri Başkanlığı*, Ankara 2013, <https://hadislerleislam.diyane.t.gov.tr/sayfa.php?CILT=4&SAYFA=361>, (25.08.2021).
- Hadislerle İslâm, C. 5, *Diyanet İşleri Başkanlığı*, Ankara 2013, <https://hadislerleislam.diyane.t.gov.tr/sayfa.php?CILT=5&SAYFA=112>, (25.08.2021).

- Harman, Ömer Faruk, “Bel’am b. Bâûrâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 389-390.
- Harman, Ömer Faruk, “Kârûn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, ss. 519-520.
- Hatiboğlu, İbrahim, “Sad b. Ebû Vakkâs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, ss. 372-374.
- Hatiboğlu, İbrahim, “Selmân-ı Fârisî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, ss. 441-443.
- İsmail Karagöz, vd., *Dualar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. bs., İstanbul 2017.
- Kamus-ı Osmani, <https://www.osmanlicasozlukler.com/kamusiosmani/sozluk-h44.html>, (10.05.2021).
- Kanar, Mehmet, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2010.
- Kandemir, Mehmet Yaşar “Şabî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, ss. 217-218.
- Kandemir, Mehmet Yaşar, “Abdullah b. Ömer b. Hattâb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, ss. 126-128.
- Kandemir, Mehmet Yaşar, “Câbir b. Abdullah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 530-532.
- Kandemir, Mehmet Yaşar, “Ebû Hüreyre”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, ss. 160-167.
- Kandemir, Mehmet Yaşar, “Kâb el-Ahbâr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, ss.1-3.
- Kara, Mustafa, “Dâvûd et-Tâî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, ss. 48-49.
- Kelimecom, <https://kelime.com/>, (20.12.2021).
- Köse, Saffet, “Esved b. Yezîd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, ss. 441-442.
- Kubbealtı Lügatı, <http://lugatim.com/>, (12.05.2021).
- Küçük, Raşit, “Abdullah b. Mübârek”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, ss. 122-124.
- Lehçe-i Osmani, <https://www.osmanlicasozlukler.com/lehceiosmani/sozluk.html>, (11.05.2021).
- Lugat Osmanlıca Online, <http://lugat.osmanlica.online/?kelime=dima%C4%9F&kaynak=browser&sadecehattikuran=False&filtre=-&manadaara=False>, (17.07.2021).
- Lugat-ı Remzi, <https://www.osmanlicasozlukler.com/lugatiremzi/sozluk.html>, (11.05.2021).
- Luggat Osmanlıca Türkçe Sözlük, <https://www.luggat.com/index.php#ceviri>, (15.05.2021).
- Macit, Muhsin, *Kırklar Divanı-Divan Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
- Muhyiddin en-Nevevî, *Riyâzü’s-Sâlihîn Metin ve Çeviri*, çev. Emin Özafşar ve Bünyamin Erul, C. 1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2016.
- Osmanlıca Sözlükler, <https://www.osmanlicasozlukler.com/>, (23.03.2021).
- Osmanlıca-Türkçe Sözlük, <https://www.kamusiturki.com/#>, (28.03.2021).

- Önkal, Ahmet, “Ebû Ubeyde b. Cerrâh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, ss. 249-250.
- Öz, Mustafa, “Ca’fer es-Sâdık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, ss. 1-3.
- Özafşar, Mehmet Emin, “Vekî b. Cerrâh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, ss. 8-9.
- Özel, Ahmet, “Adevî, Ali b. Ahmed”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 373.
- Özel, Ahmet, “Fakî-yi Teyrân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/faki-yi-teyran>, (10.09.2021).
- Öztürk, Mustafa, “Zülkarneyn” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, ss. 564-567.
- Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara 2014.
- Ramazanoğlu Mahmud Sâmî, *Duâlar ve Zikirler*, haz. Murat Kaya, Erkam Yayınları, İstanbul 2008.
- Tarama Sözlüğü, *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/>, (08.05.2021).
- Tarih Çevirme Kılavuzu, *Türk Tarih Kurumu*, <https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>, (25.02.2021).
- Tebdiz, http://www.tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc_yenisite, (13.04.2021).
- Uludağ, Süleyman, “Behlül-i Dâna”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 352-353.
- Uludağ, Süleyman, “Hasan-ı Basrî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, C. 16, ss. 291-293.
- Ünal, Halit, “Meymûn b. Mihrân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004, s. 506.
- Yıldız, Hakkı Dursun, “Andullah b. Zübeyr b. Avvâm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, ss. 145-146.
- Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler Ansiklopedik Sözlük*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1992.

EKLER

Ek 1. Yazma Nüshadan Örnekler

1b

۲

نَسْتَكُ دَلِيكَ وَشَفَوْتُكَ طَيْرِ سَنَ وَارِدِي عَوْرَتِي بُو شَادِي كَرَمِ نَمَازَه طَوْرِي
 قَحْنِ اِيَاكَ نَعْبُدُ دَرِي سَه كِيرو نَدَا كَلِي كَمِ اِي يَلَا نَجْر سَن مَالِكَه طَيْرِ سَيَفِي
 بَا طَيْرِ سَن پَس مَالِنِ دَخِي قَوْ صَدَقَه وَبَرِي كِيرو نَمَازَه طَوْرِي قِيَانِ كَمِ
 اِيَاكَ نَعْبُدُ دَرِي سَه كِيرو نَدَا كَلِي كَمِ سَن طَوْنِكَه طَيْرِ سَن بَا طَيْرِ سَن پَس يَنِي
 طَوْنِ دَخِي صَدَقَه اِيَلِي كِيرو نَمَانِ طَوْرِي قَحْنِ اِيَاكَ نَعْبُدُ دَرِي سَه نَدَا كَلِي كَمِ
 صَدَقَتِ يَا قَلُومِ شَمْدِي بَا طَبَدُكَ حَا كَيْتِ دَرِ عَا دِلِ بَا كَرِي
 دَن اَمِي رَا سَمَاعِلِ اَدَلُو نِي بِيكِ وَارِدِي قَحْنِ اَخِرِ وَقْتِ دَرِي سَه يُوْرِي
 خَزِينَتِ بَرِ صَدِيقِ كَرِي دِي لَمِ اِيَجْنَدَه بَرِ كَاغِدِ صَارِ لَمِ بَرِ اَوْجِ طَيْرِ سَن
 اِيَلِه اَيْتِي بِنِ خَلُوتِ وَارِدِي هَر كُونِ اَنَدَه عِبَادَتِ اِيَدِي دَمِ بُو طَوْرِي
 اُوْرِي سَجْدَه قَلُومِ يُوْرِي اِيَا سُوْرِي دَمِ وَصِيَّتِ قَلِي كَمِ بَدِ اَوَّلِ جَانِ
 اَوَّلِ طَيْرِ اَعْمِي يَا لِي اِيَاكَ اَوَّلِ بَا لِحَقْدِ نِي كَمِ اِيَاكَ بَا شَمِ التَّسْلِيهِ قَوْلِ
 يُوْرِي اَنُوكِ اُوْرِي سَه اَوَّلِ دِي يَا اَمِي رَحِ سَكَا نِي اِيَلِي دِي اَيْتِي حَوْرِي
 بِنِي يَمِ لَعْدِي اَوَّلِ طَيْرِ اَقِ بَرِ كَاتِي دَه كَمِ اَنُوكِ اُوْرِي سَه سَجْدَه قَلُومِ
 قَحْنِ مَوْمِنِ قَوْلِ اِحْوَذِ بَا نِقَمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ دَرِي سَه شَيْطَانِ اِيَدِي
 اَدَمِ اَوْغَلِي بِنِي اُوْرِي رُومَه نَجَلَه غَالِي اَوَّلِ قِيَانِ قَا قِسَه بَا شَمِ

اَوْرِي

٥

نَسَمُو ظِلْمَ تَدْرِكُ بِنْدُ اَيْدُوْرَمِ اِي قَلُوْمِ كُناهِلِ وَاِي قُوْسِيْتِ
 يَرْ لَعْدَمِ مَالِكِ بِنْدِ اِيْدُوْرَمِ بَسْ جِنِّ مُؤْمِنِكَ سِلَاحِي رَحْمَتِ شَهِيْدِي
 وَمَغْفِرَتِ وَكَفَارَتِ اَوْلَسَهْ جِنِّ اَكَا شَيْطَانِ اَوْ كُنْدَتِ كَلَسَهْ مَرْمُوْدِ
 شَيْطَانِي رَحْمَتِكِهْ صَوَارِ قَوْلِهْ اَلتَّعَالِي اِنْ رَحْمَتِ اَللّٰهِ قَرِيْبٌ مِّنْ
 الْمُحْسِنِيْنَ جِنِّ اَرْدَنْدَتِ كَلَسَهْ يِنْدَهْ مَغْفِرَتِكِهْ صَوَارِ قَوْلِهْ اَلتَّعَالِي اَللّٰهُ غَفُوْرٌ
 رَحِيْمٌ جِنِّ صَاغِيْ اِيْتَنْدَتِ كَلَسَهْ شَفَقَلَهْ صَوَارِ نَتَكْمِهْ رَسُوْلِ اللّٰهِ يُوْرِيْ رُحُوْقِ
 تَعَالِي قَوْلِ الرَّبِّ اِنَّ اَنْ اَوْغَلِ وَقَرِيْبُجِهْ اِسْمَهْ دَخِيْ شَفَقَلُوْ دَرِ جِنِّ اَلْيَسِيْرِ
 صَوَارِ اِيْتَنْدَتِ كَلَسَهْ كَفَارَتِكِهْ صَوَارِ نَتَكْمِهْ يُوْرِيْ رُحُوْقِ مَوْمِنِيْنَ جِنِّ بَرُوْقِيْتِ
 نَمَازِيْنَ قَلَسَهْ يِنْدَهْ بَرُوْقَتِهْ دَكِيْنِ نَكْمِهْ كُنَاَهْ قَلَسَهْ اَوَّلِ نَمَازِهْ كَفَارَتِ اَوْلُوْرِيْنِهْ
 بَرَجَعَهْ نَمَازِيْنَ قَلَسَهْ اَوَّلِ نَمَازِ كَفَارَتِ اَوْلُوْرِيْنِهْ بَرَجَعَهْ يِنْدَهْ دَكِيْنِ نَكْمِهْ كُنَاَهْ
 قَلَسَهْ اَوَّلِ حَجَّهْ كَفَارَتِ اَوْلَمِ دَخِيْرِ مَضَانِ اِيْنِكَ اَوْ رُوْجِيْ وَنَمَازِ لَوِيْ كَفَارَتِ
 اَوْلُوْرِيْرِ مَضَانِهْ دَكِيْنِ قَوْلِهْ تَعَالِي اِنَّ الْحَسَنَاتِ يَذُوبُنَّ السَّيِّئَاتِ
 بِعَمْرِ حَقِيْقَتِهْ مَزُوْدَهْ اِسْمِكَ كُنَاَهْلُوْرِيْ يُوْرِيْ اَرْبَسْ مَوْمِنِيْنَ قَوْلِ كَرْدِيْ
 كِنْدِ اِسْمِكَ يُوْرِيْ سُوْرِيْنِهْ يَلُوْلِ اَوْلِيْهْ زِيْرَا حُوْ تَعَالِي وَعَدَهْ قَلِدُوْغِي
 رَحْمَتِ وَشَفَقَتِ وَمَغْفِرَتِ وَكَفَارَتِ حَقِيْقَتِهْ خَيْرَهْ كُلُوْرِيْ كُنْمِهْ حَقِ تَعَالِي
 مَوْسُو

۷ ۶

موسیٰ پیغمبره دم و حج قلیدی ایندی یا موسیٰ بن محمد امین اول در لوه
 اوله امر لیم کرامت ویردیم ایروق امته ویرد و کلمه یوق یقن اول
 اوله شیخ کتورین دعالین اجابت قیلور موسیٰ ایندی الی اول الله
 اوله در حق تعالی ایندی اول اوله لیس الله الرحمن الرحیم مکر اول
 بعد موسیٰ نك قنده بی اعمما و اریدی یقن بو سوزی ایندی ایندی
 الی اول لیس الله الرحمن الرحیم خرمین کوز لورومه رویشانلق
 روز قلیور حق تعالی دعاسین قبول قلیدی اول ساعت کوز لری
 آچلیدی الرحمن معناسی اولدر که مؤمنله و کافرله رزقین ویرر که
 انبیا کلمه استیز و هم عاصی قولدی دخی جوق کنا اهل رزقین کسیر
 کسیر لری حجاز رحمت درین امر الوحیم معناسی اولدر کیم مؤ
 منله رحمت کافرله خود رحمت یوق الوحیم معناسی بود در کیم قول
 نیر کناه اتمطه محذب اتموز ننا کسیر یوق یعقوب عن کثیر بعنی حق
 تعالی جوق کاهلری عفو ایدر پیغمبر علیه السلام ایدر هر کس کوز
 ایدست اسله حق تعالی نك خوشود لغینه لایق اولور بحیر
 بن معاذ ایدر یقن ایدست اسکلوز اول بود کیم انوک تور فوسله

٧

يُوكُ كُنَاهُ لَوْلِي تُوْبَةُ اَيْلَهُ يُوْكُ اَنْكَنْ ضُوَايِلَهُ اَبْدَسْتُ الْوَكُ كَرِي
سِيْرُهُ اسْتِيْ اَوْلَهُ خَيْرُهُ كَلْمَشْدَرُ كَحَقُّ تَعَالَى اَبْدَسْتُ اَلْحِي تَوْلِيْ
اَوْنُ دُرُ لَوْلِيْ اَمْتُ وَيَرْدِيْ اَوَّلُ بِيْعَمُ بَرُكْ اَهْلِيْ تَيْبِيْلَهُ بَرَا بَرِيْ اَدِ قَلْبِيْ
قَوْلُهُ تَعَالَى يَذْهَبُ عَنْكُمْ الرَّحْسُ اَهْلُ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرُكُمْ تَطْهِيرًا
قَالَ اللهُ تَعَالَى بِالْجَعْلِ عَلَيْكُمْ مِنْ خَرَجٍ وَلَكِنْ يَرِيْدُ لِيُطَهِّرَكُمْ كَمَا اَلْحِي
بِيْعَمُ اَيْلَهُ بَرَا بَرِيْ اَدِ قَلْبِيْ نَعْمَلُ وَرِ مَلَكُهُ قَوْلُهُ تَعَالَى وَيُنْفِخُ بِنُفْسِهِ
عَلَيْكُمْ وَقَالَ وَيُنْفِخُ عَلَيْكُمْ بِرِيْدِيْ اَوْ جَنِيْ مُجْتَدِهَ تَابِتْ اَوَّلُ لَوْلِيْ اَيْلَهُ
ذِكْرُ اَيْدِيْ قَوْلُهُ تَعَالَى اِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِيْنَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِيْنَ دِيُو
يَادِ قَلْبِيْ دُرُ دُنْجِيْ اَرِيْلِيْ وَيَا اَلْحَرِيْ دِيُو يَادِ قَلْبِيْ قَوْلُهُ تَعَالَى لَا يَمْسُ
اِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ دِيُو بِيُوْرِيْ بِيْنِيْ غَازِيْلَهُ اَيْلَهُ يَادِ قَلْبِيْ قَوْلُهُ تَعَالَى
يُوْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَجَاهِدُوْنَ دِيُو بِيُوْرِيْ اَلْتَّوْبَةِ بِيْعَمُ عَلَيْهِ
السَّلَامُ اَبْدَسْتُ تُوْحِيْدَهُ بَرَا بَرِيْ اَدِ قَلْبِيْ وَدِيُو لَالَهُ الْاَلَهَ اَجْمَاعُكَ
كَلِيْمِيْ دِيْدِيْ اَيْدِيْ اَبْدَسْتُ اَيْدِيْ كَشِيْ تَكْرِيْ خُوْشُوْدِيْ لِقَنَّهُ لَا يِقُ
اَوْلُوْرِيْ دِيُو سَلُوْرِيْ اَيْدِيْ اَبْدَسْتُ صَقَلَمُ الْاِمُوْمِنُ مَخْلُصُ تَوْلِيْ
طَقُوْرِيْ اَيْدِيْ اَلْحِي نَسْتَهُ دُنْ كُنَاهُ لَوْلِيْ كَفَارَتُ اَوْلَمُ اَبْدَسْتُ الْوَكُ كَرِي
جَاعِلُهُ

ÖZ GEÇMİŞ

İpek Ergül, Taşköprü Lisesi'ni bitirdikten sonra 2015 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ni kazandı. 2019 yılında Fen Edebiyat Fakültesi'ni üçüncülükle bölümünü ise birincilik ile tamamlayarak mezun oldu. 2019 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans programına girdi. Yabancılara Türkçe Öğreticiliği Sertifikası vardır. Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Spor temel ilgi alanlarıdır.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0002-2859-3747

Yayınlar:

1. Kütahya, 23-25 Aralık 2021.

